

HELSINGIN
KAUPUNGIN
TIETOKESKUS

2009

4

tutkimuksia

TUULA JORONEN
(TOIM.)

Maahanmuuttajien
vapaa-aika ja
kulttuuripalvelut
pääkaupunkiseudulla

**TIEDUSTELUT
FÖRFRÅGNINGAR
INQUIRIES**

Tuula Joronen, puh. 09 310 36520,
tel. +358 9 310 36520,
etunimi.sukunimi@hel.fi

**JULKAISIJA
UTGIVARE
PUBLISHER**

Helsingin kaupungin tietokeskus
Helsingfors stads faktacentral
City of Helsinki Urban Facts

**OSOITE
ADDRESS
ADDRESS**

PL 5500, 00099 Helsingin kaupunki
(Siltasaarekatu 18-20 A)
PB 5500, 00099 Helsingfors stad
(Broholmsgatan 18-20 A)
P.O.Box 5500, FI-00099 City of Helsinki,
Finland (Siltasaarekatu 18-20 A)

**PUHELIN
TELEFON
TELEPHONE**

(09) 310 1612

INTERNET

www.hel.fi/tietokeskus/

**TILAUKSET, JAKELU
BESTÄLLNINGAR,
DISTRIBUTION
ORDERS, DISTRIBUTION**

P. - tel. (09) 310 36293
tietokeskus.tilaukset@hel.fi

**KÄTEISMYyntI
DIREKTFÖRSÄLJNING
DIRECT SALES**

Tietokeskuksen kirjasto
Siltasaarekatu 18-20 A, p. (09) 310 36377
Faktacentralens bibliotek
Broholmsgatan 18-20 A, tel. (09) 310 36377
City of Helsinki Urban Facts Library,
Siltasaarekatu 18-20 A, tel. +358 9 310 36377
tietokeskus.kirjasto@hel.fi

HELSINGIN
KAUPUNGIN
TIETOKESKUS

HELSINGFORS
STADS
FAKTACENTRAL

CITY OF
HELSINKI
URBAN FACTS

2009

tutkimuksia
undersökningar
research series

2009 | 4

TUULA JORONEN (TOIM.)

Maahanmuuttajien
vapaa-aika ja
kulttuuripalvelut
pääkaupunkiseudulla

**KÄÄNNÖKSET
ÖVERSÄTTNING
TRANSLATIONS**

Lingoneer Oy
Englanninkielen tarkastus / English language
revision: Phil Wood

**TAITTO
OMBRYTNING
GENERAL LAYOUT**

Ulla Nummio

**KANSI
PÄRM
COVER**

Tarja Sundström-Alku
Kansikuva / Pärm bild / Cover picture:
Kiinalainen uusivuosi Helsingissä. Kansainvälinen
kulttuurikeskus Caisa

**PAINO
TRYCKERI
PRINT**

Edita Prima Oy, Helsinki 2009

painettu
ISSN 1455-724X
ISBN 978-952-223-502-2

verkossa
ISSN 1796-7228
ISBN 978-952-223-503-9

Sisälllys

Esipuhe	5
Förord	6
Foreword	7
I Johdanto	
Inledning	
Introduction	
<i>Tuula Joronen</i>	
Johdatus kirjan teemoihin.	10
Inledning till bokens teman.	25
Introduction to the themes of the book	40
II Ikä, sukupuoli, elämänvaihe, koulutus ja	
kulttuuritausta vapaa-ajan valintojen taustalla	
<i>Tuula Joronen</i>	
Vapaa-ajan harrastusten merkitys ja suuntautuminen – kantäväestön ja ulkomaalaistaustaisten vertailua	58
<i>Tuula Joronen</i>	
Kulttuuripalveluiden saavutettavuus maahanmuuttajataustaisten lapsiperheiden näkökulmasta	73
<i>Elina Stenvall</i>	
Vieraskielisten lasten harrastamisen yhtäläisyydet ja erot	89
III Ytimessä ja reunoilla	
<i>Hanna Niemi</i>	
Nuoret somalimiehet maahanmuuttajanuorten olohuoneessa	100
<i>Marko Juntunen</i>	
Irakilaispakolaisena Internetissä	115
<i>Mika Raunio</i>	
Korkeasti koulutetut asiantuntijat 2000-luvun alun Suomessa: Kuka kaipaa kulttuuria	127

IV Interkulttuurinen kaupunki

Miikka Pyykkönen

Maahanmuuttajayhdistysten kulttuuritoiminta ja
kulttuurille annetut merkitykset. 142

Percy Mashaire

Musiikki afrikkalaisten maahanmuuttajien
kotoutumisen ja identiteetin rakentamisen välineenä . . . 159

Giacomo Bottà

Ourvision: Populaarimusiikki, arki ja
kulttuurienväliset kokemukset Helsingissä 171

V Yhteenveto ja johtopäätökset

Sammandrag och slutsatser

Summary and conclusions

Tuula Joronen

Yhtäläisyyksiä, eroja ja kulttuurien välisyyttä 183

Likheter, skillnader och kulturkontakt. 192

Similarities, differences and interculturality. 201

Kirjoittajat 211

Esipuhe

Maahanmuuttajien integraatio on Suomessa perinteisesti nähty ennen muuta työllistymisenä ja koulutukseen sijoittumisena. Tästä näkökulmasta sitä lähesyttiin myös vuonna 1999 voimaan tulleessa kotouttamislaissa, jossa ensimmäisen kerran määriteltiin myös eri osapuolten vastuut tässä integraatioprosessissa. Viranomaisten vastuulla on kotouttamissuunnitelman tekemisessä tarvittavan tuen sekä koulutus- ja työllistämispalvelujen tarjoaminen, maahanmuuttajien omalla vastuulla puolestaan tarjottuihin tukitoimenpiteisiin osallistuminen.

Kulttuurielämään ja muihin vapaa-ajan harrastuksiin osallistuminen on nähty yksityiselämään kuuluvana asiana, eikä vapaa-ajan palveluiden tarjontaan siten ole liittynyt vastaavaa, viranomaisten toimintaa ohjaavaa lainsäädäntöä kuin työhön ja koulutukseen. Viime aikoina vapaa-ajan palvelujen kehittämistä on kuitenkin alettu tarkastella myös maahanmuuttajien integraation näkökulmasta, kun vähemmistöjen kulttuuriset oikeudet ovat nousseet aiempaa vahvemmin esille kulttuuripoliittisessa keskustelussa.

Idea tämän kirjan kokoamisesta syntyi Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissätiö Cuporen ja Helsingin kaupungin tietokeskuksen yhteistyönä tehdyssä tutkimuksessa saatujen tulosten pohjalta. Siinä havaittiin, että väestön kulttuurisen monimuotoisuuden lisääntyminen on toistaiseksi näkynyt pääkaupunkiseudun kulttuurilaitosten toiminnassa lähinnä strategisen suunnittelun tasolla. Käytännön toimintaan, esimerkiksi markkinointiin tai henkilöstön rekrytointiin maahanmuutolla on ollut vähemmän vaikutusta. Näistä havainnosta syntyi tarve lähestyä kysymystä vastakkaisesta suunnasta eli palvelujen potentiaalisten käyttäjien näkökulmasta. Tämä kirja on tärkeä avaus aiheeseen. Kiitokset tekijöille!

Helsingissä elokuussa 2009

Markus Laine
vs. tutkimusprofessori

Förord

Integrationen av invandrare har i Finland traditionellt betraktats framför allt som tillgång till sysselsättning eller studieplats. Ur denna synvinkel betraktades det även i lagen om främjande av integration som trädde i kraft år 1999 och i vilken man för första gången även definierade de olika parternas ansvar i integrationsprocessen. Myndigheterna bär ansvaret för att tillhandahålla det stöd och de utbildnings- och sysselsättningsmöjligheter som integrationsplanen kräver. Hos invandrarna i sin tur ligger ansvaret att delta i de stödåtgärder som erbjuds.

Deltagandet i kulturlivet eller andra fritidsintressen har betraktats som något som tillhör privatlivet, och därmed har det i anslutning till tillhandahållandet av fritidstjänster inte funnits en motsvarande lagstiftning som i anslutning till arbete och utbildning, som styr myndigheternas verksamhet. På den senaste tiden har man emellertid börjat granska utvecklingen av fritidstjänster även ur synvinkeln för invandrarnas integration i och med att minoriteternas kulturella rättigheter har lyfts fram i den kulturpolitiska diskussionen starkare än hittills.

Idén om sammanställandet av denna bok uppstod i och med de resultat som samarbetet mellan Stiftelsen för främjande av kulturpolitisk forskning, CUPORE, och Helsingfors stads faktacentral frambringade. Där upptäcktes det att ökningen av den kulturella mångformigheten bland befolkningen har hittills synts i huvudstadsregionens kulturinstitutioners verksamhet främst på nivån av den strategiska planeringen. I den praktiska verksamheten, som till exempel marknadsföringen eller rekryteringen av personal, har inflyttningen haft mindre påverkan. I och med dessa observationer uppstod behovet att behandla frågan från det motsatta hålllet, d.v.s. ur de potentiella användarnas synvinkel. Denna bok är en viktig öppning till temat. Tack till alla som medverkat!

Helsingfors i augusti 2009

Markus Laine
stf. forskningsprofessor

Foreword

The integration of immigrants in Finland has traditionally been, above all, a question of finding education and employment. The 1999 Act on the Integration of Immigrants and Reception of Asylum Seekers, which defined for the first time the responsibilities of different parties in the integration process, also approaches it from this standpoint. The authorities are responsible for providing education and employment services as well as the support needed to prepare the integration plan, whereas the immigrants are expected to participate in the support measures offered.

Participating in cultural life and other leisure activities has been seen as part of one's private life. Therefore, legislation equivalent to that which guides the operations of the authorities in matters related to employment and education does not exist for the supply of leisure services. Lately, however, the development of leisure services has also been examined from the point of view of immigrant integration as the cultural rights of minorities have taken a more pronounced position in culture policy discussions.

The idea for this book arose from the results of a study carried out by the Foundation for Cultural Policy Research (Cupore) and the City of Helsinki Urban Facts. The study revealed that, so far, the increase in cultural diversity within the population has been apparent in the operations of the cultural institutions of the Helsinki area mostly at the strategic planning level. Immigration has had much less effect on practical operations such as marketing or recruitment. These findings created a need to approach the question from the opposite direction, i.e., from the point of view of the potential users of the services. This book is an important move towards shedding light on the matter. I would like to thank all the authors!

Helsinki, August 2009

Markus Laine
Acting Research Professor

I Johdanto

Inledning

Introduction

Chilit

Kuva: Pertti Nisonen. Helsingin kaupungin kuvapankki

Johdatus kirjan teemoihin

Kulttuuripalveluiden saavutettavuus

Maahanmuuttajiin kohdistuvasta tutkimuksesta Suomessa suurin osa on liittynyt integraatioon, sen onnistumiseen, esteisiin ja edellytyksiin. Eri elämänalueista eniten huomiota ovat saaneet työ ja koulutus. Maahanmuuttajien vapaa-aikaa on Suomessa toistaiseksi tutkittu hyvin vähän. (Sektoritutkimuksen neuvottelukunta 2009.)

Tässä artikkelikirjassa on tarkoitus paikata tuota aukkoa. Kirja koostuu yhdeksästä artikkelista, joissa tarkastellaan erityisesti maahanmuuttajataustaisen väestön suhdetta vapaa-aikaan ja vapaa-ajanharrastuksiin. Tavoitteena on selvittää, miten erityisesti kulttuuripalvelut ovat tavoittaneet pääkaupunkiseudun maahanmuuttajataustaista väestöä, ja mitä muita sellaisia vapaa-ajanviettopoja heillä on, joiden kannalta alueen tarjoamilla palveluilla on merkitystä.

Idea tämän artikkelikirjan kokoamisesta syntyi Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö Cuporen ja Helsingin kaupungin tietokeskuksen yhteistyön pohjalta. Cuporen kolmivuotisen tutkimushankkeen yhteydessä tehtiin pääkaupunkiseudulla toimiville kulttuurilaitoksille kysely, jossa selvitettiin, miten pääkaupunkiseudun väestön

etnisen monimuotoisuuden lisääntyminen on vaikuttanut kulttuurilaitosten ohjelmiston suunnitteluun, markkinointiin, henkilöstön rekrytointiin ym. toimintaan (Saukkonen, Ruusuvirta, Joronen 2007). Tutkimuksessa selvisi, että vaikka etniseen monimuotoisuuteen liittyviä kysymyksiä oli näissä laitoksissa strategisen suunnittelun tasolla käsitelty, niin käytännön toiminnassa se näkyi vielä hyvin vähän. Tästä syntyi tarve lähestyä kysymystä vastakkaisesta suunnasta eli potentiaalisten käyttäjien näkökulmasta.

Kulttuuripalveluiden saavutettavuudella on suomalaisessa kulttuuripoliitikassa perinteisesti viitattu lähinnä alueelliseen saavutettavuuteen. Kun 1970- ja 1980-luvuilla puhuttiin kulttuurin demokratisoisesta, sillä ymmärrettiin kulttuuritoimintojen hajuttamista, taidepalvelujen viemistä niiden ulottuville, joita tarjonta ei muuten tavoita. Kulttuuri käsitettiin korkeakulttuuriksi, ja tavoitteeksi asetettiin se, että kaikilla kansalaisryhmillä olisi yhtäläinen oikeus ja mahdollisuus nauttia korkeakulttuurin tuotteista. Taustalla oli siis normatiivinen kulttuurikäsitelmä, jonka mukaan jokin auktoriteetti tai valtakeskus pyrkii levittämään hyväksi määrittelemäänsä kulttuuria mahdollisimman monille ihmisille.

Vastakohtana tälle ajattelulle niin sanotun relativistisen kulttuurikäsitteksen omaksuneet kulttuuridemokratian puolestapuhujat korostivat ihmisen oikeutta itse muokata ja valita kulttuuria ja taidetta. Tässä lähestymistavassa oli keskeistä pyrkimys määritellä kulttuuripolitiikan tavoitteita ja keinoja pikemminkin alhaalta ylöspäin. Siinä painotettiin ihmisten aktiivisuutta, oma-aloitteisuutta ja heidän omia käsityksiään tarpeistaan ja kulttuuristaan. (Cantell ym. 2005, 12–13.)

1960- ja 1970-luvun kulttuuridemokratiakeskustelu koski ennen muuta eri yhteiskuntaluokkien yhtäläisiä kulttuurisia oikeuksia. Vähemmistöjen oikeudet ovat nousseet vahvemmin esille vasta myöhemmin. Maahanmuuttajien kulttuuriset erityistarpeet ovat Suomen kulttuuripoliittisessa keskustelussa nousseet esiin vasta 2000-luvun alussa. Valtioneuvoston taide- ja taiteilijapolitiikkaa koskevassa periaatepäätöksessä (2003) ne nostettiin ensimmäisen kerran muiden vähemmistöjen kulttuuritarpeiden rinnalle ja edellytettiin, että ne otetaan huomioon kulttuurin ja taiteen tukijärjestelmissä.

Vähemmistökulttuuritarpeet otetaan aikaisempaa paremmin huomioon osana kulttuurin ja taiteen tukemisen yleisiä järjestelmiä sekä kulttuuri- ja taidelaitosten toimintaa. Maahanmuuttajien kulttuurisista tarpeista huolehditaan maahanmuuton lisääntyessä. Kehitetään järjestelmiä etnisiin ryhmiin luokiteltujen ammattitaiteilijoiden ja heidän järjestöjensä toiminnan tukemiseksi. (Opetusministeriö 2003, 7.)

Kulttuurisia oikeuksia selvitettiin sittemmin laajasti opetusministeriön teettämässä selvityksessä ”Reilu kulttuuri? Kulttuuripolitiikan eettinen ulottuvuus ja kulttuuriset oikeudet.” (Koivunen ja Marsio 2005.). Tai-

teen ja kulttuurin saavutettavuuden parantamista käsittelevässä uudessa toimenpideohjelmassa (Opetusministeriö 2006) saavutettavuuden käsite laajenikin olennaisesti aikaisempiin linjauksiin verrattuna. Siinä nostettiin vahvasti esiin erilaisten erityisryhmien, myös kieli- ja kulttuurivähemmistöjen kulttuuriset oikeudet.

Saavutettavuus merkitsee osallistumisen mahdollisuutta kaikille ihmisille. Saavutettavuus tarkoittaa myös ihmisten yhdenvertaista kohtelua ja syrjimättömyyttä. Ketään ei saa asettaa muita huonompaan asemaan syntyperän, iän, sukupuolen, vamman tai muun henkilön ominaisuuteen liittyvän syyn takia. Vähemmistö- ja erityisryhmien kohdalla voi olla välttämätöntä turvautua myönteiseen erityiskohteluun, jotta näiden ryhmien tosiasiallinen yhdenvertaisuus toteutuu. (Opetusministeriö 2006, 7)

Opetusministeriön (2009) vuoteen 2020 ulottuvassa kulttuuristrategiassa maahanmuuttoon liittyvän monikulttuurisuuden lisääntyminen on nähty sekä mahdollisuutena että uhkana riippuen siitä, miten maahanmuuttajien kotouttamisessa onnistutaan. Toimenpideohjelmassa otetaan kantaa myös kulttuuripolitiikan rooliin maahanmuuttajien kotouttamisessa korostamalla tarvetta ottaa monikulttuurisuus huomioon kaikissa kulttuuripoliittisissa toimissa.

Tässä kirjassa sekä kulttuuri että saavutettavuus on ymmärretty hyvin laajasti. Kulttuuria tarkastellaan antropologisen kulttuurikäsitteksen kautta, eli siihen sisällytetään niin kulttuuri taiteena kuin kulttuuri elämäntapana. Kulttuurin saavutettavuutta puolestaan tarkastellaan sekä kulttuuripalveluiden fyysisenä saavutettavuutena että kiinnostavuutena, eli tarkastellaan sitä, mi-

ten hyvin tarjonta laadullisesti vastaa kysyntää, ja miten maahanmuuttajilla on mahdollisuus itse aktiivisesti osallistua kulttuurin määrittelyyn.

Vapaa-ajan käsitteen kulttuurisidonnaisuus

Harrastamista ja vapaa-ajan palveluja tutkitessa on hyvä muistaa, että myös itse vapaa-ajan käsite on voimakkaasti kulttuurisidonnainen ilmiö. Asplundin (1983, 98) mukaan kaupungistumisen ja teollistumisen täyttä sisältöä ei voi ymmärtää, jos ei kiinnitä huomiota aikakäsityksessä samanaikaisesti tapahtuneeseen vallankumoukseen. Kapitalismin nousun myötä ajasta tuli niukka resurssi, ja samalla myös vapaa-aika määrittyi omaksi erilliseksi alueekseen. Talonpoikaisyhteiskunnan hajoaminen merkitsi myös ajan vapautumista kollektiivisista sidoksistaan ja ajan yksityistymistä. Yksilöllisyyteen liittyy tärkeänä ominaisuutena yksilön usko siihen, että hänen elinaikansa on hänen omaansa ja hän voi hallita ja ohjata elämänsä halujensa mukaan. (mts. 99–100.)

Traditionaalisissa yhteisöissä tuotanto, uusintaminen ja muut toimet eivät yleensä selkeästi erottuneet yhdestä ja yhtenäisestä elämäkokonaisuudesta, vaan työaika ja joutilas aika lomittuivat ja sekoittuivat toisiinsa. Työ ja muu elämä tapahtuivat suureksi osaksi myös samoissa tiloissa. Samalla kun aikakäsitys muuttui kapitalismin nousun myötä, myös eri elämänalueiden tapahtumapaikkojen väliset suhteet muuttuivat. Palkkatyön noustua vallitsevaksi yhteiskunnallisen työn muodoksi, ja työn irtautuessa omaksi elämänalueekseen asuminen ja työ erkanivat myös alueellisesti eri paikoissa tapahtuviksi. (Asplund 1983, 193–194.)

Esiteollisessa yhteisössä ajasta ei ollut puutetta. Palkkatyön yhteiskunnassa sen sijaan aikatietoisuus ilmenee yleisenä tietoisuutena ajan niukkuudesta. Aika nähdään kalliina voimavarana, jota on käytettävä kurinalaisesti. Aikatietoisuus on tietoisuutta siitä, että aikansa voi esineellistää eri tavoin: rahana, antamalla panoksensa yhteiskunnan lineaariseen kehitysprojektiin tai henkilökohtaisena kasvuna ja kehityksenä. Lineaarisen ajan rationaalisuutta on rakentaa asioista ja elämästä projekti, jossa toiminnat asetetaan peräkkäin kannattavuusjärjestykseen ja toteutetaan järjestelmällisesti ja ohjelmoidusti. Elämänkaarestakin voi tehdä projektin, iästä karriäärin, jossa kohoavat statukset muodostavat jonon. Näin myös elämänkaaresta muodostuu niukka resurssi. (Julkunen 1986, 81–89.)

Vapaa-ajan käsitteen voimakas kiinnityminen palkkatyön yhteiskuntaan on merkinnyt, että sitä on usein tarkasteltu työn vastakohtana, sitä täydentävänä ja arkea ajallisesti järjestävänä. Toisaalta sitä on yhä yleisemmin alettu määritellä myös yksityisestä elämänpiiristä käsin, jolloin korostetaan perheen ja läheisten ihmissuhteiden merkitystä tai yksilöllisyyttä. Esimerkiksi Valtosen (2004, sit. Liikkanen 2009, 9) mukaan vapaa-aika tai vapaa aika on ajan ja tilan hallinnan lisäksi yhä enemmän myös ajatusten hallintaa, omasta määrittelyvallasta ja yksityisyydestä kiinni pitämistä.

Vapaa-ajan käsitteen kaksijakoisuus on näkynyt myös kulttuuripoliittisissa linjanvedoissa. Niissä korostetaan samanaikaisesti sekä hyötynäkökohtia, eli taiteen ja kulttuurin välineellistä merkitystä, että toisaalta kulttuurisia oikeuksia, eli yksilön oikeutta itseilmaisuuksiin. Liikkasen (2009) mukaan vapaa-ajan politiikka on nähtävä osana moraalipolitiikkaa ja biovallan käyttöä, jolla hän

tarkoittaa politiikkaa, jolla pyritään hallinnoimaan ihmisten mieliä, arvoja ja ruumiita ohjailemalla toimintaa, ajankäyttöä ja ajattelua. Tätä vapaa-ajan politiikkaa ovat ohjanneet modernin ”hyvän elämän” ihanteet. Sen tavoitteena on ollut terveiden ja aktiivisten kansalaisten ja työntekijöiden tuottaminen, ja sen toteuttamiseen ovat osallistuneet julkisen vallan ohella koko kansalaisyhteiskunta sekä jokainen ihminen itse omassa yksityiselämässään. Tässä viitekehysessä yksilön oma vapaa-ajan politiikka voidaan Liikkasen mukaan ymmärtää myös yksityisenä taisteluna oikeudesta iloon, lepoon ja henkilökohtaiseen elämään. (Liikkasen 2009, 7–10.)

Nykyistä taidepolitiikkaa linjaavassa valtioneuvoston periaatepäätöksessä tämä vapaa-ajan käsitteen ja politiikan kaksijakoisuus tulee esiin seuraavasti:

(–) taide ihmisen itseilmaisuna ja taiteilijan luovana työnä on myös yhteiskunnallinen ja taloudellinen resurssi sekä perustuslaissa tarkoitettuna mahdollisuutena itsensä kehittämiseen myös sivistyksellinen perusoikeus. (Opetusministeriö 2003, 3–6)

Opetusministeriön kulttuuripolitiikan kehittämisstrategiassa kulttuuripolitiikkaa tarkasteltiin tietoyhteiskunnan viitekehysessä, ja sama tavoitteiden kaksijakoisuus muotoiltiin seuraavasti:

Toisen maailmansodan jälkeen painotettiin taiteiden edistämistä ja kulttuurilaitosten luomista sekä kansalaisten osallistumismahdollisuuksia kulttuuriin. Teknologisen kehityksen ja uusien viestintävälineiden myötä kulttuuripolitiikan tavoitteena on sittemmin ollut myös vahvistaa kulttuurista tuotantoa ja tietoyhteiskuntaa. 2000-luvulla

laajentunut käsitys kulttuurista hyvän elämän edellytysten vahvistajana sekä kulttuurin talous, yrittäjyys ja kulttuurivienti ovat tulleet osaksi kulttuuripolitiikkaa.

(Opetusministeriö 2009, 11)

Harrastamisen taustalla olevia tekijöitä

Uusi lineaarinen aika oli historiastaan tietoisena, pitkillä aikahorisonteilla toimivan ihmisen aikaa, joka esiintyi puhtaimmillaan miesten työnjaollisella alueella, tuotannossa ja ylipäätään alueilla, joilla miesvaltaisuus hallitsee. Miehillä ja naisilla on perinteisesti ollut jossain määrin erilainen suhde aikaan, ja tämä on Julkusen (1986, 81–89) mukaan liittynyt osittain sukupuolten erilaisiin työnjaollisiin asemiin ja osittain siihen, että nainen on elänyt miestä selvemmin oman kehonsa elämänrytmisissä. Naisen elämänsä aikana on selvempiä siirtymäkohtia kuin miehellä, ja niillä on sosiaalisesti huomattavammat seuraukset.

Sukupuolijakoisessa yhteiskunnassa naisen erityinen elämänalue on ollut perhe, uuden sukupolven ja päivittäisen elämän uusintaminen ja näihin sisältyvä hoiva ja huolto. Horellin ja Wallinin (2006, 28–29) mukaan naiset kantavat lapsiperheissä edelleen päävastuun kotitöiden tekemisestä. Pohjoismaissa isien osuus kotitöiden tekemisessä on jonkin verran suurempi kuin esimerkiksi Etelä-Euroopassa, mutta myös Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa naiset tekevät edelleen yli 60 prosenttia lapsiperheiden kotitöistä. Kun kotitöiden jakautumista on tutkittu perheen koon mukaan, on havaittu, että lapsiluvun kasvaessa isät eivät lisää työpanostaan, mutta suurissa perheissä äitien taakkaa helpottaa lasten osallistuminen kotitöiden tekemiseen.

Perhe ja ansiotyö rajaavat siis perheellisten naisten ja miesten vapaa-aikaa jossain määrin eri tavalla. Sukupuolten välillä on kuitenkin eroja jo ennen perheen perustamista. Helven (2009, 263–265) mukaan sukupuoli vaikuttaa myös lasten ja nuorten vapaa-ajanviettoon. Tytöt viettävät vapaa-aikaa enemmän kotona kuin pojat, ja pojat puolestaan harrastavat enemmän kodin ulkopuolella kuin tytöt.

Harrastaminen on perinteisesti vaihdellut mm. koulutuksen mukaan. Korkeakulttuurin harrastaminen, eli taidenäyttelyissä, oopperassa ja konserteissa käyminen ja taitteen seuraaminen, on aikaisemmin erottanut korkeasti koulutetut ja yhteiskunnassa johtavissa asemassa olevat muusta väestöstä. Koulutustason yleisen nousun myötä koulutuksen ja korkeakulttuurin harrastamisen välinen yhteys on muuttunut siten, että korkeakulttuurin orientaatio korreloi edelleen koulutustason kanssa, mutta on vahvasti riippuvainen myös iästä ja sukupuolesta. Korkean koulutuksen ja korkeakulttuurin välinen sidos ei kuitenkaan ole purkautunut, vaan tähän ryhmään kuuluvien maku on muuttunut monipuolisemmaksi. He eivät esimerkiksi kuuntele vain klassista musiikkia, vaan sen lisäksi myös jazzia, bluesia, rockia ja viihdemusiikkia. Tällainen kaikkiruokaisuus suhteessa erilaisiin kulttuurin tuotteisiin, on yleistynyt nimenomaan korkeasti koulutettujen keskuudessa. Koulutuksen myötä yksilöt näyttävät omaksuneen suvaitsevamman suhtautumisen erilaisiin kulttuurin tuotteisiin. (Alasuutari 2009, 85–88.)

Kaikkiruokaisuus suhteessa erityyppiisiin kulttuurin tuotteisiin näkyy Alasuutarin (2009, 91) mukaan erityisen voimakkaasti suurten kaupunkien väestössä ja varsinkin pääkaupunkiseudulla. Suuret kaupungit poikkeavat muusta maasta myös siinä suh-

teessa, että niissä kaikkiruokaisuus on yleisempää alemman kuin ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden keskuudessa. Muualla Suomessa korkeimmin koulutetut ovat kulttuurituotteiden suhteen kaikkiruokaisimpia. Ikä- ja sukupuolijakauma eivät selittäneet tätä alueellista eroa. Alasuutarin mukaan ero saattaa liittyä osittain kulttuuritarjonnan alueellisiin eroihin. Kun klassisen musiikin tarjontaa muualla Suomessa on vähemmän kuin suurissa kaupungeissa, konserteissa kävijöiden on siellä oltava kaikkiruokaisempia.

Toinen mahdollinen selitys liittyy kulttuuriyleisöjen rakenteeseen. Alasuutari havaitsi, että suurissa kaupungeissa ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneet maisterit, diplomi-insinöörit ja lääkärit työskentelevät muuta maata yleisemmin julkisella sektorilla ja harvemmin yrittäjinä. Julkisella sektorilla ja esimerkiksi akateemisessa maailmassa ihmiset ovat yleensä taustoiltaan ja maultaan keskimääräistä yhteneväisempiä. Kaikkiruokaisuuden puolestaan ajatellaan sopivan etenkin nykyajan globaaliin bisnesmaailmaan, jossa menestyvät parhaiten ne, jotka kunnioittavat vieraita tapoja ja kulttuureita, ja tulevat toimeen monenlaisten ihmisten kanssa. (Alasuutari 2009, 91–96.)

Vanhempien, erityisesti äidin koulutuksella on Helven (2009, 263–265) mukaan merkitystä myös lasten ja nuorten harrastamisen kannalta. Ahkerimpia harrastajia olivat korkeakoulututkinnon suorittaneiden äitien lapset. Heidän harrastuksensa myös suuntautuivat eri tavalla kuin vähemmän koulutusta saaneiden äitien lapset. He kävivät näitä useammin kirjastossa ja korkeakulttuuriin luettavissa harrastuksissa, kuten teatteri-, musikaali- tai operettiesityksissä, ja katsoivat vastaavasti vähemmän televisiota. Elokuviissa taas kävivät useimmin

ammattillisen koulutuksen saaneiden äitien lapset. Myös äidin oman harrastamisen aktiivisuus vaikutti lasten harrastamiseen.

On kiinnostavaa katsoa, missä määrin maahanmuuttajien harrastaminen vaihtelee näiden perinteisten, harrastusten suuntautumisten taustalla olevien tekijöiden mukaan, ja missä määrin maahanmuuttajataustainen väestö on tehnyt valtaväestöstä poikkeavia valintoja.

Maahanmuuttajat harrastajina

Kun kulttuuripalveluiden saavutettavuutta tarkastellaan maahanmuuttajataustaisen väestön näkökulmasta, niin yksi keskeinen seikka, joka on otettava huomioon, on kulttuurinen etäisyys. Kulttuurisella etäisyydellä tarkoitetaan kulttuurien erilaisuutta esimerkiksi kielen, uskonnon tms. tekijöiden suhteen. Kulttuurinen etäisyys ei ole ainoastaan yksilöitä koskeva asia, vaan vaikuttaa keskenään kontaktissa olevien kulttuuristen ryhmien ja ajattelutapojen taustalla. Mitä suurempi kulttuurinen etäisyys on, sitä suurempi tarve on molemminpuoliseen oppimiseen. (Berry 1997, 21–23.)

Kulttuurisen etäisyyden voi ajatella vaikuttavan siihen, millaisena kulttuurilaitosten tarjonta maahanmuuttajataustaisen väestön näkökulmasta näyttäytyy. Toisaalta maahanmuuttajien oma kulttuuritraditio voi jäädä avautumatta valtaväestölle. Pekkilän (2006a, 23) mukaan esimerkiksi se, miten ihmiset yhdistelevät ääniä ja tekevät musiikkia, vaihtelee kulttuurista toiseen. Jokaisella kulttuurilla on oma musiikkinsa, ja jokaisella musiikkityypillä omat toimintasääntönsä, omat tehtävänsä yhteisössä, oma estetiikkansa, oma tarkoituksensa. Ei ole olemassa vain yhtä musiikin teoriaa – länsimaista –

yhtä vähän kuin on olemassa yhtä musiikin historiaa, vaan näitä on lukemattomia.

Myös huumori on voimakkaasti sidoksissa sekä kieleen että kulttuuriin, joten maahanmuuttajat voivat myös tästä syystä jäädä ulkopuoliseksi suhteessa joihinkin paikallisiin kulttuurituotteisiin. Esimerkiksi Suomessa asuvia somalialaistaustaisia nuoria tutkittaessa on tullut esiin, että sellaisetkin nuoret, jotka tutkijan havaintojen mukaan puhuivat erittäin hyvin suomea, kokivat usein ulkopuolisuutta suomalaisten kavereittensa seurassa, koska he eivät ymmärtäneet näiden vitsejä. Monien nuorten suurin toive olikin oppia ymmärtämään suomalaista huumoria, jotta ystäväystyminen suomalaisten nuorten kanssa onnistuisi. (Peltonen 2005, 114–116, 120)

Kulttuurisen etäisyyden ohella myös jännite yhtäältä oman kotikulttuurin säilyttämisen ja perinteen siirtämisen ja toisaalta vastaanottavan yhteiskunnan kulttuurielämään osallistumisen välillä on tärkeä tekijä, joka voi muovata maahanmuuttajien suhdetta paikalliseen kulttuuriin ja kulttuurituotteisiin. Esimerkiksi Peltosen (2005) tutkimat somalialaistaustaiset nuoret kokivat tärkeäksi vapaa-aikanaan puhua somalinkieltä ja kuunnella somalinkielistä musiikkia, koska arki muuten rakentui pääasiassa suomenkielisten toiminta-areenoiden ympärille. Koulussa, työssä ja julkisella alueella liikkeessaan he joutuivat pääasiassa puhumaan suomea tai englantia. (Peltonen 2005, 114–116, 120.)

Maahanmuuttajien on nykyisin aiempaa helpompi säilyttää yhteytensä lähtömaansa kulttuuriin, kun moderni teknologia on mahdollistanut nopeat ja tehokkaat yhteydet ympäri maailmaa, ja tarjolla on omankielisiä cd-levyjä, dvd-elokuvia ja omankielisiä satelliittitelevisiion kanavia. (esim. Marti-

kainen ja Gola 2007, 94; Tiilikainen 2003, 151–154; Pakarinen 2004, 89.) Myös yhdistystoiminta tarjoaa mahdollisuuksia lähtömaan kulttuuriperinteiden ylläpitoon. Pyykkösen (2007, 112) mukaan etenkin naiset ovat maahanmuuttajien yhdistyksissä organisoineet tällaista toimintaa, jossa on pyritty elvyttämään perinteisiä kansantaiteen muotoja, esimerkiksi lähtöalueen tanssien harrastamista. Nykyisin myös Internet toimii kanavana, jonka kautta maahanmuuttajat voivat pitää yllä omaa kieltään ja kulttuuriaan (Leinonen 2009; Pakarinen 2004, 89.)

Maun käsite ja maahanmuuttajien valinnat

Suhdetta kulttuurituotteisiin on yleisimmin lähestytty maun käsitteen avulla. Maku on erittäin monisyinen käsite, jota alan kirjallisuudessa on lähestytty lukuisista eri näkökulmista. Pekkilä (2006b, 28–29) erottaa neljä sellaista lähestymistapaa, jotka kaikki ovat omalla tavallaan kiinnostavia myös maahanmuuttajataustaisen väestön kulttuuriharrastuksista puhuttaessa. Ensimmäinen on Immanuel Kantin ja joidenkin muiden filosofien edustama idealistinen kanta, jonka mukaan musiikkimaku on ylimaallinen ja kaikenkattava ilmiö, joka on kaikkien materialististen ja sosiologisten tulkintojen yläpuolella. Siinä musiikkimaku liitetään nimenomaan sävelteokseen ja sen ominaisuuksiin, ja teoksen ulkopuoliset tekijät katsotaan maun kannalta epärelevantteiksi. Antropologisesti suuntautuneet etnomusiikologit puolestaan katsovat, että musiikkimaku on opittu ilmiö, joka on sidoksissa sekä perinteeseen että ympärillä olevaan henkiseen, ja tietyissä mielessä myös materiaaliseen kulttuuriin. Tämä ajattelutapa on

läheisesti sidoksissa kolmanteen, sosiologiseen näkökulmaan, joka muistuttaa antropologista näkökulmaa, mutta jossa oppimisen lisäksi tulee kysymys yhteiskuntaluokista ja maun luokkasidonnaisuudesta (esim. Adorno, Simmel, Bourdieu).

Neljättä lähestymistapaa Pekkilä (2006b, 28) kutsuu ”postmoderniksi välinpitämättömyydeksi”, ja sitä leimaa eklektismi ja piittaamattomuus yhteiskunnallista luokka-asemaa tai korkea/matala-akselia kohtaan. Tätä viimeistä lähestymistapaa edustaa esim. Herbert Gans, joka Pekkilän mukaan omassa teoriassaan (1974, sit. Pekkilä 2006b, 37–38) sanoutui irti kulttuurisesta determinismistä ja korosti sen sijaan ihmisen vapaata tahtoa. Gans katsoi, että makukulttuureihin ei synnytä tai kasveta, vaan ne ovat jotain sellaista, minkä ihminen itse valitsee. Ryhmä ei siis tämän käsityksen mukaan ennalta määrää ihmisen makua, vaan hän valitsee itse oman makunsa. Kun saman maun valinneita on tarpeeksi, syntyy omia ”makuyleisöjä”. Gans hylkäsi myös kahtiajaon populaari- (tai massa-) ja korkeakulttuuriin ja käytti sen sijaan makukulttuurin (taste cultures) käsitettä. Hän pyrki väistämään yleensäkin kahtiajaon korkeaan ja matalaan kulttuuriin ja puhui sen sijaan esteettisestä moniarvoisuudesta (aesthetic pluralism).

Makukulttuuriin liittyy Gansin teoriassa kaksi tärkeää ominaisuutta. Ensimmäinen, johon Gans viittasi osakulttuurien (partial cultures) käsitteellä, on se, että makukulttuuri tarjoaa arvoja vain osalle ihmisen elämää. Makukulttuuri ei siis ole totaalinen elämäntapa vaan pelkästään jotakin, mitä ihminen harrastaa osa-aikaisesti. Toinen makukulttuuriin liittyvä piirre Gansin mukaan on se, että makukulttuuri ei ole todellista elettyä elämää vaan kulttuuria, joka voidaan

abstrahoida ihmisen todellisesta elämästä. Tähän hän viittasi sijaiskulttuurin käsitteellä (vicarious culture, toisten välityksellä koettu). (mts.)

Gansin makukulttuuri on siis abstraktio, jota eivät muodosta ihmiset itse sosiologisena suurena vaan ne mieltymykset ja arvot, jotka heitä yhdistävät. Olenainen osa makukulttuuria ovat tiedotusvälineet, jotka välittävät ja tukevat näitä arvoja. Tässäkin Gans Pekkilän mukaan korostaa yksilön vallinnan vapautta sanomalla, että tiedotusvälineiden tuotokset ja yleisön reseptio eivät välttämättä vastaa toisiaan. Hän siis varaa tässäkin mahdollisuuden vastaanottajan omille itsenäisille tulkinnoille. (mts.38.)

Maahanmuuttajataustainen väestö on kiinnostava erityistapaus Gansin teorian makuteorian näkökulmasta, koska maahanmuuttaja on usein ikään kuin ”välitilassa”, jossa on mahdollisuus vertailla erilaisia kulttuureita ja poimia niistä itselle sopivia elementtejä.

Kulttuurienvälisyys ja interkulttuurinen kaupunki

Vapaa-ajan käsitteen ja kulttuuripalveluiden saavutettavuuden käsitteen ohella kolmas keskeinen käsite tässä kirjassa on interkulttuurinen kaupunki (intercultural city). Sillä voidaan viitata ensinnäkin politiikkaan, joka pyrkii saamaan väestön etniseen ja kulttuuriseen monimuotoisuuteen sisältyvää luovaa potentiaalia mahdollisimman paljon käyttöön edistämällä erilaisista taustoista lähtöisin olevien ihmisten myönteistä vuorovaikutusta. Toisaalta sillä voidaan viitata myös erilaisiin organisatorisiin, sosiaalisiin ja fyysisiin rakenteisiin ja toiminnan aree-

noihin, jotka palvelevat näitä päämääriä eli edistävät sellaista toimintaa, jota luonnehtii kulttuurienvälisyys. (Wood & Landry 2008, 15, 324–325.)

Eri väestöryhmien aktiivista osallistumista kulttuuritoimintaan ovat Suomessa perinteisesti edistäneet nuorisoseurat ja työväenyhdistykset, ja toiminnan areenoina ovat toimineet paikalliset nuorisoseuran- ja työväentalot, koulut ja seurakuntatalot. Nämä perinteiset rakenteet ovat kuitenkin rapautuneet kaupunkiin suuntautuneen vilkkaan muuttoliikkeen seurauksena. 1970-luvulla havahduttiin huomaamaan kaupunkiin syntyneiden asumalähiöiden palveluiden puutteellisuus ja alettiin suunnitella monitoimitaloja eri puolille Suomea. Niiden suunnittelu tapahtui erillään kulttuuridemokratiakeskustelusta, mutta toiminta-ajatuksen suhteen ne edustivat pikemminkin relativistista kuin normatiivista kulttuurikäsitystä, mikä merkitsi, että myös saavutettavuus ymmärrettiin laajassa merkityksessä.

Vaikka kulttuuritoiminta oli monitoimitaloissa keskeisellä sijalla, ei niiden rakentamista perusteltu niinkään tarpeella lisätä taideharrastusta, vaan keskeisenä perusteluna oli ihmisten välisten kontaktien lisääminen. Esimerkiksi Helsingin kaupungin rakennusviraston Monitoimitalaselvityksessä vuodelta 1972 todettiin: *”Monipuoliset ihmis-suhteet synnyttävät virikkeitä, laajentavat näkökulmaa, vapauttavat yksinäisyydestä. Monitoimitalo, jossa kävijällä on mahdollisuus saada monipuolisia kontakteja, saattaa lähentää eri väestöryhmiä ja ikäluokkia toisiinsa. Samoin eri kulttuurialojen rajat mataloituvat.”* Ihmisten aktivoitumista pidettiin tärkeänä, koska *”toimiva ihminen pystyy paremmin toteuttamaan tarpeensa ja kykynsä, mistä koko yhteiskunta hyötyy.* (Cantell ym. 2005, 15–16.)

Vuonna 2005 Suomessa oli 52 sellaista kulttuuritaloa, jotka olivat jäseninä taloja yhdistävässä Suomen Kulttuuritalot järjestössä. Pääkaupunkiseudulla niistä sijaitsi 13. Näiden ”virallisten” kulttuurikeskusten ohella esimerkiksi pääkaupunkiseudun asukkaiden käytössä on lukuisa joukko pienempiä kulttuurikeskuksia korttelitaloja ja asukastaloja. (Cantell ym. 2005, 11.)

Pääkaupunkiseudulla asuvien maahanmuuttajien omaehtoisen kulttuuritoiminnan kannalta keskeisin kulttuurikeskus on ollut Helsingin Kansainvälinen kulttuurikeskus Caisa. Kun Caisa vuoden 1996 alussa aloitti toimintansa Helsingin kulttuuriasiakseksuksen toimipaikkana, tarkoitus oli, että toiminnan käytännön toteutuksesta olisivat vastanneet pääasiassa maahanmuuttajien järjestöt ja muut yhteistyötahot. Kaupunki tarjosi ainoastaan toimitilat ja niukat henkilöresurssit toiminnan koordinoimista varten. Yhdistyskenttä oli kuitenkin hyvin monella tavalla jakautunut, ja harvalla yhdistyksellä oli riittävästi resursseja toiminnan pitkäjänteiseen toteuttamiseen. Monien vaiheiden jälkeen vuonna 2003, samalla kun Caisa sai uudet tilat, myös sen henkilöstöresursseja lisättiin, niin että sen edellytykset toimia välittävänä organisaationa vahvistuivat. (Joronen 2003, 12, 36–38.)

Tältä samalta pohjalta on perustettu myös muita maahanmuuttajien ja valtaväestön keskinäisen vuorovaikutuksen edistämiseen keskittyviä kohtaamispaikkoja eri puolille Suomea. Taide ja liikuntaprojektit ja erilaisten kohtaamispaikkojen luominen olivat keskeisiä toimintamuotoja esimerkiksi syrjinnän vastaisissa kampanjoissa. (esim. Pakolais- ja siirtolaisuusasiain neuvottelukunta 1997.)

Myös maahanmuuttajien oman yhdistystoiminnan tukeminen on ollut kiinteä osa

maahanmuuttajien integraatiopoliittikkaa jo 1990-luvulta lähtien. Yhdistysten on mm. ajateltu huolehtivan maahanmuuttajien oman kielen ja kulttuurin ylläpidosta. Ainoastaan oppivelvollisuusikäisille lapsille on taattu oikeus tiettyyn määrään oman äidinkielen opetusta (Ikonen 1994, 81–89; Matinheikki-Kokko 1991, 68). Esimerkiksi Helsingin kaupungin vuonna 1995 vahvistetussa ulkomaalaispoliittisessa ohjelmassa todetaan tähän liittyen:

Maahanmuuttajien keskuudessa tehtyjen tutkimusten mukaan vahva etninen yhteisö helpottaa valtaväestöön mukaan pääsyä. Etnisten yhteisöjen toimintamahdollisuudet tulee luoda mm. perustamalla kohtaamispaikkoja ja tukemalla heidän omien järjestöjensä toimintaa.

(–) Ulkomaalaisten omien järjestöjen tavoitteena on mm. oman kielen ja kulttuurin säilymisen tukeminen. Järjestäytymällä maahanmuuttajat voivat ajaa omien tavoitteidensa saavuttamista ja vahvistaa jäsentensä identiteettiä, joka on voimavara uuteen yhteiskuntaan sopeutumisessa. Maahanmuuttajayhteisöt pitävät yllä myös laajempaa, globaalia verkostoa olemalla yhteydessä entiseen kotimaahansa.

Valtaväestön ja etnisten yhteisöjen yhteistyö raivaa ennakkoluuloja ja mahdollistaa kansainvälisen ilmapiirin syntymistä. Vahvat etniset yhteisöt tuovat oman kulttuurinsa ja osaamisensa valtakulttuurin käyttöön, ovat rikkaus ja resurssi.

(Helsingin kaupunginkanslia 1995, 29–30.)

Myös tietoyhteiskunnan rakentaminen ja eri väestöryhmien tietotekniikkataitojen vahvistaminen on ollut yksi tapa, jolla suomalaisessa yhteiskunnassa on pyritty vahvistamaan yhteisöllisyyttä ja ehkäisemään

syRJäytymistä. Vuosina 2001–2003 Suomen itsenäisyyden juhlarahasto (Sitra) rahoitti Oppivat Seutukunnat -hanketta (OSKU), jonka tarkoituksena oli tietoyhteiskunnan tuominen eri puolille Suomea paikallisten asukkaiden omilla ehdoilla. (Bäcklund 2003, 163.)

Osaavat Seutukunnat hankekokonaisuuteen sisältyvistä kahdeksasta osahankkeesta yksi toteutettiin Helsingissä Maunulan kaupunginosassa. Tästä Nettimaunula -hankkeesta saadut kokemukset vahvistivat Sassin (2003, 38) mukaan aikaisempien verkkokokeilujen perusteella syntyneitä näkemyksiä, jonka mukaan verkon avulla voidaan pyrkiä vahvistamaan sosiaalisia suhteita ja kiinteyttämään yhteisöä, mutta vahvaa paikallisyhteisöllisyyttä ei luoda ensisijaisesti sen kautta. Siihen tarvitaan suoraa, ei välitettyä, vuorovaikutusta.

Sassi (2003, 38, 44, 46) kiinnitti myös huomiota siihen, että kun paikallista toimintaa ja yhteisöllisyyttä halutaan lisätä, sivutuotteena syntyy helposti myös uusia sosiaalisia luokitteluja ja hienovaraisia hierarkioita. Verkkokeskusteluissa ”hyvä kansalainen” kuten ”hyvä maunulalainen” saattoi saada kriteereitä, jotka voivat sulkea osan asukkaista ulkopuoliseksi. Näin tällainen projekti saattaa tarkoittamattaan vahvistaa vanhoja sosiaalisia jakoja ja työntää syrjemmälle niitä, jotka jo ovat marginaalissa. Kun verkko lisää sanomisen vapautta, se samalla tuottaa myös mielipiteitä, jotka aiemmin ovat jääneet piiloon tai pienten piirien asiaksi. Verkon ristiriitaisuus on juuri tätä: se voi antaa esimerkiksi maahanmuuttajille paremman mahdollisuuden kotoutua suomalaiseen yhteiskuntaan, mutta samalla myös rassistiset mielipiteet saavat uutta näkyvyyttä.

Samantapaisesti johtopäätöksiin päädyttiin Pakarisen mukaan myös Itä-Turun hank-

keessa, jossa kohderyhmänä oli erityisesti alueen maahanmuuttajataustainen väestö. Paikallisverkon sisällön luomisessa lähtökohtana oli ajatus tavallisista käyttäjistä aktiivisina sisällön luojina. Tämä tavoite osoittautui kuitenkin liian kunnianhimoiseksi lyhyen projektin puitteissa. Maahanmuuttajista moni oli kyllä kiinnostunut oman maansa tapahtumista tai ainakin lukemaan asioista omalla kielellään. Sen sijaan paikalliset asiat vieraalla kielellä eivät olleet kiinnostuksen kohteena kärkipäässä. Vaikka verkossa oli useita erikielisiä alueita, korostui suomenkielinen sisältö, koska se oli verkon pääkieli. Paikallisverkon epäsuosion syyksi epäiltiin myös alueen yhteisöllisyyden ohuutta ja epäluonnollisuutta kokonaisuutena, koska alue koostui useasta erillisestä asuinalueesta. Samoin kuin Maunulan tapauksessa myöskään Itä-Turussa verkko ei itsessään synnyttänyt yhteisöllisyyttä, vaan toimi vain sen kanavoijana. (Pakarinen 2004, 94–96.)

Positiivisena asiana Itä-Turun hankkeessa nähtiin kuitenkin maahanmuuttajien mahdollisuus kommunikoida omalla äidinkielellään. Hankkeeseen osallistuneiden maahanmuuttajien näkökulmasta tärkeimpänä projektien sisältämänä palveluna pidettiin maksuttoman Internetin käytön mahdollistavien yleisöpäätteiden tuomista alueelle. Osa yleisöpäätteistä kehitettiin palvelemaan erityisesti maahanmuuttajia. Kaikkia päätteitä pystyi käyttämään ”tavallisilla” latinalaisiin aakkosiin perustuvilla kielillä, mutta lisäksi muutamiin koneisiin oli asennettu kyrilliset aakkoset ja arabialaiset merkit. Erityisesti arabiankieliset käyttivät yleisöpäätteitä paljon muihin kieliryhmiin verrattuna, ja arabiankielisen kirjoittamisen mahdollistaneet päätteet saivat kiitosta kieliryhmän edustajilta. (Pakarinen 2004, 97–99)

Maahanmuuttajataustaisen väestön rakenne

Vapaa-ajan käsitteen kulttuurisidonnaisuus tekee sen tutkimisesta haastavaa, ja erityisen haasteellista siitä tulee, kun kohteena on maahanmuuttajien vapaa-aika. Silloin on vapaa-ajan tutkimuksessa perinteisesti käytettyjen taustamuuttajien ohella otettava huomioon tutkittavien maantieteellinen ja kulttuuritausta. Mistä he ovat lähtöisin? Ovatko he muuttaneet Suomeen aikuisina vai lapsina? Miten vanhempien maahanmuuttajatausta vaikuttaa täällä syntyneiden lasten arjen rakentumiseen? Toisaalta täytyy ottaa huomioon myös se, miten heidät on otettu vastaan suomalaisessa yhteiskunnassa ja millaisen aseman he ovat siinä saavuttaneet, koska näillä asioilla on merkitystä siltä kannalta, miten he itse suhtautuvat suomalaiseen yhteiskuntaan ja mitä resursseja heillä on käytettävissään. Esimerkiksi syrjäntäkokemukset vaikeuttavat kotoutumista ja saattavat päinvastoin lisätä maahanmuuttajien epäluuloa valtaväestöä kohtaan. (Perhoniemi & Jasinskaja-Lahti 2006, 95.)

Maahanmuuttajat ovat erittäin heterogeeninen ryhmä. Ensinnäkin he ovat lähtöisin hyvin monista eri maista ja kulttuuripiireistä. Osa maahanmuuttajista on lähtöisin olosuhteista, jotka poikkeavat olennaisesti Suomen nykyisestä elämänmenosta, osa taas hyvin samanlaisista olosuhteista ainakin siinä suhteessa, että heidän suhdettaan aikaan ovat määrittäneet kaupungistuminen ja palkkatyö. Toiseksi, eri lähtöalueilta on muutettu Suomeen eri syistä. Ja kolmanneksi, eri lähtöalueilta tulleiden joukossa on eri suhteissa myös miehiä ja naisia, eri-ikäisiä ja enemmän tai vähemmän koulutettuja. Myös siinä suhteessa eri maahanmuuttaja-

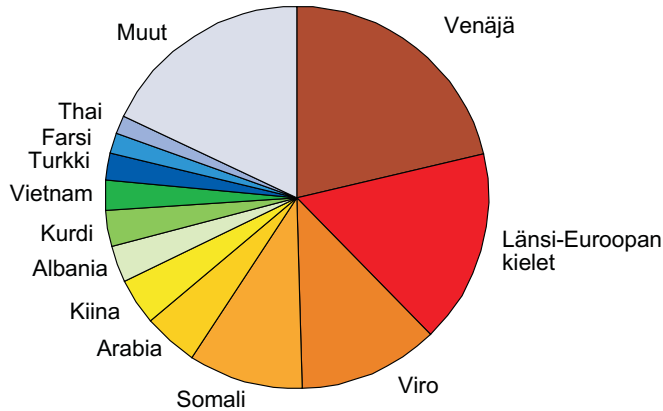
ryhmien välillä on suuria eroja, miten esimerkiksi sukupuoli ja ikä määrittelevät henkilön asemaa yhteisössä. Vastaavasti osa maahanmuuttajista on esimerkiksi suomalaisilla työmarkkinoilla sijoittunut hyvin palkattuihin arvostettuihin asiantuntijatehtäviin, toiset taas ovat vähemmän arvostetuissa ja huonommin palkatuissa tehtävissä tai työttöminä. (esim. Martikainen ja Tiilikainen 2007.) Myös syntyvyys ja perherakenne ovat vaihdelleet maahanmuuttajaryhmittäin (Joronen 2007, 303–305.).

Jopa samasta lähtömaasta tulleiden lähtökohdat saattavat vaihdella suuresti. Esimerkiksi Somaliasta Suomeen 1990-luvun alkuvuosina turvapaikanhakijoina tulleet nuorehkot miehet olivat pääasiassa kotoisin kaupungeista, osasivat lukea ja olivat käyneet vähintään oman maansa peruskoulun (Forsander 2002, 134.). Myöhemmin 1990-luvun kuluessa perheenyhdistämisen kautta Suomeen muuttaneista somalialaisista sen sijaan suurempi osa oli naisia ja lapsia, monet olivat lähtöisin maaseudun paimentolaisyhteisöistä, ja heillä koulutusta oli vähemmän, ja heidän luku- ja kirjoitustaitonsa oli keskimäärin heikompia kuin aikaisemmin tulleilla. (Joronen 2007, 301; ks. myös Peltonen 2005, 38 ja Tiilikainen 2003.)

Suomessa maahanmuuttajataustainen väestö on voimakkaasti keskittynyt pääkaupunkiseudulle, jossa asui vuoden 2009 alussa yhteensä 91 354 sellaista henkilöä, joiden äidinkieli oli joku muu kuin suomi, ruotsi tai saame. Noin puolet tästä vieraskielisestä väestöstä on lähtöisin Suomen naapurimaista tai muualta Euroopasta, ja loput muista maanosista. Suurimmat yksittäiset kieliryhmät ovat venäjänkieliset, vironkieliset ja somalinkieliset (kuvio 1).

Suurimpien vieraskielisten ryhmien ikä ja sukupuolijakaumat on esitetty kuvioissa

Kuvio 1. Pääkaupunkiseudun väestö, vieraskieliset, suurimmat ryhmät 1.1.2009

Lähde: Tilastokeskus/Helsingin kaupungin tietokeskus 2009

2–4. Nähdään, että maahanmuuttajataustainen väestö on keskimäärin nuorempaa kuin suomalainen valtaväestö, ja kaikkein nuorimpia ovat somalinkieliset, joista tasan puolet on alle 18-vuotiaita. Keskimääräistä enemmän lapsia ja nuoria on myös arabian- ja vietnaminkielisten keskuudessa. Arabiankielisistä 28 prosenttia ja vietnaminkielisistä 25 prosenttia on alle 18-vuotiaita, kun vastaava osuus kotimaisten kielten puhujista on vain 19 prosenttia. Kuviosta 4 nähdään myös, että sukupuolijakauma vaihtelee lähtöalueittain. Esimerkiksi turkin- ja arabiankielisistä samoin kuin länsieurooppalaisten kielten puhujista selvä enemmistö on miehiä, kun venäjänkielisistä puolestaan yli puolet on naisia.

Artikkelien esittely

Kaikki edellä käsitellyt tavat tarkastella vapaa-aikaa ja harrastamista ovat tavalla tai toisella esillä tämän kirjan yhdeksässä artikkelissa. Artikkelit on jaettu kolmeen osaan. Ensimmäisessä osassa maahanmuuttajien

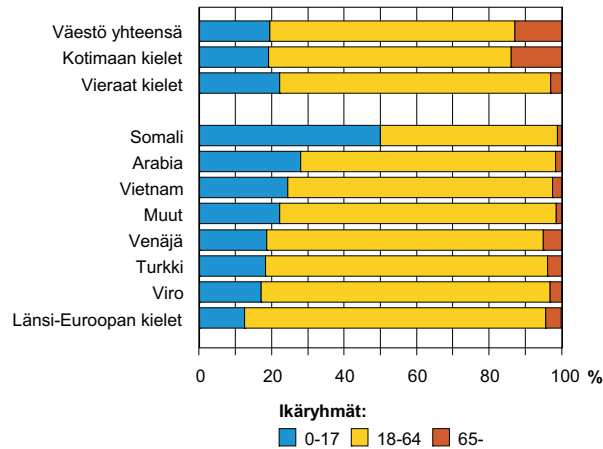
suhdetta vapaa-aikaan ja heidän tekemiään valintoja tarkastellaan vapaa-aikatutkimuksen perinteisessä viitekehyksessä. Sen kolmessa artikkelissa tarkastellaan eri elämänalueiden tärkeäksi kokemista ja vapaa-ajanvieton suuntautumista iän, sukupuolen, elämänvaiheen, koulutuksen ja maantieteellisen taustan mukaan.

Kirjan toisessa osassa tarkastelun kohteena on erilaisissa työmarkkina-asemissa olevien ja maahantulon olosuhteiden suhteen toisistaan poikkeavien maahanmuuttajaryhmien vapaa-aika. Tälle osalle on annettu alaotsikko ”Ytimessä ja reunoilla”, joka viittaa tutkittavien asemaan suomalaisilla työmarkkinoilla.

Kirjan viimeiset kolme artikkelia sijoittuvat alaotsikon ”Interkulttuurinen kaupunki” alle, ja niissä tarkastellaan maahanmuuttajien omaehtoista, eri väestöryhmien keskinäisen vuorovaikutuksen vahvistamiseen tähtäävää kulttuuritoimintaa.

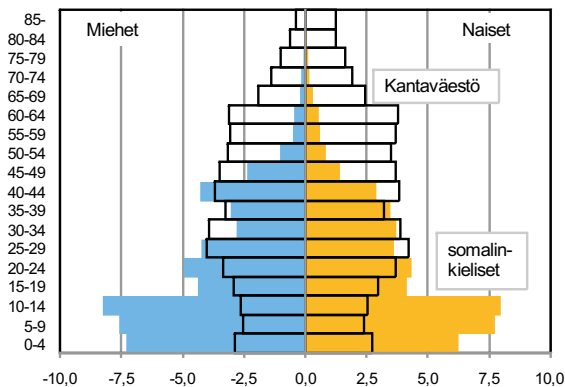
Ensimmäistä lähestymistapaa edustavat Jorosen ja Stenvallin artikkelit. Jorosen ensimmäisessä artikkelissa verrataan maahanmuuttajien ja valtaväestön suhdetta vapaa-

Kuvio 2. Pääkaupunkiseudun väestö iän ja äidinkielen mukaan 1.1.2009 – suurimmat kieliryhmät

Lähde: Tilastokeskus/Helsingin kaupungin tietokeskus 2009

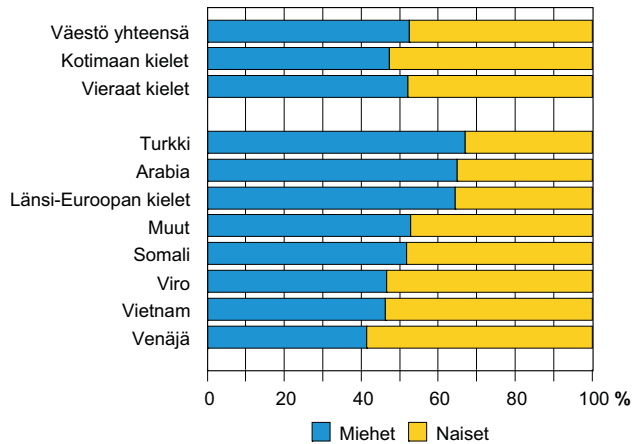
Kuvio 3. Somalinkielisten ja suomalaisen kantaväestön ikärakenne sukupuolen mukaan 1.1.2009

ajan harrastuksiin suurten kyselyaineistojen pohjalta. Artikkelissa pyritään selvittämään yhtäältä maahanmuuttajien ja toisaalta valtaväestön vapaa-ajan arvostuksen ja harrastusten suuntautumisen yhteyttä ikään, sukupuoleen, koulutukseen yms. taustatekijöihin. Jorosen toisessa artikkelissa tutkimuksen kohteena on pääkaupunkiseudun kult-

tuuripalveluiden saavutettavuus maahanmuuttajataustaisten lapsiperheiden näkökulmasta. Artikkelin perustuu maahanmuuttajataustaisille lapsiperheille tehtyyn pieneen kyselyyn, ja saavutettavuutta tarkastellaan siinä ensinnäkin siitä näkökulmasta, miten hyvin tieto olemassa olevasta tarjonnasta on saavuttanut maahanmuuttajat, ja toiseksi sii-

Kuvio 4. Pääkaupunkiseudun väestö äidinkielen ja sukupuolen mukaan 1.1.2009 – suurimmat kieliryhmät

Lähde: Tilastokeskus/Helsingin kaupungin tietokeskus 2009

tä näkökulmasta, miten kiinnostavana tarjonta on koettu. Stenvall tarkastelee koulu-laiskyselyyn perustuvassa artikkelissaan vieraskielisten ja monikielisten lasten harrastusaktiivisuutta ja harrastusten suuntautumista, ja vertailee eri kieliryhmiin kuuluvia lapsia toisiinsa.

Myös kirjan toinen osa koostuu kolmesta artikkelista. Hanna Niemen tutkimuksen kohteena ovat syrjäytymisuhan alla olevat, pakolaistaustaiset nuoret somalialaisen miehet. Niemi tarkastelee artikkelissaan näiden nuorten miesten vapaa-ajanviettoa ja Helsingin kaupungin Nuorisoasiainkeskuksen järjestämän Maahanmuuttajanuorten olohuone -toiminnan merkitystä näiden nuorten miesten kotoutumiselle. Marko Juntusen tutkimuksen kohteena on toinen suuri pakolaistaustainen maahanmuuttajaryhmä, joka niin ikään on heikossa asemassa suomalaisilla työmarkkinoilla. Juntunen tarkastelee artikkelissaan irakilaispakolaisten internetin käyttöä, ja artikkelissa tulevat kiinnostavalla tavalla esille niin internetin mahdollisuu-

det vuorovaikutuskanavana kuin tämän vuorovaikutuksen seuraukset paikallisyhteisössä. Maahanmuuttajat ja tietoyhteiskunta ovat tarkastelun kohteena myös Mika Raunion artikkelissa, mutta nyt tutkimuksen kohteena ovat globaaleilla työmarkkinoilla liikkuvat korkeasti koulutetut asiantuntijat ja heidän perheenjäsenensä. Raunio tarkastelee näiden eri puolilta maailmaa Suomeen työhön tulleiden maahanmuuttajien kokemuksia pääkaupunkiseudun vapaa-ajan palveluista.

Myös ”Interkulttuurinen kaupunki” -teemaa lähestytään kolmesta näkökulmasta. Miikka Pyykkönen tarkastelee maahanmuuttajien yhdistysten kulttuuritoimintaa ja niiden roolia yhtäältä oman kielen ja kulttuurin ylläpitäjänä, ja toisaalta eri kulttuuritaustoista lähtöisin olevien maahanmuuttajien ja valtaväestön keskinäisen vuorovaikutuksen areenoina. Percy Mashaire puolestaan tarkastelee afrokaribialaisen musiikin ympärille syntyntä klubitoimintaa ja sen merkitystä afrikkalaisten maahanmuuttajien

sosiaalisten verkostojen rakentumisen ja integraation kannalta. Giacomo Bottan tutkimuksen kohteena on ollut Helsingin Kansainvälisen Kulttuurikeskus Caisan järjestä-

mä Ourvision laulukilpailu, jota hän on seurannut keväällä 2008. Hän pohtii kilpailun merkitystä yhtäältä kilpailijoiden ja toisaalta Helsingin musiikkielämän kannalta.

Inledning till bokens teman

Tillgängligheten av kulturtjänster

Forskningen om invandrare som gjorts i Finland har främst varit förknippad med integration och dess framgångar, hinder och förutsättningar. Av de olika livsområdena har man fäst mest uppmärksamhet på arbete och utbildning. Invandrarnas fritid har tillsvidare undersökts mycket lite i Finland. (Delegationen för sektorsforskning 2009.)

Denna artikelsamling strävar efter att fylla detta tomrum. Boken består av nio artiklar som betraktar förhållandet till fritid och fritidsintressen speciellt hos befolkningen med invandrabakgrund. Målsättningen är att utreda hur i synnerhet kulturtjänsterna har nått fram till befolkningen med invandrabakgrund i huvudstadsregionen, och på vilka andra sätt de tillbringar sin fritid där de tjänster som bjuds i detta område spelar en roll.

Idén om sammanställandet av denna artikelsamling uppstod i och med samarbetet mellan Stiftelsen för främjande av kulturpolitisk forskning, CUPORE, och Helsingfors stads faktacentral. I samband med Cupores treåriga forskningsprojekt genomfördes en enkät bland huvudstadsregionens kulturinstitut där man utredde hur den tilltagande etniska mångfalden hos huvudstadsregionens befolkning har påverkat planeringen, mark-

nadsföringen, rekryteringen av personal och dylik verksamhet hos kulturinstituten (Saukkonen, Ruusuvirta, Joronen 2007). Undersökningen visade att även om man vid instituten, på nivån av den strategiska planeringen, hade behandlat frågor kring etnisk mångfald, syntes detta ännu mycket lite i den praktiska verksamheten. I och med detta uppstod ett behov att behandla frågan från det motsatta hållet, d.v.s. ur de potentiella användarnas synvinkel.

Med tillgängligheten av kulturtjänster har man i den finländska kulturpolitiken traditionellt syftat på regional åtkomlighet. När man på 1970- och 1980-talen talade om demokratiseringen av kultur, uppfattades detta som spridning av kulturverksamheten, att ta konsttjänster till deras räckhåll som annars inte nås av utbudet. Kultur var lika med finkultur och målsättningen som sattes var att alla befolkningsgrupper har lika rätt och möjlighet att njuta av finkulturens produkter. I bakgrunden fanns alltså den normativa kulturuppfattningen, enligt vilken en viss auktoritet eller ett maktcentrum strävar efter att sprida den kultur, som enligt deras definition är bra, till så många människor som möjligt.

Förespråkarna för kulturdemokrati, som hade som motsats till detta tänkesätt ägnat sig den så kallade relativistiska kulturupp-

fattningen, betonade människans rätt att själv forma och välja kultur och konst. Centralt i detta betraktelsesätt var strävan efter att definiera kulturpolitikens målsättningar och metoder snarare nerifrån och upp. Här betonades människornas egen aktivitet, eget initiativtagande och egna uppfattningar om sina behov och sin kultur. (Cantell m.fl. 2005, 12–13.)

Diskussionen kring kulturdemokratien som pågick på 1960- och 1970-talen rörde framför allt olika samhällsklassers lika kulturella rättigheter. Minoriteternas rättigheter har lyfts fram starkare först senare. Invandrarnas kulturella specialbehov har lyfts fram i den finländska kulturpolitiska diskussionen först i början av 2000-talet. I statsrådets principbeslut om konst- och konstnärspolitiken (2003) framfördes dessa för första gången sida vid sida med andra minoriteters kulturbehov och man förutsatte att de tas i beaktande i stödsystemen för kultur och konst.

Minoritetskulturernas behov beaktas i högre grad än tidigare som en del av de allmänna stödsystemen för kultur och konst och av kultur- och konstinstitutionernas verksamhet. Invandrarnas kulturella behov ses till sedan inflyttningen har ökat. Det utvecklas system till stöd för verksamhet hos yrkeskonstnärer som räknar sig till etniska grupper och för verksamhet i deras organisationer. (Undervisningsministeriet 2003, 7.)

De kulturella rättigheterna utreddes senare omfattande i utredningen som undervisningsministeriet lät göra, ”Rättvis kultur? Den etiska dimensionen i kulturpolitiken och de kulturella rättigheterna” (Koivunen och Marsio 2005). I det nya åtgärdsprogrammet för att öka den kulturella tillgängligheten (Undervisningsministeriet 2006)

utvidgades begreppet tillgänglighet väsentligt jämfört med tidigare linjedragningar. I programmet lyfte man starkt fram olika specialgruppers, också språk- och kulturminoriteteters, kulturella rättigheter.

Tillgänglighet innebär att alla människor har möjlighet att delta. Tillgänglighet innebär också att människor bemöts jämlikt och inte diskrimineras. Ingen får försättas i en sämre ställning på grund av härkomst, ålder, kön, handikapp eller en annan personlig egenskap. När det gäller minoritets- eller specialgrupper kan det vara nödvändigt att bemöta dem positivt på ett speciellt sätt så att dessa grupper faktiskt får ett jämlikt bemötande.

(Undervisningsministeriet 2006, 7)

I undervisningsministeriets (2009) kulturstrategi som löper ända fram till år 2020 har den med inflyttningen förknippade ökningen av den kulturella mångfalden betraktats både som en möjlighet och som ett hot beroende på hur man lyckas i integreringen av invandrarna. I åtgärdsdelen tas även ställning till kulturpolitikens roll i integreringen av invandrare genom att man betonar behovet av att ta hänsyn till den kulturella mångfalden i alla kulturpolitiska åtgärder.

I denna bok har både kultur och tillgänglighet uppfattats mycket brett. Kultur betraktas genom antropologins kulturuppfattning, där kultur omfattar både kultur som konst och kultur som ett sätt att leva. Tillgängligheten av kultur i sin tur granskas både som fysisk tillgänglighet till kultur-tjänster och som graden av intresse. Med andra ord granskar man hur väl utbudet motsvarar efterfrågan och i vilken mån invandrare har möjlighet att själva aktivt delta i definierandet av kultur.

Kulturbundenheten i begreppet fritid

När man undersöker hobbyer och fritidstjänster är det bra att komma ihåg att även själva begreppet fritid är ett starkt kulturbundet fenomen. Enligt Asplund (1983, 98) kan man inte förstå den fulla innebörden av urbaniseringen och industrialiseringen om man inte fäster uppmärksamhet vid den omvälvning av tidsuppfattningen som ägde rum samtidigt. I och med kapitalismens uppgång blev tiden en begränsad resurs och på samma gång definierades även fritiden som ett eget, separat område. Upplösningen av bondesamhället innebar även att tiden frigjordes från dess kollektiva bindningar samt att tiden privatiserades. En viktig aspekt av individualiteten är individens tro på att hennes livstid är hennes egen och att hon kan kontrollera och styra sitt liv efter sina begär. (ibid. 99–100.)

I traditionella samhällen var produktionen, reproduktionen och de övriga sysslorna oftast inte tydligt avgränsade från en enhetlig och hel livshelhet, utan arbetstiden och den lediga tiden turades om och gick in i varandra. Arbetet och det övriga livet ägde också till stor del rum i samma lokaler. Samtidigt som tidsuppfattningen i och med kapitalismens uppgång förändrades, förändrades även förhållandena mellan platserna för de olika livsområdena. Efter att lönearbetet hade blivit den dominerande formen av samhällsligt arbete och när arbetet lösgjordes till sitt eget livsområde, separerades även boendet och arbetet till att ske på olika ställen. (Asplund 1983, 193–194.)

I det förindustriella samhället hade man ingen tidsbrist. I samhället med lönearbete däremot framstår medvetenheten om tid som en allmän medvetenhet om tidens knapphet. Tid ses som en dyrbar resurs som

ska användas disciplinerat. Medvetenheten om tid är medvetenhet om att man kan materialisera sin tid på olika sätt: som pengar, genom att ge sin insats till samhällets lineära utvecklingsprojekt eller som personligt mognande och utveckling. Den lineära tidens rationalitet är att saker och ting och själva livet formas till ett projekt där man radar upp verksamheten efter lönsamhet och förverkligar aktiviteterna systematiskt och programmatiskt. Även levnadsloppet kan göras till ett projekt och åldern till en karriär där den stigande statusen formar en räcka. På så sätt blir även levnadsloppet en knapp resurs. (Julkunen 1986, 81–89.)

Att fritidsbegreppet har starkt kopplats till lönearbetsamhället har inneburit att fritiden ofta har betraktats som motsatsen till arbetet, som en komplettering till det och som något som ordnar vardagen tidsmässigt. Å andra sidan har man allt oftare börjat definiera det utifrån den privata sfären. Då betonas betydelsen av familjen och nära relationer eller individualiteten. Till exempel enligt Valtonen (2004, cit. Liikkanen 2009, 9) är fritid eller ledig tid inte enbart kontroll över tid och rum utan allt mer även kontroll över tankar, det att man håller fast vid den egna makten att bestämma och vid det privata.

Splittringen av begreppet fritid har synts även i de kulturpolitiska linjedragningarna. I dem betonas samtidigt både nyttoaspekten, d.v.s. konstens och kulturens instrumentella betydelse, och å andra sidan de kulturella rättigheterna, d.v.s. individens rätt till självuttryck. Enligt Liikkanen (2009) bör man se fritidspolitik som en del av moralpolitiken och användningen av biomakt. Med denna avser han politik som strävar efter att kontrollera människors psyken, värden och kroppar genom att styra deras verksamhet,

tidsanvändning och tänkande. Denna fritidspolitik har styrts av ideal om det moderna ”goda livet”. Dess målsättning har varit att producera friska och aktiva medborgare och arbetare, och i dess genomförande, vid sidan av den offentliga makten, har hela medborgarsamhället och varje människa själv i sitt privatliv deltagit. I denna referensram kan en individs egen fritidspolitik enligt Liikkanen förstås även som en privat kamp för rätten till glädje, vila och ett privatliv. (Liikkanen 2009, 7–10.)

I statsrådets principbeslut, som drar upp linjer för den nuvarande konstpolitiken, uppdragas denna tudelning mellan fritidsbegreppet och politiken på följande sätt:

(–) är konsten som individens självuttryck och konstnärernas skapande arbete även en samhällelig och ekonomisk resurs samt som en sådan möjlighet att utveckla sig själv som avses i grundlagen en grundläggande kulturell rättighet.

(Undervisningsministeriet 2003, 3–6)

I undervisningsministeriets kulturpolitiska utvecklingsstrategi betraktades kulturpolitiken i informationssamhällets referensram och samma tudelning av målsättningar formulerades på följande sätt:

Efter andra världskriget har man betonat vikten av att främja konsten och skapa kulturinstitutioner samt medborgarnas möjligheter till delaktighet. I takt med den tekniska utvecklingen och de nya sätten att kommunicera som den frambringat har det också blivit en kulturpolitisk angelägenhet att främja kulturproduktionen, den elektroniska kommunikationen och informationssamhället. Under 2000-talet har en bredare uppfattning om kulturen som en faktor som ökar fö-

rutsättningarna för ett gott liv blivit allmänt accepterad samtidigt som kulturekonomin, kulturföretagsamheten och kulturexporten blivit en del av kulturpolitiken.

(Undervisningsministeriet 2009, 11)

Faktorer bakom hobbyidkande

Den nya lineära tiden var tiden av den historiskt medvetna människan som agerar på långa tidshorisonter. I sin renaste form förekom den på männens område för arbetsfördelning, i produktionen och överhuvudtaget på områden där männen dominerar. Män och kvinnor har traditionellt haft ett i viss mån annorlunda förhållande till tiden och detta har enligt Julkunen (1986, 81–89) delvis varit kopplat till de olika ställningarna i arbetsfördelningen för de olika könen och delvis på att kvinnan har tydligare än mannen levt i sin kropps livsrytm. I kvinnans levnadslopp finns tydligare övergångspunkter än hos mannen och de har mer betydande sociala följder.

I ett samhälle där könet ger upphov till fördelning har kvinnans speciella livsområde varit familjen, reproduktionen av den nya generationen och det alldagliga livet samt den omsorg och vård som ingår i dessa. Enligt Horelli och Wallin (2006, 28–29) bär kvinnorna fortfarande det huvudsakliga ansvaret för hushållsarbeten i barnfamiljer. I de nordiska länderna är männens andel i utförandet av hushållsarbeten något större än till exempel i södra Europa men också i Finland, Sverige och Norge gör kvinnorna fortfarande över 60 procent av hushållsarbetet i barnfamiljer. När man har undersökt fördelningen av hushållsarbeten efter familjestorleken har man kommit fram till att männen inte gör en större insats ens när barnantalet

ökar, men i stora familjer underlättas mödrarnas börda av att barnen deltar i hushållsbestyren.

Familj och förvärvsarbete avgränsar alltså fritiden för män och kvinnor som har familj i någon mån på olika sätt. Det finns dock skillnader mellan könen redan innan man grundar en familj. Enligt Helve (2009, 263–265) påverkar könet även de sätt på vilka barn och unga spenderar sin fritid. Flickor vistas mer hemma på sin fritid än pojkar och pojkar i sin tur har fler hobbyer utanför hemmet än flickor.

Hobbyverksamheten har traditionellt varierat bl.a. efter utbildning. Att ha finkulturen som hobby, d.v.s. besöka konstutställningar, operan och konserter samt följa konst har tidigare skilt dem som har hög utbildning och är i höga samhällsliga positioner från den övriga befolkningen. När utbildningsnivån genomgående har stigit har kopplingen mellan utbildning och idkande av finkultur ändrats på så sätt att inriktningen på finkultur fortfarande korrelerar med utbildningsnivån, men är också starkt beroende av ålder och kön. Sambandet mellan en hög utbildning och finkultur har dock inte upplöst utan smaken hos dem som tillhör denna grupp har blivit mångsidigare. De lyssnar till exempel inte enbart på klassisk musik utan dessutom även på jazz, blues, rock och underhållningsmusik. Särskilt de högt utbildade är allt oftare allätare på dylikt sätt i förhållande till olika kulturella produkter. I och med utbildning verkar individer ha ägnat sig en mer tolerant inställning gentemot olika kulturprodukter. (Alasuutari 2009, 85–88.)

Allätarinställningen gentemot olika typer av kulturprodukter syns enligt Alasuutari (2009, 91) speciellt starkt hos befolkningen i stora städer och i synnerhet i huvud-

stadsregionen. De stora städerna avviker från resten av landet även i att de som har avlagt lägre högskoleexamen är där oftare kulturella allätare än de som har avlagt högre högskoleexamen. På andra ställen i Finland är de med den högsta utbildningen de som mångsidigast konsumerar kulturprodukter. Ålders- och könsfördelningen gav ingen förklaring för denna regionala skillnad. Enligt Alasuutari kan skillnaden delvis ha ett samband med de regionala skillnaderna i kulturutbudet. Då utbudet av klassisk musik är mindre på andra ställen i Finland än i de stora städerna måste konsertbesökarna där ha en mångsidigare smak.

En annan möjlig förklaring förknippas med kulturpublikernas struktur. Alasuutari upptäckte att i de stora städerna arbetar folk med högre högskoleexamen, magistrar, diplomingenjörer och läkare oftare i den offentliga sektorn och mer sällan som företagare. Människorna i den offentliga sektorn och exempelvis i den akademiska världen är vanligtvis mer lika varandra till sin bakgrund och till smaken. Allätarfilosofin i sin tur antas passa bäst i synnerhet på den moderna globala affärsvärlden där de mest framgångsrika är de som respekterar främmande seder och kulturer och kommer väl överens med många olika slags människor. (Alasuutari 2009, 91–96.)

Föräldrarnas, i synnerhet moderns, utbildning har enligt Helve (2009, 263–265) betydelse för barnens och ungdomarnas hobbyer. De som hade mest fritidshobbyer var barn till mammor med högskoleexamen. De hade också en annan inriktning i sina hobbyer än barn till mammor med en lägre utbildning. De besökte oftare biblioteket och andra fritidsintressen som kan räknas till finkulturen, såsom teater-, musikal- eller operettföreställningar och tittade i motsva-

rande grad mindre på tv än de andra barnen. Biobesök däremot gjordes oftast av barn till mammor med yrkesutbildning. Även graden av aktivitet i moderns egna fritidsintressen påverkade barnens hobbyer.

Det är intressant att se i vilken grad idkandet av fritidsintressen hos invandrare varierar efter dessa faktorer som traditionellt styr inriktningen av hobbyer och i vilken grad befolkningen med invandrarbakgrund har gjort val som avviker från majoritetsbefolkningens val.

Invandrare som hobbyidkare

När tillgängligheten av kulturtjänster betraktas ur invandrarbefolkningens synvinkel är en central faktor som bör beaktas det kulturella avståndet. Med det kulturella avståndet avses kulturernas olikheter beträffande till exempel språk, religion och övriga liknande faktorer. Det kulturella avståndet rör inte enbart individer utan det påverkar i bakgrunden för kulturella grupper som har kontakt med varandra och tänkesätt. Ju större det kulturella avståndet är, desto större är behovet av ömsesidig inläring. (Berry 1997, 21–23.)

Det kulturella avståndet kan anses ha en inverkan på hur kulturinstitutionernas utbud framstår ur invandrarbefolkningens synvinkel. Å andra sidan kan invandrarernas egen kulturtradition förbli främmande för majoritetsbefolkningen. Enligt Pekkilä (2006a, 23) finns det en kulturbunden variation i till exempel hur människor kombinerar ljud och skapar musik. Varje kultur har sin egen musik och varje typ av musik har sina egna funktionsregler, sina uppgifter i gemenskapen, sin estetik, sitt syfte. Det finns inte bara en musikteori – den västerländska – och lika

lite finns det en enskild musikhistoria, det finns otaliga sådana.

Även humorn har en stark koppling till både språket och kulturen och således kan invandrare även på grund av detta lämnas utanför i förhållande till vissa lokala kulturprodukter. Till exempel har det inom forskning bland ungdomar med somalisk bakgrund som är bosatta i Finland kommit fram att även sådana ungdomar som enligt forskarens iakttagelser hade mycket goda kunskaper i finska ofta upplevde utanförskap i sällskap av sina finländska kompisar, eftersom de inte förstod deras skämt. Många ungdomars högsta önskan var också att lära sig förstå den finländska humorn så att de skulle lyckas skaffa sig vänner bland de finländska ungdomarna. (Peltonen 2005, 114–116, 120)

Vid sidan av det kulturella avståndet är även spänningen mellan å ena sidan bevarandet av den egna hemkulturen och överförandet av traditionen och å andra sidan deltagandet i det mottagande samhällets kulturliv en viktig faktor som kan forma invandrarers förhållande till den lokala kulturen och kulturprodukterna. Till exempel upplevde de somaliska ungdomarna som Peltonen (2005) gjorde sin forskning med att det var viktigt att på sin fritid prata somaliska och lyssna på somalisk musik eftersom vardagen i övrigt huvudsakligen formades kring finskspråkiga verksamhetsfält. I skolan, på jobbet eller när de rörde sig på offentliga platser var de tvungna att i huvudsak tala finska eller engelska. (Peltonen 2005, 114–116, 120.)

För invandrare är de numera lättare än förr att hålla vid liv kontakten till kulturen i sitt ursprungsland då den moderna teknologin har möjliggjort snabba och effektiva förbindelser överallt i världen och det finns ett

utbud av cd-skivor, dvd-filmer samt satellitkanaler på tv på det egna språket. (T.ex. Martikainen och Gola 2007, 94; Tiilikainen 2003, 151–154; Pakarinen 2004, 89.) Även föreningsverksamheten bjuder på möjligheter att upprätthålla ursprungslandets kulturella traditioner. Enligt Pyykkönen (2007, 112) har i synnerhet kvinnor i invandrarnas föreningar organiserat dylik verksamhet där man har strävat efter att återuppliva traditionella former av folkkonst som exempelvis danser från ursprungsområdet. Numera fungerar även Internet som en kanal över vilken invandrarna kan upprätthålla sitt eget språk och sin kultur (Leinonen 2009; Pakarinen 2004, 89.).

Begreppet smak och invandrarnas val

Förhållandet till kulturprodukter har vanligtvis betraktats med hjälp av begreppet smak. Smaken är ett mycket komplicerat begrepp som i facklitteraturen har betraktats från ett antal olika synpunkter. Pekkilä (2006b, 28–29) skiljer om musiksmak fyra sådana betraktelsesätt som alla på sitt sätt är intressanta också när man diskuterar hobbyer hos befolkningen med invandrabakgrund. Den första ståndpunkten representeras av Immanuel Kant och några andra filosofer. Enligt den är musiksmaken ett överjordiskt och allomfattande fenomen som höjer sig över alla materialistiska och sociologiska tolkningar. I den kopplas musiksmaken uttryckligen till det musikaliska verket och dess egenskaper och faktorer som står utanför verket anses vara irrelevanta vad gäller smaken. Etnomusikologerna, som intar en antropologisk inriktning, i sin tur anser att musiksmaken är ett inlärt fenomen som är bundet till både tradition och till den

omgivande andliga och i viss mening även materialistiska kulturen. Detta tänkesätt har en nära koppling till den tredje, sociologiska synpunkten. Den påminner om den antropologiska ståndpunkten men i den tillförs till inläringen även frågan om samhällsklasser och smakens bundenhet till klass (t.ex. Adorno, Simmel, Bourdieu).

Det fjärde betraktelsesättet kallar Pekkilä (2006b, 28) ”den postmoderna likgiltigheten”. Den stämplas av eklekticism och indifferens gentemot den samhälleliga klassen eller mot axeln hög/låg. Det sistnämnda betraktelsesättet representeras av t.ex. Herbert Gans (1974, cit. Pekkilä 2006b, 37–38) som enligt Pekkilä i sin teori sade upp sig från den kulturella determinismen och betonade i stället människans fria vilja. Gans hävdade att man inte föds eller växer upp i smakkulturer utan dessa är något som människan själv väljer. Enligt denna uppfattning bestämmer alltså inte gruppen människans smak på förhand utan hon själv väljer vilken smak hon har. När tillräckligt många har valt samma smak, uppstår enskilda ”smakpubliker”. Gans övergav även tudelningen i populär- (eller mass-) och finkultur och använde i stället begreppet smakkultur (taste cultures). Han ville i det stora hela undvika dikotomin hög och låg kultur och talade i dess ställe om estetisk pluralism (aesthetic pluralism).

Till smakkulturen hör i Gans teori två viktiga egenskaper. Den första, till vilken Gans hänvisade med begreppet delkulturer (partial cultures), är att smakkulturen bjuder värden för enbart en del av människans liv. Smakkulturen är alltså inte ett totalt levnadssätt utan enbart något som människan sysslar med en del av sin tid. Smakkulturens andra egenskap är enligt Gans att smakkulturen inte är det reella levda livet utan kultur

som kan abstraheras från människans verkliga liv. Till detta hänvisade han med begreppet om vikarierande kultur (vicarious culture, upplevd genom andra).(ibid.)

Gans smakkultur är alltså en abstraktion som inte bildas av själva människorna som en sociologisk storhet utan av de preferenser och värden som för dem samman. En väsentlig del av smakkulturen är medierna som förmedlar och stöder dessa värden. Även här betonar Gans enligt Pekkilä individens valfrihet genom att säga att mediernas produkter och publikens reception inte nödvändigtvis har en motsvarighet i varandra. Även här reserverar han alltså en möjlighet för mottagarens egna självständiga tolkningar. (ibid. 38.)

Befolkningen med invandrabakgrund är ett intressant specialfall sedd utifrån Gans teori eftersom en invandrare ofta befinner sig på sätt och vis i en ”mellanfas” där man har möjlighet att jämföra olika kulturer och plocka åt sig de element ur dem som passar en själv.

Interkulturalitet och den interkulturella staden

Bokens tredje centrala begrepp vid sidan av fritidsbegreppet och begreppet för tillgängligheten av kulturtjänster är den interkulturella staden (intercultural city). Med denna kan man för det första hänvisa till politiken som strävar efter att ta i bruk så mycket som möjligt av den kreativa potentialen som ingår i befolkningens etniska och kulturella mångfald genom att främja en positiv växelverkan mellan människor från olika kulturella bakgrunder. Å andra sidan kan man med begreppet syfta på olika organisatoriska, sociala och fysiska konstruktioner och

verksamhetsfält som tjänar dessa ändamål, med andra ord främjar sådan verksamhet som karaktäriseras av interkulturalitet. (Wood & Landry 2008, 15, 324–325.)

Olika befolkningsgruppers aktiva deltagande i kulturverksamheten har i Finland traditionellt främjats av idrottssällskap och arbetarföreningar och arenor för verksamheten har varit lokala ungdomsgårdar och Folkets hus, skolor och församlingshus. Dessa traditionella strukturer har dock förvittrat som följd av den livliga flyttrörelsen till städerna. På 1970-talet kom insikten om att tjänsterna i bostadsförorterna som hade uppkommit i städerna var bristfälliga och man började planera allaktivitetshus på olika håll i Finland. Planeringen av dessa skedde avskilt från diskussionen om kulturdemokratin, men vad gäller själva verksamhetstanken representerade de snarare den relativistiska än den normativa kulturuppfattningen, vilket innebar att även tillgängligheten uppfattades enligt den omfattande betydelsen.

Även om kulturverksamheten hade en central ställning i allaktivitetshuset, motiverades grundandet av dessa inte så mycket med behovet att öka kulturidkandet utan den centrala motiveringen var att öka kontakter människor emellan. Till exempel konstaterades det i Helsingfors stads byggnadskontors utredning om allaktivitetshuset från år 1972 att: *Mångsidiga relationer åstadkommer stimulans, utvidgar perspektivet, befriar från ensamhet. Ett allaktivitetshus där besökaren har möjlighet att knyta mångsidiga kontakter kan föra olika befolkningsgrupper och åldersklasser närmare varandra. Likaså blir barriären mellan olika kulturområden lägre. Man ansåg det som viktigt att aktivera människor, eftersom en aktivt verkande människa kan bättre förverkliga*

sina behov och sina förmågor vilket gagnar hela samhället. (Cantell m.fl. 2005, 15–16.)

År 2005 fanns det 52 kulturhus i Finland som var medlemmar i föreningen Kulturhus i Finland. I huvudstadsregionen fanns 13 av husen. Vid sidan av dessa ”officiella” kulturcentra har till exempel de boende i huvudstadsregionen ett stort antal mindre kulturcentra, kvartershus och invånarhus till sitt förfogande. (Cantell m.fl. 2005, 11.)

För den kulturverksamhet som drivs frivilligt av invandrare som är bosatta i huvudstadsregionen har det mest centrala kulturcentrumet varit Helsingfors internationella kulturcentrum Caisa. När Caisa i början av år 1996 inledde sin verksamhet som ett verksamhetsställe för Helsingfors kulturcentral var det meningen att invandrarnas organisationer och andra samarbetsorgan skulle i huvudsak ha ansvaret för det praktiska genomförandet av verksamheten. Staden ställde endast lokalerna och en liten personalresurs till förfogande för koordineringen av verksamheten. Föreningsfältet var dock splittrat på många sätt och bara ett fåtal föreningar hade tillräckliga resurser för att långsiktigt kunna förverkliga verksamheten. Efter många skeden utökades år 2003, samtidigt som Caisa fick nya lokaler, även personalresurserna så att förutsättningarna för Caisas funktion som en medlande organisation förstärktes. (Joronen 2003, 12, 36–38.)

På samma grundval har man på olika håll i Finland grundat också andra mötesplatser som fokuserar på främjandet av den ömsesidiga växelverkan mellan invandrarna och majoritetsbefolkningen. Konst- och idrottsprojekt och skapandet av olika mötesplatser var centrala verksamhetssätt till exempel i kampanjer mot diskriminering. (t.ex. Delegationen för flykting- och migrationsärenden 1997.)

Även stödandet av invandrarnas egen föreningsverksamhet har varit en fast del av politiken för integration av invandrare ända sedan 1990-talet. Man har tänkt att föreningar bl.a. tar hand om upprätthållandet av invandrarnas eget språk och kultur. Endast barn i läropliktsåldern har fått garanterat rätten till en viss mängd undervisning i det egna modersmålet (Ikonen 1994, 81–89; Matinheikki-Kokko 1991, 68). Till exempel konstateras det i Helsingfors stads utlänningspolitiska program som bekräftades år 1995 i samband med detta att:

Enligt undersökningar som har gjorts bland invandrare underlättar en stark etnisk gemenskap tillträdet till majoritetssamhället. Man bör skapa förutsättningar för de etniska gemenskapernas verksamhet bl.a. genom att grunda mötesplatser och stöda verksamheten av deras egna föreningar.

(–) Målsättningen för utlänningarnas egna föreningar är att bl.a. stöda bevarandet av det egna språket och den egna kulturen. Genom att organisera sig kan invandrarna arbeta för att uppnå sina målsättningar och förstärka sina medlemmars identitet som är en kraftresurs när man ska anpassa sig till ett nytt samhälle. Invandragemenskaper upprätthåller även ett bredare globalt nätverk genom att de har kontakt med det före detta hemlandet.

Samarbetet mellan majoritetsbefolkningen och etniska gemenskaper undanröjer fördomar och möjliggör uppkomsten av en internationell atmosfär. Starka etniska gemenskaper för sin kultur och sitt kunnande till majoritetskulturens förfogande, de är en rikedom och en resurs.

(Helsingfors stadskansli 1995, 29–30.)

Även byggandet av informationssamhället och förstärkandet av datatekniskt kunnande hos olika befolkningsgrupper har varit ett sätt med vilket man i det finländska samhället har försökt förstärka sammanhållningen och förebygga utslagning. Åren 2001–2003 finansierade Jubileumsfonden för Finlands självständighet (Sitra) projektet Oppivat Seutukunnat (OSKU), vars syfte var att föra informationssamhället till olika delar av landet på de lokala invånarnas egna villkor. (Bäcklund 2003, 163.)

Av de åtta delprojekten som ingick i projekthelheten Osaavat Seutukunnat genomfördes ett i Månsas stadsdel i Helsingfors. De erfarenheter som man fick från detta Nettimaunula-projekt förstärkte enligt Sassi (2003, 38) uppfattningen som hade uppstått på basis av tidigare webbexperiment och enligt vilken man via webben kan sträva efter att förstärka de sociala relationerna och göra gemenskapen mer sammanhållen. En stark lokal sammanhållning skapas dock inte i första hand via webben. Till detta behövs direkt, inte förmedlad, växelverkan.

Sassi (2003, 38, 44, 46) fäste även uppmärksamhet vid att när man vill öka den lokala verksamheten och sammanhållningen uppstår det lätt även nya sociala kategoriseringar och taktfulla hierarkier som biprodukt. I diskussioner på webben kunde ”en god medborgare” som ”en god Månsasbo” tillräknas kriterier som kunde utesluta en del av invånarna. På så sätt kan ett projekt likt detta oavsiktligt förstärka de befintliga sociala fördelningarna och skjuta undan dem som redan befinner sig i marginalen. Samtidigt när webben ökar yttrandefriheten kommer även sådana åsikter till ytan som tidigare har hållits undanskymda eller innanför mindre kretsar. Just detta är webbens motsägelser: den kan ge till exempel en invandrare

en bättre möjlighet att integrera sig i det finländska samhället men samtidigt får även rasistiska åsikter mer synlighet.

Likadana slutsatser drogs enligt Pakarinen även i projektet i Östra Åbo där målgruppen var speciellt områdets invandrarbefolkning. Utgångspunkten för skapandet av innehållet för lokalnätet var tanken om vanliga användare som aktiva innehållsproducenter. Denna målsättning visade sig dock vara för ambitiös inom ramen för det korta projektet. Många invandrare var visserligen intresserade av händelserna i sitt eget land eller åtminstone av att läsa om saker på sitt eget språk. Lokala ärenden på ett främmande språk var däremot inte deras främsta intresse. Även om man hade flera områden på olika språk i lokalnätet, framhövdes det finskspråkiga innehållet eftersom finskan var nätets huvudspråk. Lokalnätets bristande popularitet misstänktes även bero på att områdets sammanhållning var tunn och att området var en onaturlig helhet eftersom det bestod av flera separata bostadsområden. Likadant som i Månsas fall skapade inte webben i sig sammanhållning i Östra Åbo utan den fungerade enbart som en kanal för denna. (Pakarinen 2004, 94–96.)

Som positivt i projektet i Östra Åbo ansågs trots allt möjligheten för invandrare att kommunicera på sitt eget modersmål. Ur de deltagande invandrarernas synvinkel ansåg man det att den viktigaste tjänsten i projektet var att man fick publikdatorer till området som möjliggjorde kostnadsfri användning av Internet. En del av publikdatorerna utvecklades så att de tjänade speciellt invandrare. Alla datorer kunde användas med språk som använder det ”vanliga” latinska alfabetet men därtill hade man på några datorer installerat det kyrilliska alfabetet och arabiska skrivtecken. I synnerhet de arabisk-

talande använde publikatorerna mycket jämfört med andra språkgrupper och datorerna på vilka man kunde skriva arabiska fick bifall hos språkgruppens representanter. (Pakarinen 2004, 97–99)

Strukturen av befolkningen med invandrabakgrund

Kulturbundenheten av begreppet fritid gör forskningen kring fritid utmanande och speciellt krävande blir utmaningen när forskningsobjektet är invandrarnas fritid. Då bör man jämte de bakgrundsvariabler som traditionellt används i forskning om fritid ta i beaktande den geografiska och kulturella bakgrunden hos dem som forskningen gäller. Var kommer de ifrån? Har de flyttat till Finland i vuxen ålder eller som barn? Hur påverkar föräldrarnas invandrabakgrund utformningen av vardagen för de barn som är födda här? Å andra sidan måste man även beakta hur de har bemötts i det finländska samhället och vilken ställning de har uppnått i det, eftersom dessa faktorer har betydelse för hur de själva förhåller sig till det finländska samhället och vilka resurser de har i sitt förfogande. Till exempel försvårar erfarenheter av diskriminering integreringen och kan tvärtom öka invandrarnas mistro mot majoritetsbefolkningen. (Perhoniemi & Jasinskaja-Lahti 2006, 95.)

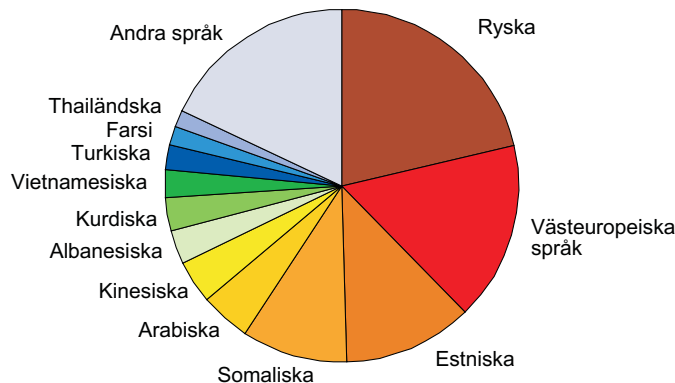
Invandrarna är en mycket heterogen grupp. För det första har de sitt ursprung i ett stort antal olika länder och kulturkretsar. En del invandrare kommer från förhållanden som är väsentligt annorlunda än livet idag i Finland, en del i sin tur kommer från förhållanden som till stor del är likadana, åtminstone i den mån att förhållandet till tiden har

bestämts av urbanisering och lönearbete. För det andra har man haft olika orsaker till att flytta till Finland från de olika ursprungsområdena. Och för det tredje finns det bland dem som kommer från olika ursprungsländer män och kvinnor i olika proportioner, folk i olika åldrar och med mer eller mindre utbildning. De olika invandrargrupperna skiljer sig kraftigt från varandra även i hur till exempel kön och ålder påverkar personens ställning i gemenskapen. På motsvarande sätt har en del invandrare placerat sig bra i välbetalda expertuppgifter på den finländska arbetsmarknaden, medan andra har arbeten med mindre uppskattning och sämre lön eller är arbetslösa. (t.ex. Martikainen och Tiilikainen 2007.) Även födelsetalet och familjestrukturen har varierat i de olika invandrargrupperna (Joronen 2007, 303–305.).

Utgångsläget kan variera mycket även bland sådana som kommer från samma land. Till exempel var de relativt unga män som kom som asylsökande från Somalia till Finland under första åren av 1990-talet främst ifrån städer, de kunde läsa och de hade gått minst grundskolan i sitt eget land (Forsander 2002, 134.). Av de somalier som flyttade till Finland senare under 1990-talet när familjer fördes samman var däremot en större del kvinnor och barn, många kom från landsbygdens nomadsamhällen och de hade mindre utbildning samt i genomsnitt svagare läs- och skrivfärdigheter än de som hade kommit tidigare. (Joronen 2007, 301; se även Peltonen 2005, 38 och Tiilikainen 2003.)

I Finland har invandrabefolkningen starkt koncentrerats till huvudstadsregionen, där det i början av år 2009 bodde sammanlagt 91 354 personer med ett annat modersmål än finska, svenska eller samiska.

Figur 1. Befolkningen, talare av främmande språk, de största grupperna i huvudstadsregionen 1.1.2009

Källa: Tilastokeskus/Helsingin kaupungin tietokeskus 2009

Cirka hälften av denna befolkning med främmande språk som modersmål kommer från Finlands grannländer eller andra europeiska länder, resten från de övriga världsdelarna. De största enskilda språkgrupperna är ryska, estniska och somaliska (figur 1).

Ålders- och könsfördelningen i de största språkgrupperna visas i figurena 2–4. Man kan se att befolkningen med invandrabakgrund är i genomsnitt yngre än den finländska majoritetsbefolkningen och att de allra yngsta är de med somaliska som modersmål. Av dem är precis hälften under 18 år. Mer barn och ungdomar än genomsnittet finns även bland dem med arabiska och vietnamesiska som modersmål. Av arabisktalande är 28 procent och av vietnamesisktalande 25 procent under 18 år, medan den motsvarande andelen bland talare av de inhemska språken är endast 19 procent. I figur 4 ser man även att könsfördelningen varierar efter ursprungsland. Till exempel är av dem som talar turkiska eller arabiska samt av dem som talar västeuropeiska språk en klar majoritet män, medan över hälften av de ryskspråkiga är kvinnor.

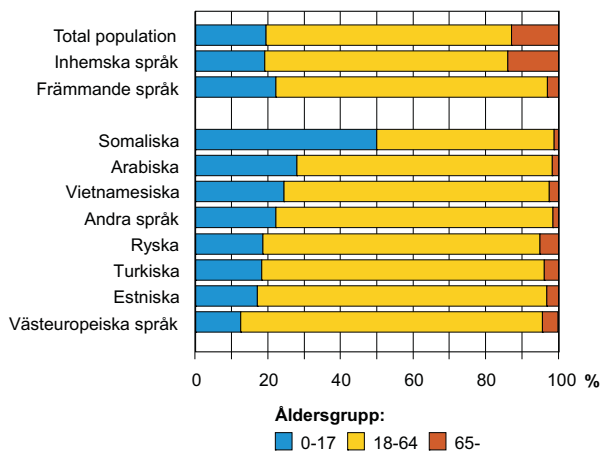
Presentation av artiklarna

Alla hittills behandlade sätt att betrakta fritid och hobbyidkande finns på ett eller annat sätt med i bokens nio artiklar. Artiklarna har indelats i tre delar. I den första delen betraktas invandrarnas förhållande till fritiden och fritidsintressen via fritidsforskningens traditionella referensram. I de tre artiklarna här granskas det hur olika livsområden uppfattas som viktiga och hur inriktningen på tillbringandet av fritiden påverkas av ålder, kön, livsskede, utbildning och den geografiska bakgrunden.

I bokens andra del är föremålet för observation fritiden hos invandrare med olika positioner i arbetslivet och hos vilka omständigheterna kring inflyttningen har varit olika. Denna del har fått underrubriken ”I kärnan och på kanterna” som hänvisar till forskningsobjektens ställning på den finländska arbetsmarknaden.

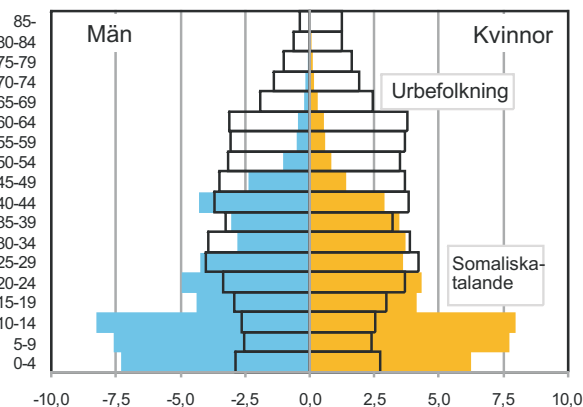
Bokens tre sista artiklar placeras under underrubriken ”Den interkulturella staden” och i dem granskas invandrarnas frivilliga kulturverksamhet som siktar på att förstärka

Figur 2. Befolkningens åldersstruktur i några av de största språkgrupperna i huvudstadsregionen 1.1.2009

Källa: Tilastokeskus/Helsingin kaupungin tietokeskus 2009

Figur 3. Åldersstrukturen av den somalisktalande befolkningen och den finländska majoritetsbefolkningen enligt kön 1.1.2009

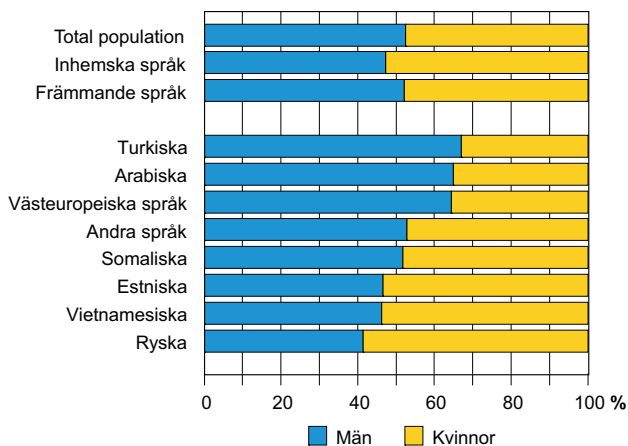
källa: Tilastokeskus/Helsingin kaupungin tietokeskus 2009

växelverkan mellan olika befolkningsgrupper.

Artiklarna av Joronen och Stenvall representerar det första betraktelsesättet. I Joronens första artikel jämförs invandrarnas och majoritetsbefolkningens förhållande till fritidsintressen på basis av ett stort enkätmaterial. Artikeln strävar efter att reda ut den

koppling som finns mellan uppskattningen av fritiden samt inriktningen av hobbyerna och bakgrundsfaktorer som ålder, kön, utbildning m.fl. hos å ena sidan invandrarna och å andra sidan majoritetsbefolkningen. I Joronens andra artikel är forskningsobjektet tillgängligheten av huvudstadsregionens kulturtjänster ur immigrerade barnfamiljers

Figur 4. Befolkningens könsfördelning i några av de största språkgrupperna i huvudstadsregionen 1.1.2009

Källa: Tilastokeskus/Helsingin kaupungin tietokeskus 2009

synvinkel. Artikeln baseras på en liten enkät som gjorts bland immigrerade barnfamiljer och tillgängligheten granskas i artikeln för det första utifrån hur väl informationen om det existerande utbudet har nått fram till invandrarna och för det andra utifrån hur intressant man har upplevt utbudet. Stenvall betraktar i sin artikel som baseras på en enkät bland skolbarn aktiviteten av hobbyidkande bland barn med andra modersmål än finska eller flera modersmål samt inriktningen av hobbyerna och jämför barn i olika språkgrupper med varandra.

Även bokens andra del består av tre artiklar. Hanna Niemis forskningsobjekt är unga somalier med invandrarbakgrund som lever under hotet av marginalisering. Niemi undersöker i sin artikel hur dessa unga män tillbringar sin fritid och betydelsen av Invandrarungdomarnas vardagsrumsverksamhet (Maahanmuuttajanuorten olohuone) som ordnas av Helsingfors stads ungdomscentral för integrationen av dessa unga män. Marko Juntunens forskning fokuserar på en annan stor invandrargrupp med flyktningbak-

grund som likaså har en svag ställning på den finländska arbetsmarknaden. Juntunen betraktar i sin artikel Internetanvändningen hos irakiska flyktingar. Artikeln för på ett intressant sätt fram både möjligheterna som Internet erbjuder som en diskussionskanal och följderna av denna interaktion i den lokala gemenskapen. Invandrare och informationssamhället är i fokus för observation även i Mika Raunios artikel men denna gång är forskningsobjektet de högutbildade experterna som rör sig på den globala arbetsmarknaden samt deras familjemedlemmar. Raunio granskar erfarenheterna som dessa invandrare som har kommit till Finland från hela världen för att arbeta har av huvudstadsregionens fritidstjänster.

Även temat "Den interkulturella staden" betraktas ur tre olika synvinklar. Miikka Pyykkönen undersöker kulturverksamheten i invandrarnas föreningar och deras roll å ena sidan i upprätthållandet av det egna språket och kulturen och å andra sidan som arenor för ömsesidig växelverkan mellan invandrare med olika kulturella bakgrunder

och majoritetsbefolkningen. Percy Mashaire i sin tur granskar klubbverksamheten som har uppstått kring afrokaribisk musik och dess betydelse för formandet av sociala nätverk bland afrikanska invandrare och deras integration. Giacomo Bottàs forsknings-

objekt har varit sångtävlingen Ourvision som arrangerades av Helsingfors internationella kulturcentrum Caisa och som han följde på våren 2008. Han dryftar tävlingens betydelse å ena sidan för de tävlande och å andra sidan för Helsingfors musikliv.

Introduction to the themes of the book

Accessibility of cultural services

Most research on immigrants in Finland has focused on integration as well as its success, obstacles and prerequisites. Among the different areas of life, most attention has been paid to work and education but, so far, very little research has been done on immigrants' free-time in Finland. (Sektoritutkimuksen neuvottelukunta 2009.)

The aim of this book is to patch this hole. The book comprises nine articles that pay special attention to the immigrants' relationship with free-time and hobbies. The goal is to clarify how cultural services in particular have reached the immigrant population in the Helsinki area, and what other pastimes they have, for which the services offered by the area have significance.

The idea for collecting the articles for this book arose from the cooperation between the Foundation for Cultural Policy Research (Cupore) and the City of Helsinki Urban Facts. In connection with Cupore's three-year research project, a questionnaire was sent to the cultural institutions operating in the Helsinki area in order to find out how the increase in the ethnic diversity of

the population in the Helsinki area had affected the programme planning, marketing, personnel recruitment, etc. of the cultural institutions (Saukkonen, Ruusuvirta, Joronen 2007). The study revealed that, although questions connected to ethnic diversity had been discussed in these institutions at the strategic planning level, this was not very visible in practical operations. This created a need to approach the question from the opposite direction, i.e., from the point of view of potential users.

In Finnish cultural policy, the accessibility of cultural services traditionally refers to regional accessibility. When the democratisation of culture was discussed in the 1970s and 1980s, it was understood to refer to the decentralisation of cultural activities and to taking art services to those who are otherwise unable to reach them. Culture was understood as high culture and the goal was that all population groups would have the same chances and rights to enjoy the products of high culture. Therefore, in the background lies a normative perception of culture whereby some authority or power aims to spread the culture it defines as good to as many people as possible.

Contrary to this thinking, the advocates of cultural democracy, who had embraced the so-called relativistic concept of culture, emphasised the people's right to mould and choose culture and art. The aim of defining cultural policy goals and means from the bottom up was fundamental to this approach. It emphasised people's activity and initiative as well as their own conceptions of their needs and culture. (Cantell et al. 2005, 12–13.)

The cultural democracy discussions in the 1960s and 1970s dealt, above all, with similar cultural rights of different social classes and minority rights only later found their place in the discussions. The special cultural needs of immigrants have been brought up in Finnish cultural policy discussions only at the beginning of the 21st century. The Government Decision-in-Principle on Art and Artist Policy (2003) raised them for the first time along with the cultural needs of other minorities and required that they be taken into account in the culture and art support systems.

The cultural needs of minorities are better taken into consideration as part of the general support systems for culture and art as well as of the operations of cultural and art institutions. The cultural needs of immigrants are taken care of as immigration has increased. Systems for supporting professional artists in ethnic groups and their organisations are developed.

(Ministry of Education 2003, 7.)

Cultural rights have since been extensively clarified in the Ministry of Education survey "Fair Culture? Ethical Dimension of Cultural Policy and Cultural Rights." (Koivunen and Marsio 2005.). The new op-

erational programme on improving the accessibility of art and culture (Ministry of Education 2006) significantly extended the concept of accessibility in comparison with the previous policy. The programme strongly emphasised the cultural rights of different special groups, including language and cultural minorities.

Accessibility refers to the possibility of participation for all people. Accessibility also refers to the equal treatment of people and non-discrimination. No one is to be put in a worse position than others on the basis of birth, age, gender, disability or other personal characteristics. Positive discrimination may be necessary to realise true equality for minorities and special groups.

(Ministry of Education 2006, 7)

The Ministry of Education (2009) cultural strategy extending to 2020 sees the increase in immigration-related multiculturalism as both a possibility and a threat depending on how well the integration of immigrants succeeds. The operational part also speaks out on the role of cultural policy in integrating immigrants by emphasising the need to take multiculturalism into account in all cultural policies.

Both culture and accessibility have extensive definitions in this book. Culture is examined through an anthropologic concept of culture, which means that both art and lifestyle are included in the term. The accessibility of culture is examined as physical accessibility of cultural services as well as from the point of view of attractiveness. In other words, the quality of supply is checked against the demand and the immigrants' possibilities to actively define culture are examined.

Cultural bonds of the concept of free-time

When studying hobbies and leisure services, it is good to remember that the concept of free-time is also strongly culture-bound. According to Asplund (1983, 98), the full meaning of urbanisation and industrialisation cannot be understood if the simultaneous revolution of the concept of time is not taken into consideration. As capitalism rose, time became a scarce resource and, at the same time, also free-time was defined as its own separate area. The collapse of agricultural society also meant that time was freed from its collective ties and became private. An important characteristic of individualism is that an individual believes that their lifetime belongs to them and that they can control and direct their life as they please. (99–100.)

In traditional societies, production, reproduction and other operations were usually not separated from the one and common whole of life. Instead, working time and leisure time intertwined and mixed with each other. Work and the rest of life also took place in the same spaces for the most part. As the concept of time changed with the rise of capitalism, the relationships between the spaces where different areas of life took place also changed. As paid employment became the prevalent form of labour in society and work became its own area of life. Living and working were also separated in space. (Asplund 1983, 193–194)

There was no shortage of time in pre-industrial society. However, in wage-based societies the consciousness of time is manifested as general consciousness of lack of time. Time is seen as a precious resource that must be used in a disciplined manner.

Time consciousness is consciousness of the fact that one's time can be materialised in different ways: as money, by investing in the linear development project of the society or as personal growth and development. The rationality of linear time is to build things and life into a project where operations are organised in order of profitability and realised in a systematic and programmed manner. Lifespan, too, can be made into a project from age to career where rising statuses form a line. Thus, also lifespan becomes a scarce resource. (Julkunen 1986, 81–89)

The strong connection of the concept of free-time with paid work society has meant that it has often been examined as the opposite of work as well as something that complements work and organises everyday life from the point of view of time. On the other hand, its definition has been moved more commonly to private life, which emphasises individualism or the significance of family and friends. For example, according to Valtonen (2004, Liikkanen 2009, 9), free-time or free time is more and more understood as not only controlling time and space but also controlling one's own thoughts and holding on to one's own power of definition and privacy.

The dual nature of free-time has also been seen in cultural policies. They simultaneously emphasise utilitarian viewpoints, i.e., the instrumental significance of art and culture, and cultural rights, i.e., the individual's right to self-expression. According to Liikkanen (2009), free-time policy has to be seen as part of moral policy and biopower use. By this, she meant a policy that aims at controlling people's minds, values and bodies by directing actions, time and thinking. This free-time policy has been directed by the modern ideals of "a good life". Its goal

has been to produce healthy and active workers and members of the society. The policy has been implemented by public authorities, the whole civil society and every individual in their own personal lives. In this framework, an individual's free-time policy can also be understood, according to Liikkanen, as a private battle over joy, rest and personal life. (Liikkanen 2009, 7–10.)

In the Government Decision-in-Principle on Today's Art Policy, this dual nature of free-time and policy manifests itself as follows:

(–) art as an individual's self-expression and an artist's creative work is also a societal and economical resource and as the possibility for self-development as referred to in the constitution also an educational basic right.

(Ministry of Education 2003, 3–6)

The cultural policy development strategy of the Ministry of Education examined cultural policy within the framework of information society and the same duality of goals was worded as follows:

After the Second World War, the promotion of the arts and the creation of cultural institutions as well as the citizens' participation possibilities were emphasised. Later on, as technology developed and new means of communication emerged, the aim of cultural policy was also to strengthen cultural production and information society. In the 2000s, the expanded concept of culture as strengthener of the prerequisites of good life as well as cultural economy, entrepreneurship and cultural export have become part of cultural policy.

(Ministry of Education 2009, 11)

Factors behind hobbies

The new linear concept of time reflected an individual who was aware of his history and who functioned in long time spans. This time was the purest in the male distribution of work, in production and, generally, in areas where the males were dominant. Women and men have traditionally had a somewhat different relationship with time and this, according to Julkunen (1986, 81–89), is partly connected to the different positions of the genders in work distribution and partly to women living more clearly than men in the life rhythm of their own bodies. The lifespans of women have clearer transitions than those of men and they have more significant social consequences.

In a gender-divided society, the women's special life area has been family, reproducing the new generation and daily life and the nurturing and caring connected to them. According to Horelli and Wallin (2006, 28–29), women still carry the main responsibility for housework in families with children. In the Nordic countries, the portion of housework carried out by men is somewhat larger than in Southern Europe. However, in Finland, Sweden and Norway too, women still do over 60 percent of the housework in families with children. When studying the division of housework on the basis of family size, it was discovered that when the number of children increases, fathers do not increase their work contribution. Nevertheless, in large families, the mothers' workloads are eased as the children participate in the work.

Therefore, family and paid work limit the free-time of women and men with families in a different way. However, there are differences between the genders even before

starting a family. According to Helve (2009, 263–265), gender has an effect on the leisure activities of children and youth. Girls spend more time at home than boys and boys have more hobbies outside the home than girls.

Hobbies have also traditionally differed on the basis of education. An interest in high culture, such as going to art exhibitions, opera and concerts, used to separate the highly educated and the social elite from the rest of the population. As the level of education has risen, the connection between education and high culture has changed. Whilst high culture orientation still correlates with the level of education, it is now also strongly dependent on age and gender. The bond between high education and high culture has not unravelled, but the taste of those belonging to this group has become more versatile. For example, they not only listen to classical music, but also to jazz, blues, rock and light music. This all-accepting attitude in relation to different cultural products has become more common especially among the highly educated. Along with education, individuals seem to have also adopted a more tolerant attitude towards different cultural products. (Alasuutari 2009, 85–88)

According to Alasuutari (2009, 91), the all-accepting attitude towards different types of cultural products can be seen especially well in the populations of larger cities and, in particular, in the Helsinki area. Large cities differ from the rest of the country also in the sense that in them the accepting attitude is more common amongst those with a Bachelor's degree than those with a Master's degree. In the rest of Finland, those with the highest education have the most accepting attitudes towards cultural products. Age and gender distribution did not explain

this regional difference. According to Alasuutari, the difference may be partially connected to the regional differences in cultural offerings. Since classical music concerts in the rest of Finland are scarcer than in larger cities, concert goers need a more accepting approach.

Another possible explanation is connected to the structure of cultural audiences. Alasuutari found that, in larger cities, those with a Master's degree work more often in the public sector and more rarely as entrepreneurs than in the rest of the country. In the public sector and in the academic world, people usually have more in common than the average when it comes to backgrounds and taste. On the other hand, the all-accepting attitude is considered to be especially suitable for today's global business world, where those who respect the customs and cultures of others and get on with a variety of people are most likely to succeed. (Alasuutari 2009, 91–96.)

According to Helve (2009, 263–265), the parents' (and especially the mother's) education also has an effect on the pastimes of the children. The children of mothers with a Master's or Bachelor's degree were the most involved in hobbies and, additionally, their hobbies were different from those of children with less educated mothers. The children of highly educated mothers used libraries and other services that could be considered to be high culture (e.g., theatre, musicals and operettas) more often and, correspondingly, watched less television. On the other hand, the children of mothers with vocational training went to the cinema more. The mother's own hobby activity also had an effect on the children's hobbies.

It is interesting to see how the immigrants' leisure activities vary in accordance

with these traditional background factors and how different the choices of the immigrant population are from the choices of the majority population.

Immigrants and hobbies

When the accessibility of cultural services is examined from the point of view of immigrants, one central factor that must be taken into account is cultural distance. Cultural distance refers, for example, to variations in language, religion and other similar factors. It affects not only individuals but also the ways of thinking of cultural groups that are in contact with one another. The greater the cultural distance is, the greater the need for mutual learning. (Berry 1997, 21–23.)

Cultural distance can be thought to have an effect on how the supply provided by cultural institutions is seen by the immigrant population. On the other hand, the immigrants' own cultural tradition might not be understood by the main population. According to Pekkilä (2006a, 23), for example, the way people connect sounds and make music varies from culture to culture. Every culture has its own music and every type of music has its own rules, roles within society, aesthetic and purpose. Western music theory is not the only one that exists as there are an endless number of them. The same applies to music history.

Humour is also strongly connected to both language and culture. For this reason, immigrants may also remain outsiders in relation to some local cultural products. For example, while studying youth with Somali backgrounds living in Finland, it was found that even the ones that spoke Finnish very well often felt like outsiders amongst their

friends as they did not understand their jokes. Thus, the greatest wish of many youngsters was to learn to understand Finnish humour, so that befriending Finnish youth would be successful. (Peltonen 2005, 114–116, 120)

Alongside cultural distance, the tension between maintaining home culture and transferring tradition on the one hand, and participating in the cultural life of the receiving society on the other, is an important factor that can shape the immigrants' relationship with local culture and cultural products. For example, the youth with Somali backgrounds studied by Peltonen (2005) felt it was important that they could speak Somali and listen to Somali music in their free-time, as the rest of their everyday life was constructed around Finnish arenas. In school, at work and in public areas, they mainly had to speak Finnish or English. (Peltonen 2005, 114–116, 120.)

Today, it is easier for immigrants to maintain their connection to the culture of their country of origin, as modern technology has enabled fast and efficient connections around the world and CDs, DVDs and satellite television channels are available in the immigrants' own languages. (e.g., Martikainen and Gola 2007, 94; Tiilikainen 2003, 151–154; Pakarinen 2004, 89.) Different societies also offer the possibility to maintain the cultural heritage of the country of origin. According to Pyykkönen (2007, 112), women especially have organised activities that aim to revive traditional folk arts, such as dances of their area of origin, within immigrant organisations. Today, the Internet is also a channel that offers immigrants a chance to maintain their language and culture (Leinonen 2009; Pakarinen 2004, 89).

Concept of taste and immigrants' choices

The relationship with cultural products has most often been approached from the point of view of the concept of taste. Taste is a very complex concept that has been approached from many different points of view in the literature. In his article on music taste, Pekkilä (2006b, 28–29) separates four approaches that are all interesting in their own way also when discussing immigrants' cultural pastimes. The first one is the idealistic approach represented by Immanuel Kant and some other philosophers. This approach states that taste in music is a supermundane and all-embracing phenomenon above all materialistic and sociological interpretations. It specifically connects taste in music to a piece of music and its characteristics and the factors outside the piece are considered to be irrelevant from the point of view of taste.

On the other hand, according to anthropologically-oriented ethnomusicologists, taste in music is a learned phenomenon that is bound to tradition and the surrounding intellectual and, in a certain way, also material culture. This is closely connected to the third, sociological, approach, which resembles the anthropological approach but incorporates, in addition to learning, the question of social classes as a factor in music taste (e.g., Adorno, Simmel, Bourdieu).

The fourth approach is called "post-modern indifference" by Pekkilä (2006b, 28) and is characterised by eclecticism and indifference towards social classes or the high/low axis. This last approach is represented by Herbert Gans, who, according to Pekkilä (1974, Pekkilä 2006b, 37–38), in his theory dissociated himself from cultural de-

terminism and emphasised a person's free will. According to Gans, people are not born or raised into taste cultures. Taste cultures are determined by personal choice rather than by the group. When enough people have chosen the same taste, "taste audiences" are created. Gans also abandoned the division of culture into popular (or mass) and high culture and replaced it with the concept of taste cultures. His aim was to avoid the division into high and low culture and, instead, he spoke of aesthetic pluralism.

Two important characteristics are connected to taste cultures in Gans' theory. The first one, which Gans referred to with the concept of partial cultures, is that taste cultures offer values for only a part of a person's life. Thus, the taste culture is not a total way of life but only something that a person does part-time. Another feature of taste cultures is that they are not really lived-life but, rather, culture that can be abstracted from a person's real life. Gans used the concept of vicarious culture to refer to this.

Thus, Gans' taste culture is an abstraction that is not formed by people themselves as a sociological variable but by the values and likings that connect them. The media that pass on and support these values are an essential part of taste cultures. According to Pekkilä, Gans emphasises the individual's freedom of choice here too by stating that media productions and audience reception do not necessarily correspond to each other. Therefore, he leaves room for the possible recipients' independent interpretations here as well. (38)

The immigrant population is an interesting special case from the point of view of Gans' taste theory approach as immigrants often are in a sort of transitional space where they have the chance to compare different

cultures and choose the elements that are suitable for themselves.

Interculturality and intercultural city

The third central concept in this book, alongside the concepts of free-time and cultural services accessibility, is the intercultural city. First, this concept can be used to refer to a policy the aim of which is to use as much as possible of the creative potential included in the population's ethnic and cultural diversity by promoting positive interaction between people coming from different backgrounds. Second, it can also be used to refer to different organisational, social and physical structures and operational arenas that serve these goals, i.e., promote activities characterised by interculturality. (Wood & Landry 2008, 15, 324–325)

In Finland, the active participation of different population groups in cultural activities has traditionally been promoted by youth associations and trades unions and youth clubs, labour clubs, schools and parish halls have served as venues. However, these traditional structures have deteriorated due to heavy migration to cities. In the 1970s, the shortage of services in the residential areas of the cities was noticed and the planning of community centres began around the country. Their planning took place separately from the cultural democracy discussion but, from the point of view of the operational idea, they represented the relative rather than the normative idea of culture, which meant that also accessibility was broadly defined.

Although cultural activities held a central place in community halls, their construction was not justified by the need to in-

crease interest in arts. Instead, the most important justification was the need to increase personal contacts among people. For example, the Community Hall Survey carried out by the Public Works Department of the City of Helsinki in 1972 stated the following: *Versatile personal relationships inspire, widen horizons, free from loneliness. A community hall where the visitor has the possibility to find versatile contacts may bring different population and age groups closer together. Likewise, the barriers between different cultural sectors are lowered.* The activation of people was considered to be important, because: *a functioning person is better able to realise his needs and abilities, which brings benefits to the whole society.* (Cantell et al. 2005, 15–16.)

In 2005, Finland had 52 community halls belonging to the Finnish Association of Halls of Culture. Thirteen of them were located in the Helsinki area. In addition to these "official" cultural centres, the population in the Helsinki area can use, for example, many smaller cultural centres, neighbourhood houses and citizens' houses. (Cantell et al. 2005, 11.)

From the point of view of the independent cultural activities of the immigrants residing in the Helsinki area, the most important cultural centre has been the International Cultural Centre Caisa in Helsinki. When Caisa was opened at the beginning of 1996 as the City of Helsinki Cultural Office, the aim was that immigrants' organisations and other partners in cooperation would be responsible for the practical implementation of most of the activities. The city offered only premises and scarce human resources for activity coordination. However, the various organisations and associations were fragmented in many ways and only few of

them had enough resources to implement long-term projects. After many phases, Caisa obtained new premises in 2003. At the same time, also its human resources were increased in order to make Caisa better able to operate as a conveying organisation. (Joronen 2003, 12, 36–38)

The same justifications have also been used to establish around Finland other meeting places focusing on promoting mutual interaction between immigrants and the main population. Art, sports projects and creating different meeting places are essential forms of operation, for example, in campaigns against discrimination. (e.g., Advisory Board on Refugee and Migration Affairs 1997.)

Supporting the immigrants' own organisations and associations has been an integral part of the immigrant integration policy since the 1990s. The idea has been to leave the responsibility to maintain the immigrants' language and culture to the organisations. Only children in compulsory education are entitled to receive a certain amount of education in their native language (Ikonen 1994, 81–89; Matinheikki-Kokko 1991, 68). For example, the immigrant policy of the City of Helsinki, which was ratified in 1995, states the following:

According to studies carried out among immigrants, a strong ethnic community makes integration into the main population easier. The possibilities for activities within the ethnic communities must be created, for example, by establishing meeting places and by supporting the activities of the organisations.

(–) *The aim of the immigrants' own organisations is, for example, to support the preservation of their own language and culture.*

By becoming organised, the immigrants have the possibility to pursue the achievement of their goals and strengthen their members' identity, which is a resource in adapting to a new society. The immigrant communities also maintain a larger, global network by communicating with their countries of origin.

The cooperation between the main population and ethnic communities removes prejudices and enables the creation of an international atmosphere. Strong ethnic communities bring their own culture and know-how to the use of the dominant culture, i.e., they are a resource.

(Helsinki City Office 1995, 29–30)

Constructing the information society and strengthening the IT skills of different population groups has also been a way of strengthening the community and preventing alienation in the Finnish society. In the years 2001–03, the Finnish Innovation Fund (Sitra) funded the Learning Regions project. Its aim was to bring the information society to different parts of Finland on the terms of local residents. (Bäcklund 2003, 163)

One of the eight subprojects of the Learning Regions project was implemented in Maunula, Helsinki. According to Sassi (2003, 38), the experiences from the Nettimaunula project strengthened the point of view arisen from earlier network experiments. According to this point of view, the Internet can be used to strengthen social relationships and bring the community together. However, a strong sense of local community cannot be created through it, because this requires direct, not conveyed, interaction.

Sassi (2003, 38, 44, 46) also drew attention to the fact that, when the aim is to in-

crease local activity and community spirit, subtle hierarchies and new social classifications are also easily created as a by-product. In the Internet discussions, "a good citizen" such as "a good Maunula resident" could be given criteria that possibly excluded some of the residents. Thus, a project like this may inadvertently strengthen old social divisions and push those at the margin of society even further away. The Internet increases freedom of speech and, at the same time, brings up opinions that have previously been hidden or discussed in small circles. The contradiction of the Internet is that it may give an immigrant a better chance of integrating in the Finnish society but, at the same time, it also increases the visibility of racist opinions.

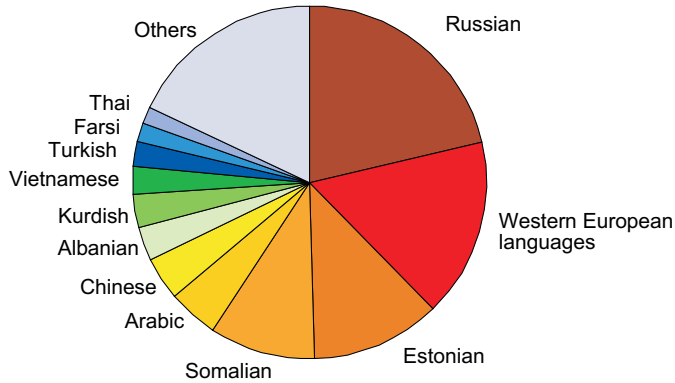
According to Pakarinen, similar conclusions were drawn in the East Turku project, where the target group consisted mainly of the local immigrant population. The starting point for creating the content of the local network was to have ordinary users actively create it. However, this goal turned out to be too ambitious within the framework of a short project, whilst many of the immigrants were interested in the events in their country of origin or at least in reading in their own language. However, local matters in a foreign language were not at the top of their list of interests. Even though the network had several different language areas, the Finnish content was emphasised as it was the dominant language in the network. The unpopularity of the local network was explained with the sparsity of the community in the area and the artificiality of the area as a whole, it comprising several separate residential areas. Just as in Maunula, the East Turku network did not create community, but channelled it. (Pakarinen 2004, 94–96.)

Nevertheless, a positive side of the East Turku project was that the immigrants could communicate in their own language. From the point of view of the immigrants taking part in the project, the most important service of the project was to bring public computers with free Internet access to the area. Some of the terminals were developed especially to serve immigrants. All computers could be used with the "normal" Latin alphabet, but Cyrillic and Arabic interfaces were also installed on some of them. Especially those speaking Arabic used the computers a lot in comparison with other language groups and the terminals enabling Arabic writing were well received within the language group. (Pakarinen 2004, 97–99)

Structure of the immigrant population

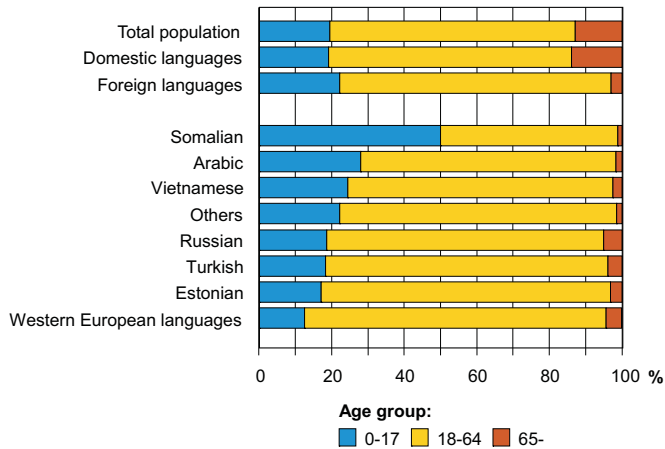
The fact that the concept of free-time is so culture-bound makes it challenging to study. When the free-time of immigrants is studied, it becomes even more challenging. Then, the cultural and geographic backgrounds of those studied must be taken into account in addition to the background variables traditionally used in free-time study. Where do they come from? Did they move to Finland as children or adults? How does the immigrant background of the parents reflect on the construction of the everyday life of the children born here? On the other hand, we must also pay attention to how they have been received in Finnish society and what kind of position they have reached. In fact, these things make a difference to their attitude towards Finnish society and the resources they have at their disposal. For example, experiences of discrimination

Figure 1. Population of the Helsinki area, largest foreign language groups 1.1.2009

Source: Tilastokeskus/Helsingin kaupungin tietokeskus 2009

Figure 2. Population age structure in some of the largest language groups of the Helsinki area 1.1.2009

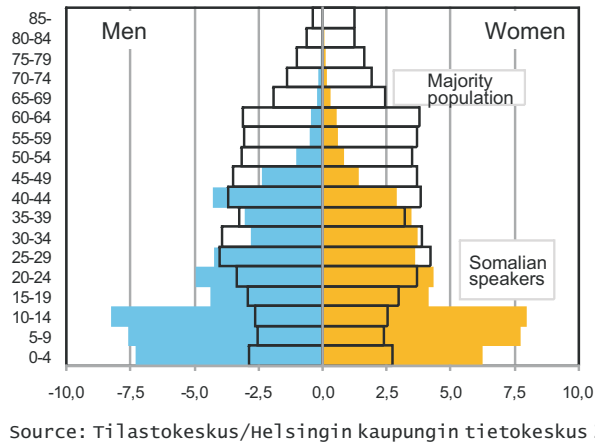
Source: Tilastokeskus/Helsingin kaupungin tietokeskus 2009

make integration more difficult and may increase suspicion towards the dominant population. (Perhoniemi & Jasinskaja-Lahti 2006, 95)

Immigrants are a very heterogeneous group. First, they are from a variety of different countries and cultures. Some of them come from circumstances that are significantly different from contemporary life in Finland, whereas others come from circum-

stances very similar to Finland, at least in the sense that their relationship with time has been defined by urbanisation and paid work. Second, people from different areas move to Finland for different reasons. Third, the structure of the population varies according to the area of origin also in relation to the proportions of women and men, the age structure and the level of education. Between different immigrant groups, there are

Figure 3. Age structure of the Finnish main population and Somali-speaking immigrants according to gender – 1.1.2009

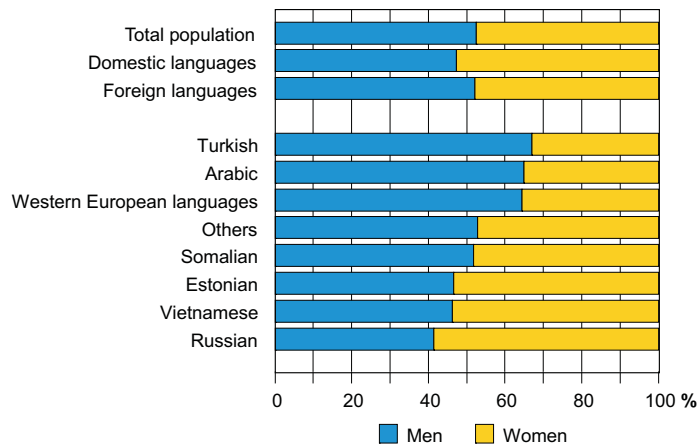
also great differences, for example, as to how gender and age define a person’s position in the community. Correspondingly, some of the immigrants have well-paid and valued specialist jobs in the Finnish job market, whereas some others have less-valued and lower-paid jobs or are unemployed. (e.g., Martikainen and Tiilikainen 2007.) Birth rate and family structure, too, have varied from group to group (Joronen 2007, 303–305).

Even immigrants from the same country may have very different starting points. For example, the young Somali men that came to Finland in the early 1990s as asylum seekers were mainly from the cities and literate and had at least basic education (Forsander 2002, 134). However, the Somali immigrants who moved to Finland later in the 1990s through family reunification were mostly women and children from rural nomadic communities and had less education and language skills and, on average, poorer writing skills than those who had come earlier. (Joronen 2007, 301; see also Peltonen 2005, 38 and Tiilikainen 2003.)

The immigrant population in Finland is strongly concentrated in the Helsinki area. At the beginning of 2009, a total of 91,354 people speaking languages other than Finnish, Swedish or Sami as their mother tongue lived in the area. About half of this population is from neighbouring countries or from Europe and the rest is from other continents. The largest single language groups are Russian, Estonian, Somali, Albanian, Chinese, Kurdish, Turkish, Farsi and Thai (Figure 1).

The age and gender distributions of the largest language groups are presented in Figures 2–4. We can see that the immigrant population is, on average, younger than the Finnish population and that the youngest population is the Somali population. Exactly half of that population is under the age of 18. The Arabic and Vietnamese populations as well have more children and young members than average. 28 percent of the Arabic speakers and 25 percent of those speaking Vietnamese are under 18, whereas the corresponding percentage in groups speaking domestic languages is only 19 percent. Figure 4 also shows that the gender

Figure 4. Population gender distribution in some of the largest language groups of the Helsinki area 1.1.2009

Source: Tilastokeskus/Helsingin kaupungin tietokeskus 2009

distribution varies according to the region of origin. For example, the clear majority of Turkish and Arabic speakers as well as the speakers of Western European languages are male, whereas over half of the Russian speakers are women.

Introduction to the articles

All of the aforementioned ways of examining free-time and hobbies are in one way or another connected to the nine articles in this book. The articles are divided into three groups on the basis of the approach used in them. The first part deals with the immigrants' choices and relationship with free-time within the traditional framework of leisure studies. The three articles analyse the areas of life experienced as important and the free-time orientation in accordance with age, gender, phase of life, education and geographical background.

The second part of the book deals with the free-time of immigrants groups that are

in different labour market positions and differ from one another with regard to the circumstances of immigration. This section carries the heading "In the core and at the edges", which refers to the position the subjects of the study have in the Finnish labour market.

The last three articles of the book are put under the heading "Intercultural city" and deal with the immigrants' independent cultural activities that aim at strengthening the mutual interaction between different population groups.

The first approach is represented by the articles authored by Joronen and Stenvall. Joronen's first article compares the leisure pursuits of immigrants and the majority population on the basis of a large questionnaire database. The aim of the article is to clarify how immigrants and the main population value free-time and how the choice of a certain pastime is connected to age, gender, education and other background factors. Joronen's second article studies the accessibility of cultural services in the Hel-

sinki area from the point of view of families with children and with an immigration background. The article is based on a small survey on families with children and with an immigration background and accessibility is examined from two points of view: first, how well the information of the existing supply has reached the immigrants and, second, how well it has been received. In her article based on the questionnaire for schoolchildren, Stenvall examines the leisure activity and orientation of hobbies of children speaking a foreign language or many languages and compares children from different language groups.

Also the second part of the book consists of three articles. Hanna Niemi studied young Somali men with a refugee background and in danger of alienation. Niemi examines how these young men spend their free-time and how important the Immigrants' Living Room operations organised by the City of Helsinki Youth Department have been for their integration. Marko Juntunen studied another large immigrant group with a refugee background and a weak position in the Finnish labour market. In his article, he examines how Iraqi refugees use the Internet, how it provides a channel for interaction and the conse-

quences of this interaction for the local community. Immigrants and the information society are also the focus of Mika Raunio's article but now the subject consists of globally mobile, highly educated specialists and their families. Raunio examines the experience these multinational knowledge-migrants have had of the leisure services of the Helsinki area.

The "Intercultural city" theme is also approached from three points of view. Miikka Pyykkönen examines the cultural activities of associations of immigrants and their role as maintainers of their own language and culture and, on the other hand, as arenas for the mutual interaction between the main population and immigrants with different cultural backgrounds. Percy Mashaie examines the club activities developed around Afro-Caribbean music and their importance for the construction of social networks for African immigrants as well as for their integration. Giacomo Bottà studied the Ourvision Song Contest organized, in Spring 2008, by the International Cultural Centre Caisa in Helsinki. He ponders upon its significance, on one hand from the perspective of the competitors and, on the other hand, from the point of view of Helsinki's wider musical scene.

Lähteet: - Källor: - Sources:

- Alasuutari Pertti** (2009). Snobismista kaikkiruokaisuuteen: musiikkimaku ja koulutustaso. Teoksessa Mirja Liikkanen (toim.): Suomalainen vapaa-aika. Arjen ilot ja valinnat. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University
- Asplund, Johan** (1983). Tid, rum, individ och kollektiv. Stockholm: Liberförlag.
- Berry, John** (1997). Lead Article. Immigration, Acculturation and Adaptation. Applied Psychology. An International Review 46 (1) 1997: 5–68.
- Bäcklund, Pia** (toim.2003). Tietoyhteiskunnan osallistuva kansalainen. Tapaus Nettimaunula. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus. tutkimuksia 2003:5.
- Cantell, Timo & Linko, Maaria & Silvanto, Satu** (2005). Alueelliset kulttuurikeskukset – kulttuuridemokratian perilliset. Teoksessa Satu Silvanto, Maaria Linko, Vesa Keskinen, Timo Cantell (toim.): Kaupunkilaisten kulttuurikeskus. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus ja Helsingin kaupungin kulttuuriasiainkeskus.
- Forsander, Annika** (2002). Luottamuksen ehdot. Maahanmuuttajat 1990-luvun suomalaisilla työmarkkinoilla. Helsinki: Väestöliitto. Väestöntutkimuslaitos D 39, 2002.
- Helsingin kaupunginkanslia** (1995). Helsingin ulkomaalaispolitiikka. Helsinki: Helsingin kaupungin julkaisusarja A 10/1995. (Helsinki City Office 1995.)
- Helve, Helena** (2009). nuorten vapaa-aika, luottamus ja sosiaalinen pääoma. Teoksessa Mirja Liikkanen (toim.): Suomalainen vapaa-aika. Arjen ilot ja valinnat. Helsinki: Gaudeamus.
- Ikonen, Kristiina** (1994). Maahanmuuttajien opetus osana monikulttuurista koulua. Teoksessa Touko Hilasvuori & Armi Mikkola (toim.): Monikulttuurinen koulu ja opetus. Helsinki: Vantaan täydennyskoulutuslaitos. Painatuskeskus.
- Joronen, Tuula** (2003). Helsingin ulkomaalaispolitiikan teoria ja käytäntö. Kansainvälinen kulttuurikeskus Caisa. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 2003:1.
- Joronen, Tuula** (2007). Työmarkkinoiden monenlaiset maahanmuuttajanaiset. Teoksessa Martikainen, Tuomas & Tiilikainen, Marja (toim.): Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Helsinki: Väestöliitto. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 46/2007.
- Julkunen, Raija** (1986). Naisten aika. Teoksessa Ritva Ojalehto, Leena Piispa, Seija Virkkala (toim.): Nainen – alue – yhteiskunta. Tampere: Tampereen yliopisto, aluetieteen laitos. Tiedonantoja 31/1986.
- Liikkanen, Mirja** (2009). Johdanto. Teoksessa Mirja Liikkanen (toim.): Suomalainen vapaa-aika. Arjen ilot ja valinnat. Helsinki: Gaudeamus.
- Koivunen, Hannele & Marsio, Leena** (2006). Reilu kulttuuri? Kulttuuripolitiikan eettinen ulottuvuus ja kulttuuriset oikeudet. Helsinki: Opetusministeriö. Opetusministeriön julkaisuja 2006:50.
- Leinonen, Elina** (2009). Ennakkoluulot saavat kyytiä verkkoyhteisössä. Teoksessa Hanna Hietaluoma-Hanin & Heidi Johansson (toim.): Näkökulmia kulttuurien väliseen vuoropuheluun. Helsinki: Valtion taidemuseo.
- Martikainen, Tuomas & Gola, Lalita** (2007). Intian niemimaalta muuttaneiden naisten käsityksiä perheestä ja sukupuolirooleista. Teoksessa Tuomas Martikainen ja Marja Tiilikainen (toim.). Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Helsinki: Väestöliitto. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja, D 46/2007.

- Martikainen, Tuomas & Tiilikainen, Marja** (2007). Maahanmuuttajanaiset. Käsitteet, tutkimus, haasteet. Teoksessa Tuomas Martikainen ja Marja Tiilikainen (toim.). Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Helsinki: Väestöliitto. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja, D 46/2007
- Matinheikki-Kokko, Kaija** (1991). Pakolaisten vastaanotto ja hyvinvoinnin turvaaminen Suomessa. Helsinki: Sosiaali- ja terveyshallitus. Raportteja 40/1991. Valtion painatuskeskus.
- Niemi, Iris & Horelli, Liisa & Kiiskilä, Kati & Haverinen, Elise** (2006). Perheiden aika ja liikkuminen – hallinnassa vai ei? Teoksessa Liisa Horelli & Sirkku Wallin (toim.): Arjen ajan hallintaa. Kokemuksia suomalaisesta aikasuunnittelusta. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 2006:9.
- Opetusministeriö** (2003). Valtioneuvoston periaatepäätös taide ja kulttuuripolitiikasta. Opetusministeriön julkaisuja 2003:20. (Ministry of Education 2003)
- Opetusministeriö** (2006). Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus. Opetusministeriön toimenpideohjelma 2006–2010. (Ministry of Education 2006)
- Opetusministeriö** (2009). Kulttuuripolitiikan strategia 2020. Helsinki: Opetusministeriön julkaisuja 2009:12. (Online) URL: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2009/liitteet/opm12.pdf?lang=fi>. (23.4.2009). (Ministry of Education 2009)
- Pakarinen, Mikko** (2004). Monikulttuurisuus ja tietoyhteiskunta. Helsinki: Sitra raportteja 36.
- Pakolais- ja siirtolaisuusasiain neuvottelukunta** (1997). Suvaitsevaan Suomeen – kokemuksia kampanjavuosilta. Helsinki: Työministeriö. (Advisory Board on Refugee and Migration Affairs 1997).
- Pekkilä, Erkki** (2006a). Etnomusikologia. Teoksessa Erkki Pekkilä: Etnomusikologia ja maailmanmusiikki. Esseitä ja arvosteluja. Helsinki: Maailman musiikin keskus ja Helsingin yliopiston musiikkitiede.
- Pekkilä, Erkki** (2006b). Musiikkimaun käsite. Teoksessa Erkki Pekkilä: Etnomusikologia ja maailmanmusiikki. Esseitä ja arvosteluja. Helsinki: Maailman musiikin keskus ja Helsingin yliopiston musiikkitiede.
- Peltonen, Selene** (2005). Somalinuorten kulttuurisen identiteetin muotoutuminen diasporassa. Elämää etnisen identiteetin ja suomalaisen yhteiskunnan välissä. Turun yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, sosiologian laitos. Pro gradu -tutkielma. Siirtolaisuusinstituutti 2005. Web Reports No. 10.
- Perhoniemi, Riku & Jasinskaja-Lahti, Inga** (2006). Maahanmuuttajien kotoutuminen pääkaupunkiseudulla. Seurantatutkimus vuosilta 1997–2004. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 2006:2.
- Pyykkönen, Miikka** (2007). Naiset maahanmuuttajien yhdistyksissä. Teoksessa Tuomas Martikainen ja Marja Tiilikainen (toim.): Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Helsinki: Väestöliitto. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja, D 46/2007.
- Sassi, Sinikka** (2003). Verkko yhteisöllisyyden vahvistajana – onko paikalla väliä?
- Teoksessa Pia Bäcklund** (toim.): Tietoyhteiskunnan osallistuva kansalainen. Tapaus Nettimaunula. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus. tutkimuksia 2003:5.
- Saukkonen, Pasi & Ruusuvirta, Minna & Joronen, Tuula** (2007). "Tulossa on jotain juttuja". Kyselytutkimus pääkaupunkiseudun taide- ja kulttuuritoimijoiden suhteesta maahanmuuttoon ja monikulttuurisuuteen. Helsinki: Cuporen verkkojulkaisuja 1/2007. URL: http://www.cupore.fi/verkkojulkaisut_2.php. (viitattu 22.4.2009.)

Sektoritutkimuksen neuvottelukunta (2009). Maahanmuuttajien integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan elämän eri osa-alueilla. Helsinki: Työterveyslaitos, Kuntoutussäätiö, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Sektoritutkimuksen neuvottelukunta. Osaaminen, työ ja hyvinvointi 9–2009. (Advisary Board for Sectoral Research, 2009.)

Tiilikainen, Marja (2003). Arjen islam. Somalinaisten elämää Suomessa. Tampere: Vastapaino.

II Ikä, sukupuoli, elämänvaihe, koulutus ja kulttuuritausta vapaa-ajan valintojen taustalla

Lapsiryhmiä Malmitalon aulassa.

Kuva: Helsingin kaupungin kulttuuriasiainkeskus.

Vapaa-ajan harrastusten merkitys ja suuntautuminen – kantaväestön ja ulkomaalaistaustaisten vertailua

Johdanto

Tarkastelen tässä artikkelissa pääkaupunkiseudun maahanmuuttajataustaisen väestön suhdetta vapaa-ajan harrastuksiin ja vertaan sitä valtaväestöön. Kiinnostuksen kohteena ovat erityisesti sellaiset vapaa-ajan osa-alueet, joissa harrastaminen liittyy tavalla tai toisella vapaa-ajan palveluiden tarjontaan.

Vapaa-ajan harrastusten yksiselitteinen määrittäminen on vaikeaa. Sama toiminta, joka yhdelle on työ, voi toiselle olla vapaa-ajan harrastus. Toisaalta harrastukset voivat joskus maistua työltä. Esimerkiksi osa Stenvallin (2009) tutkimista helsinkiläislapsista koki vasta ohjattujen harrastusten ulkopuolisen ajan varsinaisena vapaa-aikanaan. Lapset arvioivat lähes kaikkia arkipäivässä tapahtuvia asioita suhteessa siihen, edistivätkö ne heidän kaverisuhteitaan vai eivät. Noin joka kymmenes lapsi katsoi esimerkiksi harrastuksiin kuluvan liikaa aikaa. Noin joka viides lapsi piti itseään kiireisenä, joka neljäs koki itsensä usein väsyneeksi ja joka kolmannella oli vaikeuksia selvittää hyvin kaikista arjen tehtävistä. (mts. 37–38, 67–68.)

Toiminnan kontekstikaan ei välttämättä tarjoa yksiselitteistä määritelmää. Monet esimerkiksi haluavat viettää vapaa-aikaa nimenomaan perheen kanssa. Se ei kuitenkaan merkitse, että kaikki perheen parissa vietetty aika olisi vapaa-aikaa tai että se olisi sitä kaikille. Toiminnan määrittäminen harrastukseksi tai työksi liittyy viime kädessä siihen, mikä on henkilön suhde siihen, miten hän sen kokee.

Yhteistä ymmärrystä siitä, mitä vapaa-ajalla ja harrastuksilla tarkoitetaan, on tutkimuksissa usein tavoiteltu asettamalla se vastakkain ansiotyön ja perhe-elämän kanssa (Liikkanen 2009, 8–10). Vaikka eri elämänalueita ei käytännössä voikaan täysin erottaa toisistaan, voidaan tällaisella vastakkainasettelulla saada esiin se, miten eri elämänarvot painottuvat suhteessa toisiinsa eri väestöryhmissä. Tässä artikkelissa vapaa-aika on määritelty tältä pohjalta, eli sitä tarkastellaan suhteessa työhön ja perhe-elämään.

Vapaa-ajan harrastusten suuntautuminen on perinteisesti vaihdellut mm. koulutuksen ja sukupuolen mukaan. Korkeakulttuurin harrastaminen on ollut yleisempää korkeasti koulutettujen ja johtavissa asemissa olevien kuin vähemmän koulutettujen ja vaatimatto-

mammissa yhteiskunnallisissa asemissa olevien keskuudessa. Naiset ovat harrastaneet taidetta miehiä yleisemmin, vaikka he ovat harvemmin olleet korkeissa yhteiskunnallisissa asemissa. Vaikka korkeakulttuurinen maku ei nykyisin enää erottele ylempiä yhteiskuntaluokkia muista yhtä hyvin kuin ennen, ei koulutuksen ja korkeakulttuurisen orientaation välinen sidos ole täysin purkautunut. Kehitys on kulkenut siihen suuntaan, että yhteiskunnan eliitti harrastaa muita yleisemmin sekä korkeakulttuuria että populaarikulttuuria. (Alasuutari 2009, 82–84; ks. myös Liikkanen 2005, 25.)

Tässä artikkelissa pyritään käytettävissä olevien aineistojen avulla selvittämään, miten koulutus ja sukupuoli vaikuttavat maahanmuuttajataustaisen väestön arvostuksiin ja vapaa-ajan harrastusten suuntautumiseen, ja mitä muita tekijöitä näiden arvostusten ja harrastusten suuntautumisen taustalla on.

Artikkeli perustuu kolmeen aineistoon. Suomalaisen kantaväestön suhdetta vapaa-aikaan tarkastellaan yhtäältä Tilastokeskuksen työolotutkimuksissa saatujen tulosten avulla ja toisaalta Pääkaupunkiseudun hyvinvointitutkimus 2008 perusaineiston pohjalta. Vastaavasti maahanmuuttajien suhdetta vapaa-aikaan tarkastellaan ensin Maahanmuuttajien elinolot 2002 -tutkimuksen ja sitten Pääkaupunkiseudun hyvinvointitutkimus 2008 perusaineiston pohjalta.

Työolotutkimus on Suomen koko työlliiseen väestöön kohdistunut haastattelututkimus, jota on tehty Tilastokeskuksessa vuosina 1977–2008. Otokoko on vaihdellut (3 800–7 500), ja vastausosuus oli korkeimmillaan ensimmäisenä tutkimusvuonna 1977, jolloin se oli 91 prosenttia. Sen jälkeen se on kerta kerralta laskenut, ja vuonna 2008 se oli 68 prosenttia. (Lehto & Sutela 2008, 7.) Työolotutkimuksesta tarkastellaan

vain kysymystä, jossa vastaajia pyydettiin arvioimaan ansiotyön, kodin ja perhe-elämän ja vapaa-ajan harrastusten tärkeyttä itselleen.

Maahanmuuttajien elinolotutkimus on Tilastokeskuksen vuonna 2002 pääkaupunkiseudulla, Turussa ja Tampereella toteuttama, neljään suureen maahanmuuttajaryhmään, venäläisiin, virolaisiin, somalialaisiin ja vietnamilaisiin kohdistunut kysely- ja haastattelututkimus. Kohteena olivat näihin ryhmiin kuuluvat ensimmäisen polven maahanmuuttajat. Otoksen poiminnassa painotettiin pikemminkin lähtömaata kuin etnistä identiteettiä, joka vaihteli myös ryhmien sisällä. Esimerkiksi venäläisiksi määriteltiin kaikki Venäjällä syntyneet (äidinkielenä venäjä, viro tai suomi) sekä ne Neuvostoliitossa syntyneet, joiden äidinkieli oli venäjä tai suomi. Virolaisiksi määriteltiin kaikki Virossa syntyneet (äidinkieli viro, venäjä tai suomi) sekä ne Neuvostoliitossa syntyneet, joiden äidinkieli oli viro. Somalialaisiksi katsottiin kaikki Somaliassa syntyneet somalia äidinkielenään puhuvat ja vietnamilaisiksi Vietnamissa syntyneet sekä ne vietnamia äidinkielenään puhuvat, joiden syntymämaatieto oli puutteellinen. 19 prosentilla otokseen tulleista Vietnamissa syntyneistä äidinkielenä oli kiina.

Maahanmuuttajien elinolotutkimus toteutettiin osittain postikyselynä ja osittain käyntihaastatteluina. Postikyselyn vastausosuus oli 61 prosenttia ja haastattelujen 63 prosenttia. Keskimääräinen vastausosuus oli 62 prosenttia. Tutkimukseen osallistuneet edustivat ikä- ja sukupuolijakaumansa suhteen hyvin kyseisiä maahanmuuttajaryhmiä. (aineistosta ks. Pohjanpää, Paananen ja Nieminen 2003, 39–50.)

Pääkaupunkiseudun hyvinvointitutkimus toteutettiin postikyselynä vuonna 2008.

Kohteena oli koko väestö, ja maahanmuuttajatausta oli saatavissa esiin kansalaisuutta, syntymämaata ja kotona puhuttuja kieliä koskeneiden kysymysten kautta. Kyselyn vastausprosentti oli alhainen, vain 42 prosenttia. Tehdyn katoanalyysin mukaan naiset, vanhin ikäluokka, Kauniaisissa asuvat, korkeasti koulutetut ja eläkeläiset olivat vastaajissa yliedustettuina. Tältä osin aineiston edustavuutta parannettiin tutkimuspopulaatiota vastaavilla painokertoimilla. Vieraskielisen ja ulkomailla syntyneen väestön osalta katoanalyysiä ei tutkimuksessa tehty, joten siltä osin edustavuudesta ei ole tietoa. (Turunen ja Zetterman 2009, 5–7)

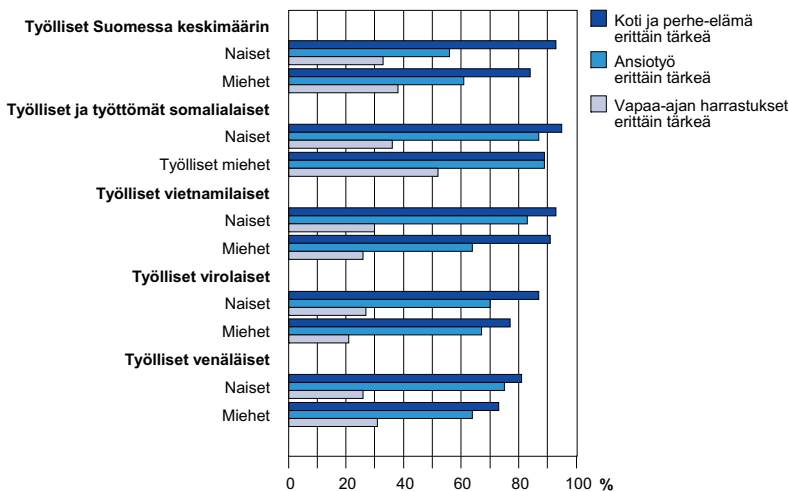
Vapaa-ajan harrastusten arvostus eri väestöryhmissä

Työolotutkimuksissa ja maahanmuuttajien elinolotutkimuksessa vastaajia pyydettiin arvioimaan vapaa-ajan harrastusten merki-

tystä itselleen kolmiportaisella asteikolla: ”erittäin tärkeä”, ”melko tärkeä” ja ”ei kovin tärkeä”. Samassa kysymyksessä pyydettiin arvioimaan myös kahden muun elämänalueen, kodin ja perhe-elämän sekä ansiotyön merkitystä, jolloin vapaa-aika samalla ikään kuin rajautui omaksi, niistä erilliseksi alueekseen. (Lehto ja Sutela 2008, liite 2; Pohjanpää, Paananen ja Nieminen 2003, 185.)

Sekä vapaa-ajan harrastusten että kodin ja perhe-elämän arvostus on työolotutkimusten mukaan vuosina 1984–2008 jatkuvasti lisääntynyt suhteessa ansiotyön arvostukseen. Eri elämänalueiden keskinäinen tärkeysjärjestys on kuitenkin pysynyt samana, eli koti ja perhe-elämä on edelleen tärkein elämänalue, ansiotyö toisena ja vapaa-ajan harrastukset vasta kolmannella sijalla. Miehillä työn ja vapaa-ajan arvostus on ollut jonkin verran voimakkaampaa kuin naisilla, mutta sukupuolten väliset erot ovat vähitellen kaventuneet. Vapaa-ajan harras-

Kuvio 1. Eri elämänalueet ”erittäin tärkeiksi” kokeneiden osuus (%) pääkaupunkiseudun työllisistä venäläisistä, virolaisista, somalialaisista ja vietnamilaisista maahanmuuttajista sekä koko maan kaikista työllisistä keskimäärin

Lähde: Tilastokeskus 2003. Maahanmuuttajien elinolotutkimus, perusaineisto; Lehto ja Sutela 2008, 19.

tukset erittäin tärkeiksi kokeneiden osuus työllisistä miehistä kasvoi 25 prosentista 43 prosenttiin ja naisista 21 prosentista 42 prosenttiin vuosina 1984–2008. (Lehto ja Sutela 2008, 18, liite 2.)

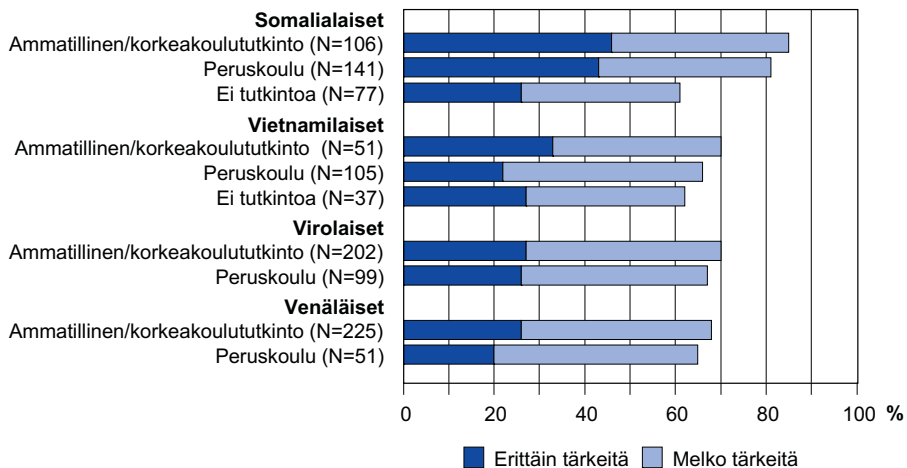
Kun verrataan vuoden 2003 työolotutkimukseen osallistuneiden työllisten suomalaisten arvostuksia työllisten maahanmuuttajien arvostuksiin (kuvio 1), nähdään, että maahanmuuttajien elinolotutkimuksen kohteena olleista venäläisistä, virolaisista, somalialaisista ja vietnamilaisista maahanmuuttajista naiset pitivät ansiotyötä valtaväestöön kuuluvia naisia yleisemmin ”erittäin tärkeänä”. Miehistä venäläiset, virolaiset ja vietnamilaiset pitivät työtä tärkeänä suurin piirtein yhtä yleisesti kuin valtaväestöön kuuluvatkin, mutta somalialaisille miehille ansiotyö oli muita yleisemmin ”erittäin tärkeää”. Toisaalta somalialaiset pitivät myös vapaa-ajan harrastuksia ”erittäin tärkeinä” yleisemmin kuin muut. Venäläisille, virolaisille ja vietnamilaisille vapaa-aika näytti

olevan korkeintaan yhtä tärkeä elämänalue kuin kaikille työllisille keskimäärin. Kaikissa tarkastelun kohteena olevissa maahanmuuttajaryhmissä naiset pitivät ansiotyötä ”erittäin tärkeänä” miehiä yleisemmin. Valtaväestöstä päinvastoin miehet pitivät työtä tärkeänä yleisemmin kuin naiset. (Kuvio 1)

Vapaa-ajan harrastusten arvostus vaihtelee tarkastelun kohteena olevissa maahanmuuttajaryhmissä koulutuksen mukaan. Venäläisistä, somalialaisista ja vietnamilaisista korkeimmin koulutetuille harrastukset olivat ”erittäin tärkeä” elämänalue useammin kuin vähemmän koulutetuille. Selvimpiä koulutustason mukaiset erot arvostuksissa olivat somalialaisilla ja vietnamilaisilla, joiden keskuudessa koulutuserot olivat suurimmat. Näissä ryhmissä oli merkittävässä määrin myös kokonaan vaille muodollista koulutusta olevia, toisin kuin venäläisten ja virolaisten keskuudessa. (kuvio 2)

Virolaisten vastaajien keskuudessa harrastusten arvostamisen ja koulutuksen väli-

Kuvio 2. Vapaa-ajan harrastukset tärkeäksi kokeneiden osuus (%) pääkaupunkiseudun 20–64-vuotiaista venäläisistä, virolaisista somalialaisista ja vietnamilaisista koulutustason mukaan

Lähde: Tilastokeskus 2003. Maahanmuuttajien elinolotutkimus, perusaineisto

nen yhteys liittyi pikemminkin koulutuksen suorituspaikkaan kuin koulutustasoon. Suomessa kouluttautuneet virolaiset pitivät harrastuksia erittäin tärkeinä useammin kuin ne, joiden korkein koulutus oli hankittu ennen muuttoa. Samanlainen yhteys vapaa-ajan harrastusten arvostamisen ja Suomessa kouluttautumisen välillä oli havaittavissa myös somalialaisten keskuudessa.

- ◆ Suomessa korkeimman tutkintonsa suorittaneista virolaisista 31 prosenttia (N=112) piti harrastuksia ”erittäin tärkeinä”, kun vain lähtömaassa kouluttautuneista 24 prosenttia (N=189) oli tätä mieltä.
- ◆ Suomessa yleissivistävän tutkinnon suorittaneista somalialaisista 48 prosenttia (N=44) ja täällä ammatillisen- tai korkeakoulututkinnon suorittaneista 47 prosenttia (N=87) piti harrastuksia erittäin tärkeinä. Sen sijaan niistä somalialaisista, joiden korkein koulutus oli jokin ulkomailla suoritettu tutkinto, vain 41 prosenttia (N=116) ja muodollista tutkintoa vaille olevista vain 26 prosenttia (N=77) oli tätä mieltä.

Vapaa-aikaa vietetään usein perheen kanssa, ja tällainen perhekeskeisyys on tutkimusten mukaan Suomessa 2000-luvulla vahvistunut (Jallinoja 2009, 50). Työolotutkimuksissa perheen ja vapaa-ajan liittymisen yhteen on näkynyt mm. siinä, miten perhe-elämän arvostus on vaihdellut ikäryhmittäin. Vuonna 2008 miltei kaikki (96 %) 35–44-vuotiaat työlliset naiset pitivät kotia ja perhe-elämää erittäin tärkeänä elämänalueena ja samanikäisistä miehistäkin suuri enemmistö (86 %) oli tätä mieltä. (Lehto & Sutela 2008, 19) Tässä iässä toisaalta harrastusten merkitys on tutkimusten mukaan vähentynyt sekä arvostusten että käytännön ta-

solla. Tilastokeskuksen vuoden 2002 vapaa-aikatutkimuksen mukaan 35–44-vuotiaat pitivät harrastuksia erittäin tärkeänä elämänalueena selvästi harvemmin kuin sitä nuoremmat tai vanhemmat ikäryhmät. Osallistuminen kodin ulkopuolella tapahtuviin järjestettyihin harrastuksiin on tässä iässä myös käytännössä vähentynyt sekä miehillä että naisilla nuorempiin ikäryhmiin verrattuna. (Liikkanen 2005, 19, 26–27)

Katsotaan seuraavaksi, mikä merkitys elämänvaiheella on maahanmuuttajien vapaa-ajan harrastusten arvostamisen kannalta. Tarkastelun kohteena olevat maahanmuuttajaryhmät poikkeavat toisistaan suuresti ikä- ja sukupuolijakaumiensa suhteen. Suomen venäläisten ikäjakauma on painotunut vanhempiin ikäryhmiin ja heistä, samoin kuin virolaisista, selvä enemmistö on naisia. Suomen somalialaisten ja vietnamlaisien sukupuolijakaumat ovat tasaisempia, mutta ikäjakaumat painottuvat edellisiin verrattuna voimakkaasti nuorempiin ikäryhmiin. Vaikka maahanmuuttajien elinoloitutumiskimus kohdistui ainoastaan aikuisväestöön, ja nuorimmat vastaajat olivat tutkimusajan kohtana 20-vuotiaita, oli ryhmien erilaisesta rakenteesta johtuen vaikea löytää sellaisia ikäluokituksia, jotka olisivat soveltuneet kaikkien ryhmien tarkasteluun. Tämä vaikeutti arvostusten ja iän välisen yhteyden tutkimista, joten seuraavat havainnot ovat vain suuntaa antavia.

Ikäryhmittäisen tarkastelun perusteella näyttää siltä, että iän ja vapaa-ajan harrastusten välillä on yhteys, mutta se on hiukan erilainen eri maahanmuuttajaryhmissä:

- ◆ Venäläisten miesten vapaa-ajan harrastusten arvostaminen ei vaihdellut ikäryhmittäin paljoakaan, mutta naisilla oli havaittavissa selviä ikäryhmittäisiä eroja. ”Erittäin tärkeinä” harrastuksia pitivät

selvästi muita yleisemmin 35–44-vuotiaat naiset, eli se ikäryhmä, jossa harrastusten merkitys valtaväestöllä vähenee.

- ◆ Virolaisilla vapaa-ajan harrastusten arvostus oli korkeimmillaan alle 45-vuotiaissa ikäryhmissä.
- ◆ Vietnamilaisien keskuudessa vapaa-ajan harrastusten arvostus näytti lisääntyvän iän myötä, ja yli 35-vuotiaat pitivät vapaa-ajan harrastuksia tärkeinä selvästi yleisemmin kuin sitä nuoremmat.
- ◆ Somalialaisista kaiken ikäiset pitivät vapaa-ajan harrastuksia ”erittäin tärkeinä” muita ryhmiä yleisemmin, ja somalialaisten sisäiset, ikäryhmittäiset erot olivat tässä suhteessa hyvin vähäisiä.

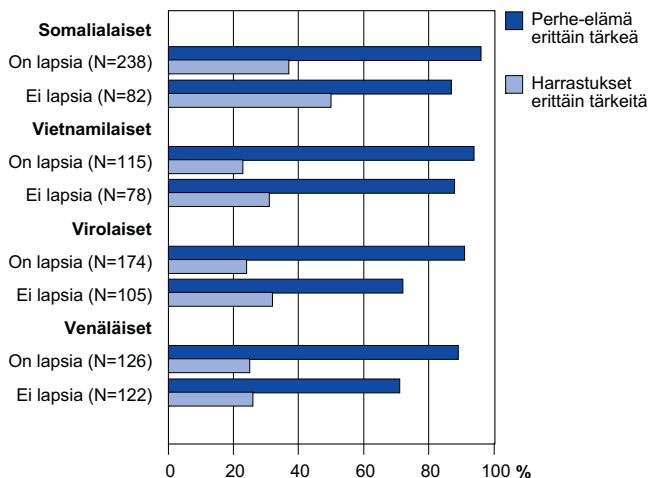
Elämänvaiheen merkitystä arvostusten kannalta voi tarkastella myös vertaamalla perheellisiä ja yksin eläviä toisiinsa. Kuviosta 3 nähdään, että sekä kodin ja perhe-elämän että vapaa-ajan harrastusten tärkeänä pitä-

minen vaihtelevat sen mukaan, onko vastaajalla lapsia vai ei. Perhe-elämän arvostus on voimakkaampaa niiden keskuudessa, joilla oli lapsia ja vapaa-ajan arvostus puolestaan lapsettomien keskuudessa. Poikkeuksena olivat venäläiset maahanmuuttajat, joilla vapaa-ajan arvostaminen ei näyttänyt olevan yhteydessä siihen, oliko heillä lapsia vai ei. Heidänkin keskuudessaan kodin ja perhe-elämän arvostus ja lapset liittyivät yhteen.

Myös sillä näyttää olevan merkitystä vapaa-ajan harrastuksiin suhtautumisen kannalta, onko henkilöllä puoliso vai ei. Maahanmuuttajien elinolo tutkimuksen venäläisistä, virolaisista ja somalialaisista vastaajista naimattomat pitivät naimisissa olevia yleisemmin vapaa-ajan harrastuksia erittäin tärkeinä. Vietnamilaisien keskuudessa siviilisäädyllä ei näyttänyt olevan merkitystä arvostusten kannalta.

Eri elämänalueet menevät yleensä käytännössä enemmän tai vähemmän päällekk-

Kuvio 3. Perhe-elämän ja vapaa-ajan harrastukset ”erittäin tärkeiksi” kokeneiden osuus (%) pääkaupunkiseudun 20–64-vuotiaista maahanmuuttajista lähtömaittain sen mukaan, onko vastaajalla lapsia vai ei

Lähde: Tilastokeskus 2003. Maahanmuuttajien elinolo tutkimus, perusaineisto

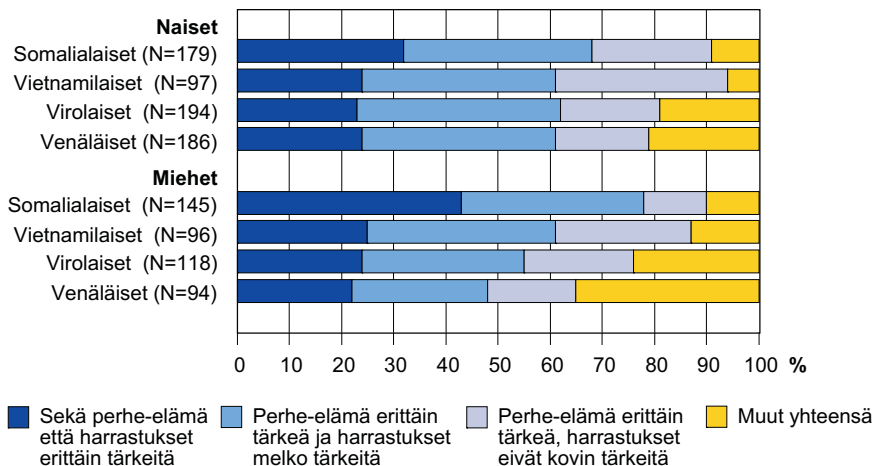
käin. Tarkastellaan lopuksi perheen ja vapaa-ajan yhteen kietoutumista eri maahanmuuttajaryhmissä vielä katsomalla, kuinka suuri osa eri ryhmiin kuuluvista piti yhtäaikaa molempia, sekä kotia ja perhe-elämää että vapaa-ajanharrastuksia, erittäin tärkeinä.

Kuviosta 4 nähdään, että venäläisiä miehiä lukuun ottamatta vähintään puolet vastaajista piti näitä molempia elämänalueita erittäin tärkeinä. Yleisimmin perheen ja vapaa-ajan arvostus kietoutuivat yhteen somalialaisten keskuudessa. Somalialaisista miehistä 43 prosenttia (N=135) ja naisista 32 prosenttia (N=179) katsoi, että sekä vapaa-ajan harrastukset että perhe-elämä olivat heille ”erittäin tärkeitä”. Muista tarkastelun kohteena olleista ryhmistä tätä mieltä oli vain 22–25 prosenttia.

Venäläisten, virolaisten, somalialaisten ja vietnamilaisten harrastustoiminnan suuntautuminen

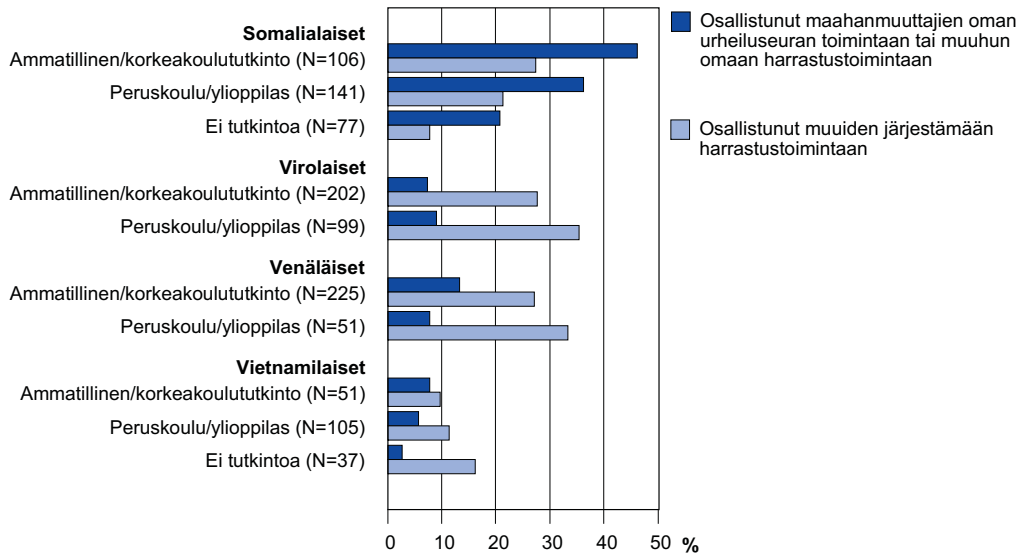
Edellä on tarkasteltu vapaa-ajan harrastusten tärkeyttä. Katsotaan seuraavassa hiukan myös sitä, miten maahanmuuttajien elinolotutkimuksen vastaajat käytännössä vapaa-aikaansa suuntasivat. Koska tuossa tutkimuksessa painopiste oli työssä, asuinoloissa ja palvelukokemuksissa, oli harrastuksiin liittyviä kysymyksiä vähemmän. Tässä lähempään tarkasteluun valittiin kolme kysymystä: kysymys maahanmuuttajien oman urheiluseuran tai muun maahanmuuttajien oman harrastusryhmän toimintaan osallistumisesta, kysymys jonkin muun kuin maahanmuuttajien oman urheiluseuran tai harrastusryhmän toimintaan osallistumisesta sekä kysymys kansainvälisissä kohtauspaikoissa käymisestä.

Kuvio 4. Sekä perhe-elämän että vapaa-ajan harrastusten tärkeäksi kokemisen yleisyys (%) pääkaupunkiseudun 20–64-vuotiaiden maahanmuuttajien keskuudessa lähtömaittain sukupuolen mukaan

Lähde: Tilastokeskus 2003. Maahanmuuttajien elinolotutkimus, perusaineisto

Kuvio 5. Pääkaupunkiseudun 20–64-vuotiaiden maahanmuuttajien osallistuminen (%) omaan ja muiden järjestämään harrastustoimintaan lähtömaan ja koulutustason mukaan

Lähde: Tilastokeskus 2003. Maahanmuuttajien elinolotutkimus, perusaineisto.

Katsotaan aluksi, onko vastaajan maantieteellisellä taustalla ja koulutustasolla merkitystä siltä kannalta, kenen kanssa harrastetaan. Kuvio 5 nähdään ensinnäkin, että somalialaiset ovat tarkastelun kohteena olevista ryhmistä aktiivisimpia harrastajia. Toiseksi nähdään, että harrastamisaktiivisuus on yhteydessä koulutustason, ja tämän yhteyden voimakkuus ja suunta vaihtelevat maahanmuuttajaryhmästä toiseen.

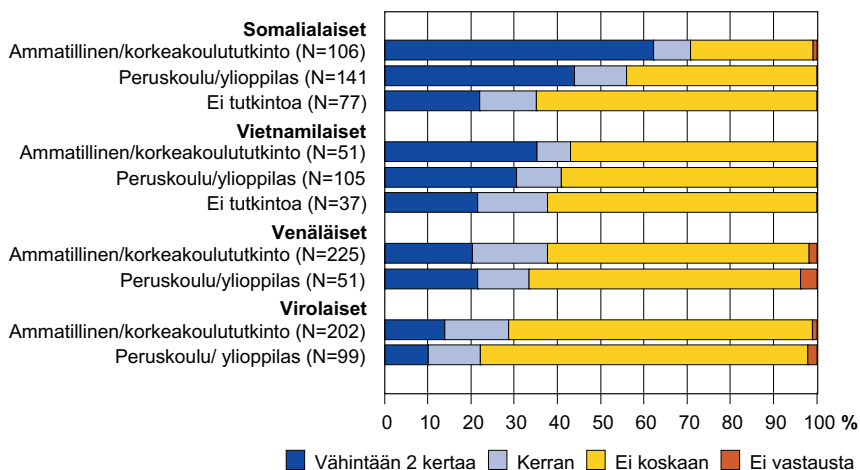
- ◆ Somalialaisilla osallistuminen sekä maahanmuuttajien omaan että muiden järjestämään toimintaan yleistyy koulutustason nousun myötä.
- ◆ Myös venäläisten ja vietnamilaisten osallistuminen maahanmuuttajien itse järjestämään toimintaan yleistyy koulutustason nousun myötä, mutta muuhun harrastustoimintaan osallistumisen ja koulutustason välinen yhteys on suunnaltaan päinvastainen, eli muiden järjes-

tämään toimintaan osallistuivat yleisimmin ne, joilla muodollista koulutusta on vähemmän tai ei lainkaan.

- ◆ Virolaisten osallistuminen sekä maahanmuuttajien omaan että muuhun harrastustoimintaan näyttää hiukan vähentyvän koulutustason nousun myötä.

Katsotaan vielä lopuksi, miten kansainvälisissä kohtauspaikoissa käyminen vaihtelee koulutuksen ja lähtömaan mukaan. Kuvio 6 nähdään, että somalialaiset poikkeavat jälleen muista. Heidän keskuudessaan osallistuminen selvästi yleistyy koulutustason nousun myötä, muilla koulutusryhmien väliset erot ovat pienempiä. Somalialaiset näyttävät kaiken kaikkiaan harrastaneen kansainvälisissä kohtauspaikoissa käymistä muita yleisemmin. Myös vietnamilaiset olivat osallistuneet kohtauspaikkatoimintaan selvästi yleisemmin kuin venäläiset ja virolaiset.

Kuvio 6. Pääkaupunkiseudun 20–64-vuotiaiden maahanmuuttajien käyminen kansainvälisissä kohtaamispaikoissa lähtömaan ja koulutustason mukaan

Lähde: Tilastokeskus 2003. Maahanmuuttajien elinolotutkimus, perusaineisto

Maahanmuuttajien ja valtaväestön vapaa-ajanviettopreferenssit ja tyytyväisyys vuonna 2008

Seuraavaksi vertaillaan kantaväestön ja maahanmuuttajataustaisen väestön vapaa-ajanviettopreferenssejä ja tyytyväisyyttä vapaa-ajanvieton suhteen. Aineistona tässä on Pääkaupunkiseudun hyvinvointitutkimus (2008). Suomessa syntyneitä verrataan vain yleensä ulkomailla syntyneisiin, sillä aineisto ei mahdollistanut ulkomailla syntyneiden osalta tarkempaa lähtömaiden välistä vertailua.

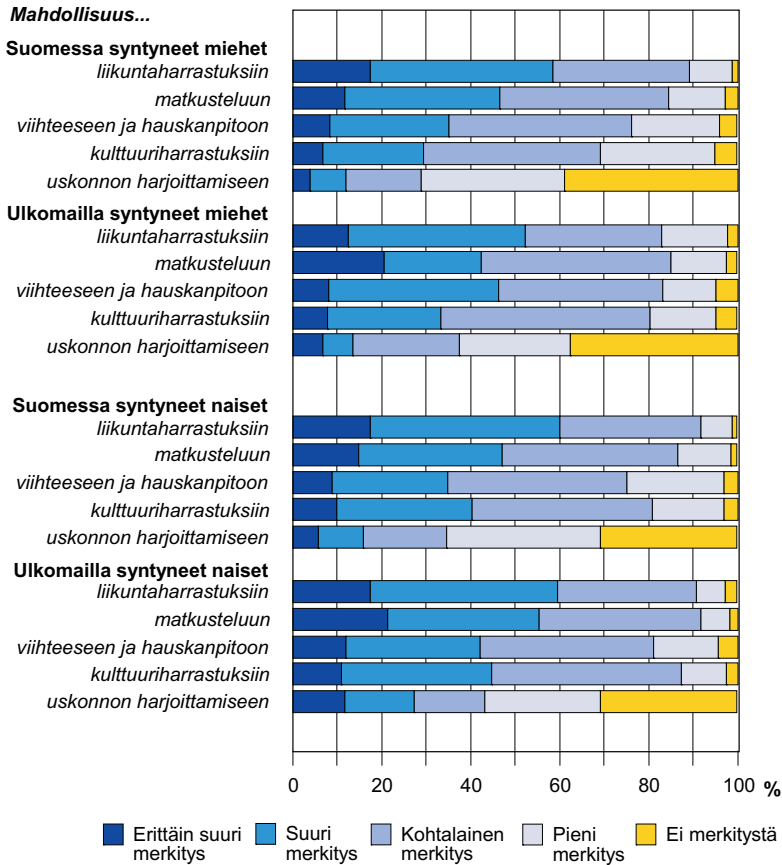
Tarkastelussa hyödynnetään Pääkaupunkiseudun hyvinvointitutkimuksen kysymystä, jossa pyydettiin vastaajia arvioimaan 28 erilaisen hyvinvointitekijän merkitystä heidän oman hyvinvointinsa kannalta. Tässä näistä hyvinvointitekijöistä valittiin tarkasteltavaksi viisi sillä perusteella, että niiden voi ajatella tavalla tai toisella kytkeytyvän paikallisiin palveluihin. Nämä tekijät

ovat: ”mahdollisuus uskonnon harjoittamiseen”, ”mahdollisuus kulttuuriharrastuksiin”, ”mahdollisuus viihteeseen ja hauskanpitoon”, ”mahdollisuus liikuntaharrastuksiin” ja ”mahdollisuus matkusteluun”.

Vastaajat arvioivat kunkin tekijän merkitystä viisiportaisella asteikolla: ”ei lainkaan merkitystä”, ”pieni merkitys”, ”kohtalainen merkitys”, ”suuri merkitys” ja ”erittäin suuri merkitys”. Aluksi verrataan näitä arvioita vastaajien sukupuolen ja syntymämaan mukaan.

Kuviosta 7 nähdään, että vastaajat arvioivat tarkasteluun valittujen hyvinvointitekijöiden keskinäisen tärkeysjärjestyksen hyvin samalla tavalla riippumatta syntymämaasta ja sukupuolesta. Tärkeimmäksi arvioitiin mahdollisuus liikuntaharrastuksiin, jolla yli puolet vastaajista katsoi olevan ”suuri” tai ”erittäin suuri” merkitys oman hyvinvoinnin kannalta. Toiseksi tärkein oli mahdollisuus matkusteluun, kolmantena viihde tai kulttuuri ja viimeisenä uskonto, jonka merkitystä hyvin harva piti suurena.

Kuvio 7. Erialaisten vapaa-ajanviettotapojen merkitys omalle hyvinvoinnille Suomessa ja ulkomailla syntyneet miehet ja naiset

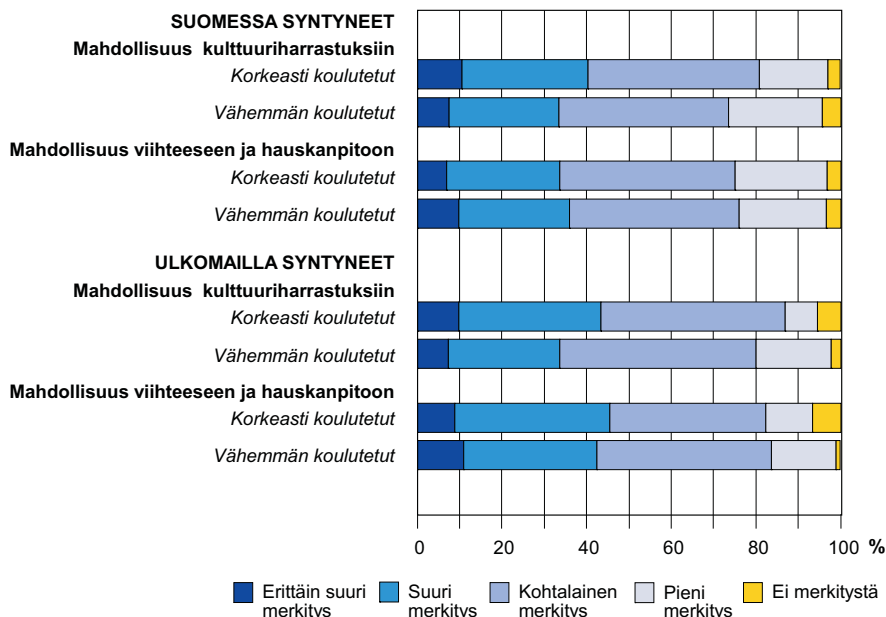
Lähde: Pääkaupunkiseudun hyvinvointitutkimus 2008 perusaineisto

Kulttuuriharrastukset olivat selvästi tärkeämpiä naisille ja viihde vastaavasti miehille. Liikuntaharrastuksien merkitystä korostivat kaikki, ulkomailla syntyneet miehet kuitenkin hiukan muita harvemmin. Heistä niiden merkitystä piti ”suurena” tai ”erittäin suurena” 52 prosenttia, muista 59–60 prosenttia.

Ulkomailla syntyneet naiset arvioivat lähes kaikkien tarkastelun kohteena olevien hyvinvointitekijöiden merkityksen ”suureksi” tai ”erittäin suureksi” yleisemmin kuin muut. Esimerkiksi mahdollisuudella harjoit-

taa uskontoa oli ”suuri” tai ”erittäin suuri” merkitys 28 prosentille ulkomailla syntyneistä naisista, kun muista tätä mieltä oli vain 12–16 prosenttia. Kulttuuriharrastusmahdollisuuksien merkityksen hyvinvoinnilleen 45 prosenttia ulkomailla syntyneistä naisista arvioi ”suureksi” tai ”erittäin suureksi”, mutta miehistä ja Suomessa syntyneistä naisista vain 30–40 prosenttia. Myös matkustusmahdollisuuksien merkitystä hyvinvoinnilleen ulkomailla syntyneet naiset pitivät muita yleisemmin joko ”suurena” tai ”erittäin suurena”. Heistä 55 prosenttia,

Kuvio 8. Suomessa ja ulkomailla syntyneiden arviot kulttuuriharrastusten ja viihteen merkityksestä hyvinvoinnille koulutustason mukaan

Lähde: Pääkaupunkiseudun hyvinvointitutkimus 2008 perusaineisto

mutta muista vain 43–47 prosenttia oli tätä mieltä.

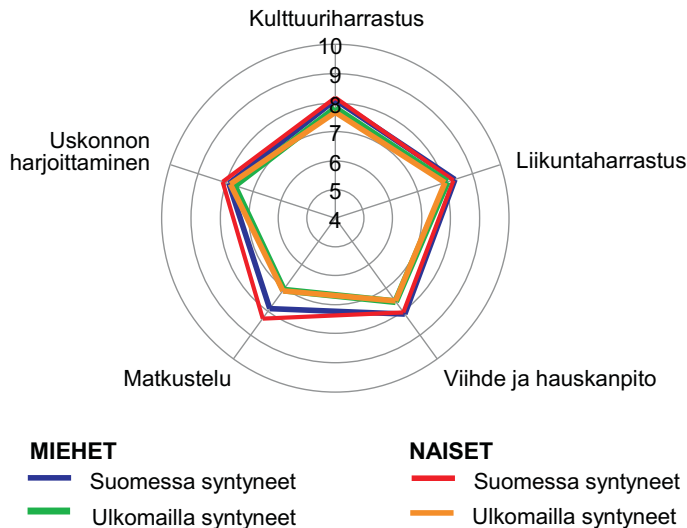
Mahdollisuus viihteseen ja hauskanpitoon oli sekä ulkomailla syntyneille miehille että naisille tärkeämpää kuin Suomessa syntyneille. Ulkomailla syntyneistä miehistä 46 prosenttia ja naisista 42 prosenttia katsoi, että sillä oli ”suuri” tai ”erittäin suuri” merkitys heidän hyvinvoinnilleen, kun Suomessa syntyneistä miehistä ja naisista molemmista tätä mieltä oli vain 35 prosenttia.

Katsotaan vielä, mikä merkitys koulutuksella on vapaa-ajanviettopreferenssien kannalta. Tarkastellaan vastaajien näkemyksiä siitä, miten tärkeäksi he kokivat yhtäältä mahdollisuudet kulttuuriharrastuksiin ja toisaalta mahdollisuudet viihteseen ja hauskanpitoon. Verrataan toisiinsa korkeakoulututkinnon suorittaneita ja vähemmän koulutettuja.

Kuvioista 8 nähdään, että syntymämaasta riippumatta korkeasti koulutetut pitivät kulttuuriharrastuksia hyvinvointinsa kannalta tärkeämpinä kuin vähemmän koulutetut. Viihde ja hauskanpito oli vastaajille suurin piirtein yhtä tärkeää koulutustasosta riippumatta, mutta ulkomailla syntyneille se näytti olevan tärkeämpää kuin Suomessa syntyneille. Tulos tukee Alasuutarin (2009) havaintoja korkean koulutuksen ja kulttuurituotteisiin liittyvän kaikkiruokaisuuden liittymisestä yhteen.

Hyvinvointitekijöille annetun merkityksen ohella Pääkaupunkiseudun hyvinvointitutkimuksessa kysyttiin myös vastaajien tyytyväisyyttä siihen, miten luetellut 28 hyvinvoinnin osatekijää olivat toteutuneet heidän omassa elämässään. Tyytyväisyyttään pyydettiin arvioimaan kunkin tekijän suhteen asteikolla 4–10.

Kuvio 9. Tyytyväisyys eri vapaa-ajanviettomahdollisuuksiin (asteikolla 4–10) sukupuolen ja syntymämaan mukaan

Lähde: Pääkaupunkiseudun hyvinvointitutkimus 2008.

Kun verrattiin Suomessa ja ulkomailla syntyneiden miesten ja naisten tyytyväisyyttä tähän tarkasteluun valittujen viiden hyvinvointitekijän suhteen, osoittautui, että ryhmien välillä oli systemaattisia ja tilastollisesti merkitseviä eroja. Suomessa syntyneet miehet ja naiset olivat ulkomailla syntyneitä tyytyväisempiä kaikkien näiden vapaa-ajanviettoon liittyvien mahdollisuuksien toteutumiseen omassa elämässään. Suurimmillaan suomalaisen kantaväestön ja maahanmuuttajien väliset erot olivat tyytyväisyydessä matkustusmahdollisuuksiin, joille sekä ulkomailla syntyneet miehet että naiset antoivat heikoimman arvosanan. Maahanmuuttajat olivat selvästi Suomessa syntyneitä tyytymättömämpiä myös siihen, millaiset mahdollisuudet heillä oli viihteen ja hauskanpitoon ja kulttuuriharrastuksiin. Hiukan pienempiä eroja oli tyytyväisyydessä liikunnan harrastamismahdoli-

suuksiin sekä mahdollisuuksiin harjoittaa uskontoa. (kuvio 9)

Yhteenveto

Maahanmuuttajataustaisten ja Suomen kaikkien työllisten vertailuissa tuli esiin, että eri elämänalueiden keskinäinen tärkeysjärjestys oli vastaajien taustasta riippumatta kaikilla sama. Tärkeimpänä pidettiin kotia ja perhe-elämää, toiseksi tärkeimpänä ansiotyötä ja vapaa-ajan harrastukset tulivat vasta sen jälkeen. Maahanmuuttajien ja valtaväestön väliset erot liittyivät enemmän siihen, miten voimakkaasti eri elämänalueiden tärkeyttä painotettiin. Erityisesti ansiotyön arvostus oli tarkastelun kohteena olleissa maahanmuuttajaryhmissä keskimääräistä suurempaa. Ansiotyölle annettu suuri arvo saattaa liittyä maahanmuuttajien keskimää-

rin heikompaan asemaan työmarkkinoilla. (esim. Heikkilä & Pikkarainen 2008).

Somalialaiset pitivät muita ryhmiä yleisemmin kaikkia kolmea elämänaluetta, perhettä, ansiotyötä ja vapaa-aikaa ”erittäin tärkeinä”. Juntto (2005, 55) on kiinnittänyt huomiota siihen, että maahanmuuttajien elinolotutkimuksen somalialaisten vastaajien arvosteluasteikko poikkesi muiden tähän tutkimukseen osallistuneiden ryhmien käyttämistä asteikoista myös muihin asioihin liittyvissä kysymyksissä. Somalialaiset valitsivat ääri vaihtoehtoja muita yleisemmin. Tässä saadut eri elämänalueiden arvostusta koskevat erot voisivat siis selittyä sillä, että ryhmien arvosteluasteikot poikkeavat toisistaan. Toisaalta esimerkiksi työn arvostus voi myös todellisuudessa olla keskimääräistä voimakkaampaa somalialaisten keskuudessa, koska sitä on niin harvalla heistä. Somalialaisten työllisyystilanne oli tutkimusajankohtana vielä erittäin heikko (Joronen 2005).

Myös somalialaisten perheen ja vapaa-ajan tärkeyttä koskevien, muita vahvempien kannanottojen voi ajatella kuvastavat todellisia eroja. Somalialaisilla on huomattavasti suuremmat perheet kuin muilla tarkastelun kohteena olevilla ryhmillä (Juntto 2005, 52–54.). Tällöin perheen merkitys luonnollisesti painottuu. Toisaalta suuresta perheestä koituu paljon työtä ja vapaa-aikaa jää vähän. Tällöin myös vapaa-ajan arvostuksen voi olettaa kasvavan, koska siitä tulee niukka resurssi.

Vapaa-ajan ja harrastusten arvostus vaihteli kaikissa tarkastelun kohteena olleissa maahanmuuttajaryhmissä myös koulutuksen ja elämänvaiheen mukaan. Tärkeimpiä vapaa-ajan harrastukset olivat korkeimmin koulutetuille ja niille, joilla ei ollut vielä tai enää alaikäisiä lapsia huollettavanaan.

Somalialaiset osallistuivat huomattavasti muihin tarkastelun kohteena olleisiin ryhmiin kuuluvia yleisemmin maahanmuuttajien itse järjestämään toimintaan, joko maahanmuuttajien omien urheiluseurojen toimintaan tai muuhun omaan harrastustoimintaan. Riihelän (2005, 138, 149) tähän samaan aineistoon perustuvan tutkimuksen mukaan somalialaiset viettävät yleensäkin muita ryhmiä enemmän aikaa omien maanmiestensä kanssa. Somalialaisten keskuudessa itse järjestetyn toiminnan suuri merkitys suhteessa muuhun harrastustoimintaan saattaa liittyä heidän kohtaamaansa syrjintään ja rasismiin. Tiilikaisen (2003, 169) mukaan esimerkiksi somaliäidit olivat huolissaan lastensa urheiluharrastuksissa kokemasta syrjinnästä. Maahanmuuttajien elinolotutkimuksessa tarkastelluista neljästä maahanmuuttajaryhmästä somalialaiset olivat kohdanneet syrjintää yleisimmin. (Paaananen ja Pohjanpää 2003, 149).

Maahanmuuttajien itse järjestämä toiminta saattaa omien urheiluseurojen ym. tällaisten harrastusten ohella liittyä uskonnollisiin ja erilaisiin perhejuhliin. Esimerkiksi somalialaisten naisten elämässä juhlien merkitys on Tiilikaisen (2003, 151–153) havaintojen mukaan diasporassa jopa korostunut. Ne tarjoavat näille naisille kulttuurisesti hyväksytyyn tavan rentoutumiseen, vitsailuun, keskusteluun ja tanssimiseen.

Verrattaessa Suomessa ja ulkomailla syntyneiden mieltymyksiä vapaa-ajan harrastusten suuntautumisen suhteen osoittautui, että suomalaisen valtaväestön ja tänne muualta muuttaneiden välillä oli yllättävän vähän eroja. Näitä tuloksia tarkasteltaessa on kuitenkin otettava huomioon, että pääkaupunkiseudun hyvinvointitutkimus oli suomenkielinen lomakekysely. Tämä tutkimusmenetelmä on mitä todennäköisimmin

karsinut vastaajien joukosta huonosti suomea osaavia. Voidaan siis olettaa, että ulkomailla syntyneiden osalta tulokset kuvaavat lähinnä erittäin hyvin suomea taitavia ja hyvin suomalaiseen yhteiskuntaan integroituneita maahanmuuttajia.

Tätä tulkintaa tukee omalta osaltaan myös se, että niin pieni osa maahanmuuttajataustaisista vastaajista piti uskontoa hyvinvointinsa kannalta tärkeänä tekijänä. Tämä tulos viittaa siihen, että sellaiset maahanmuuttajat, joille uskonto on tärkeä, ovat aineistossa aliedustettuna. Esimerkiksi maahanmuuttajien elinolotutkimuksessa saatiin uskonnon merkityksestä täysin erilaisia tuloksia. Maahanmuuttajien elinolotutkimuksen somalialaisista vastaajista lähes kaikki olivat muslimeja ja osallistuivat säännöllisesti uskontokuntansa toimintaan tai pitivät sitä muuten tärkeänä (98 %). Myös suurelle enemmistölle vietnamilaisista, joista osa oli buddhalaisia, osa kristittyjä, uskonto oli lähes yhtä tärkeä elämänalue (72 %). Venäläisistä säännöllisesti uskonnollisen yhteisön toimintaan osallistuvia tai sitä muuten tärkeänä pitäviä oli yli puolet (57 %) ja virolaista lähes kolmannes (31 %). (Pohjanpää, Paananen ja Nieminen 2003, 222.)

Selvä enemmistö sekä suomalaisen valtaväestöön että maahanmuuttajiin kuuluvista vastaajista piti liikuntaharrastuksia selvästi tärkeämpinä kuin kulttuuriharrastuksia. Etenkin maahanmuuttajataustaisille naisille tärkeää oli myös mahdollisuus matkusteluun. Viihteen ja kulttuuriharrastusten tärkeysjärjestys vaihteli sukupuolen mukaan niin, että miehille viihde oli tärkeämpää ja

naisille puolestaan kulttuuri. Sukupuolten väliset erot olivat samansuuntaisia valtaväestöllä ja maahanmuuttajilla.

Kun viihteen ja kulttuuriharrastusten arvostamista tarkasteltiin vastaajien koulutustason mukaan, osoittautui, että kulttuuriharrastusten arvostus oli korkeakoulututkinnon suorittaneiden keskuudessa voimakkaampaa kuin vähemmän koulutetuilla, mutta viihteen arvostuksen suhteen ei ollut havaittavissa olennaisia koulutusryhmien välisiä eroja. Ulkomailla syntyneiden keskuudessa tämä ilmiö näytti olevan vielä vahvempi kuin suomalaisen kantaväestön keskuudessa. Nämä havainnot ovat yhdenmukaisia Alasuutarin (2009) saamien tutkimustulosten kanssa, joiden mukaan makujen kaikkiruokaistuminen on nimenomaan korkeasti koulutetuille ja näistä erityisesti liike-elämässä toimiville tyypillinen piirre (vrt. Raution artikkeli tässä kirjassa). Maahanmuuttajataustaiset korkeasti koulutetut työskentelevät valtaväestöä yleisemmin liike-elämässä, sillä julkisella sektorilla muodolliset vaatimukset esimerkiksi suomen- ja ruotsinkielen taidon suhteen ovat tiukempia kuin yksityisellä sektorilla.

Ulkomailla syntyneet olivat valtaväestöä tyytymättömämpiä kaikkien tarkastelun kohteena olleiden vapaa-ajan alueiden toteutumisen suhteen, ja suurimmillaan ero oli suhteessa matkustusmahdollisuuksiin, viihteseen ja hauskanpito mahdollisuuksiin ja kulttuuriharrastuksiin. Liikuntaharrastusmahdollisuuksiin ja mahdollisuuteen harjoittaa omaa uskontoa ulkomailla syntyneet olivat lähes yhtä tyytyväisiä kuin valtaväestökin.

Lähteet:

- Alasuutari Pertti** (2009). Snobismista kaikkiruokaisuuteen: musiikkimaku ja koulutustaso. Teoksessa Mirja Liikkanen (toim.): Suomalainen vapaa-aika. Arjen ilot ja valinnat. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University.
- Heikkilä, Elli & Pikkarainen, Maria** (2008). Väestön ja työvoiman kansainvälistyminen nyt ja tulevaisuudessa. Turku: Siirtolaisuustutkimuksia A30.
- Jallinoja, Riitta** (2009). Perhe yhdessä vapaa-aikana. Teoksessa Mirja Liikkanen (toim.): Suomalainen vapaa-aika. Arjen ilot ja valinnat. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Joronen, Tuula** (2005). Työ on kahden kauppa – maahanmuuttajien työmarkkina-aseman ongelmia. Teoksessa Seppo Paananen (toim.): Maahanmuuttajien elämää Suomessa. Helsinki: Tilastokeskus.
- Juntto, Anneli** (2005). Maahanmuuttajien asuminen – integroitumista vai segregoitumista? Teoksessa Seppo Paananen (toim.): Maahanmuuttajien elämää Suomessa. Helsinki: Tilastokeskus.
- Lehto, Anna-Maija & Sutela, Hanna** (2008). Työolojen kolme vuosikymmentä. Työolotutkimusten tuloksia 1977–2008. Helsinki: Tilastokeskus. (Online)
URL:http://tilastokeskus.fi/tup/julkaisut/isbn_978-952-467-930-5.pdf (viitattu 1.4.2009)
- Liikkanen, Mirja** (2005). Vapaa-aika muutoksessa – merkitykset, rajoitteet ja valinnat. Teoksessa Mirja Liikkanen, Riitta Hanifi ja Ulla Hannula (toim.): Yksilöllisiä valintoja, kulttuurien pysyvyyttä. Vapaa-ajan muutokset 1981–2002. Helsinki: Tilastokeskus.
- Liikkanen, Mirja** (2009). Johdanto. Teoksessa Mirja Liikkanen (toim.): Suomalainen vapaa-aika. Arjen ilot ja valinnat. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University.
- Paananen, Seppo & Pohjanpää, Kirsti** (2003). Maahanmuuttajien elinolotutkimuksen yhteenveto. Teoksessa Kirsti Pohjanpää, Seppo Paananen ja Mauri Nieminen (2003). Maahanmuuttajien elinolot. Venäläisten, virolaisten, somalialaisten ja vietnamilaisten elämää Suomessa 2002. Helsinki: Tilastokeskus. Elinolot 2003:1.
- Pohjanpää, Kirsti, Paananen, Seppo ja Nieminen, Mauri** (2003). Maahanmuuttajien elinolot. Venäläisten, virolaisten, somalialaisten ja vietnamilaisten elämää Suomessa 2002. Helsinki: Tilastokeskus. Elinolot 2003:1.
- Riihelä, Juhani** (2005). Maahanmuuttajien elinoloerot pääkaupunkiseudun kunnissa. Teoksessa Tuula Joronen (toim.): Maahanmuuttajien elinolot pääkaupunkiseudulla. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Stenvall, Elina** (2009). "Sellast ihan tavallista arkee". Helsingiläisten 3.–6.-luokkalaisten arki ja ajankäyttö. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia 2009:2.
- Turunen, Saija ja Zetterman, Minna** (2009). Neljätuhatta näkemystä hyvinvointiin. Tutkimus pääkaupunkiseudun asukkaiden hyvinvoinnista. Helsinki: Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus. Työpapereita 2009:1.

Kulttuuripalveluiden saavutettavuus maahanmuuttajataustaisten lapsiperheiden näkökulmasta

Mitä saavutettavuudella tarkoitetaan?

Tässä artikkelissa tarkastelun kohteena on kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelujen saavutettavuus maahanmuuttajaväestön näkökulmasta. Saavutettavuus on ymmärretty laajasti, eli sillä tarkoitetaan yhtäältä sitä, miten hyvin maahanmuuttajat ovat selvillä olemassa olevasta tarjonnasta ja toisaalta sitä, miten hyvin tuo tarjonta heille avautuu eli miten kiinnostavaa se on heidän näkökulmastaan.

Kohderyhmänä ovat pääkaupunkiseudulla asuvat maahanmuuttajataustaiset lapsiperheet, koska perheellisillä maahanmuuttajilla voi olettaa olevan keskimääräistä enemmän valtavirrasta poikkeavia toiveita ja tarpeita kulttuurilaitosten tarjonnan suhteen. Oman kotikulttuurin merkityksen voi ajatella kasvavan perheen perustamisen myötä, kun halutaan siirtää omaa äidinkieltä ja kulttuuriperintöä eteenpäin omille lapsille. Tämä on tullut esiin esimerkiksi maahanmuuttajien omaehtoista kulttuuritoimintaa tutkittaessa. Erilaiset lasten kerhot ovat olleet olennainen osa maahanmuuttajien yh-

distysten toimintaa. (Pyykkönen 2009 tässä kirjassa; ks. myös Joronen 2003, 81, 84.)

Kulttuuripalvelujen saavutettavuutta tarkastellaan ensinnäkin eri taidemuotojen kautta selvittämällä, miten ne ovat maahanmuuttajataustaista väestöä kiinnostaneet ja tavoittaneet. Toiseksi saavutettavuutta tarkastellaan selvittämällä, miten pääkaupunkiseudun kulttuuri- ja monitoimitalojen tarjonta on tavoittanut maahanmuuttajia. Näitä taloja voi pitää eräänlaisina matalan kynnyksen paikkoina. Esimerkiksi kaikkien Helsingin suurimpien monitoimitalojen toimintakonseptiin sisältyy kirjasto ja kahvila. Kaksi niistä, Malmitalo ja Stoa sijaitsevat lisäksi kauppakeskusten yhteydessä, joten niihin on helppo poiketa muun asioimisen lomassa. (Keskinen 2005.)

Artikkelissa tarkastellaan sitä, miten hyvin kohderyhmässä tunnetaan tarjolla olevia kulttuuripalveluja, miten yleisesti niitä on käytetty sekä mitä esteitä näiden palvelujen käytölle on. Lopuksi tarkastellaan myös kohderyhmästä nousevia toiveita kulttuuri- ja vapaa-aikatarjonnan suhteen.

Maahanmuuttajataustaiset lapsiperheet tarkastelun kohteena

Artikkeli perustuu maahanmuuttajataustaisille perheille lähetettyyn kyselyyn, jossa kartoitettiin yhtäältä vanhempien omaa ja toisaalta heidän lastensa käymistä pääkaupunkiseudun kuntien ylläpitämällä kulttuuri- ja monitoimitaloilla ja osallistumista erilaisiin kulttuuritilaisuuksiin, sekä heidän kiinnostustaan näitä palveluja kohtaan. Kyselyssä selvitettiin myös näiden palveluiden käytön esteitä sekä vastaajien toiveita tarjonnan suhteen.

Kyselyä toimitettiin perheisiin kahta reittiä. Aluksi sitä levitettiin Väestöliiton monikulttuurisesta perhetyöstä vastaavan yksikön, Kotipuun kautta. Väestöliiton Kotipuu on järjestänyt maahanmuuttajataustaisille vanhemmille ryhmätoimintaa, jonka tarkoitus on tarjota tukea lastenkasvatukseen liittyvissä asioissa. Kyselyajankohdana talvella 2008 toiminnassa oli mm. afgaaninkielinen, venäjänkielinen ja somalin-kielinen vanhempainryhmä. Kyselyn suunnitteluvaiheessa olin yhteydessä Kotipuun työntekijöihin, ja näiltä saadun palautteen perusteella päädyttiin melko tiukasti strukturoituun kyselyyn, koska työntekijät olleivat, ettei avovastauksiin saataisi vastauksia. Lomake tehtiin pelkästään suomen kielellä, ja Kotipuun työntekijät lupautuivat tarvittaessa kääntämään sen omien ryhmiensä vanhemmille. Vanhempien ryhmissä niiden vetäjät selittivät kyselyn tarkoituksen ja jakoivat lomakkeet vanhemmille siinä yhteydessä, kun vapaa-ajan harrastukset olivat tapaamisen keskusteluteemana. Tätä kautta saatiin 12 vastausta, joista yli puolet, 7 vastausta, venäjänkielisten vanhempien ryhmästä. Muista ryhmistä saatiin vain yksittäi-

siä vastauksia. Vanhemmat olivat Kotipuun työntekijän mukaan kokeneet kyselyyn vastaamisen vaikeaksi.

Toinen tapa lähestyä maahanmuuttajataustaisia vanhempia oli lähettää kyselyä koteihin Helsingin kaupungin opetusviraston oman äidinkielen opettajien kautta. Lasten osallistumista oman äidinkielen opiske- luun voidaan pitää ilmauksena siitä, että perheissä halutaan vaalia myös vanhempien lähtömaan kulttuuria. Tällaisilla perheillä voi olettaa olevan keskimääräistä enemmän erityistoiveita myös kulttuuripalveluiden suhteen.

Syksyllä 2006 pääkaupunkiseudun peruskouluissa oli yhteensä 6 900 sellaista vieraskielistä oppilasta, jotka osallistuivat oman äidinkielen opetukseen. Heistä lähes puolet, noin 3 200 oppilasta kävi koulua Helsingissä. Oman äidinkielen opetukseen osallistui siis hiukan useampi kuin joka kolmas ulkomaalaistaustainen helsinkiläislapsi. (Kansainvälisten perheiden koulutuspalvelut perusopetuksessa pääkaupunkiseudulla 2006. osa I, 40 ja osa II, liitteet 7 ja 10.) Yhteensä sellaisia lapsiperheitä, joissa oli 0–17-vuotiaita lapsia ja toinen tai molemmat vanhemmat olivat ulkomaan kansalaisia, asui Helsingissä 6 455 vuoden 2006 lopussa. Lapsia näissä perheissä oli yhteensä 11 384. (Helsingin kaupungin tietokeskus 2009.)

Opetusviraston kautta vastaus saatiin 46 perheeltä. Vastausaktiivisuus oli siis erittäin alhainen. Tämä saattoi liittyä osittain siihen, että sekä lomake että siihen liittyvä saatekirje olivat suomenkielisiä. Osittain vastausten saamista vähensi varmaan myös lomakkeiden monimutkainen kulkureitti. Opetusviraston maahanmuuttaja-asioiden koordinaattori toimitti lomakkeet saatekirjeineen oman äidinkielen opettajille, joilta niiden oli

tarkoitus mennä koteihin ja takaisin lasten mukana, minkä jälkeen opettajat toimittivat lomakkeet edelleen tutkijan käyttöön.

Toisin kuin Kotipuun vanhempainryhmissä, opetusviraston kautta toimitettuun kyselyyn vastanneet vanhemmat eivät saaneet kysymysten kääntämiseen ulkopuolista apua. Lomakkeiden täyttäminen vieraalla kielellä on yleensä haasteellista, joten tähän kyselyyn vastanneiden voi olettaa edustavan lähinnä hyvin Suomeen integroituneita ja hyvin suomea osaavia maahanmuuttajia.

Hyvin harva vastaaja oli kulttuuritilaisuuksiin osallistumisen esteitä koskevassa kysymyksessä valinnut vastausvaihtoehdon ”suomenkielen taito liian heikko”. Suomenkielen taitoa ja muita taustatietoja koskevat vastaukset kuitenkin paljastivat, että vastaajajoukko oli myös kielitaidon suhteen varsin heterogeeninen. Suurin osa vastaajista kertoi kyllä puhuvansa suomea (47 vast.), mutta alle puolet vastaajista (23 vast.) arvioi kielitaitonsa niin hyväksi, että he selviytyivät suomenkielellä hyvin kaikissa tilanteissa. 19 henkilöä katsoi kyllä osaavansa puhua suomea, mutta koki joissakin tilaisuuksissa, että heillä oli vaikeuksia kielen ymmärtämisessä. Viisi henkilöä oli valinnut vaihtoehdon ”En ymmärrä hyvin suomenkieltä”, ja 11 henkilöä oli jättänyt kielitaitoa koskevaan kysymykseen vastaamatta.

Kielitaito saattoi olla heikko pitkäänkin asuneilla, sillä joukossa oli esimerkiksi kaksi sellaista yli 10 vuotta Suomessa asunutta, joista toinen oli merkinnyt ”syntymämaa” kohtaan oman syntymävuotensa ja toinen jonkun muun päivämäärän, mahdollisesti maahanmuuttoajankohdan. Myös yksi suomenkielentaitonsa hyväksi arvioinut vastaaja oli merkinnyt syntymämaaksi päivämäärän.

Koska vastauksia saatiin näin vähän, kyselyn vastaajat eivät todennäköisesti edusta

tavoiteltua kohderyhmää kovinkaan hyvin, eikä tämän aineiston perusteella voi tehdä yleistyksiä. Aineistoa on kuitenkin mahdollista käyttää laadullisen aineiston tapaan, ja nostaa sen avulla esille joitain maahanmuuttajaperheiden vapaa-ajanviettoon liittyviä näkökulmia.

Yhteensä vastauksia saatiin 58 perheeltä. Miehiä vastaajissa oli 14 ja naisia 35, yhdeksän henkilöä oli jättänyt tämän kohdan lomakkeesta täyttämättä. Vastaajien joukossa oli sekä pitkään Suomessa asuneita että aivan vasta tulleita (taulukko 1).

Taulukko 1. Vastaajat Suomessa asumisen pituuden mukaan

Suomessa asumisaika	Vastaajien lukumäärä
Kolme vuotta tai vähemmän	4
4–9 vuotta	13
10–15 vuotta	23
16–20 vuotta	12
21–32 vuotta	2
Ei vastausta	4
Yhteensä	58

Vastaajat olivat lähtöisin yli 20 eri maasta, yli puolet heistä joko Aasiasta tai Afrikasta. Syntymämaita olivat: Afganistan, Angola, Bangladesh, Bosnia, Indonesia, Irak, Iran, Islanti, Kiina, Nepal, Neuvostoliitto, Pakistan, Saksa, Somalia, Suomi, Tunisia, Uzbekistan, Venäjä, Vietnam ja Viro. Eniten oli Venäjällä syntyneitä (13), toiseksi eniten Virossa syntyneitä (7), kolmanneksi eniten Somaliassa syntyneitä (6). Muista mainituissa maissa oli lähtöisin 1–4 vastaajaa kussakin. 7 vastaajaa ei ilmoittanut syntymämaataan.

Vastaajista suurin osa oli melko nuorien perheiden vanhempia, 58 vastaajasta 39 oli alle 40-vuotiaita, ja suurimmalla osalla heistä oli alle kouluikäisiä lapsia, suurella osalla

myös kouluikäisiä lapsia. Perhetyypeistä yleisin oli isän, äidin ja lasten muodostama perhe, joita oli kaikista yli puolet, yhteensä 33. Toiseksi yleisin perhetyyppi oli äidin ja lasten muodostama yksinhuoltajaperhe, joita vastaajissa oli 14. Myös kaikki muut kysymyksen vastausvaihtoehdoissa mainitut perhetyypit olivat kuitenkin edustettuina. Isän ja lasten muodostamia yksinhuoltajaperheitä oli yksi ja isän, äidin, aikuisten sukulaisen ja lasten muodostamia perheitä kolme.

Koulutusjakauma oli monipuolinen, joudossa oli vastaajia kaikilta koulutustasoilta (taulukko 2). Suurin osa vastaajista asui Helsingissä alueilla, joille maahanmuuttajataustainen väestö yleensäkin on voimakkaimmin keskittynyt. Vain yksi vastaaja asui Espoossa ja Vantaalla kaksi. (taulukko 3.)

Taulukko 2. Vastaajat koulutuksen mukaan

Koulutus	Vastaajien lukumäärä
Peruskoulu	14
Ylioppilastutkinto	7
Ammatillinen peruskoulutus	12
Ammattikorkeakoulu	8
Korkeakoulututkinto	12
Ei vastausta	5
Yhteensä	58

Taulukko 3. Vastaajat asuinalueen mukaan

Asuinalue	Vastaajien lukumäärä
Helsingin eteläinen tai keskinen suurpiiri	14
Helsingin kaakkoinen tai itäinen suurpiiri	17
Helsingin koillinen suurpiiri	17
Helsingin läntinen suurpiiri	2
Helsinki, ei eritelty	4
Espoo	1
Vantaa	2
Ei vastausta	1
Yhteensä	58

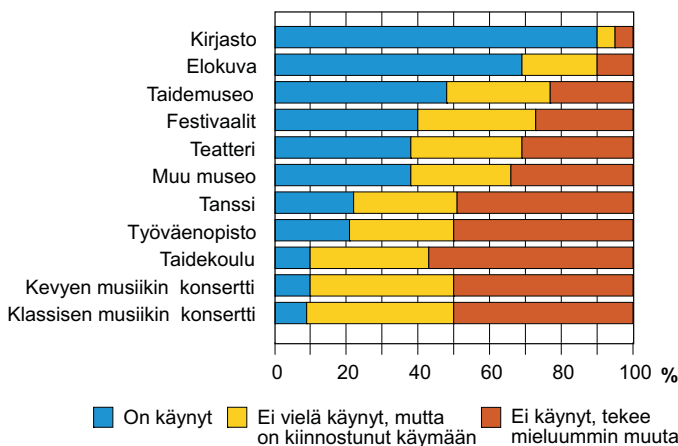
Eri kulttuuriharrastusten suosio

Kuviosta 1 nähdään, että lähes kaikki kyselyyn vastanneet olivat käyneet kirjastossa ja elokuvissakin suurin osa. Muiden kulttuuripalveluiden käyttö oli huomattavasti vähäisempää kuin kirjastojen ja elokuvateatterien. Esimerkiksi museot, festivaalit ja teatteri näyttivät silti kiinnostavan suurinta osaa vastaajista.

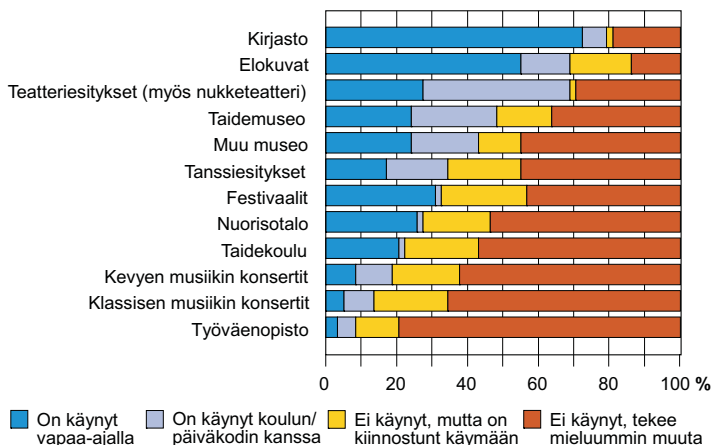
58 vastaajan joukossa oli vain kuusi henkilöä, jotka eivät olleet käyneet kirjastossa, ja heistäkin kolme vastasi olevansa kyllä kiinnostunut tätä palvelua käyttämään. Muut kolme vastasivat, ettei kirjallisuus heitä kiinnostanut, vaan he tekivät mieluummin jotain muuta vapaa-ajallaan. Vastaavasti niistä 18 vastaajasta, jotka eivät olleet käyneet elokuvissa, yli puolta, 12 vastaajaa, elokuvissa käynti olisi kyllä kiinnostanut, mutta osalla heistä ei ollut siihen aikaa, jotkut pitivät pääsylipun hintoja liian korkeina, ja jollakin ei ollut ystävää, jonka kanssa mennä. Yksittäisiä mainintoja saivat myös ohjelmiston kiinnostavuus, tiedon puute ja huono suomenkielen taito.

Kansallisuusryhmällä ei näyttänyt olevan merkitystä suosituimpien kulttuuriharrastusten, kirjastossa tai elokuvissa käymisen suhteen, sillä kävijöitä ja kiinnostuneita oli kaikissa kansallisuusryhmissä. Muidenkaan vapaa-ajanviettopojen suosion kannalta kansallisuusryhmällä ei näyttänyt olevan ratkaisevaa merkitystä, sillä vaikka näihin tilaisuuksiin osallistuneiden kansallisuuksien kirjo oli osallistujien pienestä määrästä johtuen kapeampi, oli kiinnostuneiden kansallisuuskirjo sitäkin laajempi. Lähes kaikkiin kansallisuuksiin kuuluvia vastaajia oli sekä osallistuneiden ja kiinnostuneiden että niiden joukossa, joita kirjasto ja elokuvat eivät kiinnostaneet.

Kuvio 1: Vastaajien kulttuuritilaisuuksissa ja harrastuksissa käyminen: käynyt viimeksi kuluneen vuoden aikana (% vastaajista, N=58)

Kuvio 2. Vastaajien käsitykset lastensa osallistumisesta erilaisiin kulttuuriharrastuksiin: käynyt viimeksi kuluneen vuoden aikana (% vastaajista, N=58)

Kuviosta 2 nähdään vastaavasti, että vastaajien lapset olivat samoin kuin vanhempansakin omalla tai perheen yhteisellä ajalla käyneet yleisimmin kirjastossa ja elokuvissa, ja harvinaisinta oli konserteissa käyminen musiikin lajista riippumatta. Muiden kulttuuripalvelujen käyttöön tutustumisessa kouluilla ja päiväkodeilla oli tärkeä rooli. Teatterissa lapset olivat käyneet jopa yleisemmin koulun tai päiväkodin kanssa kuin

perheen omalla ajalla. Koulun ja päiväkodin rooli lasten kulttuurilaitoksiin tutustuttajina on ollut merkittävä myös taidemuseoissa ja muissa museoissa, tanssiesityksissä sekä klassisen ja keveyen musiikin konserteissa. Niitä perheitä, joiden lapset olivat käyneet näissä paikoissa ja tilaisuuksissa vain koulun tai päiväkodin kautta oli suurin piirtein yhtä paljon kuin niitä, joiden lapset olivat käyneet niissä perheen omalla ajalla.

Nuorisotalojen suosio oli melko vähäistä siihen nähden, että kohderyhmänä olivat lapsiperheet. Vain joka neljännen perheen lapset olivat käyneet siellä vähintään kerran viimeksi kuluneen vuoden aikana. Tosin on huomattava, että nuorisotalojen toiminta on nimensä mukaisesti suunnattu nuorisolle, ja osalla kyselyyn vastanneista lapset olivat hyvin pieniä. Nuorisotalojen suosio ulkomaalaistaustaisten nuorten keskuudessa on kuitenkin ollut erittäin vähäistä myös Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskuksen oman, koululaiskyselynä toteutetun asiakastutkimuksen mukaan. Siihen vastanneista 13–17-vuotiaista ulkomaalaistaustaisista nuorista vain 8 prosenttia oli vuonna 2008 osallistunut nuorisotalon toimintaan säännöllisesti, millä tarkoitettiin vähintään kerran kuukaudessa käymistä. (Nuorisoasiainkeskus 2008, 5.)

Muuhun kuin kulttuurilaitosten järjestämään kulttuuritoimintaa osallistuminen

Kyselyssä tiedusteltiin myös, mihin muuhun kuin lomakkeella eriteltyihin kulttuuri-toimintoihin he itse tai heidän lapsensa olivat osallistuneet. Tällaisia muita tilaisuuksia toi esiin 20 vastaajaa. Molemmissa tilaisuuksissa, sekä niissä, joihin vastaajat olivat itse osallistuneet että niissä, joihin heidän lapsensa olivat osallistuneet, järjestäjänä oli yleisimmin joku omaa kieliryhmää tai uskonnollista ryhmää edustava maahanmuuttajien yhdistys tai ystävyysseura, joskus myös oman lähtömaan suurlähetystö. Myös erilaiset projektit sekä koulut ja vanhemmat ja lapset itse mainittiin tilaisuuksien järjestäjinä.

Yhdistysten ja suurlähetystön järjestämät tilaisuudet, joihin oli osallistuttu, liittyivät usein oman kotikulttuurin ylläpitoon tai oman yhdistyksen varainhankintaan. Tähän liittyen vastaajat mainitsivat esimerkiksi seuraavanlaisia tilaisuuksia: *oman kulttuurin tapahtumat, juhlat yms., venäläinen kerho, Venäjän kirjallisuuden ja kulttuurin kerho, oman kulttuurin taiteilijat, ortodoksisen kirkon joulujuhlat, hindulaisen Dasai -juhlan kulttuuritilaisuus, viikonloppuna käyvät kotikieltä opiskelemassa, Suomalais-venäläisen koulun järjestämät myyjäiset.*

Erilaisten maahanmuuttajaprojektien tilaisuuksista mainittiin esimerkiksi vähemmistötaiteilijoiden työn tukemiseen keskityneen Taru projektin ja Yhteiset lapsemme ry:n järjestämät tapahtumat. Joku oli käynyt tutustumassa Suomenlinnaan, Korkeasaareen ja Mustasaareen jonkin kirkon projektin yhteydessä. Yhden vastaajan lapset olivat osallistuneet jonkun toisen projektin järjestämään tyttöjen kerhoon.

Tutustumista suomalaiseen kulttuuriin edustivat mm. osallistuminen Martin markkinoille, Suomen metsän messuille ja käsityön messuille. Yksi vastaaja kertoi osallistuneensa Sulkavan soutuihin ja korosti, että hänen mielestään se on kulttuuritapahtuma. Jonkun lapset olivat ystävineen järjestäneet retkiä, joilla omatoimisesti tutustuttiin kotikaupunkiin.

Kulttuuritalojen toiminta on tuttua vain osalle

Pääkaupunkiseudun kaupunkien kulttuuritaloista Helsingin kulttuuritalot olivat vastaajille naapurikuntien taloja tutumpia, mikä liittyy ainakin osittain siihen, että lähes

kaikki vastaajat asuivat Helsingissä. Parhaiten vastaajat tunsivat Kulttuurikeskus Caisan, jossa 38 prosenttia kyselyn vastaajista oli viimeksi kuluneen vuoden aikana itse käynytkin, ja 24 prosenttia oli kiinnostunut käymään. Myös Itä-Helsingissä sijaitseva Stoa, Koillis-Helsingissä sijaitseva Malmitalo sekä Helsingin keskustassa sijaitsevat Lasipalatsi ja Annantalon taidekeskus olivat tuttuja suurimmalle osalle vastaajista. Malmitalossa ja Stoassa vastaajat olivat käyneet yhtä yleisesti kuin Kulttuurikeskus Caisasakin. Lasipalatsissa ja Annantalolla oli käyty selvästi vähemmän, mutta kiinnostusta oli etenkin Annantalon toimintaa kohtaan. Vähemmän tunnettuja vastaajille olivat Espoon ja Vantaan kulttuuritalot ja Helsingin kulttuuritaloista Kanneltalo ja Rastis. Kanneltalo oli tuntematon paikka 47 prosentille ja Rastis 36 prosentille vastaajista. Vielä harvempi oli tutustunut Espoon ja Vantaan kulttuuritaloihin, jotka Sellosalia lukuun ottamatta olivat outoja reilusti yli puolelle vastaajista.

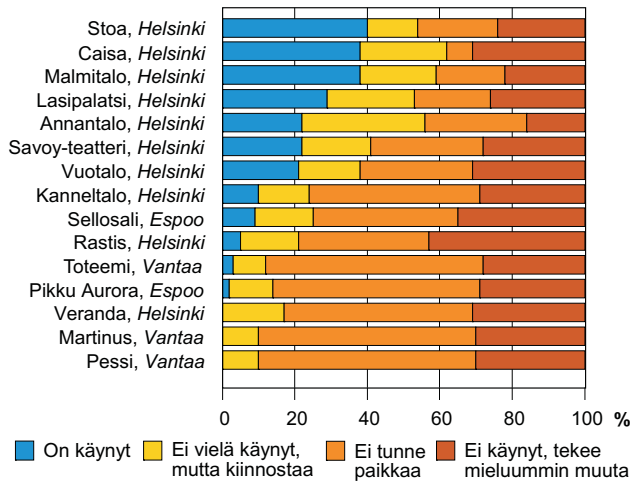
Kanneltalon outous varmasti liittyi siihen, että vastaajista vain kaksi asuin Länsi-Helsingissä, ja Rastiksen kulttuuritarjonta taas on suunnattu ensisijaisesti ruotsinkieliselle väestölle. Toisaalta vastaajat kyllä näyttivät tuntevan ja käyttävän myös muita kuin oman asuinalueensa kulttuuritaloja. Esimerkiksi koillishelsinkiläisistä vastaajista (17 vast.) suurin osa (11 vast.) oli käynyt Malmitalossa, mutta he muodostivat vain puolet kaikista Malmitalolla käyneistä vastaajista (22 vast.), joista loput asuivat muualla kuin Koillis-Helsingissä. Vastaavasti itähelsinkiläisistä vastaajista (17 vast.) enemmistö (11 vast.) oli käynyt Stoassa, mutta kaikista Stoassa käyneistä vastaajista (23 vast.) itähelsinkiläisiä oli alle puolet.

Muissakaan kulttuurikeskuksissa käyminen ei ole rajoittunut lähialueella asuviin. Keskustan kulttuurikeskuksissa, Annantalolla, Lasipalatsissa ja Caisassa käyneet vastaajat asuivat pääasiassa muualla kuin Helsingin kantakaupungissa, ja jopa Kanneltalo ja pieni Vuotalo olivat houkutteleet kävijöitä omien lähikaupunginosiensa ulkopuolelta. Kanneltalon lähistöllä läntisissä kaupunginosissa asuvia perheitä kyselyyn vastasi vain kaksi, ja heistä vain toinen oli käynyt Kanneltalossa, muut siellä käyneet vastaajat (5 vast.) asuivat muualla. Vuotalossa käyneistä vastaajista (12 vast.) noin puolet (7 vast.) asui Itä-Helsingissä ja loput muualla.

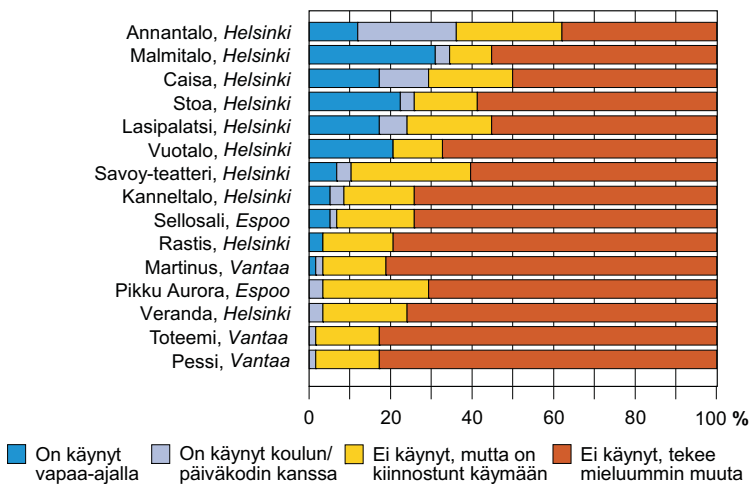
Perheiden lapsille Helsingin lähiöiden kulttuuritaloista tutuimpia näyttivät olevan Malmitalo, Stoa ja Vuotalo, mutta harva oli käynyt Kanneltalossa. Keskustan kulttuuritaloista lapset olivat käyneet yleisimmin Annantalossa, mutta käynnit olivat liittyneet pääasiassa koulun tai päiväkodin toimintaan. Itsenäisesti siellä oli käyty harvemmin kuin esimerkiksi Caisassa ja Lasipalatsin mediakeskuksessa. Vain muutaman perheen lapset olivat käyneet Savoy teatterin tilaisuuksissa, ja Espoon ja Vantaan kulttuuritaloilla lapset olivat käyneet pelkästään koulun tai päiväkodin mukana.

Helsingin lähiöiden kulttuuritalojen käytöstä muodostuu tämän kyselyn kautta hyvin samanlainen kuva kuin Keskinen (2005) tutkimuksessa. Ensinnäkin molemmat kyselyt antavat samansuuntaisen kuvan siitä, kuinka hyvin ulkomaalaistaustainen väestö ylipäänsä oli löytänyt kulttuuritalot. Keskinen kyselyyn vastanneista 5 prosenttia oli ulkomailta syntyneitä eli sama osuus kuin heitä oli koko Helsingin väestöstä kyselyajankohtana. Vastaajien kansallisuuksien kirjo oli myös Keskinen kyselyssä laaja, ul-

Kuvio 3. Vastaajien käyminen kulttuuritaloilla ja -keskuksissa: käynyt vähintään kerran viimeisen vuoden aikana (% vastaajista, N=58)

Kuvio 4. Vanhempien käsitykset perheen lasten käymisestä kulttuuritaloilla ja -keskuksissa: käynyt vähintään kerran viimeisen vuoden aikana (% vastaajista, N=58)

komailta syntyneet vastaajat edustivat yhteensä 13 kansalaisuutta. Keskiensä mukaan Kanneltalon, Malmitalon ja Stoaan kävijöistä suurin osa tuli sinne käydäkseen kirjastossa. Vain osa kävijöistä tuli talon lähialueelta. Etenkin Malmitaloon ja Itäkeskuksen Stoaan tultiin kauempaakin. (mts. 105)

Osallistumisen esteet ja toiveet

Kulttuuripalvelujen löytämistä ja siitä nauttimista voivat maahanmuuttajien kohdalla vaikeuttaa esimerkiksi heikko kielitaito ja suuri kulttuurinen etäisyys maahanmuuttajan lähtömaan kulttuurin ja suomalaisen kult-

tuurin välillä (Berry 1997, 21–23.). Esimerkiksi huumorista nauttimisen kannalta näillä molemmilla on suuri merkitys. (Peltonen 2005, 114–116.) Sellaisissa maahanmuuttajaryhmissä, joissa on paljon työttömyyttä, osallistumiselle voi olla myös taloudellisia esteitä.

Osallistumisen esteitä tiedusteltiin strukturoidulla kysymyksellä, jossa esteitä pyydettiin arvioimaan erikseen kunkin kulttuuritilaisuustyypin osalta, ja esitettyjen kahdeksan vastausvaihtoehdon lisäksi tarjottiin mahdollisuutta kertoa esteistä avovastauksessa. Vastausvaihtoehdoissa oli yhtäältä sellaisia esteitä, joihin palvelujen tarjoajilla on vähemmän mahdollisuuksia vaikuttaa (esim. ”ei ole ystävää” tai ”ei ole aikaa”), ja toisaalta sellaisia, joihin on mahdollista vaikuttaa esimerkiksi parantamalla tiedotusta, kehittämällä tarjonnan sisältöä, pidentämällä aukioloaikoja tai alentamalla pääsymaksuja (esim. ”en ole saanut tietoa”, ”tarjonta ei ollut kiinnostavaa”, ”maksut ovat liian korkeat”, ”liian myöhään illalla”).

Osallistumisen esteitä kysyttiin erikseen vastaajan itsensä kulttuuritilaisuuksiin osallistumisen ja heidän lastensa kulttuuriharrastusten osalta. Tulokset on kuvattu taulukoissa 4 ja 5, joista nähdään, että yleisimmin vastaajien kulttuuritilaisuuksissa käymistä haittasi ajan puute. Tilaisuuden luonteesta riippuen 10–22 prosenttia vastaajista oli maininnut sen oman osallistumisensa esteeksi. Ajan puute voi liittyä lapsiperheiden tiukkaan aikabudjettiin, mutta se voi liittyä myös siihen, että vastaajat harrastivat jotain muuta kuin kulttuuritilaisuuksissa käymistä, esimerkiksi liikuntaa. Jotkut vastaajat toivatkin joko omat tai lastensa liikuntaharrastukset esille avovastauksissa.

Paljon työtä, eikä aiheet välttämättä kiinnostaa. (vastaaja 3, lähtömaa tuntematon)

Elämme viiden hengen perheessä, missä lapsille on harrastuksia, ja silloin ei jää paljon aikaa. Tai sitten ei ole saatu lastenhoitajaa, niin että aikuiset voisivat mennä keskenään. Joskus vaan väsyttää, ei riitä aikaa. (vastaaja 23, Islanti)

Esteenä on ollut ajan puute, perheemme aika menee lasten urheiluharrastuksiin. (vastaaja 23, Islanti)

Tiedon puute koski jossain määrin lähes kaikkea tarjontaa elokuvissa käymistä ja kirjastossa käymistä lukuun ottamatta. Eriytyisen voimakkaasti tiedon puute tuli esiin musiikkitarjonnan, kulttuurikeskusten tarjonnan sekä taidekoulutukseen liittyvän tarjonnan yhteydessä (15–21 %).

Tyytymättömyyttä tarjonnan sisältöön taas esiintyi yleisimmin suhteessa musiikkielämään, ja se koski sekä kevyen että klassisen musiikin konsertteja. Klassisen musiikin konserttien lippujen hintoja pidettiin myös liian korkeina. Muissa tilaisuuksissa pääsymaksujen korkeus oli harvemmin osallistumisen este, elokuvaesityksiä lukuun ottamatta.

Kuten aiemmin tuli esille, vain pari vastaajaa toi esiin huonon suomenkielen taidon osallistumisen esteenä. Näissä tapauksissa kysymys oli teatterista, elokuvista, kirjastosta ja työväenopiston kursseista. Omien arvojen ja kulttuuritarjonnan välinen ristiriita rajasi vain yhden vastaajan osallistumista. Muutama vastaaja koki osallistumisen esteeksi myös pitkät matkat niihin paikkoihin, joissa kulttuuritilaisuudet olivat tarjolla, ja samoin muutama oli vailla ystäviä, joiden kanssa yhdessä mennä tilaisuuksiin.

Lastensa harrastuksiin liittyen vastaajat toivat yleensä ottaen esteitä esiin huomattavasti yleisemmin kuin omiin harrastuksiinsa

Taulukko 4. Vastaajien oman osallistumisen esteet (% vastaajista N=58)

	En ole saanut tietoa	Tarjonta ei ollut kiinnostavaa	Maksut ovat liian korkeat	Ei ole ollut aikaa	Muut esteet ¹
Teatteriesitykset (myös nukke-teatteri)	13,8	12,1	6,9	22,4	19,0
Elokuvat	3,4	8,6	13,8	12,1	15,5
Tanssiesitykset	13,8	6,9	5,2	19,0	10,3
Klassisen musiikin konsertit	20,7	19,0	15,5	15,5	17,2
Kevyen musiikin konsertit	17,2	20,7	5,2	15,5	15,5
Taidemuseot ja taidenäyttelyt	10,3	12,1	3,4	15,5	15,5
Muut museot ja näyttelyt	10,3	12,1	3,4	20,7	19,0
Kulttuuritalot ja keskuksset	17,2	12,1	0,0	13,8	6,9
Kirjastot	1,7	3,4	0,0	10,3	12,1
Työväen- tai kansalaisopiston kurssit	17,2	12,1	0,0	19,0	15,5
Musiikkiopistot, taidekoulut tms.	15,5	15,5	6,9	19,0	19,0
Tapahtumat ja festivaalit	15,5	6,9	3,4	15,5	12,1

¹Huono suomenkielentaito, ei ystävää, liian kaukana, arvot ristiriidassa, muu este.

Taulukko 5. Vastaajien lasten osallistumisen esteet (% vastaajista =58)

	Emme ole saaneet tietoa	Tarjonta ei ollut kiinnostavaa	Maksut ovat olleet liian korkeat	Liian myöhään illalla/ ei ole aikaa	Muut esteet ¹
Teatteriesitykset, myös nukketeatteri	17,9	21,4	7,1	25,0	25,0
Elokuvat	7,1	14,3	17,9	21,4	32,1
Tanssiesitykset	25,0	14,3	14,3	17,9	17,9
Klassisen musiikin konsertit	25,0	25,0	21,4	21,4	32,1
Kevyen musiikin konsertit	35,7	21,4	17,9	25,0	32,1
Taidemuseot ja taidenäyttelyt	25,0	7,1	7,1	14,3	32,1
Muut museot ja näyttelyt	14,3	10,7	7,1	17,9	35,7
Kulttuuritalot ja -keskuksset	35,7	14,3	3,6	14,3	28,6
Kirjastot	3,6	7,1	0,0	7,1	14,3
Työväen- tai kansalaisopiston kurssit	21,4	25,0	7,1	21,4	32,1
Nuorisotalojen toiminta	39,3	7,1	3,6	25,0	25,0
Musiikkiopistot, taidekoulut tms.	21,4	21,4	17,9	17,9	39,3
Tapahtumat ja festivaalit	21,4	7,1	17,9	10,7	35,7

¹Huono suomenkielen taito, perheen arvot ristiriidassa, ei ystävää, liian kaukana, muu este.

liittyen. Varsinkin tiedon puute koettiin lasten kulttuuriharrastusten esteenä vielä huomattavasti yleisemmin kuin vanhempien oman osallistumisen esteenä. Tulokset viittaavat siihen, että maahanmuuttajavanhem-

piä ei riittävästi informoida esimerkiksi nuorisotalojen toiminnasta tai kulttuurikeskusten lapsille ja nuorille suunnatusta tarjonnasta.

Kaikkein yleisimmin tiedon puute koettiin esteenä lasten osallistumiselle nuorisotalojen toimintaan, peräti 39 prosenttia kyselyn vastaajista mainitsi sen. Lähes yhtä yleisesti tiedon puute mainittiin myös kulttuuritalojen ja -keskusten toiminnan ja kevyen musiikin konserttien yhteydessä. Molemmissa sen mainitsi 36 prosenttia vastaajista, ja se oli niissäkin yleisimmin mainittu lasten osallistumisen este. Ainoat kulttuuritarjonnan alueet, joissa tiedon puutetta ei juuri kukaan maininnut palvelun käytön esteenä, olivat kirjaston toiminta ja elokuvat. Kirjaston yhteydessä esteitä mainittiin yleensäkin hyvin vähän.

Myös tarjonnan kiinnostamattomuus sekä toiminnan ajoittuminen liian myöhäiseen iltaan olivat vanhempien yleisesti mainitsemia lasten harrastamisen esteitä. Toiminnan ajoittuminen liian myöhäiseen iltaan mainittiin yleisimmin nuorisotalojen (25 %) ja konserttien, teatteri- ja tanssiesitysten sekä elokuvaesitysten (18–25 %) yhteydessä. Tarjonnan laatu nousi vahvimmin esille musiikki- ja teatteritarjonnan sekä taidekoulujen tarjonnan yhteydessä, jota monet vanhemmat (21–25 %) pitivät lasten kannalta epäkiinnostavana. Konserttien, elokuvien ja festivaalien lippujen hinnat ja taidekoulujen osallistumismaksut olivat joidenkin vanhempien (18–21 %) mielestä liian korkeita. Arvoristiriita osallistumisen esteenä nousi esiin vain yhden perheen kohdalla samoin kuin aikuisten harrastuksia tiedusteltaessa. Tällöin kyse oli kevyen musiikin tarjonnasta.

Vain 15 vastaajaa esitti jotain toiveita kulttuuritarjonnan suhteen. Suurin osa toiveita esittäneistä esitti vain yhden toiveen, mutta vastaajien joukossa oli myös muuta-

mia, joilla oli useita eri palveluihin ja kulttuuritoiminnan osa-alueisiin liittyviä toiveita. Toiveista suurin osa liittyi lapsille suunnattuun tarjontaan. Osa myös kommentoi tässä yhteydessä olemassa olevaa tarjontaa.

Koko perheelle sopivaa teatteria, lapset vanhempien kanssa. Museoihin lasten kieroksia, nyt lapsista museo on tylsä. Kulttuuritalojen lasten ohjelmasta ei tietoa. Kirjastoon enemmän kulttuuritoimintaa, lapsille parempi dvd-valikoima (vastaaja 50, Saksa)

Teatteriin klassikkoja, lapsille satuesityksiä. (vastaaja 51, Venäjä)

(teatteriin) venäjänkieliset esitykset aikuisille, lapsille myös ruotsinkielisiä. (vastaaja 52, Venäjä)

Lapsille museoihin näyttelyitä ja kulttuuritaloille tapahtumia. (vastaaja 57, Indonesia)

Lapsilta pääkaupunkiseudulla puuttuu leikkipaikkoja, jotka toimivat koko vuoden, kuten Linnanmäki tai pienempiä leikkipaikkoja (jos ei olisi niin korkeat maksut). Lisäksi voisi olla mukavia toimivat tietokeskukset kuten Heureka Helsingissä. Voisi olla hyvä, jos kaupunki järjestäisi (nuorisotalolla/ TJ) ryhmäohjelmaa tai harrastuksia, joka tukisi lasten sosiaalisia taitoja. (vastaaja 27, Iran)

Halvalla lipulla teatteriin, enemmän nuorisolle sopivaa ohjelmaa nuorisotalolle. (vastaaja 42, Bosnia)

Kulttuuritaloilla muita kuin suomalaisia taiteilijoita voisi olla joskus. (vastaaja 56, Somalia)

Yhteenveto ja johtopäätökset

Keväällä 2008 samaan aikaan tämän selvityksen kanssa tehtiin suurissa kaupungeissa koko aikuisväestöön kohdistunut kaupunki- ja kuntapalvelututkimus, jossa selvitettiin asukkaiden palveluiden käyttöä ja tyytyväisyyttä eri palveluihin. Sen helsinkiläisistä vastaajista noin 80 prosenttia oli käynyt kirjastossa, noin 70 prosenttia elokuvissa, noin 60 prosenttia teatterissa, konserteissa ja museoissa, noin puolet taidenäyttelyssä, lähes puolet uimahallissa ja lähes 40 prosenttia kuntosalilla vähintään kerran viimeksi kuluneen vuoden aikana. Vapaa-ajan palvelujen riittävyyttä suuri enemmistö vastaajista piti sopivana, palvelusta riippuen noin 50–90 prosenttia oli tätä mieltä. Nuorisotilojen riittävyys arvioitiin heikoimmaksi, niiden riittävyteen tyytyväisiä oli vain puolet vastaajista. Kaikkien muiden vapaa-ajan palveluiden tarjontaa piti riittävänä vähintään 70 prosenttia vastaajista. (Keskinen 2009, 33–34.)

Kun tähän kyselyyn vastanneiden kulttuuripalveluiden käyttöä verrataan kaikkien helsinkiläisten kulttuuripalveluiden käyttöön, voidaan havaita, että elokuvissa ja taidenäyttelyissä nämä maahanmuuttajataustaiset vanhemmat olivat käyneet yhtä yleisesti ja kirjaston palveluita he olivat käyttäneet vielä yleisemmin kuin kaikki helsinkiläiset keskimäärin. Sen sijaan teatterissa ja konserteissa käyminen oli heidän keskuudessaan huomattavasti keskimääräistä harvinaisempaa, vaikka kiinnostusta myös näitä palveluita kohtaan oli paljon. Maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten kulttuuripalveluihin tutustumisen kannalta kouluilla ja päiväkodeilla on ollut merkittävä rooli. Esimerkiksi teatterissa lapset olivat tätä kautta päässeet käymään yleisemmin

kuin perheen yhteisellä ajalla. Myös taide-museoissa, muissa museoissa sekä tanssiesityksissä lapset olivat vanhempien käsityksen mukaan käyneet yhtä yleisesti tai lähes yhtä yleisesti kuin omalla ajalla.

Vastaajien kulttuuripalveluiden käyttö on itse asiassa ollut yllättävän aktiivista, kun otetaan huomioon, että kyseessä olivat maahanmuuttajataustaiset lapsiperheet. Suomalaisen valtaväestön keskuudessa tehtyjen tutkimusten mukaan osallistuminen kodin ulkopuolisiin, järjestettyihin harrastuksiin on nimittäin vähäisintä siinä elämänvaiheessa, kun perheessä on alaikäisiä lapsia. Maatalousyrittäjien ja omaa kotitalouttaan hoitavien ohella nimenomaan lapsiperheiden vanhemmat ovat olleet keskimääräistä yleisemmin sitä mieltä, että he joutuvat kotitöiden takia luopumaan heitä kiinnostavista harrastuksista. (Liikkanen 2005, 23, 26.)

Maahanmuuttajaperheiden ahkeraan kirjaston käyttöön on varmasti omalta osaltaan vaikuttanut Helsingin kaupunginkirjaston asema valtakunnallisena ulkomaalaiskirjastona. Ulkomaalaiskirjaston toimintaan ovat kuuluneet kontaktit suomalaisiin ja kansainvälisiin kirjastoverkkoihin, ja kirjasto on tukenut Suomessa asuvan vieraskielisen väestön kirjastopalveluja hankkimalla yhteiskäyttöön kirjastoaineistoa täällä harvinaisilla kielillä. (Helsingin kaupunginkanslia 1999, 53.)

Tiedon puute oli ajan puutteen ja tarjonnan kiinnostavuuden ohella yleisimmin mainittu syy siihen, ettei kulttuuritarjontaa ollut hyödynnetty. Erityisen suuri ongelma tiedon puute näyttää olleen lapsille ja nuorille suunnatussa kulttuuritarjonnassa. Vanhemmat kokivat saavansa liian vähän tietoa etenkin nuorisotilojen toiminnasta, kulttuurikeskusten lapsille ja nuorille suunnatusta toiminnasta ja kevyen musiikin konserteis-

ta. Varsinkin musiikki- ja teatteritarjonnan kohdalla ongelma oli myös se, ettei tarjontaa koettu lasten kannalta kiinnostavaksi.

Tiedon puutetta on mahdollista vähentää tiedotusta tehostamalla ja etsimällä uusia tiedonvälityskanavia, jotka aikaisempaa paremmin saavuttaisivat myös maahanmuuttajataustaista väestöä. Toistaiseksi tähän on kulttuurilaitoksissa kiinnitetty hyvin vähän huomiota. Saukkosen ym. (2007, 32–33) kulttuurilaitoksille tekemässä kyselyssä selvisi, että tiedotus ja markkinointi oli yksi niistä toiminnan osa-alueista, joissa maahanmuuttoon liittyvän monikulttuurisuuden asettamia haasteita oli käytännön tasolla pohdittu vähiten. Pääkaupunkiseudulla toimivista orkestereista, teattereista, kulttuurikeskuksista ja museoista hyvin harvassa oli pohdittu tiedottamisen kehittämistä tästä näkökulmasta, vaikka maahanmuuton ja monikulttuurisuuden merkityksen pitkällä tähtäimellä odotettiin kasvavan. Ohjelmatarjonnan puolella oli tehty hiukan enemmän, ja useimmissa kulttuurikeskuksissa ja museoissa sekä myös parissa teatterissa oli pyritty tässä suhteessa vastaamaan monikulttuurisen väestön tarpeisiin. Sen sijaan esimerkiksi orkestereissa ei ole pohdittu asiaa sen paremmin tiedottamisen kuin ohjelmistonkaan näkökulmasta.

Pelkkä viestinnän tehostaminen ei välttämättä ole riittävä ratkaisu tiedon puutteen silloin, kun kyse on lasten ja nuorten vapaa-ajanvietosta ja siihen liittyvästä tarjonnasta. Muutama vastaaja mainitsi osallistumisen esteenä myös sellaisen ystävän puuttumisen, jonka kanssa voisi mennä yhdessä esimerkiksi nuorisotalolle tai festivaaleille. Etenkin lapsille ja nuorille kaverin puuttuminen voi olla hyvin vakava este. Esimerkiksi Stenvall (2009, 38) havaitsi helsinkiläisten lasten arkea tutkiessaan, että lapset

arvioivat lähes kaikkea omassa arkipäivänsään tapahtuvia asioita suhteessa kavereihin. Asiat olivat joko ”kivoja” tai ”tyhmiä” sen mukaan, miten kaverit suhtautuivat niihin tai olivatko kaverit niissä mukana.

Esimerkiksi nuorisotalot eivät tässä suhteessa ole yhtä avoimia kaikille nuorille. Vuonna 2005 tehtyyn monikulttuuristen nuorten vapaa-aikaa käsittelevään valtakunnalliseen kyselyyn vastanneiden mainitsemista nuorisotoimintaan osallistumisen esteistä yleisimmin mainittiin sekä muiden nuorten että ohjaajien ennakkoluuloisuus. Yleisimmin ennakkoluulot vaivasivat nuoria, jotka määrittelivät kansallisen identiteettinsä muuksi kuin suomalaiseksi ja parhaaksi puhumakseen kieleksi muun kuin suomen kielen, olivat alle 18-vuotiaita ja asuneet Suomessa alle viisi vuotta. (Harinen 2005, 61–63.) Myös Honkasalon helsinkiläisten nuorisotalojen monikulttuurista nuorisotyötä arvioivassa tutkimuksessa kiinnitettiin huomiota siihen, miten eri nuorisoryhmät ottavat etäisyyttä toisiinsa. Hän havaitsi myös, että rasismi usein pysyy nuorisotyöntekijöiltä piilossa, tai heillä ei ole työkaluja tunnistaa sen eri ilmenemismuotoja. (Honkasalo 2007, 57.)

Nuorisotutkimusverkoston valtakunnallisen tutkimushankkeen yhteydessä rasismia käsiteltiin myös kuntien nuorisotyöntekijöille suunnatussa kyselyssä ja haastattelussa (Honkasalo, Souto ja Suurpää 2007, 54–58). Kyselyssä tuli esiin, että nuorisotyöntekijöiden keskuudessa esiintyy jonkin verran myös haluttomuutta puuttua rasistiin ilmiöihin. Enemmistö kyselyn vastaajista katsoi vastuun asenteista kuuluvan kodeille, ja osa oli sitä mieltä, että nuorten ennakkoluulot vähenevät ajan myötä itsestään. Haastattelussa puolestaan tuli esiin, että monet nuorisotyöntekijät kokivat itsensä

voimattomiksi kotikasvatuksen edessä. Toisaalta haastateltavat nostivat esiin myös esimerkkejä siitä, miten asenteellisuuteen ja nuorisotoiminnassa esiintyvään rasismiin oli puututtu, ja kuinka nuorten rasismikokemuksia oli käsitelty. Kokonaiskuvaksi rasisminvastaisesta nuorisotyöstä jäi kuitenkin sen reaktiivisuus, ts. siinä korostuivat korjaavat toimet tilanteissa, joissa konflikteja oli jo syntynyt. Ennalta ehkäisevän työn muodoista haastatteluissa keskusteltiin hyvin vähän.

Osa monikulttuuristen nuorten vapaa-aikakyselyn vastaajista oli sitä mieltä, että myös oman perheen ja muiden omanmaalaisten torjuva suhtautuminen nuorille Suomessa järjestettyä toimintaa kohtaan vaikeutti heidän osallistumistaan siihen. Tämä oli yleistä etenkin niiden nuorien keskuudessa, jotka olivat lähtöisin Lähi- ja Kaukoidästä. (Harinen 2005, 62–63; ks. myös Honkasalo 2007b, 22–25.)

Honkasalo, Souto ja Suurpää (2007, 25; ks. myös Honkasalo 2007a, 58–64) ovatkin kiinnittäneet huomiota siihen, että myös perheen kanssa tehtävä yhteistyö vaikuttaa osaltaan siihen, kuinka kotoiseksi esimerkiksi nuorisotalo tunnetaan. Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö tarjoaisi myös mahdollisuuden avata nuoriin ja kasvatukseen liittyviä asioita vanhemmille suomalaisen yhteiskunnan näkökulmasta. Toistaiseksi yhteistyö vanhempien kanssa on ollut varsin ohutta. Honkasalon ym. haastatteleminen nuorisotyöntekijöiden mukaan vanhempien kanssa tehdään yhteistyötä vain silloin, kun ilmenee ongelmia. Osittain tämä näyttää liittyvän resurssien puutteeseen, osittain siihen, ettei nuorisotyöntekijöiden keskuudessa ole jaettava yhteisymmärrystä siitä, mitkä asiat kuuluvat perheelle ja mitkä nuorelle itselleen. Kuuluuko vanhempien tietää nuorten

vapaa-ajanvietosta nuorisotaloilla tai siitä, mitä nuoret kertovat elämästään nuorisotyöntekijöille? (mts. 22.)

Vaikka perheiden kanssa tehtävän yhteistyön merkitys esimerkiksi Helsingin nuorisosiainkeskuksen monikulttuurisuusstrategiassa tunnustetaan, ei se sielläkään Honkasalon ym. havaintojen mukaan ole toiminnan keskeisiä prioriteetteja. Useimmissa tapauksissa se rajoittuu siihen, että nuorisotyöntekijät käyvät koulujen vanhempainilloissa kertomassa nuorisotalon toiminnasta tai vanhemmille lähetettäviin tiedotteisiin, jotka usein ovat suomenkielisiä. (mts. 22) Esimerkkeinä onnistuneista viestintästrategioista Honkasalo ym. esittävät koulujen vanhempainiltojen ohella alueelliset asukasyhdistykset ja jäsen- tai klubikortit, joiden myöntämisen yhteydessä ollaan yhteydessä vanhempiin, ja jotka mahdollistavat yhteydenpidon jatkossakin. Vanhemmille voisi soittaa ja pyytää käymään nuorisotaloilla ja kertoa niiden aukioloajoista, säännöistä ja toiminnasta. Myös maahanmuuttajataustaisten nuorisotyöntekijöiden rekrytoiminen on ollut onnistunut tapa rakentaa luottamusta nuorten perheisiin. Onnistuneita yhteistyömuotoja ovat olleet myös erilaiset perheleirit sekä yhteistyö yhdistysten kanssa. Joissakin tapauksissa nuorisotiloja on vuokrattu yhdistysten käyttöön, ja samalla nuorisotyöntekijät ovat tutustuneet nuorisotalolla käyvien nuorten vanhempiin. (mts. 25)

Myös tämän artikkelin pohjana olevan vanhempainkyselyn vastaukset viittaavat siihen, että yhteistyö maahanmuuttajien yhdistysten kanssa voisi sekä helpottaa tapahtumista tiedottamista että kulttuuritarjonnan kehittämistä sellaiseen suuntaan, että se olisi myös maahanmuuttajataustaisen väestön näkökulmasta kiinnostavaa. Monet kyse-

lyyn vastanneet nimittäin kertoivat kulttuurilaitosten toimintaan osallistumisen sijasta osallistuneensa maahanmuuttajien itse järjestämään toimintaan. Esille tulleiden vaihtoehtoisten kulttuuritilaisuuksien luonteesta päätellen maahanmuuttajataustaisen väestön kannalta kiinnostavan kulttuuritarjonnan kehittäminen saattaa osittain merkitä eri

kulttuuripiirien parempaa huomioon ottamista esimerkiksi musiikkitarjonnassa ym. Toisaalta se voi merkitä myös aiempaa syvällisempää paneutumista siihen, miten välittää suomalaista kulttuuriperinnettä maahanmuuttajataustaiselle väestölle. Kiinnostusta myös jälkimmäiseen näyttää olevan (esim. Sulkavan soudut).

Lähteet:

- Berry, John** (1997). Lead Article. Immigration, Acculturation and Adaptation. *Applied Psychology. An International Review* 46 (1) 1997: 5–68.
- Cantell, Timo & Linko, Maaria & Silvanto, Satu** (2005). Alueelliset kulttuurikeskukset – kulttuuridemokratian perilliset. Teoksessa Satu Silvanto, Maaria Linko, Vesa Keskinen, Timo Cantell (toim.): *Kaupunkilaisten kulttuurikeskus*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus ja Helsingin kaupungin kulttuuriasiainkeskus.
- Harinen, Päivi** (2005). Mitähän tekis? Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen – tutkimushankkeen väliraportti. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisusarja. (Online) URL:http://www.nuorisotutkimusseura.fi/sivu.php?artikkeli_id=85 (viitattu 9.6.2009)
- Helsingin kaupunginkanslia** (1999). Maahanmuuttajien kotouttamishjelma. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia. Kaupunginkanslian julkaisusarja A 3/1999.
- Helsingin kaupungin tietokeskus** (2009). Tilastokeskus, perhetilasto.
- Honkasalo, Veronika** (2007a). Monikulttuurinen nuorisotyö helsinkiläisillä nuorisotaloilla. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia 2007:3.
- Honkasalo, Veronika** (2007b). Vanhemmat, kotitausta ja perheen ”kulttuuripeirintö”. Teoksessa Veronika Honkasalo & Päivi Harinen & Reetta Anttila: *Yhdessä vai yksin erilaisina? Monikulttuuristen nuorten arkea, ajatuksia ja ajankäyttöä*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisu ja 15.
- Honkasalo, Veronika & Souto, Anne-Mari & Suurpää, Leena** (2007). Mikä tekee nuorisotyöstä monikulttuurisen? Kokemuksia, käytäntöjä ja haasteita 10 suurimmassa kunnassa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisu ja 16.
- Kansainvälisten perheiden koulutuspalvelut perusopetuksessa pääkaupunkiseudulla** 2006. osat I ja II . Helsinki: Pääkaupunkiseudun kaupunkiohjelma 2007. (online) URL: http://www.hel.fi/wps/portal/Opetusvirasto/Artikkeli?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/opev/fi/Palvelut/Julkaisut/Muita+julkaisuja (viitattu 2.2.2009)
- Keskinen, Vesa** (2005). Helsingin kulttuurikeskusten käyttäjät. Teoksessa Satu Silvanto, Maaria Linko, Vesa keskinen, Timo Cantell (toim.): *Kaupunkilaisten kulttuurikeskus*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus ja Helsingin kaupungin kulttuuriasiainkeskus.
- Keskinen, Vesa** (2009). Paluu normaaliin. Helsinkiläisten palvelujen arviointia 2005 ja 2008. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuskatsauksia 2009:5. (verkkojulkaisu)
- Liikkanen, Mirja** (2005). Vapaa-aika muutoksessa – merkitykset, rajoitteet ja valinnat. Teoksessa Mirja Liikkanen, Riitta Hanifi ja Ulla Hannula (toim.): *Yksilöllisiä valintoja, kulttuurien pysyvyyttä. Vapaa-ajan muutokset 1981–2002*. Helsinki: Tilastokeskus.
- Nuorisoasiainkeskus** (2008). Asiakaskuva 2008. Helsinki: Helsingin kaupunki, nuorisoasiainkeskus. (julkaisematon selvitys)
- Saukkonen, Pasi & Ruusuvirta, Minna & Joronen, Tuula** (2007). ”Tulossa on jotain juttuja”. Kyselytutkimus pääkaupunkiseudun taide- ja kulttuuritoimijoiden suhteesta maahanmuuttoon ja monikulttuurisuuteen. Helsinki: Cupore ja Helsingin kaupungin tietokeskus. Cuporen verkkojulkaisu ja 1/2007
- Stenvall, Elina** (2009). ”Sellast ihan tavallist arkee”. Helsinkiläisten 3.–6.-luokkalaisten arki ja ajankäyttö. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia 2009:2.

Vieraskielisten lasten harrastamisen yhtäläisyydet ja erot

Johdanto

Vapaa-aikatutkimusten mukaan suomalaisien nuorten tavat viettää vapaa-aikaa ja harrastaa ovat säilyneet varsin perinteisinä jo useamman vuoden ajan. Tärkeää vapaaajassa on ollut ja on edelleen perheiden ja ystävien kanssa vietetty aika. Harrastaminen ja harrastetut lajit ovat myös pysyneet samanlaisina, vaikkakin 1990-luvun lama karsi osaltaan lasten kalliita harrastuksia. Näiden tilalle ovat vuoden 2002 ajankäyttö-tutkimuksen mukaan tulleet erilaiset extreme-lajit. (Helve 2009.) Mediassa on viime aikoina keskusteltu paljon lasten harrastamisen mahdollisuuksista ja niistä keinoista, joilla harrastamista tuetaan. Kriittikiä on esitetty esimerkiksi liian ammattimaista ja ankaraa, kilpaurheilun tähtäävää harrastamista kohtaan (Helsingin Sanomat 23.11.2008). Sen rinnalle on kaivattu vapaampia harrastamisen paikkoja, joissa toiminta perustuu muille arvoille kuin kilpaurheilulle (Stenvall 2009). Tutkijat ovat nostaneet keskusteluun myös maahanmuuttajataustaisten, monikulttuuristen ja vieraskielisten lasten harrastamisen ja harrastusmah-

dollisuudet (Myren 1999, Vastamäki 2004, Taavitsainen ja Virolainen 2006).

Tässä artikkelissa tarkastelen kotonaan muuta kuin suomea tai ruotsia puhuvien helsinkiläislasten harrastamista ja vertaan kieli-ryhmiä toisiinsa. Artikkelin perustuu laajempaan 3.–6.-luokkalaisten arkea ja ajankäyttöä käsittelevään tutkimukseen, jonka tein vuosina 2007–2008. (Stenvall 2009.) Tutkimukseen osallistui 1 288 lasta. Lapsista 76 prosenttia puhui kotonaan pelkästään suomea ja kuusi prosenttia ruotsia. 18 prosenttia lapsista puhui kotonaan muutakin kieltä kuin suomea tai ruotsia. Kaiken kaikkiaan Helsingissä oli vuonna 2008 muuta kuin suomea tai ruotsia puhuvia lapsia yhdeksän prosenttia. Suuri ero tilastoihin merkityn äidinkielen ja lasten kyselyssä ilmoittamien puhuttujen kielten eroon voi johtua siitä, että äidinkielenään lapsi voi puhua vain yhtä kieltä, vaikka kotona esimerkiksi toinen vanhemmista puhuu lapsen kanssa jotain muuta kieltä.

Puhuttuja kieliä kysyttiin lapsilta kotikielinä, ja lapsi sai valita valmiista listasta ne kielet, joita kotonaan puhuu. Valmiita vastausvaihtoehtoja olivat suomen ja ruot-

sin lisäksi somalin-, venäjän- ja englannin-kieli sekä vaihtoehto ”muu kieli”, johon lapset saivat kirjoittaa kotikielensä. Yleisimmin mainittuja ”muuta kieliä” olivat arabia, ranska, espanja, vietnam ja albania.

Aineistoa kerätessä ei kiinnitetty huomiota lasten vanhempien kansallisuuteen, koulutukseen, syntyperään, uskontoon tai muihin seikkoihin. Tutkimukseen osallistuneet vieraskieliset lapset voivat siis edustaa hyvin monenlaisia monikulttuurisuuden muotoja, osa on toisen polven maahanmuuttajia ja osa ”seka-avioliittoperheissä” syntyneitä jne. Monien mahdollisten taustojen vuoksi tässä artikkelissa viitataan näihin lapsiin vain yleensä vieraskielisinä tai monikielisinä lapsina. Tämä määrittely on lähellä sitä määrittelyä, jota käytettiin Nuorisotutkimusverkoston laajassa tutkimushankkeessa ”Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen” (ks. Harinen, Honkasalo, Souto ja Suurpää 2009, 8–9.)

Lasten vapaa-aikaa ja harrastamista voidaan määritellä monesta eri näkökulmasta. Helena Helve (2009) on kiinnittänyt huomiota lasten ja aikuisten erilaiseen tapaan määritellä vapaa-aikaa. Hänen mukaansa lapset määrittelevät vapaa-aikaa usein sen perusteella, mitä he harrastavat. Tämä ”harrastaminen” pitää sisällään sekä sen, mitä lapset tekevät yksin tai kavereidensa kanssa, että sen mitä he aktiivisesti harrastavat. Aikuisten tapaan määritellä lasten vapaa-aika liittyy myös kasvatuksellinen näkökulma. Lasta halutaan ohjata tiettyihin hyvinä pidettyihin harrastuksiin. (Helve 2009.)

Omassa tutkimuksessani pyrin saamaan esiin lasten oman näkökulman, ja siksi lapset saivat tutkimuksessa paljon määrittelyvaltaa myös sen suhteen, mitä heiltä kysyttiin. Lähtökohtana oli tutkittavien lasten

oma tapa määritellä ja puhua arjestaan sekä lasten keskuudessa tärkeiksi ja merkittäviksi koettujen arjen asioiden näkyväksi tekeminen. Ennen laajemman kyselyn tekemistä haastattelin lapsia osallistavaa menetelmää hyödyntäen. Tässä menetelmässä annoin lapsille kyniä ja paperia, ja pyysin heitä piirtämään omaan arkeensa liittyviä asioita. Lasten piirrosten jälkeen keskustelin lasten kanssa näistä asioista ja niiden merkityksestä lasten arjessa. Tällä tavoin lapset itse määrittelivät, mitä ja millä tavoin he halusivat tutkijalle arjestaan kertoa.

Hyödynsin lasten piirustuksia ja puheta-paa tehdessäni kyselylomaketta. Tämän ja useiden testausten ansiosta saatoin olla luottavainen sen suhteen, että puhuimme lasten kanssa edes jossain määrin samaa kieltä. Jätin kyselylomakkeessa monet kysymykset avoimiksi, jotta lapset itse saivat määritellä, miten he asian ymmärsivät. Yksi hyvä esimerkki tästä ovat juuri harrastuskysymykset, joita oli kolme. Ensimmäisessä kysyttiin harrastusten olemassa oloa. Tämän jälkeen kysyttiin avoimella kysymyksellä, mitä harrastuksia lapsella oli. Kolmantena kysyttiin, kuinka monta kertaa viikossa lapsella on harrastuksiin liittyviä tapaamisia, treenejä tai tunteja. Näin sain selville, mitä asioita lapset itse määrittelivät harrastuksiksi.

Lasten harrastusten määrittely oli hyvin samanlaista. Lähes kaikki lasten harrastuksikseen katsomat asiat olivat toimintoja, joita tehtiin selkeästi kodin ulkopuolella, säännöllisesti ja jonkun ohjauksessa. Tällaisia olivat esimerkiksi erilaiset liikuntalajit tai soittotunnit. Pieni osa lapsista mainitsi harrastukseksi myös kavereiden kanssa olon, hengailun tai rahapelien pelaamisen. Harrastukset ymmärrettiin hyvin samalla tavalla riippumatta siitä, mitä kieliä lasten kodeissa puhuttiin, eli kielitausta ei näyttänyt

vaikuttavan lapsen tapaan määritellä harrastuksensa. (vrt. Niemelä 2006.)

Analyysiä varten luokittelin vastaukset harrastusten lukumäärän, niiden suuntautumisen sekä harrastustyyppin mukaan. Harrastusten suuntautumisella viitataan tässä artikkelissa harrastuksen muotoon, siihen, onko kyseessä liikunta-, taide- vai muu harrastus. Liikuntaharrastuksiksi olen määritellyt kaikki fyysiset harrastukset. Myös tanssin määrittelin liikuntaharrastuksiin kuuluvaksi, sillä mielestäni tanssi on tämänikäisillä ennen muuta tapa liikkua. Taideharrastuksiksi katsoin esimerkiksi musiikin harrastamisen monet eri muodot, kuvataiteet ja näyttölemisen. ”Muita harrastuksia” ovat erilaiset kerhot esimerkiksi kokkikerho, partio sekä lemmikkeihin liittyvät harrastukset.

Harrastusten tyyppillä tarkoitan puolestaan harrastamisen tapaa, sitä, onko kyseessä ohjattu vai omaehtoinen harrastus. Ohjattulla harrastuksella tarkoitan jonkun muun aikatauluttamaa, tietynä aikana tietyssä paikassa tapahtuvaa harrastusta, jolla on selkeä alkamis- ja loppumisaika. Omaehtoinen harrastus puolestaan on vapaata omatoimisesti tehtävää toimintaa, jossa ei ole selkeää rakennetta.

Tarkastelen seuraavassa lasten harrastamisen yleisyyttä, suuntautumista ja jakautumista omaehtoiseen ja ohjattuihin harrastuksiin eri kieliryhmissä. Vertailen toisiinsa niitä, jotka vastasivat puhuvansa kotona pelkästään suomea (N=983) ja niitä, jotka vastasivat puhuvansa kotona englantia (N=114), ruotsia (N=78), somalia (N=46) tai venäjää (N=33). Muita kieliä puhuvat yhdistin luokaksi ”muut kielet” (N=61). Esittelen aluksi eri kieliryhmien välisiä eroja ja yhtäläisyyksiä. Lopuksi pohdin harrastusten merkitystä vieraskielisten lasten arjessa.

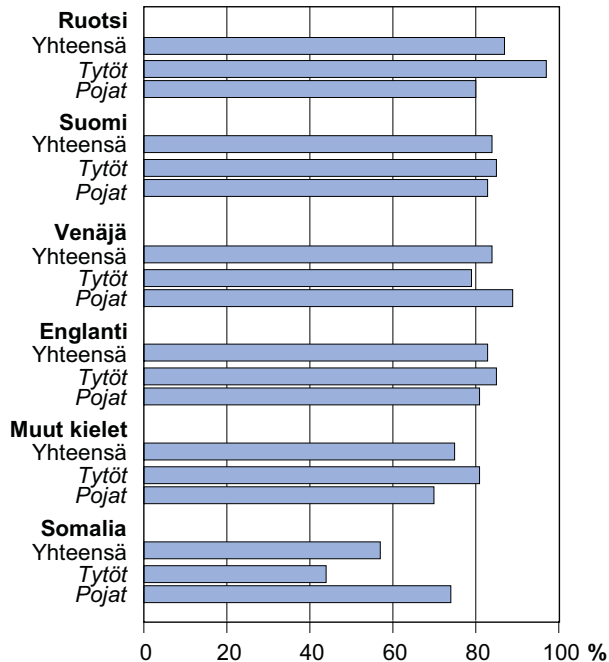
Monikielisten lasten harrastamisen yhtäläisyydet ja erot

Kuviossa 1 on esitetty lasten harrastusten yleisyys kotona puhutun kielen ja sukupuolen mukaan. Kuvioista nähdään, että yleisimmien harrastuksia oli ruotsia kotonaan puhuvilla lapsilla. Seuraavaksi yleisimmien harrastuksia oli suomea, venäjää tai englantia kotonaan puhuvilla lapsilla. Hieman harvemmin harrastuksia oli ”muunkielisillä” ja kaikkein harvinaisinta harrastaminen oli somalia kotonaan puhuvien lasten keskuudessa.

Myös tyttöjen ja poikien harrastusaktiivisuudessa oli eroja, ja näiden erojen suuruus ja suunta vaihtelivat kieliryhmästä toiseen. Kuvioista 1 nähdään myös, että pienin tyttöjen ja poikien välinen ero on englanninkielisillä lapsilla, ja suurimmillaan sukupuolten väliset erot ovat somalia kotonaan puhuvien ryhmässä. Somalin- ja venäjänkielisistä lapsista harrastuksia oli yleisemmin pojilla kuin tytöillä. Somalia kotonaan puhuvista tytöistä harrastuksia oli 44 prosentilla, kun puolestaan venäjänkielisistä tytöistä harrastuksia oli 79 prosentilla. Muissa kieliryhmissä tytöillä oli harrastuksia yleisemmin kuin pojilla. Pojilla eri kieliryhmiin kuuluvien väliset harrastusaktiivisuuden erot olivat pienempiä kuin tytöillä.

Tarkastellaan seuraavaksi monikielisten lasten harrastamisen suuntautumista eri harrastuslajeihin. Kuvioista 2 nähdään, että lapsen kotikielystä ja sukupuolesta riippumatta yleisin harrastus oli liikunta. Taideharrastusten ja muiden harrastusten olemassaolo riippuu sekä kielestä että sukupuolesta. Taideharrastuksia oli yleisemmin tytöillä kuin pojilla, poikkeuksena vain venäjänkieliset

Kuvio 1. Vastaajien harrastamisen yleisyys kotona puhutun kielen ja sukupuolen mukaan (%)

lapset, joista pojilla taideharrastuksia oli tyttöjä enemmän.

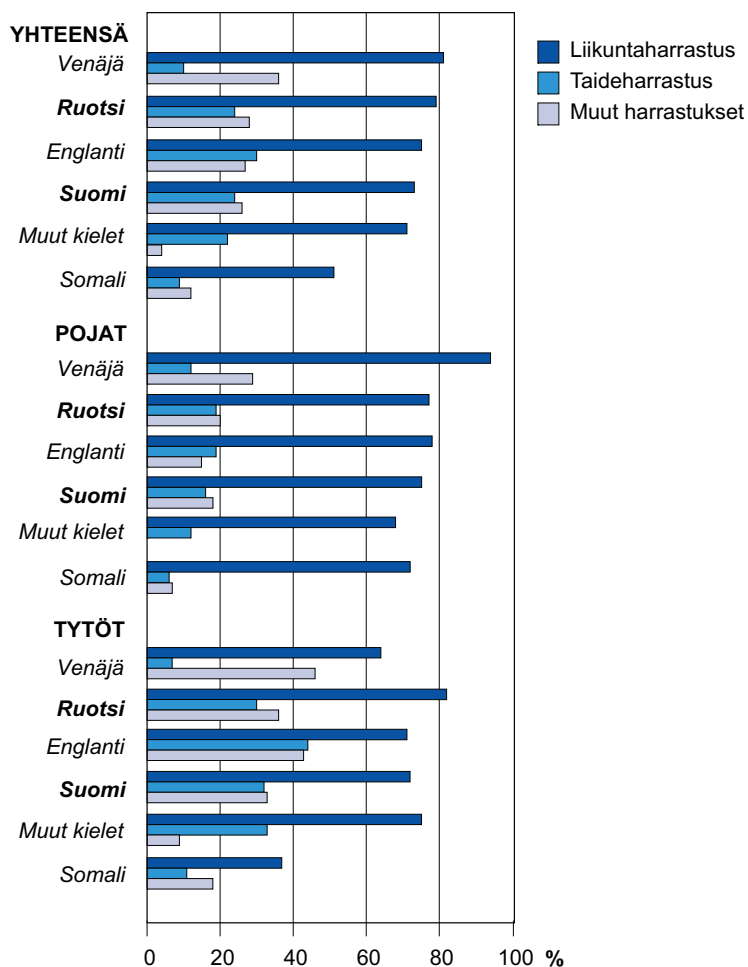
Somalinkielisillä sekä tyttöjen että poikien yleisin harrastus oli liikunta. Tyttöillä oli kuitenkin poikia yleisemmin myös taide- tai muita harrastuksia. Myös venäjänkielisistä sekä tytöt että pojat harrastivat yleisimmin liikuntaa, mutta pojilla oli tyttöjä useammin lisäksi myös taideharrastuksia. Venäjänkielisillä tytöillä puolestaan oli poikia yleisemmin muita harrastuksia. Myös englantia kotonaan puhuvien lasten yleisin harrastus oli liikunta. Tyttöjen kohdalla taide- ja muut harrastukset olivat myös suosittuja. Poikien lajit painottuivat liikuntaan.

Kuviossa 3 on esitetty harrastusten suuntautuminen sen mukaan, miten ne jakautuivat omaehtoiseihin ja ohjattuihin harrastuksiin. Kuviossa nähdään ensinnäkin, että lapsen kotikielystä riippumatta yleisimmin hei-

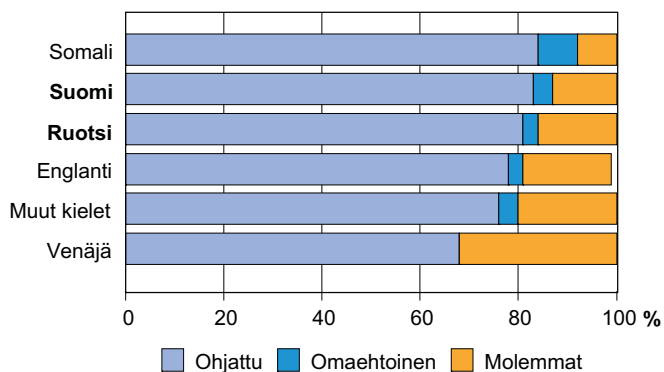
dän harrastuksensa olivat ohjattuja harrastuksia. Osalla lapsista oli sekä ohjattuja että omaehtoisia harrastuksia, ja hyvin pienellä osalla pelkästään omaehtoisia harrastuksia. Yleisintä omaehtoinen harrastaminen oli somalia kotikielenään puhuvien lasten keskuudessa ja harvinaisinta venäjänkielisillä, joista ei tähän tutkimusjoukkoon osunut yhtään sellaista lasta, joilla olisi ollut omaehtoisia harrastuksia.

Kuviossa 4 on kuvattu lasten harrastusaktiivisuutta käyttäen mittarina mainittujen harrastusten lukumäärää. Kuviossa nähdään, että ruotsin- ja englanninkielisillä lapsilla harrastuksia oli lukumääräisesti eniten. Englanninkielisten lasten joukossa oli suhteellisesti eniten niitä, joilla harrastuksia oli neljä tai enemmän. Ruotsinkielisten lasten joukossa puolestaan oli suhteellisesti vähiten niitä, joilla oli vain yksi harrastus. Soma-

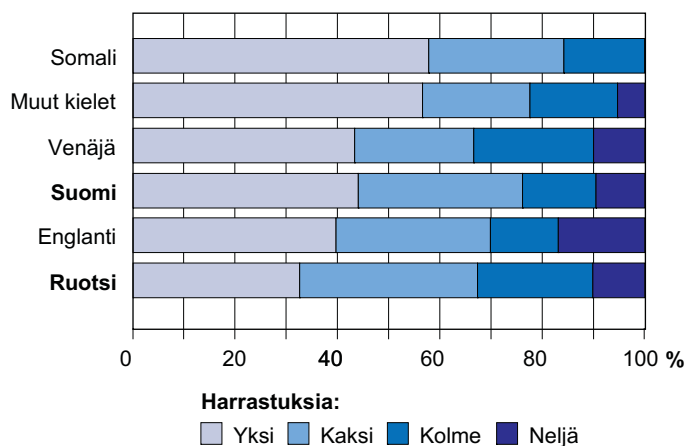
Kuvio 2. Harrastusten suuntautuminen kotikielen ja sukupuolen mukaan (%)

Kuvio 3. Ohjattujen ja omaehtoisten harrastusten yleisyys lasten kotikielen mukaan (%)

Kuvio 4. Harrastusten lukumäärä lapsen kotikielen mukaan (%)

linkieliset lapset erottuivat tässäkin ryhmänä, jolla harrastuksia oli vähiten. Suurimmalla osalla heistä harrastuksia oli vain yksi, eikä joukossa ollut yhtään sellaista lasta, jolla harrastuksia olisi ollut enemmän kuin kolme.

Vaikka somalinkielisten tyttöjen harrastaminen oli harvinaisempaa kuin somalinkielisten poikien, niin harrastavilla tytöillä oli harrastuksia enemmän kuin pojilla. Jos tytöillä oli harrastuksia, niitä oli yleisimmin kaksi, kun pojilla harrastukset keskittyivät yhteen. Venäjänkielisillä pojilla oli tyypillisimmin kaksi harrastusta ja tytöillä yksi. Englantia puhuvilla tytöillä oli yleisemmin kaksi harrastusta poikien keskittyessä pääsääntöisesti yhteen.

Edellä tuli esiin, että tutkittavien venäjänkielisten lasten joukossa ei ollut yhtään sellaista, jonka harrastukset olisivat koostuneet pelkästään omaehtoista harrastuksista. Sekä venäjänkielisten tyttöjen että poikien harrastukset koostuvat joko kokonaan ohjatuista harrastuksista tai ohjattujen ja omaehtoisten harrastusten yhdistelmästä. Englannin- ja somalinkielisillä tytöillä omaehtoisten ja ohjattujen harrastusten yhdistel-

mät olivat poikia yleisempiä. Lisäksi englanninkielisillä tytöillä oli samankielisiä poikia enemmän pelkästään omaehtoisia harrastuksia. Somalinkielisillä tytöillä ja pojilla omaehtoiset harrastukset olivat yhtä harvinaisia. Tämä on yllättävää siinä mielessä, että aikaisempien tutkimusten mukaan juuri somalityttöjen on katsottu harrastavan paljon juuri omaehtoisia harrastuksia. (Vastamäki 2004)

Tulosten pohdintaa

Venäjää tai englantia kotonaan puhuvien lasten harrastaminen oli hyvin samansuuntaista kuin niiden lasten, jotka puhuivat kotonaan pelkästään suomea. Tuloksen voidaan ajatella kuvastavan näitä kieliä puhuvien lasten kulttuuritaustan läheisyyttä. Näiden kielten kautta määriteltyyn kulttuuritaustaan ei liity esimerkiksi sukupuolen suhteen niin tiukkaa jakautumista, että se merkittävästi rajaisi tyttöjen tai poikien harrastamista. (Myren 1999 ks. Vastamäki 2004.)

Somalinkielisillä lapsilla harrastaminen oli muita kieliä puhuvia harvinaisempaa, ja

niilläkin, joilla harrastuksia oli, niitä oli lukumääräisesti vähemmän kuin muilla. He myös näyttävät suhtautuvan harrastamiseen, varsinkin liikunnan harrastamiseen, toisin kuin muita kieliä puhuvat.

Somalinkielisten lasten keskimääräistä vähäisempää harrastusaktiivisuutta voi selittää esimerkiksi uskonto. Islamin uskoon liittyy muihin uskontoihin verrattuna enemmän sääntöjä ja normeja, jotka saattavat vaikeuttaa lasten, ja varsinkin tyttöjen harrastuksia (Niemelä 2006, Tiilikainen 2003). Esimerkiksi somalinkielisten tyttöjen voi olla mahdotonta harrastaa tiettyjä liikuntalajeja, jos heille ei voida järjestää omia vuoroja (myös Tiilikainen 2003, 182–183, Vastamäki 2004, Taavitsainen ja Virolainen 2006). Jonna Vastamäen (2004) pro gradusaan tarkastelemat somalinkieliset tytöt eivät myöskään pitäneet kodin ulkopuolista liikunnan harrastamista itselleen mielekkäänä vapaa-ajan toimintana. Sen sijaan he pitivät omana harrastuksenaan käsitöitä ja kodinhoitoa. Somaliassa liikunnan harrastaminen mielletään usein enemmän lasten kuin aikuisten harrastukseksi. (Vastamäki 2004.) Suomessa liikunnan harrastaminen puolestaan nähdään usein normina. Jos lapsella on vain yksi harrastus, se on lähes aina liikunta-harrastus. Vasta toinen tai useampi harrastus tuo mukaan taide- tai muita harrastuksia. (Stenvall 2009.)

Somalinkielisten lasten muita vähäisempi harrastaminen voi liittyä myös taloudellisten resurssien vähäisyyteen. Suomessa asuvista somalinkielisistä perheistä 43 prosenttia on yksinhuoltajaperheitä (Tilastokeskus perhetilasto). Helsingissä osuus on vielä hivenen korkeampi, 44 prosenttia. Jos tämän kääntää toisinpäin niin se tarkoittaa, että 34 prosenttia 0–6-vuotiaista somalinkielisistä ja 35 prosenttia 7–17-vuotiaista

somalinkielisistä lapsista asuu yksinhuoltajaperheissä. Suvi Linnanmäki (2009) on todennut, että vaikka maahanmuuttajataustaisia perheitä on vähän toimeentulotuen asiakkaina, on näissä perheissä asuvien lasten määrä huomattavan suuri. Suuret perheet eivät välttämättä kykene rahallisesti tukemaan kaikkia lasten toivomia harrastuksia (vrt. Taavitsainen ja Virolainen 2006).

Tiilikaisen (2003, 149–150) mukaan monet somalialaiset maahanmuuttajavanhemmat kokevat suomalaislasten arkeen liittyvät asiat ongelmallisiksi omille lapsilleen. Luottamuspula suomalaisten ja maahanmuuttajien välillä vaikuttaa myös lasten elämään. Lapsilta saatetaan kieltää tästä syystä myös sellaisia harrastuksia, joihin he muuten voisivat osallistua.

Somalinkieliset tytöt ovat tässä artikkelissa tarkastelemistani lapsista kaikkein heikoimmassa asemassa mitä tulee harrastuksiin. Heillä on vähiten harrastuksia sekä suhteessa muihin tyttöihin että somalialaisiin poikiin. Tyttöjen harrastamattomuuteen saattaa liittyä myös somalialaiseen kulttuuriin kuuluva kotitöiden arvostus. Tyttöjen kasvatuksessa kotityöt ja niiden hoitaminen nousevat tärkeään rooliin juuri murrosiän kynnyksellä. (Tiilikainen 2003.) Samalla kyse voi olla myös siitä, ettei somalialaisia tyttöjä edes kiinnosta muunlainen harrastaminen. He eivät näin ollen koe jäävänsä paitsi mistään eivätkä koe harrastamattomuutta ongelmana. Lasten yksilölliset kiinnostuksen kohteen voivat olla jopa tärkeämpiä harrastusten valintaperusteita kuin kulttuuriset, kielelliset tai taloudelliset seikat. Ristiriitoja syntyy silloin kun vanhempien lastensa vapaa-aikaan kohdistamat odotukset ja lasten omat toiveet poikkeavat toisistaan (Tiilikainen 2003).

Lopuksi

Tämän artikkelin pohjalta voidaan sanoa, että lasten harrastusmuodot, määrät ja tyypit olivat hyvin toistensa kaltaisia riippumatta siitä, mihin kieliryhmään kuuluu. Kieli itessään ei näytä olevan se tekijä, joka ohjaa lasten harrastamista. Kaikenkieliset lapset ohjautuvat samankaltaisten harrastusten pariin osittain tarjonnan mukaan. Tietyntaisten harrastusten tarjoaminen ja muiden esimerkki saattavat olla vaikuttamassa harrastusten samankaltaisuuteen. Somalinkielisten lasten muita vähäisemmän harrastamisen taustalla voi olla lasten ja perheiden erilainen suhtautuminen tarjolla oleviin harrastuksiin. Somalinkielisillä saattaa olla ”harrastuksia”, asioita joita he tekevät mielellään vapaa-ajallaan, mutta nämä asiat eivät kuulu enemmistön mieltämiin harrastuksiin. Somalinkielisen tytön kotitöiden opettelu voi olla yhtä antoisaa ja mielekästä kuin suomenkielisen tytön kokkikerho-harrastus. Venäjänkieliset lapset puolestaan poikkeivat muista lapsista sekä muiden harrastusten yleisyydessä että siinä, etteivät he harrastaneet lainkaan omaehtoisia harrastuksia.

Omaehtoisten harrastusten vähyys tuloissa voi johtua juuri harrastusten määrittelystä. Myös ne lapset, jotka eivät harrastaneet ohjattuja harrastuksia, pitivät niitä ”oikeina” harrastuksina, ja jättivät mainitsematta tähän normiin sopimattomat harrastukset.

Veronika Honkasalon, Päivi Harisen ja Reetta Anttilan (2007) tutkimuksessa todettiin, että ”kireistä maahanmuuttajavanhemmista” on tullut helppo selitys maahanmuuttajanuorten osallistumattomuuteen myös harrastuksista puhuttaessa. Honkasalon ym. mukaan monikulttuuriset tai monikieliset nuoret ovat kokeneet yhdeksi harrastamisen esteeksi muiden lasten ja ohjaajien ennak-

koluuloisen suhtautumisen ”erilaisia” lapsia kohtaan. Vaikka nuoret heille suunnatussa kyselyssä toivat tämän yleisesti esiin, kasvokkain tehdyissä haastatteluissa ennakkoluuloja ei mainittu, vaan syiksi annettiin sovinmaisempia syitä esimerkiksi puute ajasta tai rahasta. Erilaisuus saattaa kuitenkin olla todellinen este harrastamiselle. Halu samaistua siihen viiteryhmään, jossa toimii koskettaa kaikkia nuoria eivätkä maahanmuuttajat ole tästä poikkeus. Harrastusmahdollisuuksia voivat rajoittaa myös kielivaikeudet tai tiedottamisen puute. Erikieliset lapset eivät välttämättä löydä samoja harrastusten pariin kuin suomenkieliset, jos heiltä osittain puuttuu vanhempien kielitaidon tuoma tuki erilaisia harrastuksia etsittäessä.

Maahanmuuttajien elämä saattaa eriytyä kantaväestöstä tai olla jo lähtökohdiltaan niin erilaista, että erilaisia kulttuureja on vaikea yhdistää. Usein tämä näkyy vastaisen polven maahanmuuttajien keskuudessa. Nämä lapset ja nuoret saattavat kohdata riskitietoja yrittäessään yhdistää uutta ja vanhaa kulttuuria keskenään (Niemelä 2006). Jos tällaisen kehityskulun ajatellaan olevan väistämätöntä tai edes mahdollista, on mielenkiintoista pohtia milloin eriytyminen alkaa? Eriytyminen voi johtua erilaisuuden kokemuksista, siitä ettei mahdu joukkoon ollessaan erilainen kuin muut tai siitä, etteivät vanhemmat syystä tai toisesta tue lapsen toivomia harrastuksia.

Kysymys voi kuitenkin olla myös lapsen tai nuoren omista valinnoista. Hän saattaa tukeutua omaan viiteryhmäänsä myös siksi, jos jotkut valtakulttuuriin kuuluvat tavat eivät sovi omaan ajatteluun. Esimerkiksi somalinkielisiä tyttöjä tutkittaessa on huomattu tyttöjen kokevan suomalaisten kulttuuriseksi tavaksi alkoholin nauttimisen ja van-

hempien vähäisen kunnioituksen. He eivät halua samaistua tähän kulttuuriin vaan viihtyvät mieluummin oman viiteryhmänsä kanssa. (Niemelä 2006.) Samoin somalinkielisten lasten vanhemmat kokevat suomalaisten lasten vapaan yhdessäolon, alkoholinikäytön ja avoimen seksuaalisuuden ongelmaksi (Tiilikainen 2003, 172). He kokevat lastensa olevan paremmassa ”turvassa” samanlaisesta viiteryhmästä tulevien kanssa. Eriytyminen voi alkaa molempien, sekä kantäväestön että maahanmuuttajien, epäluulosta toisiaan kohtaan. Lapset harrastavat ja viettävät vapaa-aikaansa omien viiteryhmiensä kanssa, ja tätä tuetaan ja uusinnetaan vanhempien toimesta (myös Taavitsainen ja Virolainen 2006).

Vaikka erikielisten lasten harrastaminen oli hyvin samanlaista eikä kieliryhmittäisiä eroja juuri ollut, eivät monikieliset lapset kuitenkaan ole mikään homogeeninen joukko ihmisiä, jotka kokevat kielelliset ja kulttuuriset taustansa samoin. Osalle lapsista on

tärkeää ylläpitää omia juuriaan, kieltään ja kulttuuriaan, osa taas ei pidä tätä merkityksellisenä. Suhtautuminen omiin juuriin on osaltaan myös ikä kysymys – vanhemmat nuoret kokevat omien juuriensa tuntemisen tärkeämpänä kuin nuoremmat lapset (Honkasalo ym. 2007).

Erot harrastamisessa eriyttävät lasten arkea toisistaan. Liikuntaharrastuksen vahvan roolin vuoksi liikuntaa harrastamattomat saattavat jäädä ”normaaliuden” ulkopuolelle, ja näin heidän erilaisuutensa suhteessa suomenkielisiin näyttäytyy vahvempana. Erilaisuutta korostaa edelleen suhtautuminen harrastamiseen ja soveliaisiin harrastusmuotoihin. Lasten harrastaminen ylipäätään kaipaa lisää variaatioita. Kilpailuun tukeutuvan harrastamisen lisäksi lapsille tulisi olla tarjolla kevyempiä harrastamisen muotoja. Vieraskielisten lasten tarpeet harrastamisen suhteen eivät näytä poikkeavan suomea tai ruotsia kotonaan puhuvien lasten tarpeista.

Lähteet:

- Harinen, Päivi & Honkasalo, Veronika & Souto, Anne-Mari & Suurpää, Leena** (2009). Ovien availua. Teoksessa Päivi Harinen, Veronika Honkasalo, Anne-Mari Souto, Leena Suurpää (toim.): Ovet auki! Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 91.
- Helsingin Sanomat** (23.11.2008). Valiojoukko. Toimittaja Päivi Ängeslevä.
- Helve, Helena** (2009). Nuorten vapaa-aika, luottamus ja sosiaalinen pääoma. Teoksessa Mirja Liikkanen (toim.): Suomalainen vapaa-aika. Arjen ilot ja valinnat. Helsinki:Gaudeamus. 250–269.
- Honkasalo, Veronika, Harinen, Päivi ja Anttila, Reetta** (2007). Yhdessä vai yksin erilaisina? Monikulttuuristen nuorten arkea, ajatuksia ja ajankäyttöä. Nuorisotutkimusseura verkkojulkaisuja 15. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Linnanmäki, Suvi** (2009). Maahanmuuttajat ja toimeentulotuki Helsingissä 2007. Teoksessa Keskinen, Vesa, Laine, Markus, Tuominen, Martti ja Hakkarainen, Tyyne (toim.): Kaupunkiköyhyyden monet kasvot. Näkökulmia helsinkiläiseen huono-osaisuuteen. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.143–154.
- Myren, Kati** (1999). Pois paitsiosta – maahanmuuttajien liikuntaharrastukset ja vapaa-ajanvietto Suomessa. Jyväskylä: Kopijyvä Oy.
- Niemelä, Heli** (2006). Somalialaisen ja suomalaisen nuoruuden risteyksessä. Teoksessa Martikainen, Tuomas (toim.): Ylirajainen kulttuuri. Etnisyys Suomessa 2000-luvulla. Tietolipas 212. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura. 168–189.
- Stenvall, Elina** (2009). ”Sellast ihan tavallist arkee”. Helsinkiläsiten 3.–6.-luokkalaisten arki ja ajankäyttö. Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia 2009:2. Helsinki.
- Taavitsainen, Terhi ja Virolainen, Leena** (2006). ”Kyllähän sitä tuntee itensä vähän erilaiseks – kulttuurina, mutta ei ihmisenä...” Koulun ja koululiikunnan haasteet ja mahdollisuudet islaminuskoisten pakolaistaustaisten nuorten koutumisprosessissa. Liikuntapedagogiikan pro gradu –tutkielma. Liikuntatieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto.
- Tiilikainen, Marja** (2003). Arjen islam. Somalinaisten elämää Suomessa. Tampere: Vastapaino.
- Vastamäki, Jonna** (2004). Maahanmuuttajan liikuntatunti – liikunnanopettajan kokemuksia. Liikuntapedagogiikan pro gradu -tutkielma. Liikuntatieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto.

III Ytimessä ja reunoilla

Caisan kahvila 2009. Kuva: Kansainvälinen kulttuurikeskus Caisa.

Kontupisteen projektikoneet sekä pikakoneet ahkerassa käytössä keskikesän helteellä 2003.
Kuva: Eeva Rista

Nuoret somalimiehet maahanmuuttajanuorten olohuoneessa

Johdanto

Maahanmuuttajanuorten määrä pääkaupunkiseudulla on lisääntynyt viime vuosina merkittävästi. Arvioidaan, että vuonna 2025 pääkaupunkiseudun koululaisista ja lukioikäisistä viidennes on taustaltaan maahanmuuttajia (Pääkaupunkiseudun neuvottelukunta 2007, 16–17.). Monikulttuurisuuteen on alettu kiinnittää huomiota niin koulu- maailmassa kuin vapaa-aikaan liittyvässä, kaupunkien ja järjestöjen järjestämässä nuorisotoiminnassa. Monikulttuurisen toiminnan tavoitteena on ennen kaikkea lisätä suomalaisten ja maahanmuuttajien keskinäistä vuorovaikutusta ja sitä kautta edistää suvaitsevaisuutta nuorten parissa ja integroida maahanmuuttajanuoria suomalaiseen yhteiskuntaan (esim. Pyykkönen, 21.). Tällaisiin tavoitteisiin herätään kuitenkin yleensä vasta silloin, kun maahanmuuttajanuorten osuus kasvaa esimerkiksi nuorisotalojen kävijämäärässä. Monikulttuurisuus nuorisotyössä ei Suomessa olekaan vakiintunut osaksi kansallisia käytäntöjä (Honkasalo, Souto ja Suurpää 2007, 115.).

Yleensä monikulttuuriselle nuorisotyölle ominaista on sen projektiluontoisuus, eikä

toiminta ole jatkuvaa (Honkasalo, Souto ja Suurpää 2007, 115.). Helsingissä toiminta on ollut pitkäjänteisempää (esim. Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskuksen monikulttuurisuusstrategia.). Yksi Helsingin kaupungin Nuorisoasiainkeskuksen maahanmuuttajille suunnatuista toimintamuodoista on maahanmuuttajanuorten olohuone. Maahanmuuttajanuorille suunnattuja Olohuone-illoja järjestetään Nuorisoasiainkeskuksen Kampin tiloissa kahtena iltana viikossa. Illat on tarkoitettu kaikille maahanmuuttajanuorille, mutta niistä on tullut lähinnä nuorten somalialaisten miesten kohtaamispaikka. Olohuone-illat ovat läheisesti yhteydessä Helsingin kaupungin etsivän työn ryhmään, Katuluotsiin, jonka tarkoituksena on osallistua ja havainnoida nuorten toimintaa Helsingin ydinkeskustan alueella ja IRC-galleriassa. Katuluotsit pyrkivät ohjaamaan ja neuvomaan kaikkia nuoria, mutta erityisesti toiminta on kohdennettu syrjäytymisvaarassa oleviin nuoriin. Nuoria pyritään ohjaamaan oikeisiin paikkoihin, jotta he löytäisivät apua ja tukea omaan elämänhallintaansa. (Helsingin nuorisoasiainkeskuksen Internet-sivut.) Olohuone-illat ovat yksi niistä paikoista, johon maahan-

muuttajataustaisia nuoria ohjataan. Siellä heitä autetaan työ- ja opiskelupaikan löytämisessä ja ylipäättään pyritään edistämään nuorten integroitumista yhteiskuntaan.

Integroitumisen edistäminen on maahanmuuttajanuorten kanssa tehtävässä työssä hyvin tärkeää, sillä syrjäytymisen katsotaan olevan yksi syy maahanmuuttajanuorten häiriökäyttäytymiseen. Joidenkin arvioiden mukaan syrjäytyminen koskee jopa 45 prosenttia 15–25-vuotiaista maahanmuuttajataustaisista nuorista. Nuorten maahanmuuttajien on katsottu kokevan kulttuuriset muutokset paljon voimakkaammin kuin heidän vanhempansa, sillä samalla kun he joutuvat sopeutumaan uuteen maahan, he joutuvat myös muuten etsimään paikkaansa elämässä. Hyväksyntä on erittäin tärkeää nuorille, ja ongelmia se tuottaa, kun hyväksyntää pitäisi saada niin vanhemmilta kotona kuin ikätovereilta koulussa ja harrastusten parissa. Nuori elääkin kotoa tulleiden ja yhteiskunnassa yleisesti hyväksytyjen arvojen välimaastossa mukautuen aina kulloinkin sopivalla tavalla. Syrjäytymisestä voi seurata sulkeutumista ja jopa aggressiivista, epäsosiaalista ja rikollista käyttäytymistä. (Kämärä 2001, 95–97.) Myös rasistisilla kokemuksilla on osaltaan vaikutusta maahanmuuttajanuorten rikollisuuteen (esim. Honkatukia ja Suurpää 2007), ja siksi rasisminehkäisy on tärkeä osa monikulttuurista nuorisotyötä.

Tässä artikkelissa kuvataan Helsingin kaupungin Nuorisoasiainkeskuksen Olohuone-illoissa käyvien ja syrjäytymisvaarassa olevien nuorten somalialaisten miesten vapaa-ajanviettoa sekä Olohuoneen merkitystä syrjäytymisen ehkäisijänä. Artikkelin perustuu kulttuuriantropologian pro gradua varten kerättyyn aineistoon, joka käsitteli nuorten somalialaisten miesten va-

paa-aikaa. Gradussa käytin pohjana John Berryn akkulturaatioteoriaa, ja pyrin sen avulla selvittämään syrjäytymisen ja integraation merkitystä maahanmuuttajan elämässä. Akkulturaatioteorian mukaan paras vaihtoehto maahanmuuttajalle on sopeutuminen, jossa hän osallistuu yhteiskunnalliseen elämään kuitenkin säilyttäen omia kulttuurisia piirteitään. Se tuottaa vähiten akkulturaatiostressiä. Sopeutumisen vaihtoehtoja ovat akkulturaatioteorian mukaan syrjäytyminen, jolloin maahanmuuttaja ei osallistu yhteiskunnalliseen elämään ja on menettänyt omat kulttuuriset piirteensä; eristäytyminen, jolloin maahanmuuttaja on kiinnostunut vain omasta kulttuuristaan, eikä osallistu yhteiskunnalliseen elämään; ja sulautuminen, jolloin oma alkuperäinen kulttuuri on unohtunut täysin, mutta maahanmuuttaja osallistuu yhteiskunnalliseen elämään. (esim. Berry 2002.)

Suomessa sopeutumisen sijaan puhutaan integraatiosta tai kotoutumisesta. Poliitikassa kotouttamisella tarkoitetaan tavoitetta, jonka mukaan maahanmuuttajat voivat osallistua suomalaiseen yhteiskuntaan kuten muutkin maassa asuvat (Sisäasianministeriön Internet-sivut.).

Tutkimusaineisto

Keräsin aineistoa kyselylomakkeella, henkilökohtaisilla haastatteluilla ja havainnoinnalla. Kyselyn tarkoituksena oli luoda jonkinlainen yleinen kuva somalialaisten nuorten vapaa-ajankäytöstä ja toiveista sitä kohtaan. Kyselylomake oli tehty löyhästi Harsin (2005) monikulttuuristen nuorten vapaa-aikaa koskevan tutkimuksen kysymyksiä seuraten. Jätin pois kuitenkin asioita, jotka eivät varsinaisesti koskeneet omaa tutki-

mustani, ja lisäsin mielestäni oman tutkimukseni kannalta tärkeitä kysymyksiä. Kysymykset oli jaettu kolmeen aihealueeseen, joista ensimmäinen sisälsi vastaajan taustaa koskevia kysymyksiä, toinen harrastuksiin ja vapaa-aikaan liittyviä kysymyksiä ja kolmas kysymyksiä siitä, mitkä asiat vastaaja koki itselle tärkeäksi. Jaoin kyselylomakkeita henkilökohtaisesti Olohuoneella. Pienien ongelmien jälkeen sain jakamiani lomakkeita takaisin 24 kappaletta.

Henkilökohtaisiin haastatteluihin osallistui kuusi lomakekyselyyn vastannutta. Vaikka olin tehnyt vain suuntaa-antavan kysymysrunгон, haastattelut muodostuivat ennemmin keskusteluiksi. Yleensä haastattelut kulkivat haastateltavan ehdoilla, ja myös kysymykset koskivat niitä asioita, joista haastateltava selvästi halusi puhua. Siksi varsinaisia tilastollisia vastauksia haastattelut eivät tuoneet.

Haastattelujen lisäksi tein jonkun verran osallistuvaa havainnointia. Kävin Olohuoneella kevään 2008 aikana noin kymmenen kertaa ja seurasin nuorten toimintaa ja keskustelin heidän kanssaan useita kertoja ilman nauhuria. Sain tietoa Olohuoneen toiminnasta ja siellä käyvistä nuorista myös Nuorisoasiainkeskuksen ohjaajalta. Lisäksi seurasin lehdissä käytyä keskustelua maahanmuuttajanuorista.

Haastateltavista muodostui kulttuuri-taustaltaan varsin homogeeninen joukko. Tutkimuksen kannalta se on hyvä asia sillä voidaan olettaa, että nuorten kulttuurikokemukset lähtömaastaan ovat suhteellisen yhtenäiset. Somalialaistaustaisia yhdistää hyvin paljon uskonto, Islam, joka vaikuttaa somalialaiseen kulttuuriin ja tapoihin. Poikkeuksena ovat ne nuoret, jotka ovat asuneet Suomessa koko ikänsä. Toisaalta myös heidän kohdallaan puhutaan hyvin vahvasta so-

Taulukko 1. Haastateltavien taustatiedot

	Haastatteluihin osallistuneet
Syntymämaa	
Somaliassa syntyneitä	19
Suomessa syntyneitä	2
Muualla syntyneitä	2
Ei tiedossa	1
Yhteensä	24
Suomessa asuttu aika	
4–10 vuotta	6
Yli 10 vuotta	17
Ei tiedossa	1
Yhteensä	24
Ikä	
16–18 vuotta	8
19–21 vuotta	13
22–24 vuotta	2
25–29 vuotta	1
Yhteensä	24
Asumismuoto	
Omien vanhempien tai muiden sukulaisten kanssa	17
Yksin	7
Yhteensä	24
Pääasiallinen toiminta	
Opiskelee	8
Työssä	9
Opiskelee ja käy töissä	6
Ei opiskele eikä käy töissä	1
Yhteensä	24

malialaisidentiteetistä, sillä haastattelujen perusteella he pitävät itseään yhtä somalialaisina kuin muutkin.

Vaikka tutkittavat nuoret ovat kulttuurisesti hyvinkin yhtenäinen ryhmä, ei heidän voida ajatella edustavan kaikkia Suomessa asuvia nuoria somalialaistaustaisia miehiä. Siksi tutkimustuloksia ei voida yleistää koko ryhmää koskevaksi. Tutkimuksen ulkopuolelle jäävät ne somalialaistaustaiset nuoret miehet, jotka eivät käy Olohuone-illoissa, vaan viettävät vapaa-aikaansa muualla.

Suurin osa haastatteluihin osallistuneista nuorista oli löytänyt Olohuoneen joko suo-

raan tai välillisesti Katuluotsin kautta. Siksi monen heistä voidaan lähtökohtaisesti katsoa olevan syrjäytymisvaarassa. Syrjäytymisen käsitettä käytetään yleisesti tutkimuksissa, jotka kohdistuvat työttömyyteen, huono-osaisuuteen, marginaalisuuteen, turvatomuuteen, köyhyyteen, avuttomuuteen tai poikkeavuuteen (Lämsä 1998, 11.). Maahanmuuttajanuorten kohdalla voidaan puhua lähinnä marginaalisuudesta, mutta mikä tahansa syrjäytymisen uhka voi kohdata myös heitä. Esimerkiksi työttömyys ja sitä kautta huono-osaisuus ja köyhyys koskettavat monia maahanmuuttajia (esim. Tilastokeskus 2005.). Erityisesti somalialaiset eivät ole menestyneet suomalaisilla työmarkkinoilla (Joronen 2005). Kyselyyn ja haastatteluihin osallistuneista nuorista kuitenkin vain yksi oli vailla opiskelu- ja työpaikkaa. Syrjäytymisvaara ei olekaan tässä tapauksessa ilmeinen, vaan se on lähinnä Olohuone-toiminnan kohderyhmään liittyvä yleistys.

Taustatietoa somalialaisista

Varsinaisesti Suomea koskeva Somalian historia on alkanut 1980–1990-lukujen taitteessa, jolloin Somalia ajautui sisällissotaan. Somalialaisia pakolaisia alettiin ottaa vastaan Suomeen vuonna 1990. Vuosina 1990–2007 somalialaisia on tullut Suomeen lähes 4 500. Heistä on ollut alle 25-vuotiaita poikia tai miehiä melkein 1 700. (Tilastokeskus 2008; Hautaniemi 2004, 45–47; Pentikäinen 2005, 71; Helander ja Mikkonen 2002.) Somalialaiset ovat suurin pakolaisryhmä ja neljänneksi suurin ulkomaalaisryhmä Suomessa. Äidinkielenään somalian kieltä puhuu vielä suurempi joukko (taulukot 2–3).

Taulukko 2. Somalian kansalaiset pääkaupunkiseudulla ja koko maassa 31.12.2008

	Molemmat sukupuolet	Miehet	Naiset
Helsinki	2 386	1 228	1 158
Espoo	622	325	297
Vantaa	594	307	287
Kauniainen	7	3	4
Pääkaupunkiseutu yht.	3 609	1 863	1 746
Koko maa	4 919	2 560	2 359

Lähde: Tilastokeskus 2009. Tietokanta: Väestörakenne> Väestörakenne 2008

Taulukko 3. Somalinkieliset pääkaupunkiseudulla ja koko maassa 31.12.2008

Helsinki	5 792
Espoo	1 500
Vantaa	1 532
Kauniainen	17
Pääkaupunkiseutu yhteensä	8 841
Koko maa	10 647

Lähde: Tilastokeskus 2009. Tietokanta: Väestörakenne> Väestörakenne 2008

Somalialaisessa kulttuurissa perhesiteet ovat hyvin tärkeitä, ja perhe onkin Somalian sosiaalisen järjestelmän ydin. Perheen päänä toimii isä, ja suvut ovat patriarkaalisia. Vaikka nainen on naimisissa, kuuluu hän silti käytännössä isänsä sukuun. Suurin osa perheistä on yksiavioisia. Arvioidaan kuitenkin, että joka viidennellä somalialaisella miehellä on kaksi tai useampia vaimoja. Jokainen vaimo muodostaa eri talouden. Esimerkiksi kaupungeissa vaimot lapsineen asuvat eri kaupunginosissa, ja mies käy vain vierailemassa perheissään. Tällöin vaimo hoitaa perheen käytännössä kokonaan. Äideillä onkin perheissä suhteellisen suuri valta, mutta yleensä taloudesta vastaa mies. (Serkkola 1992.)

Somalialaisten perhekäsitys on suomalaista käsitystä laajempi. Perheeseen saattaa

kuulua vanhempien ja lapsien lisäksi myös muita jäseniä, kuten isovanhempia, serkkuja tai hyviä ystäviä. Perhesiteet ovat somalialaisessa yhteiskunnassa yksilön tuki ja turva. Varsinaista sosiaaliturvaa ei ole, vaan sukulaiset auttavat toisia, jos nämä ovat vaikeuksissa. Esimerkiksi orvot, eronneet tai leskeksi jääneet elävät isän tai isän veljien ja sisarten perheissä, ja työttömät ja sairaat saavat suvun muilta jäseniltä avustuksia. Koska miehellä on ensimmäinen ja viimeinen päätösvalta taloudellisissa asioissa, jalkaa hän myös työtehtävät suvun kesken. Hän myös huolehtii niistä sukulaisista, jotka ovat pyytäneet apua, ja määrää apua tarvitsevan luokse jonkun suvun jäsenistä. (Serkkola 1992.)

Somalialaisten vapaa-ajanviettoa ei ole Suomessa juurikaan tutkittu. Niin kuin jo todettiin, islamilaisessa kulttuurissa yleensä perheellä ja sukulaisilla on keskeinen merkitys. Tämä ohjaa Hallenbergin mukaan myös vapaa-ajanviettoa. Vapaa-aikaa vietetään kyläilemällä perheen ja suvun kesken ja viettämällä yhteisiä juhlia. Tärkeintä ei ole tekeminen, vaan yhdessä oleminen. Esimerkiksi lapsia ei eristetä omaksi ryhmäkseen, vaan he ovat yhdessä vanhempien kanssa. Jos asutaan kaupungissa, lähdetään vapaa-aikana mielellään puistoihin ja kaupungin ulkopuolelle. Muslimien elämässä kuitenkin korostetaan, ettei sattumalle, jolla tarkoitetaan uhkapeliä, tulisi antautua. Muslimien ei tulisi myöskään tuhlata aikaa alkoholiin ja yökerhoihin. (Hallenberg 1998, 60.)

Vapaa-ajan merkitys nuorille

Jo jonkin aikaa on keskusteltu lisääntyvästä vapaa-ajasta ja vapaa-ajan merkityksen kasvusta (esim. Tilastokeskuksen vuoden 2002

vapaa-aikatutkimus.). Vapaa-ajan katsotaan kiinnittyvän vahvasti moderniin palkkatyöyhteiskuntaan (Tilastokeskuksen hyvinvointikatsaus 1/2009.) sen ollessa vastapaino rankalle työelämälle. Vapaa-ajalla on kuitenkin jatkuvasti laajempi ja tärkeämpi merkitys, erityisesti nuorille. Kaikista ikäryhmistä 15–19-vuotiaat pitävät vapaa-aikaa tärkeimpänä, ja sen tärkeys on lisääntynyt verrattuna samanikäisiin kymmenen vuotta sitten (Helve 2009, 253.).

Nuorille vapaa-aika on harrastamisen, sosiaalisuuden ja sosialisointien elämäntilaa. Vapaa-aika merkitsee ystävyksien luomisen ja ylläpitämisen sekä joukkoon kuulumisen mahdollisuutta (Honkasalo, Harinen, Souto ja Suurpää 2009, 11.). Aktiivinen harrastaminen edistää sosiaalisia ja kulttuurisia taitoja, ja sitä kautta nuoret saavat tukea oman identiteetin rakentamiselle. Tämän on katsottu auttavan heitä myöhemmin elämässään selviytymään passiivisia ikätovereitaan paremmin. Vapaa-ajan valinnat saattavat edistää myös nuorten syrjäytymistä. Siksi vapaa-ajan mahdollisuuksilla ja ohjauksella voi olla merkitystä nuorten aikuistumiseen joko myönteisesti tai kielteisesti. (Helve 2009, 252.)

Vapaa-aika voi olla nuoren aikuistumisessa merkityksellisemmässä asemassa kuin koulussa vietetty aika, sillä vapaa-aikana nuoret voivat yleensä valita itse sen, mitä tekevät, mitä nuorisokulttuurin ilmiötä seuraavat ja mihin harrastuksiin osallistuvat. Silti vapaa-ajanviettotavat saattavat sitoa nuoria tiettyyn elämäntapaan, arvomaailmaan tai normeihin. Vapaa-ajanviettotavat kertovat nuorten mieltymyksistä, jotka vaihtelevat sosiaaliluokan, koulutuksen ja sukupuolen mukaan. Samanlainen sosiaalinen tausta synnyttää samantyyppisiä mieltymyksiä myös harrastuksissa. (emt., 253.)

Somaliassa ei vapaa-ajalla ole samanlaista merkitystä. Eräs haastateltava oli sitä mieltä, ettei Somaliassa ollut vapaa-aikaa ollenkaan. Heti nuorena on hänen mukaansa mentävä töihin, koska vain työnteolla oli mahdollisuus saada ruokaa pöytään. Aikaa ei työnteon lisäksi muuhun Somaliassa jää. Koska vapaa-aikaa ei Somaliassa tunneta, myöskään mitään järjestettyä vapaa-ajantointia ei haastateltavien mukaan ole. Nuorilla ei ole mitään erityistä paikkaa, jossa voisivat vapaa-aikaansa viettää.

Vaikka Somaliassa vapaa-ajan harrastusten käsitettä ei periaatteessa tunnettu, olivat somalialaisnuoret sisäistäneet hyvin sen, mitä sillä Suomessa tarkoitetaan. Hyvä esimerkki siitä, miten suomalainen vapaa-ajan käsite oli sisäistetty, tuli esiin kun eräs nuori asetti vapaa-ajan koulunkäynnin vastakohdaksi. Hän oli Somaliassa käydessään huomannut, että pystyi lomailemaan siellä, kun ei ollut koulua. Hän kertoi olleensa joka päivä kaupungilla ja tehneensä erilaisia asioita – eri tavalla kuin Suomessa, jossa piti käydä koulussa.

Muiden nuorten tapaan myös haastatteluihin osallistuneet nuoret somalialaiset miehet pitivät vapaa-aikaa tärkeänä. Osalle oli tärkeää viettää vapaa-aikaa perheen ja sukulaisten kanssa, ja osalle vapaa-ajan vietto ystävien kanssa oli tärkeää.

Nuorten somalialaisten miesten vapaa-ajanviettotavat

Niin kuin muillekin nuorille, myös haastatteluihin osallistuneille somalialaistaustaisille nuorille miehille liikunta on suosituin harrastus. Lähes kaikki kertoivat harrastavansa jotakin liikuntaa, yleensä ryhmäliikuntaa. Suosituin liikuntaharrastus oli ehdottomasti

jalkapallo. Muita liikuntamuotoja olivat koripallo, nyrkkeily, uinti, salibandy, kuntosalilla ja jääkiekko. Vain harva ilmoitti harrastavansa muuta kuin liikuntaa. Muita harrastuksia olivat musiikki tai musiikinteko ja elokuvat. Liikuntaharrastukset näyttävät siis tutkittavalle joukolle olevan tärkeämpiä kuin kulttuuriharrastukset.

Vaikka liikuntaharrastukset olivat tutkimukseen osallistuneille tärkeitä, nuoret viettivät aikaa urheilutapahtumien lisäksi myös kahviloissa, monikulttuurisissa kohtaamispaikoissa ja elokuvissa. Elokuvien katselua ei siis ajateltu harrastukseksi, vaikka elokuvissa käytiin. Näyttää siltä, että hengailu on tärkeä vapaa-ajanviettotapa somalialaisille nuorille, jotka käyvät mielellään kahviloissa ja myös Olohuone-illoissa. Muut kulttuuriin liittyvät ajanviettopaikat eivät kyselyvastauksien perusteella olleet suosittuja, sillä esimerkiksi konserteissa ja teatterissa ei juuri kerrottu käytävän.

Somalialaisten nuorten vapaa-ajanviettotapoja rajoittavat tietyt, uskuntoon liittyvät seikat, lähinnä alkoholin käyttö. Haastatteluihin osallistuneet nuoret toivat tämän esille moneen kertaan. Alkoholin käyttämättömyys näyttää haastatteluiden perusteella vaikuttavan jopa ystävyyssuhteisiin suomalaisten kanssa. Eräs nuori kertoi, että oli viettänyt aiemmin suomalaisten kanssa aikaa, mutta kun alkoholi oli tullut kuvioihin, ei enää yhteisiä vapaa-ajan harrastuksia löytynyt.

Haastatteluissa jäin miettimään paria asiaa, joita nuoret eivät tuoneet kyselyvastauksissaan esille. Mielenkiintoisia olivat esimerkiksi nuorisotalon toimintaan osallistumista koskevat vastaukset. Jaoin kysymyslomakkeet nuorille nuorisotalolla. Silti vain harva ilmoitti käyvänsä nuorisotaloissa, ja jotkut kertoivat jopa, etteivät käy niissä kos-

kaan. Lomakekyselyyn vastanneet eivät vastauksissaan tuoneet esiin myöskään vapaa-ajanviettoaan Nuorisoasiainkeskuksen Olohuone-illoissa. Henkilökohtaisten haastattelujen perusteella Olohuone-illoissa käytiin yleensä kuitenkin vähintään kerran viikossa. Nuorisotalon ohjaaja huomauttikin, että nuoret eivät jostain syystä muista ilmoittaa käyvänsä nuorisotalolla vaikka siellä käyvät.

Vain kuusi kyselyyn vastanneista ilmoitti ylipäätään osallistuvansa nuorisotalon toimintaan. Yksi selitys tähän voi olla siinä, etteivät nuoret mieltäneet olohuonetoimintaa nuorisotalon toiminnaksi, kun kyseessä oli vain kolme kertaa viikossa oleva ilta, josta oli muodostunut pelkästään somalialaisten nuorten ajanviettopaikka. Myöskään nuorisotalon kerhoja tai tapahtumia ei kyselyvastauksissa mainittu yhtään sen useammin, vaikka havaintojeni perusteella tiedän, että nuorisotalon järjestämissä tapahtumissa käytiin ahkerasti. Pidettiinkö niitä kuitenkin nuorisotalon järjestäminä vai ajateltiin, että tapahtumat ovat nuorten itse järjestämiä? Ainakin yksi haastateltava kertoi, että nuoret itse järjestivät tapahtumia, esimerkiksi Gloria-iltoja. Myös Olohuoneen ohjaaja kertoi näistä nuorten järjestämistä tapahtumista. Kaikki tutkimukseen osallistuneet nuoret eivät kuitenkaan järjestelyihin tai koko tapahtumaan osallistuneet. Se siis aktivoi vain osaa nuorista.

Toinen mielenkiintoinen seikka liittyy uskonnollisen yhteisön tai seurakunnan kerhotoimintaan. Henkilökohtaisissa haastattelussa kävi ilmi, että uskonnolla oli keskeinen asema nuorten elämässä. Kaikki kertoivat uskonnon merkityksestä. Sanottiin, että uskonto on tärkein asia elämässä. Kyselyyn vastanneista kuitenkin vain kahdeksan ilmoitti käyvänsä uskonnollisen yhteisön ker-

hotoiminnassa. Voi olla, että vastaajat eivät nuorisotalojen toimintaan osallistumista ja uskonnollisen yhteisön kerhotoimintaan osallistumista koskeissa kysymyksissä ymmärtäneet kerhotoiminnan käsitettä sillä tavalla kuin sen tarkoitin. Siksi tässä tapauksessa henkilökohtaisissa haastatteluissa ilmilleet asiat ovat oleellisempia.

Liikunta kuuluu Harisen (2005) mukaan lähes kaikkien maahanmuuttajataustaisten nuorten harrastuksiin. Harinen pohtiikin, että jos urheiluseuroja ei olisi, monet kyseeseen hänen tutkimukseensa osallistuneista nuorista eivät välttämättä osallistuisi mihinkään yhteiseen järjestettyyn toimintaan (Harinen 2005, 51; ks. myös Stenvall tässä kirjassa). Urheilun ulkopuolelle jäävä seuratoiminta ei varsinaisesti ollut maahanmuuttajanuorten suosiossa, mutta Harisen mukaan järjestötoiminta on kasvattamassa suosiotaan. Monesti se kiinnostaa maahanmuuttajataustaisia nuoria enemmän kuin suomalaisia nuoria. Syynä tähän saattavat olla esimerkiksi omat rasistiset kokemukset.

Myös tutkimani somalialaiset nuoret harrastivat yleisimmin liikuntaa, eivätkä siinä suhteessa poikkea muista maahanmuuttajataustaisista nuorista. Yleistä kiinnostusta järjestötoimintaa kohtaan ei heidänkään kohdallaan ilmennyt. Vain muutamat Olohuoneella käyvistä nuorista olivat kiinnostuneita rasisminvastaisesta työstä.

Vapaa-aika ja rasismi

EU:n perusoikeusviraston tuoreen selvityksen mukaan Suomessa pääkaupunkiseudulla asuvat somalialaiset kokevat erittäin paljon rasismia. Pääkaupunkiseudulla asuvista somalialaisista joka kolmas kertoi kokeneensa rasistista ahdistelua tai joutuneen-

sa päälle karkauksen tai muun rikoksen uhriksi. Lähes puolet kertoi tulleen syrjityksi arkielämän tilanteissa ja osa vältteli tiettyjä paikkoja rasismiin liittyvien pelkojen takia. (EU-MIDIS 2009.) Muissa tutkimuksissa niin ikään on todettu, että somalialaiset joutuvat rasististen rikosten uhreiksi huomattavasti useammin kuin muut maahanmuuttajat. Somalialaiset kokevat usein saaneensa myös huonompaa kohtelua eri palveluiden parissa. (Jasinskaja-Lahti, Liebkind ja Vesala 2002.).

Kevään 2008 aikana uutisoitiin paljon maahanmuuttajanuorten rasistisista kokemuksista ja joukkotappeluista, joissa somalialaisia oli mukana (esim. HS 27.2.2008: ”Rasistinen känniuhho provosoi Asema-aukiolla. Perjantain joukkotappelu oli nuorten rasistien ja maahanmuuttajien spontaani yhteeno”; HS 19.3.2008: ”Poliisi arvioi rasistisen väkivallan lisääntyneen Helsingissä. Nuorta skinheadia epäillään maahanmuuttajan tapon yrityksestä”). Jotkut haastatteluihin osallistuneet olivat olleet osallisena uutisoituihin juttuihin ja Olohuoneella asia herätti keskustelua erittäin paljon. Nuoret kertoivat, ettei heillä ole mitään kiinnostusta väkivaltaa kohtaan. Somaliassa ei heidän mukaan sallita mitään raiskauksia, väkivaltaa tai rikollisuutta. Esimerkkinä he kertoivat, että jos jostain varastaa Somaliasa, rangaistuksena on sormien katkaiseminen, josta on tarkoitus ottaa opikseen. Vika ei heidän mukaansa ole somalialaisissa, vaan suomalaisessa yhteiskunnassa ja suomalaisissa. Yhteiskunta ei anna mitään mihiin uskoa, ja siksi somalialaiset syrjäytyvät ja alkavat tehdä rikoksia. Yksi nuori oli kuitenkin tästä eri mieltä ja sanoi, että tämä on suomalaisten maa, ja maassa pitää elää maan tavalla. Koska somalialaiset tekevät eniten rikoksia, ei hänen mukaansa ole

ihme, että heitä kohtaan on ennakkoluuloja. Tästä kommentista muut nuoret suuttuivat, etenkin kun minä olin paikalla. Siinä vaiheessa kieli vaihtui somaliaksi, ja nyrkkit nousivat pystyyn. Vaikka tappelua ei syntynyt, selvää erimielisyyttä asiasta oli. Lopputuloksena todettiin, että kaikista maista löytyy myös rikoksia tekeviä ihmisiä, myös Somaliasta, mutta korostettiin, etteivät kaikki somalialaiset ole sellaisia.

Helsingin Sanomien 27.2.2008 ilmestynyt lehtiartikkeli sai aikaan sen, että Olohuoneella järjestettiin keskustelupaneeli, jossa käsiteltiin mediaa ja sen luomia mielikuvia. Keskustelussa oli mukana myös Helsingin Sanomien toimittaja, joka oli kirjoittanut lehtijutun. Hän kertoi, että kyseisen lehtijutun tarkoituksena oli nimenomaan saada skinit ja ”metallistit” näyttämään tyhmiltä ja todistamaan, että he ovat enemmän riidanhaastajia kuin maahanmuuttajat. Myöhemmin Olohuoneella nuoret kertoivat, että olivat menneet sopimaan skinien ja metallistien kanssa asian. He olivat itsestään hyvin ylpeitä ja sanoivat, että asiat pystytään selvittämään, kun niistä jutellaan.

Myös haastattelutilanteissa keskusteltiin rasismikokemuksista. Haastateltavien kokemukset olivat todella räikeitä ja selvästi loukkaavia, kuten *Vitun somali, mee takas Somaliaan, vitun nekeri* tai *Mee takas sinne mistä tulit, mee kumiveneellä takas sinne*. Tämä tuntui luonnollisesti nuorista hyvin pahalta, ja pahaa oloa oli vaikea kuvailla. Erään haastateltavan mukaan syrjiminen ei ole samanlaista kuin tavallinen haukkuminen. Syrjiminen on alentavaa ja halventavaa ja saa tuntemaan, etteivät somalialaiset ole ihmisiä.

Osa ajatteli, että rasismi on koko ajan läsnä elämässä, ja sitä oli koettu koko Suomessa asutun ajan. Tämä synnytti nuorten

mukaan ennakkoluuloja suomalaisia kohtaan. Haastateltavien mukaan he saivat aina uusia ihmisiä tavatessa varautua rasistisiin kommentteihin. Siksi oli helpompi ajatella jo etukäteen, että uusi tuttava on rasisti, sillä silloin ei joutunut pettymään niin paljon.

Jotkut taas olivat sitä mieltä, että rasismi oli vähentynyt. Rasisteja tuntui heidän mukaansa olevan ennen joka paikassa, mutta nykyään heihin törmäsi harvemmin. Eräällä haastateltavalla oli kokemuksia rasismien vähentymisestä yhteisten harrastusten myötä. Hän kertoi, että hänen käydessään kuntosalilla, aluksi suomalaiset haukkuivat häntä neekeriksi, mutta ajan myötä suomalaiset olivat lopulta alkaneet tervehtiä häntä myös kuntosalin ulkopuolella, ja haukkuminen oli loppunut.

Vaikka yhteiset harrastukset saattavat vähentää rasismia, ei liikunta silti ole täysin tasa-arvoinen kenttä. Tutkimusten mukaan rasismiin ja rasistisiin ilmiöihin törmätään yllättävän usein myös liikunnan ja urheilun parissa. Rasismi on ongelma etenkin alemmissa jalkapallodivisioonissa. Useimmiten se ilmenee nimittelyinä, joka tulee vastustajan, yleisön tai kanssapelaajan vanhempien taholta. Maahanmuuttajataustaisia ei välttämättä huolita mukaan joukkue toimintaan. (Aaltonen, Joronen ja Villa 2009, 146.) Myös erotuomarit antavat maahanmuuttajataustaisille pelaajille keskimäärin kolmekymmentä prosenttia enemmän varoituksia kuin kantaväestölle (Aaltonen, Joronen ja Villa 2009, 147.).

Omissa haastatteluissani tuli lähes poikkeuksetta ilmi se, että jalkapalloa haluttaisiin harrastaa enemmän. Olisiko jalkapalloon liittyvällä rasismilla jotain tekemistä asian kanssa?

Vapaa-aika ja nuorten somalialaisten miesten kotoutumisen edistäminen

Haastattelemani nuoret somalialaiset nuoret miehet tuntuvat olevan hyvin kiinnostuneita omasta kulttuuristaan. Tärkeimpiä asioita nuorille oli säilyttää omia kulttuurisia perinteitä, kieltä ja uskontoa. Haastatteluissa kaikki kertoivat uskonnosta ja sen suuresta merkityksessä omassa elämässään. Moni oli huolissaan siitä, että nuoremmat unohtavat somalialaiset perinteet, ja että somalialaiset kulttuuripiirteet vähenevät jatkuvasti. Osa piti oman kulttuurin unohtamista syynä jopa syrjäytymiselle, sillä samalla koettiin oman identiteetin menetys. Tarkemmin ajateltuna tämä tuntuu hyvin loogiselta, sillä Suomessa asuva tummaihoisen tuntee aina olevansa toisenlainen, mutta jos myöskään ei tunne olevansa somalialainen, ei lopulta tunne kuuluvansa mihinkään. Akkulturaatioteorian käsitteillä puhutaan juuri syrjäytymisestä.

Oman kulttuurin unohtamista pidetäänkin akkulturaatioteorian mukaan huonona vaihtoehtona. Tämä tuottaa erityisesti ongelmia omanmaalaisten keskuudessa (esim. Kämärä 2001.). Myös haastatteluissani kävi ilmi, että somalialaiset eivät pidä siitä, jos joku toinen somalialainen käyttäytyy liikaa suomalaisen kulttuurin mukaisesti. Näyttää siltä, että somalialaisilla itsellään on jonkinlaiset rajat siitä, mikä on liikaa suomalaista. Jos raja ylitetään, tuottaa se muiden somalialaisten silmissä halveksintaa. Tämän mukaan somalialaisten painostus pitää omaa kulttuuria yllä ja estää liiallisen ”suomalaisuuden”.

Tärkeimpinä asioina somalialaisten nuorten kotoutumisen kannalta haastatelta-

vat pitivät ylipäättään jotain järjestettyä toimintaa. Lähes kaikissa haastatteluissa mainittiin, että ilman järjestettyä toimintaa ajautuu herkästi huonoon seuraan ja sitä kautta esimerkiksi rikolliselle tielle. Moni oli myös sitä mieltä, että juuri Olohuone-illat olivat vähentäneet rikollisuutta, sillä nyt nuorilla oli paikka, jonne mennä. Nuoret kertoivat viettäneensä ennen paljon aikaa erityisesti Helsingin Asematunnelissa. Monen haastateltavan mukaan juuri siellä ajautui ongelmiin. Seuraava esimerkki kertoo, miten haastateltavan mukaan rikolliselle tielle joutuu:

I: ... jos on vaikka kymmenen kaveria, jotka on 15–16-vuotiaita ja sitten ne lähtee kaupungille. Ja kun niitä on niin paljon, eikä oo mitään muutakaan tekemistä, niin siitä tulee vaan ongelma. Tommosissa paikoissa, missä on paljon porukkaa, niin niistä tulee vaan ongelmia. Sit ne menee ostoskeskuksiin ja joku heittää siellä, että joo, mennään varastamaan jotain ja sitten se alkaa siitä. Jos on enemmän tekemistä, sellasta järjestettyä toimintaa, niin ei ole niin paljon rikollisuutta, koska kaverit ja kaikki osallistuu siihen. (Haastattelu 7.5.2008.)

Kavereilla tuntuu olevan suuri merkitys nuorten tekemisille. Myös vapaissa keskusteluissa nuorten kanssa kävi ilmi, että sana Olohuoneesta kiersi kaverien kesken, ja moni löysi paikan sitä kautta. On selvää, että jos muut menevät viettämään aikaansa johonkin tiettyyn paikkaan, seuraavat loput perässä. Ja tämä voidaan ajatella myös toisinpäin: jos jotkut varastelevat tai tekevät muuta rikollista, seuraavat muut perässä. Olohuone-iltojen kannalta tärkeää on siis ollut, että tietyt somalialaiset nuoret ovat tul-

leet viettämään aikaansa sinne, ja sitä kautta moni muukin on löytänyt paikan.

Myös muissa tutkimuksissa on todettu, että ryhmäpainostuksella on merkitystä rikosten tekoon. Toisaalta huomautetaan, että vaikka puhutaan kavereiden vaikutuksesta rikosten tekemiseen, on se lopulta kuitenkin omasta päästä kiinni, mihin ryhtyy. Jos liikaa korostetaan yksilön vastuuta, voi kuitenkin käydä niin, ettei nähdä tekojen taustalla mitään kollektiivisia syitä. (Honkatukia ja Suurpää 2007, 83–87.)

Olohuone vapaa-ajanviettopaikkana

Olohuone-iltojen tarkoituksena oli saada nuoret pois kaduilta. Haastattelujen perusteella toiminta näyttää tavoittaneenkin sen kohderyhmän, jolle se oli suunnattu. Useaan otteeseen kerrottiin, että moni Olohuoneella käyvistä nuorista vietti ennen aikaansa Asematunnelissa, ja osa teki myös rikoksia. Asematunnelissa, eli Steissillä kerrottiin helposti jouduttavan väärin porukoihin ja sitä kautta vaikeuksiin. Yleisesti Steissiiä pidettiin paikkana, jossa sai ”huonon maineen”. Nykyisin siellä ei sen takia haluttukaan viettää aikaa. Seuraava ote kertoo paljon ajatuksista Steissistä ja Olohuoneen merkityksestä vapaa-ajanviettopaikkana:

I: Se on periaatteessa ehkä sillee, että mä pyörin tuolla steissillä, mikä on ihan turhaa hommaa, tuolla Rautatieasemalla, siellä ei oo mitään. Vaeltelet ympäriinsä pientä paikkaa, ja sun naaman näkee joka ikinen ihminen, ei se oo enää kannattavaa. Kyllä mä mielummin tuun viettämään aikaa tänne kuin menen tonne. ... suomalaisista mä en tiedä, mutta meidän kulttuurissa on silleen,

että jos joku somalinainen tai -mies näkee jossain Rautatientorilla, niin ne heti ajattelee, tuo poika ei oo mikään hyvä.

H: Oletko sä hengailut siellä?

I: *No oon mä joskus suoraan sanoen hengailut siellä. Ja sit kun mun naama meni niin sanotusti huonoksi, ja kaikki näki mut, niin kyl mä ajattelin, että mitä tässä on järkee. Ja kun mä kuulin, että mun isovelji kävi täällä ennen ... kaverit sano, että mennään tonne. Mä kävin täällä yks päivä, ja tää paikka kuulosti ihan mukavalta ja näytti, niin mä rupesin sit tulemaan tänne. Ja harvemmin mun naamaa näkee enää missään, mä kuljen koulu, treeni, koti, harrastus.*

H: Onks teitä tullut paljonkin sieltä steissiltä?

I: *Joo, itse asiassa. Nykypäivänä meidän kannalta, niin ei me somalit tehdä enää niin paljon rikoksia kuin sanotaan 2005 vuonna, niin kyl se on, joka ikinen somalinuori teki jotain ryöstöjä tai muita. No, tuolla on paljon ihmisiä, ketä on ollut tai tekemässä jotain tai ollut osallisena.*

H: Miks se on muuttunut?

I: *No kun täällä on näitä paikkoja, tämä niin. Se on saanut nuorison tulemaan tänne.* (Haastattelu 8.5.2008.)

Tämän kommentin perusteella järjestetyllä toiminnalla on ollut hyvin suuri merkitys somalialaisten nuorten elämään ja vapaa-aikaan. Ei voi tietää, mikä nuorten tilanne olisi nyt, jos järjestettyä toimintaa ei olisi. Jos nuoret saadaan innostumaan jostakin tapahtumasta, saadaan heidät pois kaduilta ja

sitä kautta eroon ongelmista. Eräs poliisi kertoi keväällä 2009 järjestetyssä Helsingin kaupungin järjestöfoorumissa, että maahanmuuttajanuorille suunnatulla järjestetyllä toiminnalla on erittäin suuri merkitys nuorten rikollisuuteen. Esimerkkinä hän kertoi yökoriksen, joka järjestettiin 90-luvulla. Sinä iltana Asematunnelissa ei tapahtunut poliisien mukaan mitään: *oli kuin kaikki nuoret olisi imuroitu sinä iltana Asematunnelista pois.*

Somalialaiset nuoret pitivät aiempia rikoksiaan syynä heidän huonoon maineeseen. Se nähtiin yhdeksi syyksi myöskin siihen, ettei Olohuoneella käynyt oikeastaan muita kuin somalialaisia. Jotkut ajattelivat, että on hyvä, että somalialaisilla on tällainen paikka, jossa he voivat viettää yhdessä aikaa. Toiset taas olivat sitä mieltä, että olisi hyvä, jos illoissa kävisi muitakin kuin somalialaisia. Joitakin nuoria tämä huono maine tuntui harmittavan, sillä vaikka nykyään kuinka yrittäisi parantaa mainetta, ei se tuntunut auttavan.

Mutta mä luulen, että niitä ei tule, tai ne luulee heti, että kun meillä on ollut huono maine, ja sitten jos sulla on ollut huono maine, niin ne kaikki heti luulee, että ai niin, se oli se huono maine, vaikka sä miten yrität. Jos on vaikka tänään parantanut ja ennen sä olit huono, niin kaikki pitää sua samanlaisena, vaikka sä oot ite omalta kannaltaan muuttunut.

(Haastattelu 8.5.2008.)

Johtopäätökset

Viittasin artikkelin alussa monikulttuuriin nuorisotoimintaan, jonka tavoitteena on edistää suomalais- ja maahanmuutta-

januorten kanssakäymistä ja sitä kautta parantaa maahanmuuttajanuorten mahdollisuuksia kotoutua suomalaiseen yhteiskuntaan. Olohuone-toiminta ei sinänsä ole monikulttuurista, koska asiakkaat ovat lähes ainoastaan somalialaisia. Se ei siis edistä kanssakäymistä suomalaisten, somalialaisten ja muiden maahanmuuttajanuorten kesken. Somalialaisten nuorten syrjäytymisen ehkäisijänä se on kuitenkin nuorten itsensä mukaan onnistunut hyvin, sillä se tarjoaa heille vaihtoehdon kaduilla ja Steissillä pyörimiselle. Moni nuorista piti nimenomaan Steissiä paikkana, jossa joutui vaikeuksiin ja menetti kasvonsa etenkin muiden somalialaisten silmissä.

Jokin paikka, jossa viettää aikaa, tuntui nuorille olevan ehdottoman tärkeä. Olohuoneen kautta oli mahdollista saada tietoa opiskelumahdollisuuksista ja apua työpaikan hakemiseen. Yhtä lukuun ottamatta kaikki kyselyyn ja haastatteluihin osallistuneista 24:sta nuoresta opiskeli ja/tai kävivät töissä. Täytyy kuitenkin todeta, että tutkimukseen osallistuneet olivat ehkä keskimääräistä paremmin kotoutuneita Suomeen ja kiinnostuneempia yhteiskunnallisista asioista. Esimerkiksi huono kielitaito saattoi koitua joidenkin kohdalla esteeksi vastata kyselyyn. Kiinnostumattomuus ottaa osaa keskusteluihin ja haastatteluihin voi toisaalta olla merkinä siitä, ettei kiinnostusta oman vapaa-ajantoiminnan edistämiseksi ole tai toisaalta siitä, ettei enää uskota, että siihen pystyisi vaikuttamaan. Merkille pantavaa oli nimittäin se, että lähes aina samat ihmiset keskustelivat kanssani asioista, ja tietyt ihmiset jäivät siitä syrjään.

Haastatteluihin osallistuneiden nuorten somalialaisten miesten ainoita kiinnostuksenkohteita vapaa-ajalla näyttävät olevan urheiluharrastukset ja hengailu. Osallistu-

misen on havaittu yleensä edistävän maahanmuuttajanuorten yhteiskunnallista kotoutumista, joten tästä näkökulmasta katsoen vapaa-ajantoimintaan osallistumattomuutta on pidettävä kielteisenä asiana. Hارين (2005) mukaan maahanmuuttajanuoria on kiinnostanut esimerkiksi rasisminvastainen toiminta. Myös omista haastateltavistani moni kertoi rasismikokemuksistaan ja piti sitä luonnollisesti ikävänä asiana. Varsinainen rasisminvastainen toiminta rajoittui kuitenkin omaan elämään liittyviin tilanteisiin. Vain yksi haastateltava kertoi osallistuvansa johonkin järjestötoimintaan, jonka tarkoituksena oli edistää maahanmuuttajataustaisten lasten kotoutumista. Toki jotkut Olohuoneella käyvistä nuorista osallistuivat myös Olohuoneen kautta järjestettävään toimintaan, jossa pyrittiin ehkäisemään rasismia. Näistä nuorista kuitenkin moni ei osallistunut haastatteluihin, enkä siksi saanut asiasta tarkempaa tietoa.

Moni haastateltavista uskoi liikuntaharrastusten vähentävän rasismia ja kertoi omista kokemuksistaan siihen liittyen. Näiden kommenttien perusteella voisi ajatella, että ylipäättään yhteiset kiinnostuksenkohteet ja sitä kautta jatkuva kanssakäyminen ovat rasismia vähentäviä tekijöitä. Urheilu voi olla tällainen paikka, jossa kiinnostukset kohtaavat. Pelkän kanssakäymisen ei kuitenkaan voida katsoa vähentävän rasismia. Ennakkoluulot vähenevät vain, jos kanssakäyminen tapahtuu tasavertaisten henkilöiden välillä ja on luonteeltaan henkilökohtaista ja pitkäkestoista. (Jasinskaja-Lahti, Liebkind ja Vesala 2002, 41–42.) Tutkimusten mukaan liikuntapalvelut eivät läheskään aina ole tällaisia tasavertaisen kohtaamisen paikkoja. Syrjintä on liikunnassa ja urheilussa yllättävän yleistä. Kaikki harrastukset eivät ole yhtä avoimia kaikille. Ulko-

puolelle jääminen voi johtua epätasaisesta tukitoiminnasta, syrjimisestä joukkueisiin pääsyssä, rasistisista kommenteista tai yksinkertaisesti puutteellisesta tiedottamisesta.

(Aaltonen, Joronen ja Villa 2009; kts. myös Harinen 2005.) Tällaisia kokemuksia ei kuitenkaan tullut ilmi omissa haastatteluisani.

Lähteet:

- Aaltonen, Milla & Joronen, Mikko & Villa, Susan** (2009). Syrjintä Suomessa 2008. Ihmisoikeusliitto.
- Berry, John W** (2002). Conceptual Approaches to Acculturation. Teoksesta Kevin M. Chun, Pamela Balls Organista ja Gerardo Marín (toim.): Acculturation. Advances in Theory, Measurement, and Applied Research. American Psychological Association. Washington, DC.
- EU-MIDIS** (2009). European Union Minorities and Discrimination Survey. Technical Report: Methodology, Sampling and Fieldwork. European Union Agency for Fundamental Rights (FRA). (Online) URL:http://fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/EU-MIDIS_Tech-Report.pdf. (viitattu 5/2009).
- Hallenberg, Helena** (1998): Miten elää muslimina. Teoksesta Heikki Palva ja Irmeli Perho (toim.). Islamilainen kulttuuri. Keuruu: Otavan kirjapaino.
- Harinen, Päivi** (2005). Mitähän tekis? Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen -tutkimushankkeen väliraportti. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura.
- Harinen, Päivi & Honkasalo, Veronika & Souto, Anne-Mari & Suurpää, Leena** (2009). Ovien availua. Teoksesta Päivi Harinen, Veronika Honkasalo, Anne-Mari Souto ja Leena Suurpää (toim.): Ovet auki! Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Hautaniemi, Petri** (2004). Pojat! Somalipoikien kiistanalainen nuoruus Suomessa. Julkaisuja 41. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura.
- Helander, Reetta ja Mikkonen, Anna** (2002). Ikävä äitiä... Ilman huoltajaa tulleet pakolaislapset Suomessa. Helsinki: Väestöliitto. Väestöntutkimuslaitos.
- Helsingin Nuorisoasiankeskus** (2009). (Online) URL:http://www.hel.fi/wps/portal/Nuorisoasiainkeskus?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/Nk/fi. (viitattu 12.5.2009).
- Helsingin Sanomat** 19.3.2008. Teppo Moisio: Poliisi arvioi rasistisen väkivallan lisääntyneen Helsingissä. Nuorten skinheadia epäillään maahanmuuttajan tapon yrityksestä.
- Helsingin Sanomat** 27.2.2008. Teppo Moisio: Rasistinen känniuhho provosoi Asema-aukiolla. Perjantain joukkotappelu oli nuorten rasistien ja maahanmuuttajien spontaani yhteenotto.
- Helve, Helena** (2009). Nuorten vapaa-aika, luottamus ja sosiaalinen pääoma. Teoksesta Marja Liikkanen (toim.): Suomalainen vapaa-aika. Arjen ilot ja valinnat. Helsinki: Gaudeamus.
- Honkasalo, Veronika & Souto, Anne-Mari & Suurpää, Leena** (2007). Mikä tekee nuorisotyöstä monikulttuurisen? Kokemuksia, käytäntöjä ja haasteita 10 suurimmassa kunnassa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisu 16.
- Honkatukia, Päivi ja Suurpää, Leena** (2007). Nuorten miesten monikulttuurinen elämänkulku ja rikollisuus. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisu 232. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura, julkaisu 80. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Hasinska-Lahti, Inga & Liebkind, Karmela & Vesala Tiina** (2002). Rasismi ja syrjintä Suomessa. Maahanmuuttajien kokemuksia. Tampere: Gaudeamus Kirja/Oy Yliopistokustannus.

- Joronen, Tuula** (2005). Työ on kahden kauppa – maahanmuuttajien työmarkkina-aseman ongelmia. Teoksessa Seppo Paananen (toim.): Maahanmuuttajien elämää Suomessa. Helsinki: Tilastokeskus.
- Kämärä, Ludmila** (suom. Riitta Mielonen 2001). Kotouttamisavaimet. Käsikirja maahanmuuttajille Suomessa. Kotka: Kotkan kaupunki, Kymenlaakson liitto.
- Lämsä, Anna-Liisa** (1998). ”Ihminen tarvitsee sitä, mitä ilman on paha olla” – Tuhat tarinaa lasten ja nuorten syrjäytymisestä. Teoksesta Veli-Matti Ulvinen (toim.): Lasten ja nuorten syrjäytymistä koskevan tutkimuksen mahdollisuudet. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Nuorisoasiain neuvottelukunta. NUORAN julkaisuja Nro 6. Helsinki: Nykypaino Oy.
- Pentikäinen, Marja** (toim. Lassi Saressalo 2005). Loputtomalla matkalla. Kertomuksia pakolaisuudesta. Helsinki: Etnika Oy.
- Pyykkönen, Miikka** (2003). Ristissä kaiken aikaa. Teoksesta Päivi Harinen (toim.): Kamppailuja jäsenyyksistä. Etnisyys, kulttuuri ja kansalaisuus nuorten arjessa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura.
- Pääkaupunkiseudun neuvottelukunta** (2007). Pääkaupunkiseudun väestö- ja palvelutarveselvitys 2015 ja 2025. Kunta- ja palvelurakennemuutoshanke. Pääkaupunkiseudun neuvottelukunta. (Online) URL:http://www.hel2.fi/taske/Paras/PKS_Vapa.pdf (viitattu 5/2009).
- Serkkola, Ari** (1992). Somalia. Taival suvun ja valtion varjossa. Helsinki: Sosiaalija terveysministeriö, VAPK-kustannus.
- Sisäasiainministeriö** (2009). Kotouttaminen. (Online) URL:<http://www.intermin.fi/intermin/home.nsf/pages/F8F05FDA29646B8CC22573B000333A24>. (viitattu 12.5.2009).
- Tilastokeskus** (2002). Vapaa-aikatutkimus 2002. (Online) URL:<http://www.tilastokeskus.fi/til/vpa/2002/index.html>. (viitattu 5/2009).
- Tilastokeskus** (2008). Maahan ja maasta muuttaneet lähtö- ja määrämaan iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1990–2007.
- Tilastokeskus** (2005). Maahanmuuttajat vaikeuksien kautta Suomen työmarkkinoille. (Online) URL:http://www.stat.fi/tup/tietoaika/tilaajat/ta_03_05_maa-hanmuuttajat.html. (viitattu 5/2009).
- Tilastokeskus** (2009). Hyvinvointikatsaus 1/2009 – Nuoret. (Online) URL:<http://www.stat.fi/tup/hyvinvointikatsaus/index.html>. (viitattu 5/2009).
- Tilastokeskus** 2009. Tilastotietokanta: Väestörakenne.

Irakilaispakolaisena Internetissä

Johdanto

Diasporisille muslimiyhteisöille on tunnusomaista modernin kommunikaatioteknologian aktiivinen käyttö yhteisöllisyyden ja uskonnollisen identifioidumisen tuottamisessa (Panagakos ja Horst 2006; Sökefeld 2002). Internet sähköpostineen, keskusteluyhteisöineen, uutishuoneineen sekä järjestöjen ja yksilöiden ylläpitämine sivuineen on eriytynyt hyvin nopeasti monimuotoiseksi ja moniääniseksi, sekä ajoin jännitteiseksi ja hankalasti luokiteltavaksi muslimien vuorovaikutuksen kentäksi (Bunt 2003). Muslimien tuottamaa sähköistä keskustelua halkovat erilaisten uskontulkintojen, mutta myös etnisyyden ja poliittisten näkemysten tuottamat keskenään kilpailevat tulkinnat (Sisler 2007; Anderson 2005).

Tämän artikkelin tarkoituksena on tarkastella pakolaisina ja turvapaikanhakijoina Suomeen saapuneiden irakilaismiesten suhdetta tietoverkkoon. Internet on irakilaismiehille vuorovaikutuksen ja informaation kanava, mutta minkälaisena se näyttäytyy heidän näkökulmastaan? Kuinka Saddam Husseinin aikakauden diktatuurissa aikuis-tuneet miehet kokevat vapaan tiedonvälityksen tuoman äkillisen murroksen? Onko Internet myös kanava osallistua suomalaiseseen tietoyhteiskuntaan? Mitä suomalaisvi-

ranomaisten tulisi huomioida tuottaessaan sähköisiä palveluja omakohtaisesti pakolaisuuden kokeneille?

Irakin globalisoitunut kriisi

Olen seurannut vuosien 2005 ja 2008 välillä eri tavoin uskontoon identifioituvien arabiankielisten irakilaisperheiden elämää eripuolilla Etelä-Suomea. Joukossa on sekä sekulaarin vasemmistolaisen taustan omaavia ja urbaaniin koulutettuun keskiluokkaan kuuluneita perheitä, uskonnollisin termein itsensä identifioivia Etelä-Irakin maaseutu-väestön edustajia sekä vasta diasporan myötä aktiivisen uskonnon harjoittamisen omaksuneita henkilöitä eripuolilta Irakia.

Tutkimustyöni sijoittui hyvin dramaattiseen ajanjaksoon, tarkasteltiinpa sitten Irakin nykyhistoriaa tai länsimaiden ja islamilaisen maailman poliittisten suhteiden kehitystä. Saddam Husseinin johtaman diktatuurin (1979–2003) kaaduttua kansainvälisen sotilaallisen liittouman toimesta keväällä 2003 Irak ajautui laajamittaisen väkivallan kierteeseen. Etnisin ja uskontokunta-kohtaisin perustein muodostetut poliittiset järjestöt ja niiden piiristä kummunneet mielisiryhmittymät alkoivat kamppailla etupiireistään. Uuden Irakin syntyä varjostivat hyvin pian

siviiliväestöön kohdistuvat terrori-iskut, kaappaukset ja karkotukset. Saddam Husseinin hallinnon kaatumista seuranneiden viiden vuoden aikana miltei neljä miljoonaa ihmistä jätti kotinsa ja sadattuhannet menettivät henkensä. Neljäkymmentä prosenttia bagdadilaisista oli menettänyt perheenjäseniään (Crisis Group 2006; Human Rights Watch 2005; Akthar Min Ray 2006).

Irakin kriisi kosketti välittömästi koko maailmaa – runsaat kolmekymmentä maata osallistui Irakin miehittäneeseen liittoumaan, ja sitä vastustavat sotilaalliset ryhmittymät värväsivät muslimivapaaehtoisia kaikilta mantereilta. Irak oli myös koko maailmaa koskettava uusi pakolaiskriisi.

Irakista muotoutui kiistelty kysymys, jota tulkittiin kansainvälisessä arabiankielisessä mediassa hyvin erilaisista näkökulmista. Miehitys oli joillekin osoitus sotilasoperaatiosta islamia vastaan. Toiset tahot puolsivat Saddam Husseinin hallinnon syrjäyttämistä, mutta kritisoivat jyrkästi miehityspoliittikkaa ja uuden Irakin poliittisen profiilin rakentamista (Ittijah Mu'akis 2005; Ittijah Mu'akis 2007; Mashad al Iraq 2006; Hiwar Maftuh 2006). Joidenkin mielestä vakavin huolenaihe kohdistui siihen, että Irak oli ajamassa välirikoon paitsi muslimimaailmaa ja länttä niin myös islamin valtasuuntausta edustavia sunneja ja shioja (Al-Masr al-Yawm 2008).

Kaikkien Suomessa kohtaamieni irakilaismiesten kohdalla kotimaan tapahtumat olivat ensisijainen huolenaihe, jota koskeva informaatio välittyi arabiankielisten taivaskanavien mutta etenkin Internetin kautta. Miltei poikkeuksetta miesten ensikosketus Internetiin oli tapahtunut Suomessa, ja tavallisimmin vasta 2000-luvun alkuvuosina. Kotipaikan työhallinnon ja monikulttuuristen sosiaalikeskusten järjestämät atk-kurssit

tarjosivat perustaidot, ja ensimmäinen kotitietokone hankittiin kierrätyskeskuksesta muutamalla sadalla eurolla. Vieraillemiäni irakilaiskotien olohuoneet olivat todellisia mediakeskuksia tietokoneineen, kymmeniä arabiankielisiä taivaskanavia välittävine satelliittivastaanottimineen ja dvd-soittimineen.

Irakilaispakolaisena Suomessa

Suomessa pysyvästi oleskelevat noin neljä tuhatta (v. 2006/2007) irakilaista jakavat historiallisen kokemuksen pakolaisuudesta lähes kuuden miljoonan kohtalontoverinsa kanssa, joiden valtaenemmistö on asettunut runsaaseen 30 maahan (UNHCR 2007). Irakilaispakolaisten ja turvapaikanhakijoiden yhteisöjen synty tapahtui Suomessa pääosin 1990- ja 2000-lukujen taitteessa. Vilkkaimpina vuosina 1996 ja 1997 Suomi otti vastaan runsaat tuhat irakilaista (Maahanmuuttovirasto 2004; Työministeriö 2006). Valtaosa sijoitettiin pieniin ja keskisuuriin kuntiin, mutta kehnojen tulevaisuudennäkymien vuoksi monet hakeutuivat kohti etelän kasvukeskuksia.

Merkittävä osa varhaisimmista maahan saapujista oli Etelä-Irakin shiamuslimiväestöä, jonka pakolaisuus liittyy ensimmäisen Persianlahden sodan loppuvaiheessa syntyneeseen kansannousuun ja sen väkivaltaiseen tukahduttamiseen keväällä 1991. Satoja maasta paenneita irakilaisperheitä sijoitettiin Suomeen kiintiöpakolaisina Saudi-Arabian pohjoisosiin pystytetyiltä pakolaisleireiltä. Suomen irakilaisien keskuudessa on yhä hyvin tavanomaista kategorisoida joukko maan irakilaisväestöstä "leiriläisiksi", millä stereotyyppisesti viitataan poliittisuskonnollisiin asenteisiin, jotka myötäilevät Irakin nykyparlamentin keskeisiä shia-

laisia voimia Supreme Iraqi Islamic Council (SIIC) sekä maan pääministerin Nuri al-Malikin taustalla olevaa Dawa-puoluetta. Molemmat puolueet oli tukahdutettu Saddam-hallinnon alla ja pakotettu toimimaan maan rajojen ulkopuolella. Ne toimivat hyvin aktiivisesti diasporisissa yhteisöissä, ja joukko keskeisiä nykyhallinnon poliitikkoja palasi kotimaahansa välittömästi diktatuurin kaaduttua. Lukuisat irakilaiset osallistuvat Suomessakin SIIC-puolueen alaisen kansainvälisen Shahid al-Mihrab-järjestön toimintaan. Järjestö on muodostanut tiiviitä suhteita irakilaisten perustamiin moskeijoihin ja kulttuurijärjestöihin eri puolilla Eurooppaa.

Toinen keskeinen kiintiöpakolaisten joukko saapui Suomeen 1990-luvulla Syyriasta ja Jordaniasta ja koostui poliittisilta mielipiteiltään sekä etniseltä ja uskonnolliselta taustaltaan hyvin heterogeenisestä väestöstä. Yhteisenä nimittäjänä tälle väestölle toimi hallitsevan Baath-puolueen vastaisuus. Irakin turvallisuusviranomaisten vaino oli kohdistunut kokonaisuun perheisiin, joissa oli maanalaisten shia-oppositioliikkeiden aktiiveja, varsin sekulaareja, taustaltaan keskiluokkaisia vasemmistolaisia ja opiskelija-aktiiveja. Joukkoon kuului myös etnisen ja uskonnollisen taustansa vuoksi vainottuja kurdeja, turkomaaneja, mandealaisia, sekä lukuisten kristillisten ryhmiin edustajia.

Lisäksi sadat irakilaiset saapuivat Suomeen turvapaikanhakijoina vietettyään vuosia tien päällä, milloin Turkissa, Kreikassa, Venäjällä ja eri puolilla Itä-Eurooppaa. Monien kohdalla vaikea matkakokemus voimisti etnistä ja uskonnollista identifioitumista, sillä ihmisten oli vääjäämättä valittava "leirinsä" selviytyäkseen (Wance 2004; Yaghmaian 2005).

Etnisen ja uskonnollisen kirjavuutensa ohella Suomen irakilaiset ovat myös poliittisesti hyvin aktiivinen ja moniääninen joukko.

Saddam Husseinin hallinnon kaaduttua huhtikuussa 2003 diasporassa toimivat poliittiset voimat uskaltautuivat lisäämään näkyvyyttään – myös Suomessa. SIIC-puolueen alainen Shahid al-Mihrab-järjestö (www.shahidalme7rab.com) aukaisi Suomen osastonsa Internet-sivuston vuonna 2005. Sivusto välittää arabiankielistä uutismateriaalia Irakista ja raportoi puolueen poliittisesta toiminnasta Suomessa sekä muualla Länsi-Euroopassa. Se tarjoaa lisäksi linkit puolueen Suomen osaston vaikutuspiiriin kuuluvan al-Kisa'-moskeijan sivustolle (www.alkisaa5.com), lukuisiin kansainvälisiin shiajärjestöihin sekä keskeisten shia oppineiden sivustoihin. Shahid al-Mihrab-järjestö tiedotti aina vuoden 2008 loppuun saakka vuosituhannen puolivälissä perustetun poliittisen kattojärjestön Suomessa toimivia irakilaisia poliittisia voimia koordinoivan toimielimen aktiviteeteista. Toimielin kattaa Irakin keskeisimmät poliittiset voimat lukuun ottamatta sunnimuslimeja edustavia puolueita. Poliittisen, etnisen ja uskonnollisen heterogeenisyyden vuoksi Suomen irakilaiset eivät ole onnistuneet luomaan ainoatakaan kaikkia väestönosia yhdistävää yhteiskunnallista tai kulttuurijärjestöä. Toimielimen mukaan "Millään järjestöllä ei ole oikeutta puhua Suomen irakilaisten nimissä" (www.shahidalme7rab.com).

Irakilaisväestö on kohdannut kaikista maamme pakolaisryhmistä suurimpia vaikeuksia integroitumisessa työelämään. Irakilaisten työttömyysaste pysytteli 1990-luvun puolivälistä vuosituhanteen vaihteeseen 80 prosentin tuntumassa (Tilastokeskus

2002). Viime vuosina tilanne on kohentunut hieman irakilaiden perustettua ravintoloita, ruokakauppoja ja pienimuotoista maahan- tuontia ja vientiä harjoittavia yrityksiä. Varsinais-Suomessa elektroniikkateollisuus ja telakkatyö tarjosivat myös uusia työmahdollisuuksia. Turun seudulla haastattelemini työhallinnon viranomaisten ja kansalaisjärjestöaktiivien mukaan on osoittautunut hankalaksi luoda matalan kynnyksen työharjoittelupaikkoja etenkin irakilaismiehille. Työkokemukset sijoittuvat pääosin monikulttuurisiin sosiaalikeskuksiin ja maanmiesten omistamiin ravintoloihin. Irakilaisperheiden sosiaalinen vuorovaikutus kanta- väestön kanssa on useiden kohdalla hyvin vähäistä, ja siten kotoutumiskursseilla opitut suomenkielen taidot ruostuvat pian. Monet kymmenenkin vuotta maassa olleet mainitsevat puhuneensa suomea paremmin vuosi saapumisensa jälkeen kuin haastattelehetkellä.

Irakilaispakolaisten Internet

Irakilaispakolaisille kaksituhattaluvun taite tarkoitti todellista vapaan informaation val- lankumousta. Kesällä 2006 haastattelemani irakilaismiehet Abu Haytham¹ ja Abdelkarim olivat eläneet koko nuoruutensa erittäin tarkoin kontrolloidun tiedonvälityksen maa- ilmassa. He kuvasivat kokemaansa muutosta:

Abdelkarim: Kun kävit Saddamin aikana kirjakaupassa... meillä oli kolme sanoma- lehteä.

Abu Haytham: Niin... Thawra, Jumhuriya ja Qadisiya. Lehdet olivat tyystin hallinnon kontrollissa. Niiden lisäksi meillä oli myös urheilulehti....

Marko: Ja kansalaiset lukivat niitä, vaikka ihmiset tiesivät että ne edustivat vain hallin- non ääntä?

Abdelkarim: Kyllä, mutta ne olivat ainoas- taan hallitsijan ja Baath-puolueen ylistystä. Hallinnon kaatumisen jälkeen markkinoille tuli valtava määrä uusia lehtiä. Eräskin leh- ti, Hayzabuz keskittyy kertomaan ainoas- taan epätavallisista sattumuksista.

Abu Haytham: *Niitä oli pian yli viisikym- mentä – ainoastaan päivälehtiä.*

Abdelkarim: Ja lehtiä jotka olivat erikoistu- neet naisten asioihin, ympäristöön, politiik- kaan...

Abu Haytham: *Uskontoon, urheiluun – niitä oli lukuisia. Se oli jotakin ennekuulumaton- ta. Lehtiä oli kenties kaiken kaikkiaan run- saat 150.*

Marko: Ja Internetiä ei ollut olemassa.

Abu Haytham: *Se oli kielletty.*

Abdelkarim: Kännyköitä ei ollut.

Abu Haytham: *Eikä TV:n sateliittivastaan- ottimia.*

¹ Artikkelissa esiintyvät nimet ovat pseudonyymejä. Olen myös muuttanut paikkakuntien nimiä ja ajankohtia henkilöiden anonymi- teetin turvaamiseksi. Abdelkarim tuomittiin vankeuteen rintamakarkuruudesta 1983 Irakin ja Iranin välisen sodan alkuvaiheessa. Hänet armahdettiin vuonna 1991 jonka jälkeen hänen onnistui paeta maasta. Hän pääsi Suomeen kiintiöpakolaisena Jordaniasta vuonna 1999. Abu Haytham saapui Suomeen vuonna 1992 kiintiöpakolaisena Pakistanista. Hän pakeni Iraniin vuonna 1988 Irakin ja Iranin välisen sodan päätyttyä ja vietti yhdeksän kuukautta vankileirillä Iranissa. Paettuaan leiriltä hän asettui Teheraniin ja jatkoi matkaa Pakistaniin, jossa viranomaiset sijoittivat hänet muiden turvapaikanhakijoiden ohella viideksi kuukaudeksi vankilaan.

Saddam Husseinin johtama Baath-puolue oli luonut 1980-luvun Irakiin poliittisen koneiston, jonka keskeisimpiä tehtäviä oli kansalaisten kirjaimellinen ja symbolinen vaientaminen. Hiljaisuudet, epäluulo ja väkivalta läpäisivät koko yhteiskunnan lastentarhoista koululaitokseen ja hallinnollisiin instituutioihin. Vaikeneminen taattiin kaikille ulotetun pelon kulttuurin avulla. Hallinnolla oli käytössään miltei 500 000 ilmiantajaa, jotka käyttivät kaikkia kuvitelmissa olevia väkivallan muotoja salamurhasta, sieppauksista ja karkottamisista kidutukseen ja teloituksiin varmistukseksi kansalaisten vaikenemisen. Kuulusteluista muodostui väkivallan tai sen uhkan sävyttämiä näytöksiä, joiden ensisijainen tehtävä ei ollut niinkään kerätä tietoa kuin vahvistaa näyttö kansalaisen syyllisyydestä. Kidutuksen ja pelon rikkomat yksilöt pyrittiin valjastamaan välittömästi väkivallan koneiston palvelukseen tarkkailijoina, tietojen kerääjinä ja ilmiantajina. Väkivallan koneisto pyrki sitomaan kansalaiset järjestelmään, jossa yhteiskunnallisen aseman parantamiseen oli yksi tie: yksilön oli vääjäämättä osallistuttava yhä tiiviimmin väkivallan ja vaimentamisen mekanismiin (Makkiya 1998; Juntunen ja Muthana 2007).

Ennen Saddam Husseinin hallinnon kaatumista eri puolille Länsi-Eurooppaa päätyneiden irakilaispakolaisten yhteydenpito kotimaahan oli erittäin hankalaa. Ensinnäkin se oli sekä ulkomaille sijoitettujen että Irakissa toimivien ilmiantajien vuoksi vaarallista ja toiseksi se oli usein teknisesti ongelmallista. Persianlahden sodan (1990–1991) ja sitä seuranneen taloussaarron jäljiltä (1991–2003) maan puhelinverkko oli

kehnoissa kunnossa, ja vain noin neljällä prosentilla kotitalouksista oli puhelin.² Puhelinliikenne, etenkin ulkomaanpuheluivat turvallisuusviranomaisten tarkkailussa. Ennen vuotta 2003 matkapuhelimet olivat käytännössä kansalaisten ulottumattomissa.³

Kirje oli turvallisuusnäkökohdat huomioon ottaen monille ainoa mahdollinen yhteydenpitoväline, ja posti oli parasta saatava perille Irakin naapurimaihin asettuneiden tuttavien ja sukulaisten verkostojen välityksellä. Kirje saattoi kulkea lukuisten välitien kautta ja saapua perille vasta kuukausien kuluttua.

Kaksituhatta luvun taitteessa Irakin hallinnolliset instituutiot siirtyivät internetiinkin mutta tavallisten kansalaisten kommunikointia tilanne ei parantanut.⁴ Vuonna 2003 runsaan 26 miljoonan asukkaan maassa oli vain n. 12 000 Internetin käyttäjää, ja sähköposti sekä chat-keskustelut olivat kiellettyjä. Internetyhteyden ottaminen tapahtui soittamalla hallinnon tarjoamaan, tarkkailun alla olleeseen modeeminumeroon. Irakin avautuminen vuoden 2003 jälkeen tapahtui hyvin nopeasti. Vuonna 2005 maassa oli jo 35 000 Internetin käyttäjää ja laajakaistayhteyksin varustetut Internetkahvilat lisääntyvät tavattoman nopeasti kuten myös matkapuhelimet.⁵ Suomen irakilaisten parissa päästiin pian eroon satojen eurojen kuukausittaisista puhelinlaskuista yhä useampien puhelujen siirryttyä Internetiin.

Internetin aikakausi tarkoitti arabiankielisen maailman kannalta luonnollisesti myös islamin digitalisoitumista. Kaksituhatta luvun taitteessa Internetin arabiankielinen poliittis-yhteiskunnallinen keskustelu

²www.reuters.com/article/technologyNews/idUSL1687621920070816

³http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/country_profiles/791014.stm

⁴<http://bbc.co.uk/2/hi/Business/3168106.stm>

⁵www.Internetworldstats.com/me/iq.htm

oli nivoutunut yhä tiiviimmin osaksi kaikkialla globaalissa tilassa tuotettua islamilaista aineistoa. Islam oli ilmaantunut tietoverkkoon jo 1990-luvun alkuvuosina, ja jo vuosikymmenen puoliväliin mennessä sivustot olivat kokeneet erittäin nopean kielellisen ja kulttuurisen hajaantumisen. Vuosituhannen taitetta lähestyttäessä tietoverkon islam sijoittui pääosin diasporiseen viitekehukseen, ja teknisen alan koulutuksen saaneet musliminuoret lännessä alkoivat tuottaa perinteisistä islamilaiseen maailmaan sijoittuneista uskon eliiteistä riippumatonta sisältöä (Anderson 2005). Pian myös islamilaiset organisaatiot oivalsivat Internetin tarjoamat mahdollisuudet. Qatarin ja Saudi-Arabian rahoittamat arabiankieliset islamilaiset sivustot ilmaantuivat hie-man 1990-luvun puolivälin jälkeen (Gräf 2008; Bunt 2003). Yksilöiden ylläpitämät sivut korvautuivat järjestöperustaisilla sivuilla, jotka alkoivat tuottaa monimuotoista sisältöä; uutishuoneita, teologista konsultaatiota, puolisonhakupalveluja sekä yhteiskuntaa ja politiikkaa ruotivia keskusteluhuoneita. Sivustoista laajimmat jakaantuivat yhä useammin lukuisilla kielillä tuotettuihin osastoihin. Internetistä muodostui pian myös poliittisuskonnollisten vastadiskurssien kanava. Vuosituhannen taitteeseen tultaessa tietoverkko oli häivyttänyt tyystin rajan läntisen, diasporisen islamin ja muslimimaailman islamin välillä (Anderson 2005; Bunt 2003).

Globaali kriisi ja islamilainen Internet

Monet kohtaamistani irakilaismiehistä olivat eläneet vain muutaman vuoden kotitietokoneiden maailmassa, kun Irakin turvallisuustilanne alkoi romahtaa dramaattisesti.

Uskonnolliseen ja etniseen symboliikkaan vetoava ja poliittista sekä sosiaalista todellisuutta raa’asti yksinkertaistava rintamalinjojen rakentaminen kärjistyi hyvin nopeasti äärimmilleen Yhdysvaltojen miehittämässä Irakissa. Asetelma heijastui nopeasti sekä diasporisiin muslimiyhteisöihin että tietoverkkoon. Lukuisat bagdadilaiseen keskiluokkaan kuuluneista haastateltavistani ilmaisivat olleensa ihmeissään uskontokunta-kohtaisen retoriikan voimistumisesta ja uskonnollisen symboliikan ilmaantumisesta politiikkaan. He kuvasivat olleensa vielä 1980-luvulla tietämättömiä naapuriensa uskonnollisesta taustasta ja mainitsivat, että lukuisissa sukuperustaisissa ryhmissä ’ashiroissa on sekä sunni- että shiataustaisia perheitä. Termit shia ja sunni eivät yksinkertaisesti toimineet modernin keskiluokan sosiaalisia ja poliittisia identiteettejä kuvaavina kategorioina. Uskontokunta ja etninen tausta eivät myöskään määrittäneet yksiselitteisesti keskiluokan avioliittokäytäntöjä. Uskontokunta-kohtainen poliittinen kielenkäyttö ja kansan ”leiriytyminen” astui haastattemieni miesten mukaan voimakkaammin esiin 1991 tapahtuneen kansannousun jälkeen. Saddamin hallinto kohdisti tuolloin äärimmäiset puhdistustoimet Iranin tukemia shiaoppositioliikkeitä vastaan ja tukeutui näkyvämmiin uskonnollisiin symboleihin saavuttaakseen vastakaikua poliittisille pyrkimyksilleen sunni-islamilaisessa maailmassa. Uuden Irakin poliittinen kaaos oli kuitenkin monille jotakin tyystin odottamatonta.

Turvallisuustilanne heikkeni pian ensimmäisten parlamenttivaalien jälkeen vuoden 2005 alussa. Keskeisimmät pikaisesti perustetut sunnipuolueet sekä köyhälistön parissa suosittu radikaali shiajohtaja Muqtada al-Sadr taustavoimineen ilmoittivat boikotoivansa vaaleja. Ulkomailta käsin toimi-

neet Dawa- ja SIIC-puolueet olivat valmiine organisaatioineen onnistuneet käyttämään hyväkseen Irakin poliittista tyhjiötä, ja vaalivoiton saavutettuaan ne asettivat hallinnon avainasemiin diasporassa vuosia viettäneitä poliitikkoja. Sunni-shia termein yksinkertaistettu väkivalta sai todellisuudessa hyvin kirjavia ilmiäsuja eripuolilla Irakia riippuen paikallisista poliittisista, etnisistä ja sosiaalisista voimasuhteista (Crisis Group 2009).

Uskontokuntakohtaisia stereotyyppioita hyväksi käyttävät lausunnot yleistyivät Internetissä erilaisia poliittisia suuntauksia edustavilla sunnisivustoilla. Näkemys siitä, että uuden Irakin johtajat olivat nousseet valtaan Yhdysvaltojen tankkien kuljettamina, oli laajalti jaettu satojatuhansia päivittäisiä lukijoita tavoittavilla suurimmilla sunni-islamilaista suuntauksia edustavilla sivuilla.⁶ Monet suomalaisistakin sunni järjestöistä linkittävät kotisivujaan esimerkiksi erittäin suosituille, Saudi-Arabian rahoittamille, vanhoillisille islamilaisille sivustoille islamway.com ja fatwa-online.com, jossa shiamuslimien vastaisia näkemyksiä kommunikoitiin sekä arabiaksi että englanniksi.⁷ Vanhoillinen sunnijärjestö, Helsingissä toimiva Muslimikoti ry. alkoi liittää sähköpostilistalleen Irakin shiamuslimeja hyvin kärjitetysti kritisoivaa materiaalia.

Irakilaispakolaisten asuttamissa suomalaislähiöissä elivät rintarinnan muslimiperheet, joiden suhde Irakin poliittiseen tulevaisuuteen oli kovin erilainen. Ei liene lainkaan yllättävää, että lähiötiloissa Helsingin Myllypurosta Turun Varissuolle oli läsnä

monisäikeisiä poliittisia ja uskontokunta-kohtaiseen asuun puettuja jännitteitä.

Monet haastattelemistani irakilaisista mainitsivat, että lähiöiden julkisessa tilassa oli toki jännitteitä, mutta konflikteja pyrittiin välttämään pidättäytymällä samanmielisten seurassa. Erään miehen mielestä Irakin kriisi oli antanut perusteet kaivaa esiin 1 400 vuotta vanhat erimielisyydet uskonnollisen auktoriteetin luonteesta sunnien ja shiojen välillä. Ihmiset seurasivat huolestuneina uskontokuntakohtaisen kielenkäytön tunkeutumista arkeen. Oli yhtäkkiä tarpeen tuntea asioilla käydessään päivittäistavaroita myyvien maahanmuuttajien uskonnollinen tausta. Irakin uutisia tai maassa tapahtuneita terroritekoja kommentoidessaan tuttavapiiriini kuuluneet sekulaarin vasemmistolaisen poliittisen katsomuksen omaavat keskustelukumppanini panivat selkeästi merkille keitä oli kuuloetäisyydellä.

Erään haastatteleman sekulaarin taustan omaavan irakilaisnaisen kanta sosiaalisiin rajapintoihin oli kiteyttävä: *En yksinkertaisesti halua joutua paikkoihin, joissa muut naiset kysyisivät minulta, miksi en käytä päähuiivia*, hän mainitsi.

Sosiaalisia rajapintoja oli alettu korostaa moninaisin tavoin. Ihmisten etunimestä ja etenkin ja vastasyntyneen nimenannosta oli tullut poliittisuskonnollinen symboli. Joukko tyypillisiä islamin varhais historian hahmoihin viittaavia etunimiä tulkittiin nimen omaan sunni-nimiksi ja vastaavasti osa nimistä shia-nimiksi tai vasemmisto-sekulareiksi nimiksi.

⁶Internetin Sunni islamilaiset sivustot ovat nekin kokoelma erilaisia ideologioita ja teologisia traditioita sekä poliittisia strategioita omaksuneita toimijoita.

⁷Elokuussa 2007 Islamway.com julkaisi arabiankielisen äänitiedoston "Shiat ovat valkoisen talon väkeä". Euroopan muslimiväestön parissa erittäin laajalti seurattu ja Qatarista käsin toimiva "maltillinen konservatiivi", al Jazeera TV kanavalla viikoittain esiintyvä Yusuf al-Qaradawi alkoi jyrkentää kantaansa shia muslimeja kohtaan. Maltilliset ja sopuisat kannanotot saivat tuomitsevamman sävyn 9.9.2008 egyptiläisen päivälehdessä Al Masr al Yamin haastattelussa: "Shiat ovat muslimeja mutta he ovat harhaoppisia ja heidän vaarallisuutensa seuraa heidän pyrkimyksistään ottaa haltuun sunni-yhteiskuntia", al-Qaradawi mainitsi.

Julkinen tila ja kiistanalainen sosiaalinen muisti

Sekä Internet että diasporisten muslimien jakama lähiötila heijastelivat hyvin samankaltaista julkisen tilan jakautumista erilaisiin intressiryhmiin.

Irakia koskevan uutisvirran kommentoinnin, mutta myös vertaistuen ja terapian valtatieleksi muodostui Internetin laajin keskustelufoorumi, vuonna 1998 perustettu Paltalk. Kaksituhattaluvun puolivälissä irakilaiden perustamat keskusteluryhmät olivat jakautuneet Paltalkissa 36 aktiiviseen arabiankieliseen keskusteluhuoneeseen, joihin osallistuttiin sekä kotimaasta että läntisistä irakilaisyhteisöistä, etenkin Pohjoismaista, Hollannista ja Saksasta.

Lukuisat mielipide- ja harrasteryhminä aloittaneet huoneet ovat muuttuneet maan tilanteen kriisiytyessä poliittisten, uskonto-kuntakohtaisten ja etnisten ryhmien dominoimiksi keskustelukanaviksi. Keskusteluhuoneita alettiin merkitä irakilaiskaupunkien ja jopa tiettyjen shia- tai sunnienemistöisten korttelien mukaan. Illan vilkkaimpina tunteina Paltalkissa järjestettiin uskonnollisia puhetilaisuuksia, politiikkaa, väkivaltaisuuksia ja diasporista kulttuurielämää kommentoivia luentoja, runo- ja kirjallisuusiltoja sekä virtuaalitalaan siirrettyjä perhejuhlia, kuten diasporisissa yhteisöissä vietettyjä häitä ja hautajaisia, joihin oli ”kutsuttu” keskusteluhuoneiden aktiivijäseniä eri puolilta maailmaa.

Saddam Husseinin hallintokauden päättyminen tarkoitti myös uudenlaista sosiaalisen muistin tuottamisen tilaa. Mutta kuinka

tehdä oma kärsimyshistoriansa julkiseksi? Saattoiko kahvilan, liikeyrityksen, islamilaisen keskuksen tai kulttuurijärjestön nimeä kiistanalaisen symbolin, historiallisen henkilön tai tapahtuman nimellä?

Monet dokumentoimani tapahtumat kertovat tarpeesta tuottaa julki henkilökohtainen kärsimyshistoria, mutta asuinympäristön tilan jännitteisyys tuotti ongelmia. Abu Dhabit⁸ kuvasi turkulaisessa shia moskeijassa tekemässään haastattelussa keväällä 2007 tapausta, joka oli tapahtunut hänen tuttavansa työpaikalla Saddam Husseinin tultua telotetuksi vuodenvaihteessa 2007.

Kuvittele, meillä on täällä ravintola, jossa työskenteli eräs palestiinalainen (sunnii) mies – teloituspäivänä hän otti lopputilin. Meille se päivä oli riemun päivä. Hänelle tilanne oli sietämätön. Hän lopetti työn ja jätti elantonsa.

Monien irakilaismiesten kohdalla traumaattinen menneisyys on jatkuvasti läsnä sekä mielessä että ruumiissa. Miesten kehot kantavat merkkejä koetusta vainosta ja väkivallasta arpina, vatsahaavoina, päänsärkyinä ja iho- sekä nivelvaivoina. Mennyt ja muistot koetusta väkivallasta ja vainosta hallitsevat elämää sekä valveilla että öisin toistuvina painajaisina. Miesten mentaalinen tila on voimakkaasti menneeseen orientoitunut, ja pyrkimys ymmärtää ja jäsentää henkilökohtaisia sekä koko Irakin kansan väkivallan ja vainon kokemuksia ei jätä tilaa orientoitua nykyiseen saatikka tulevaisuuteen.

Saddam Husseinin aikakaudella kadonneiden kohtaloista alkoi paljastua tietoja en-

⁸Abu Dhabit saapui Suomeen vuonna 1997 Rafhassa Saudi Arabiassa sijainneelta pakolaisleiriltä. Nelihenkinen perhe sijoitettiin Kuopioon. Perhe muutti Turkuun vuonna 2001.

simmäisten joukkohautojen löydyttyä vuonna 2003. Mm. Irakin kommunistisen puolueen arabiankielinen sivusto julkaisi tuhansien shiaoppositioliikkeisiin sekä vasemmistolaisiin piireihin kuuluneiden uhrien listoja kotisivullaan. Eräs tuttavistani mainitsi löytäneensä kuuden teloitettun tuttavansa nimet listasta.

Pitkän poliittisen vankeuden kokenut mies kuvasi kesällä 2006 käymässämme keskustelussa Paltalkissa tapahtunutta kohtaamista.

Aloin keskustella nimimerkin kanssa ja yhtäkkiä ruudulla oli kysymys: Olitko sinäkin vankilassa 1980-luvulla? Vastasin myöntävästi ja esitin hänelle saman kysymyksen. Hän vastasi kyllä ja kysyi sitten:

- Missä olit?
- Vastaa sinä ensin?
- Abu Ghraibissa⁹, entä sinä?
- Minäkin olin siellä. Mihin aikaan?
- Kahdeksankymmentä luvulla.
- Millä puolella olit.
- Olin kakkos aukiolla poliittisten puolella.
- Minäkin?
- Kuka sinä olit?
- Olin se laiha ja nuori kaveri.

Hyvin monet tapaamistani irakilaisista ja muista arabiankielisistä mainitsivat diasporisten sivustojen toimineen kanavina samanmielisten verkostoitumiseen ja reaalielämän kontakteihin myös Suomessa.

Saarah¹⁰: *Ensiksi Muhsin kirjoitti minulle sähköpostia, esitteli itsensä kirjailijaksi ja sanoi tietävänsä, että olin kirjoittanut chatiin Suomesta. “Kuka tuo oikein on”, ajatte-*

lin ja mietin, etten tarvitse nyt yhtään arabia elämäni, mutta myöhemmin etsin hänestä tietoja ja löysin hänen kirjoituksiaan netistä. Kun olin lukenut tekstit, ajattelin, tuossahan on valveutunut kaveri.

Muhsin: *Löysin Saarahin chatista. Ajattelin, että täällähän arabit työskentelevät ainostaan pizzerioissa tai moskeijoissa. En uskonut, että täällä Suomessa on lainkaan kulttuurista kiinnostuneita arabeja.*

Pakolaistaustaisille irakilaisille Internet tarjosi siis ennen kaikkea mahdollisuuden kommunikoida diasporista muistia ja Irakin globaalia kriisiä kommentoivia ajatuksia, joista mieluiten vaiettiin reaalielämässä sosiaalisten jännitteiden välttämiseksi. Samalla tilanne johti Internetin keskusteluavaruuksien kasvavaan eriytymiseen, mikä puolestaan korosti jo olemassa olevia sosiaalisia, poliittisia ja uskonnollisia rajapintoja diasporassa.

Osallistuminen julkiseen tilaan – sekä tietoverkossa että asuinympäristössä – oli erityisen ongelmallista henkilöille, jotka eivät identifioineet itseään uskontoon millään tavalla. He katsoivat, että vapaan informaation kulun esteenä ei ollut niinkään kotimaan poliittinen järjestelmä vaan pikemminkin se tosiasia, että konservatiiviset poliittisuskonnolliset kannat ovat arabiankielisen Internetin hallitseva ääni.

Muhsin: *Internet on vaikuttanut vain vähän kulttuuripiirien äänivaltaan. Intellektuellit loistavat yhtäläillä poissaolollaan Internetissä kuin lehdistössä tai televisiossa. Vanhoilliset islamilaiset tahot ovat*

⁹Saddamin aikakauden keskeisimpiä vankiloita joka sijaitsee 32 km Bagdadin länsipuolella.

¹⁰Kääntäjänä kotimaassaan Algeriassa työskennellyt Saarah saapui Suomeen turvapaikanhakijana vuonna 2001. Elokuvaohjaaja Muhsin pakeni Irakista salakuljettajarenkaiden matkassa Irakin pohjoisosien, Turkin, Bulgarian, Serbian ja Keski-Euroopan kautta Suomeen.

Internetissäkin enemmän äänessä kuin intellektuellit. Ihmiset etsivät Internetistä enemmän vanhoillisten kuin kulttuuripiirien ääntä. Mitä tavallinen kansanmies tekisi kulttuurisivuilla? Korkeakulttuuri ei ole osa arabiyhteiskuntien rakennetta. Ihmiset eivät tunne, että sellainen on tarpeellista. He tarvitsevat leipää, turvaa ja kunniansa. Ja kunnia on heille uskontoa, ja radikaalipiirit korostavat tätä, leipää ja turvaa.

Sukupolvien kuilu

Irakilaisperheiden isien suhdetta medioihin – taivaskanavista Internetiin määritti siis erittäin keskeisesti henkilökohtainen kärsimyshistoria ja pyrkimys osallistua diasporisen muistin tuottamiseen. Suomessa syntyneille tai täällä varhaislapsuutensa viettäneille irakilaislapsille ja nuorille diasporinen politiikka oli puolestaan pääosin vierasta. Irakilaisvanhemmat mainitsivat pyrkivänsä suojaamaan lapsiaan järkyttävimmältä uutisväliltä, uskontokuntaisten jännitteiden taustoilta ja usein myös henkilökohtaisilta väkivallan kokemuksiltaan. Eräs isä mainitsi kolmetoistavuotiaan tyttärensä kysyneen eräänä päivänä koulusta saavuttuaan: *Olemmeko me shioja (arabiaksi shi'a) vai kommunisteja (shuyu'i)?* Samankaltaiset sanat olivat menneet sekaisin.

Pikkulapset leikkivät olohuoneissa, joissa televisiot välittivät katkeamatonta uutisvirtaa Irakin väkivaltaisuuksista, mutta uutisten sisällöstä ei juuri keskusteltu lasten kanssa. Lasten kotikieli, murteellinen irakinarabia – kuten mikä tahansa arabian puhuttu murre – eroaa sekä sanastoltaan että rakenteeltaan suuresti arabimaailman kirjakielestä standardi arabiasta, jota hyvin harva kouluikäinen irakilaislapsi vaikutti hallitse-

van. Suomen koululaitos toki tarjoaa irakilaislapsille mahdollisuuden kotikielen opetukseen, mutta kuntien opetusvirastojen toistamat ylevät päämäärät, kuten kielellisen ja kulttuurisen taustan tukeminen ja maahanmuuttajalasten itsetunnon vahvistaminen, tuottavat arabiankielisten lasten kohdalla paradoksaalisen tilanteen. Kotikielen opetus tarkoittaa poikkeuksetta standardiarabian opetusta, joka siis ei ole varsinaisesti ainoakaan arabiankielisten lapsen kodeissa puhuttu kieli. Koska opetusta tarjotaan ainoastaan yhdestä kahteen tuntia viikossa, lapset eivät opi lukemaan tai ymmärtämään standardiarabiaa ilman vanhempien tai maahanmuuttajajärjestöjen vahvaa panostusta.

Hyvin monien vanhempien kohdalla tilanne tuottaa runsaasti päänvaivaa. Esimerkiksi Turussa kaksi shiamuslimien yhdistystä tarjoaa arabian opetusta viikonloppuisin, mutta uskontokuntaakohtaisten jännitteiden vuoksi monet vanhemmat katsovat parhaaksi pitää lapsensa sivussa. Etenkin vasemmistolaisen taustan omaavissa perheissä, mutta myös Irakin uskonnollisiin vähemmistöihin kuuluvien parissa uskonnollisten yhdistysten järjestämän kielenopetuksen katsotaan tarkoittavan väistämättä uskonnollisen maailmankuvan välittämistä.

Kouluikäiset sisarukset kommunikoivat keskenään joko suomeksi tai suomen ja irakinarabian muodostamalla sekakielellä, sekä orientoituvat heikon standardiarabian taitonsa vuoksi pääosin suomenkielisiin medioihin. Asetelma tuottaa runsaasti auktoriteettikamppailuja perheiden sisällä. Vanhemmat joutuvat tukeutumaan lapsiin saadakseen selkoa viranomaisten lähettämästä postista, hankkiessaan luottokorttia tai soittaessaan vastausautomaatilla varustettuun palvelupuhelimeen. Toisaalta lukuisat koh-

taamani irakilaisvanhemmat ovat hyvin huolissaan siitä, etteivät he ymmärrä riittävästi suomea arvioidakseen, käyttävätkö heidän lapsensa sopimatonta kieltä, mistä he juttelevat ystäviensä kanssa puhelimesta, tai mitä he kommunikoiivat Internetin chat-palstoilla. Tietokone oli monissa perheissä sijoitettu näkyvään paikkaan olohuoneen nurkkaan tai asunnon eteistilaan, mutta usein vanhemmat mainitsivat, että käytännössä heidän oli mahdotonta seurata lastensa toimia puutteellisen suomensa vuoksi.

Lopuksi

Vuonna 2002 Suomen itsenäisyyden juhlarahasto SITRA käynnisti rahoittamansa Osku projektin, jonka tavoitteena oli lisätä lähiöiden maahanmuuttajien yhteenkuuluvuutta ja tietämystä alueensa palveluista. Pakolaisille suunnatuissa Suomalaisen tie-

toyhteiskunnan rakentamiseen tähtäävissä ohjelmissa tuntuu korostuvan asetelma, jossa moderni kommunikaatioteknologia valjastetaan osaksi kansallisia kotoutumispoliittisia päämääriä (Opetusministeriö 2004). Tavoitteena on lisätä kansalaisten osallistumisvalmiuksia sekä kansallisella että paikallisella tasolla.

Irakilaismiesten näkökulmasta Internet kuitenkin palvelee hyvin erilaisia päämääriä. Tuhannet Suomessa asuvat, pakolais- taustaiset muslimit Irakista, Iranista, Somaliasta ja Afganistanista ovat viettäneet valtaosan elämästään hallinnon kontrolloimassa mediakulttuurissa. Internetistä on muodostunut heille ennen kaikkea väline osallistua globaaliin tilaan hajaantuneiden muslimien tuottamaan keskusteluun. Tuon keskustelun luonteen, sen sisäisten jännitteiden ja sosiaalisten seurausten tuntemuksen tulisi olla keskeinen osa kotoutumispoliittisen päätöksenteon kehittämistä kaikilla sen osa-alueilla.

Lähteet:

- Anderson, Jon** (2005). Wiring Up: The Internet difference for Muslim networks. Teoksessa Miriam Cooke & Bruce Lawrence (toim.): Muslim Networks: From Hajj to Hip Hop. University of North Carolina, 252–263.
- Bunt, Gary** (2003). Islam in the Digital Age: E-Jihad, Online Fatwas and Cyber Islamic Environments. London: Pluto Press.
- Crisis Group** (2006). The Next Iraqi War? Sectarianism and Civil Conflict. Crisis Group Middle East Report 52:27.
- Gräf, Bettina** (2008). IslamOnline.net: Independent, interactive, popular. (Online) URL:<http://www.arabmediasociety.com/?article=576>. (luettu 20.9. 2008).
- Human Rights Watch** (2005). The New Iraq? Torture and Ill-treatment of Detainees in Iraqi Custody. Human Rights Watch 17:1.
- Juntunen, Marko & Muthana, Riadh** (2007). Abu Ghraib – Varissuo. Irakilaismiehen matka Saddamille suomeen. Helsinki: Ajatus Kirjat.
- Maahanmuuttovirasto** (Ulkomaalaisvirasto) (2004). Turvapaikanhakijat 1997–2003. (Online) URL:<http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?article=3127>. (luettu 12.2. 2009)

- Panagakos, Anastasia & Horst, Heather** (2006). Return to Cyberia: Technology and the social worlds of transnational migrants. *Global Networks* 6:2, 109–124.
- Sisler, Vit** (2007). The Internet and the construction of Islamic knowledge in Europe. *Masaryk University Journal of Law and Technology*. 1:2, 205–217.
- Opetusministeriö** (2004). (Online) URL:<http://www.minedu.fi/etusivu/arkisto/2004/0804/tietoyhteiskunta.html>. (luettu 14.2. 2009)
- Sökefeld M.** (2002). Alevism Online: Re-Imagining a Community in Virtual Space. *Diaspora* 11:1, 85–123.
- Tilastokeskus** (2002). (Online) URL:http://www.stat.fi/tup/tietoaika/tilaajat/ta_12_02_maahanmuuttajat.html. (luettu 23.1. 2009)
- Työministeriö** (2006). Suomen vastaanottamat pakolaiset alkuperämaan mukaan. (Online) URL:[http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/9b88f7632ca8a5dbc22573b60048c4f3/\\$file/ti10_63.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/9b88f7632ca8a5dbc22573b60048c4f3/$file/ti10_63.pdf) (luettu 23.1. 2009).
- UNHCR** (2007). Statistics on Displaced Iraqis around the World, September 2007. (Online) URL:<http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/iraq?page=statistics> (luettu 23.1. 2009).
- Wance, Sophie** (2004). An Assessment of the Iraqi Community in Greece. UNHCR Representation in Greece. (Online) URL:<http://www.unhcr.org/publ/RESEARCH/40a4dd4b4.pdf>. (luettu 17.9. 2005).
- Yaghmaian, Behzad** (2005). Embracing the Infidel: Stories of Muslim Migrants on the Journey West. New York: Delacorte Press.

TV ohjelmat:

- Akthar Min Ray** (2006). Al Jazeera-kanavan poliittinen keskusteluohjelma 29.9 2006.
- Al-Mashad al-Iraqi** (2006). Al Jazeera-kanavan poliittinen keskusteluohjelma 16.11. 2006.
- Hiwar Maftuh** (2006). Al-Jazeera-kanavan poliittinen keskusteluohjelma 21.10.2006.
- Ittijah Mu´akis** (2005). Al-Jazeera kanavan paneeliohjelma 12.4. 2005.
- Ittijah Mu´akis** (2007). Al-Jazeera kanavan paneeliohjelma. 2.1. 2007.

Päivälehdet:

- Al Masr al-yawm** (2008). Egyptiläinen päivälehti 9.9. 2008.

Korkeasti koulutetut asiantuntijat 2000-luvun alun Suomessa: Kuka kaippaa kulttuuria

Luovan kaupungin lumo houkuttaa globaaleja osaajia?

1990-luvulla globaalin tietotalouden nopea kasvu toi mukanaan trendin, jossa innovatiivisten ja kansainvälistyvien kaupunkiseutujen luominen nousi useimpien alueellisten kehittämisstrategioiden tavoitteeksi. 2000-luvulla yrityksille ja kansainvälisille sijoituksille suunnatut innovaatioympäristöt saivat rinnalleen yksilöitä houkuttelevan ja monikulttuurisuutta suvaitsevan ”luovan kaupungin”. Kansainvälisesti liikkuvien osaajien ja luovien yksilöiden houkuttelu alkoi korostua osana menestyvän kaupunkiseudun kehittämispalettia. Luovan kaupungin käsitteen toi kansainväliseen keskusteluun yhdysvaltalainen talousmaantieteen professori Richard Florida (2002) kirjallaan ”Luovan luokan nousu”. Osin hyvin vanhoja teesejä asuinympäristön laadusta lainaileva näkemys (etenkin 1950-luvun yhdysvaltalaisista kaupunkisuunnittelua kritisoivalta Jane Jacobsilta) toi vetovoimaisuuden ja yksilöitä miellyttävän ympäristön myös monien kaupunkiseutujen elinkeinopoliittisen keskustelun keskiöön.

Kaksi keskeistä luovan kaupungin piirrettä, jotka korostivat sen yksilölähtöistä lähestymistapaa verrattuna innovaatioympäristöjen yritysälähtöisyyteen, olivat ”paikan laatu” ja ”suvaitsevaisuus”. Edellinen viittaa myös harrastus- ja vapaa-ajanviettomahdollisuuksiin ja jälkimmäinen avoimeen ja moninaisuuden hyväksyvään sosiaaliseen ympäristöön. Lähestymistapaa kritisoitiin voimakkaasti sekä metodologiasta että ”kasvojen kohotus -kehittämisestä” ilman todellista taloudellista vaikutusta (mm. Glaeser 2004; Markusen 2006; Peck 2005; ym.). Uudelleen esiin kaivettu ja päivitetty näkemys sykkivän metropolin ja autenttisen kaupunkiympäristön merkityksestä myös alueen taloudelliselle menestykselle jäi kuitenkin elämään lukuisten kaupunkiseutujen kehittämisstrategioihin ympäri maailmaa. Myös aiemmin lähinnä maahanmuuttokeskustelussa korostunut suvaitsevaisuus siirtyi astetta yleisempään ja myös taloudellista kehitystä koskevaan keskusteluun.

Tässä artikkelissa ei kuitenkaan keskitytä jo laajaksi paisuneeseen Floridan kritiikkiin. Sen sijaan artikkelissa tarkastellaan kysymystä, miten kulttuuripalveluiden ja vapaa-ajanviettomahdollisuuksien kirjo näyt-

täytyi vetovoimatekijänä ulkomaalaisille tieto- ja kommunikaatioteknologian sekä bioteknologian ammattilaisille ja asiantuntijoille (”luovalle luokalle”) 2000-luvun alun suomalaisilla kaupunkiseuduilla. Kaupunkien kehittämiseen siirtyneet Floridan teesit ja niitä seuraavat kehittämisnäkemykset tarjoavat kuitenkin kontekstin, jossa näitä kysymyksiä tarkastellaan

Artikkeli perustuu vuonna 2002 tehdyille tutkimukselle¹, jossa vastaajina olivat Suomessa asuvat ulkomaalaiset ICT ja bioteknologia-alan asiantuntijat, heidän puolisonsa sekä esimiehet. Haastatteluja tehtiin yhteensä noin 90 ja ulkomaalaiset osaajat vastasivat myös internet-kyselyyn (n=556) (ks. tarkemmin Raunio 2002: Forsander et al 2004). Tässä artikkelissa tarkastellaan vapaa-ajan ja kulttuuripalveluiden roolia sekä kansainvälisenä vetovoimatekijänä että sosiaalisena ympäristönä, joka parhaimmillaan rentouttaa ja virkistää sekä sitouttaa uusia tulokkaita paikalliseen yhteisöön ja yhteiskuntaan.

Tietotalouden siirtotyöläisten arvostuksia sekä kulttuuri- ja vapaa-ajanviettotarpeita

Luovan talouden tulkinnan mukaan perinteiset kulttuuri- ja vapaa-ajanviettotavat kuten stadion tilaisuudet tai muut massatapahumat eivät vetoa enää koulutettuihin ja osaaviin ihmisiin yhtä paljon kuin ennen. Oopperan, laitostatterin, baletin, pääliigan urheilustadioneiden tai yökerhojen sijaan ihmiset etsivät enemmän osallistavaa toimintaa, kokemuksia ja pienimuotoisia ta-

pahtumia: liikuntaa ulko- ja sisätiloissa soudusta ja kalliokiipeilystä pyöräilyyn, musiikkitapahtumia, terveysruokakauppoja tai alkoholittomia illanviettomahdollisuuksia. (Florida 2005, 85.) On ymmärrettävää, että monimuotoistuvassa kulttuuriympäristössä vapaa-ajan toiminta, joka kohdistuu itsensä toteuttamiseen tai on pienen sosiaalisen ryhmän yhteinen juttu, on kiinnostavampaa kuin itselle etäinen kulttuuritarjonta, joka perustuu kansalliseen traditioon. Olennaista on osallistumisen ja kokemuksen korostuminen eli tilanteiden sosiaalisen luonteen laatu.

Sosiaalisuus ja toiminnallisuus kietoutuvat yhteen, kun vapaa-ajanviettomahdollisuudet nähdään myös sosiaalisen kohtaamisen paikkoina, joissa on mahdollista kiinnittyä erilaisiin yhteisöihin uudessa ympäristössä. Tämä ei tarkoita tiettyjä kaikkialla toistuvia konkreettisia ratkaisuja, vaan monipuolisia ja sosiaalisesti avoimia palveluita erilaisille ihmisille: vaihtoehtoja eri elämäntyyliille ja elämänvaiheissa.

Elämänvaiheiden ja kulttuuritaustan vaikutus arvostuksiin

”Ulkomaalaisten osaajien” kohdalla on todettava, että ryhmään stereotyyppisesti liitetty ominaisuus työkeskeisyydestä korostui myös tässä tutkimuksessa. Ei ole poikkeuksellista, että työ on myös harrastus, joko vapaaehtoisesti tai puolipakosta päivien venyessä ja ajan kuluessa työn parissa. Toisaalta juuri tällaista taustaa vasten myös Florida perusteli ”luovan luokan” kiinnostuksen pienimuotoisiin harrasteisiin; kiireisen työelämän lomassa pyörälenkille tai kuntosalille

¹Tampereen yliopiston, Alueellisen kehittämisen tutkimusyksikön (Sente) toteuttama hanke ”Should I Stay or Should I Go?”, jota rahoittivat Espoo, Tampere, Oulu, Turku ja elinkeinoelämä (ks. Raunio 2002).

on lähdeittävä juuri siihen vuorokauden aikaan, kun työkalenteri sen sallii. Usein työtä tehdään niin paljon ja antaumuksella, että aikaa ei jää jäykästi tietynä kellonaikana ja päivänä tarjolla olevaan ja neljä tuntia kestävään teatteri-iltaan tai illanviettoon. Etenkin jälkimmäisen seurauksena myös seuraavan työpäivän työteho saattaisi laskea, mitä eivät tehokkaasti ja innokkaasti työskentelevät luovan talouden työmyyrät itselleen salli. Tämä hieman kärjistetty kuva pitää osin paikkansa myös tässä artikkelissa tarkasteltujen vastaajien kohdalla, koska monet ovat lähteneet kehittämään uraansa ulkomaille ja ovat keskimääräistä uraorientoituneempia.

Vaikka tärkeimmät Suomeen tulon syyt erosivat toisistaan, preferenssit asuinseudun valinnalle olivat yleensä hyvin samansuuntaiset. Esimerkiksi Suomen ensisijaisesti juuri työ- ja uramahdollisuuksien vuoksi valinneista 99 prosenttia piti työ- ja uramahdollisuuksia ”erittäin” tai ”melko tärkeinä” tekijöinä asuinseutua valittaessa yleensä, samoin kuin 96 prosenttia niistä, joille tärkein Suomeen tulon syy olivat perhesyyt. Houkuttelussa ja muuttopäätöksen tekemisessä kyse ei siis niinkään ole kohderyhmien erilaisista preferensseistä, vaan elämäntilanteista, esiin nousevista vaihtoehdoista ja muista lähtöpäätökseen vaikuttavista syistä. Preferenssejä ja käsitystä ”sykkivästä urbaanista unelma kaupungista” ei siis pidä sekoittaa niihin todellisiin syihin, jotka osaaavaa työvoimaa globaalisti liikuttavat. Useimmat asuinseudun valinnassa tärkeiksin arvostetut tekijät ovat usein muuttoa estäviä enemmän kuin varsinaisesti houkuttelevia voimia. Viimeksi mainittuja ovat kärjistäen hyvät työ- ja uramahdollisuudet sekä sosiaaliset suhteet. Niiden olemassaolo aktivoi muuten passiiviset elämänlaatutekijät asuinpaikan valinnassa.

Työelämän ohella myös turvallisuus ja uuden asuinseudun suvaitseva ilmapiiri olivat lähes kaikkien preferensseissä erittäin tärkeä tai tärkeä tekijä asuinseudun valinnassa, kun taas kulttuuriin ja vapaa-aikaan liittyvät tekijät olivat selvästi vähemmän tärkeitä. Kysyttäessä monipuolisten virkistys- ja harrastusmahdollisuuksien merkitystä yleensä yli 80 prosenttia vastaajista piti niitä ”tärkeinä” tai ”melko tärkeinä”. Rajattaessa näitä mahdollisuuksia tarkemmin vastaukset kuitenkin hajaantuivat enemmän. Esimerkiksi kulttuuripalveluita (oopperat, museot, taidenäyttelyt, teatterit, jne.) vain 55 prosenttia vastaajista piti ”tärkeänä” tai ”melko tärkeänä” ja yöelämän (klubit, diskot, elokuvat, jne.) kohdalla osuus oli enää 34 prosenttia.

Kysytyistä 25 asuinseudun valintaan vaikuttavasta tekijästä kulttuuripalvelut ja yöelämä koettiin vähiten tärkeiksi. 24 prosentille vastaajista yöelämä ei ollut lainkaan tärkeä, ja 41 prosentille se oli vain vähän tärkeä asuinseudun valintakriteeri. Kulttuuripalveluita puolestaan kahdeksan prosenttia vastaajista ei pitänyt lainkaan tärkeänä, ja 35 prosenttia piti niitä vain vähän tärkeinä. (ks. liite 1)

On siis olemassa merkittävä ryhmä, jolle ko. asiat eivät ole juuri lainkaan tärkeitä, ainakaan asuinseutua valittaessa. Osalla heistä korostuu voimakas työkeskeisyys. Esimerkiksi aasialainen, keskijohdon tehtävissä työskentelevä perheellinen mies, joka on asunut Suomessa jo noin viisitoista vuotta, kertoo viettävänsä pääosan ajastaan työpäikällä ja on vierailut vain kahdessa suomalaisessa kaupungissa oman asuinseutunsa ulkopuolella; molemmilla kerroilla työtehtävissä.

Virkistys- ja kulttuuripalvelujen suhteellisen vähäistä arvostusta voi selittää myös

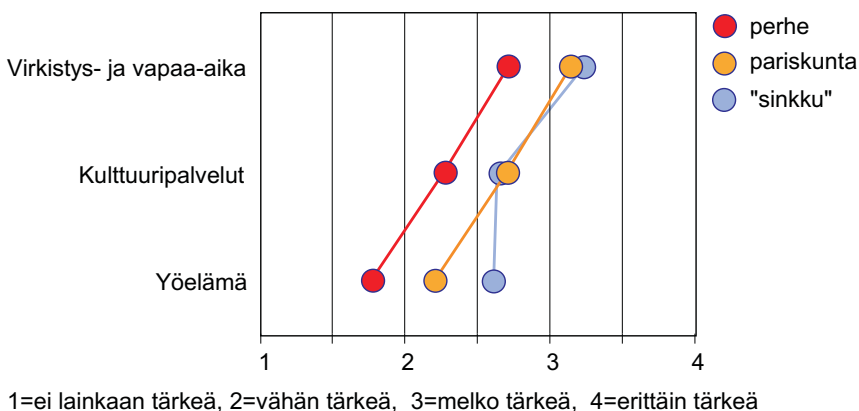
vastaajien toimiala, sillä juuri tietotekniikan tai yleensä teknisen alan osaajat on todettu ryhmäksi, joka ei koe vilkasta yöelämää tai korkeakulttuurista kovinkaan tärkeänä asuinseudun valinnan kriteerinä (Wikhall 2002; Ilmonen 2000). Toisaalta urbaania sykettä etsivät hakeutuvat todennäköisesti muualle kuin pieneen Suomeen.

Yksilön elämänkaaren aikana erilaiset roolit ja elämänvaiheet vuorottelevat. Eri elämänvaiheissa toimintaa ohjaavat roolit (perheen huoltaja, työntekijä, ystävä, jne.) painottuvat eri tavoin, ja painotus määrää osin myös valitun elämäntavan, johon preferenssien järjestystä ja merkitystä sopeutetaan. Samoin kuin muuttoalttiutuu myös yksilön preferenssit vaihtelevat elämänvaiheen mukaan. Perinteiset paikan markkinoinnissa käytetyt elämänvaiheisiin ja -tapoihin liittyvät kohderyhmän määrittelyt ovat melko itsestään selviä, mutta hyvin todellisuutta kuvaavia. Esimerkiksi nuori urbaania ympäristöä arvostava ammattilainen on määritelty tietynlaisen elämäntyylin omaavaksi jupiksi (yup), jonka preferenssejä ja muuttoalttiutta elämänvaiheet muokkaavat. "Dinkyt" (double income, no kids) ovat juppien per-

heversio, joista tulee "dewksejä" (double earners with kids), kun he saavat lapsia. Lasten muutettua pois kotoa heistä tulee "woofseja" (well-off older folks) eli vanhempia taloudellisesti hyvin toimeen tulevia henkilöitä. (Kotler, Asplund, Rein & Haider 1999, 268.)

Vaikka vastaajien preferenssit asuinseudun valinnassa ovat hyvin samansuuntaisia, mikä osaltaan osoittaa kohderyhmän arvo-pohjan yhdenmukaisuutta, kullakin elämänvaiheella on melko itsestään selvät vaikutuksensa preferensseihin kulttuuri- ja vapaa-ajantoimintojen suhteen. Yksin asuvat arvostivat melko selvästi enemmän vilkasta yöelämää kuin perheelliset. (Kuvio 1) Ja perheelliset puolestaan arvostivat jonkin verran enemmän puhdasta ja saasteetonta asuinympäristöä. Vilkasta yöelämää piti erittäin tai melko tärkeänä alle 25-vuotiaista 51 prosenttia ja yli 35-vuotiaista vain 14 prosenttia. Pariskunta ottaa usein huomioon myös esimerkiksi puolison uramahdollisuudet ja perheellinen lasten koulutusmahdollisuudet ja näille muutosta aiheutuvat psykologiset kustannukset. Perheellisille uudessa maassa toimiminen on myös yleensä aikaa

Kuvio 1. Kulttuuripalveluiden, yöelämän ja vapaa-ajanmahdollisuuksien arvostus perhetilanteen mukaan

vievä ja opettelua vaativa prosessi, jossa ensimmäisenä mielessä eivät ole hulvaton yöelämä tai kulttuuripalvelut. Railakasta juhlintaa ja teatteri-iltoja saattavatkin vähentää myös halu viettää aikaa perheen kanssa, erilaiset kulttuuriset kiinnostuksen kohteet tai suomalaisen alkoholikulttuurin vieraus, ei vain urakeskeinen elämäntapa.

Myös kulttuuritausta vaikutti preferenssiin. Esimerkiksi Intiasta ja Kaukoidästä tai Kiinasta kotoisin olevista vastaajista vain noin 20 prosenttia piti vilkasta yöelämää erittäin tai melko tärkeänä asuinseudun valintakriteerinä, kun kaikista vastanneista sitä piti erittäin tai melko tärkeänä 34 prosenttia. Sukupuolten välillä ei ollut mainittavia eroja, mutta naiset pitivät kulttuuripalveluita tärkeinä jonkin verran useammin kuin miehet, ja (nuoret)miehet puolestaan korostivat yöelämän merkitystä.

Asuinpaikan valintaan liittyvien preferenssien suhteen kohderyhmä on siis melko homogeeninen. Uusien roolien ja elämäntapavaiheiden myötä preferenssilista lähinnä kasvaa ja preferenssit saavat mahdollisesti osin uuden järjestyksen.

Globaaleja nomadeja vai koulutettuja siirtolaisnuoria?

Tarkastelu osoittaa myös sen, että kaikki kansainvälisesti liikkuvat osaajat eivät ole kansallisista stereotyypeistä irrottautuneita kosmopoliitteja, vaan kansalliset kulttuurit tuodaan mukana myös uuteen ympäristöön. Globaalien nomadien ja kosmopoliittien joukossa on paljon ihmisiä, joiden arvostukset ja elämäntavat säilyvät monilta osin oman kotikulttuurin mukaisina. Tämä näkyy myös harrastuksissa ja vapaa-ajan viettossa. Siinä missä intialaiset ovat perustanneet krikettikerhoja, voivat jalkapallomai-

den kasvatit kaivata kunnan pelikenttiä ja vuoristolatuihin tottuneet hiihtäjät luistavia latuja loskaisessa Etelä-Suomessa. *Jalkapallokentät ovat häpeä!* toteaa skotlantilainen mies (32), *Kesä on oikein mukava, mutta todellisia hiihtomahdollisuuksia ei ole tarjolla talvisin*, kommentoi puolestaan norjalainen (25) ja saksalainen käsipalloilija toteaa, että *Valitettavasti Suomi ei ole suuri käsipallomaa*.

Sympaattisen maanläheiset ja kansallisia stereotyyppejä korostavat kommentit vahvistavat näkemystä, jonka mukaan globaalit nomadit eivät suinkaan aina ole menneen ajan kosmopoliitteja maailmankansalaisia, joilla kotimaa on maailma ja identiteettinä sen kulttuurien kirjo (ks. Cohen 2006). Sen sijaan liikkeellä on paljon hyvinkin perinteisiä ja oman kotimaansa ja kaupunkinsa kulttuuriin kiinnittyneitä nuoria, hyvin koulutettuja ihmisiä, joille kansainvälinen toimintaympäristö on luonnollinen työympäristö, missä on osattava toimia. Kansainvälisyyden lähtökohtana on kuitenkin arkinen työ, ei kosmopoliittinen maailmankansalaisuus tai juurettomuus. Kulttuuri- ja vapaa-aikatarjonnan kannalta tämä tarkoittaa sitä, että kotimaassa opittuja ja omaan identiteettiin kiinnittyneitä toimintoja ei pyritä siivoamaan taka-alalle, vaan niitä pyritään aktiivisesti löytämään ja kehittämään myös uudessa asuinmaassa.

Vaikka perinteinen ”maassa maan tavalla” näkemys on hieman pehmeämmässä muodossa usein omaksuttu, ja kyky sopeutua uudenlaisiin ympäristöihin on arvostettu ominaisuus, jota useimmat pitävät itsestään selvänä osana kansainvälisesti toimivan osaajan identiteettiä, ei se tarkoita omien näkemysten ja arvostusten hautaamista. Juuri niille, joilla ei ole erityistä tarvetta ja halua sopeutua uuteen ympäristöön ja sen tarjoa-

miin vaihtoehtoihin, voi yksipuolinen ja kansallisesti väritynyt vapaa-ajantoiminta ja erilaisuutta huonosti sietävä ympäristö olla myös keskeinen elämänlaatua heikentävä tekijä, ainakin verrattuna muihin kansainvälisiin mahdollisuuksiin.

Pikkukaupungin mukavuuksia – "Helsinki is still small provincial town"

Suomalaisen kaupunkiympäristön peruspalvelut vaikuttavat tyydyttävän osajien tarpeet hyvinkin. Kirjastot, pururadat, paikallisliikenne ja muut yhteiskunnan tuottamat (toiminnalliset) palvelut saivat usein kiitosta hyvästä organisoinnista ja laadusta. Sen sijaan kulttuuripalvelut koettiin usein melko vaatimattomina ja niihin oltiin hieman harvemmin tyytyväisiä verrattuna mainittuihin julkisiin palveluihin. Väitteen ”julkiset palvelut ovat hyvin järjestetty ja helposti saatavilla asuinseudullani” kanssa täysin samaa mieltä oli 39 prosenttia ja pääosin samaa mieltä 43 prosenttia vastaajista. Väitteen ”asuinseutuni kulttuuritarjonta on riittävä” kanssa täysin samaa mieltä oli vain 17 prosenttia ja pääosin samaa mieltä 42 prosenttia. Osa vastaajista oli pohtinut suomalaisen kulttuurielämän vähäisyyttä tai ainakin vähäistä näkyvyyttä ulkomaalaisten silmissä myös hyvin analyttisesti.

Kulttuuristen aktiviteettien puute Suomessa yleensä johtunee elämän toiminnallisiin ulottuvuuksiin keskittymisestä kulttuuristen sijaan. Selittävä tekijä on todennäköisesti vahvan kulttuurihistorian puuttuminen verrattuna useimpiin muihin Euroopan maihin. Myöhäinen elintason ja väestön kasvu on todennäköisesti vaikuttanut kehityksen kulkuun (Belgia, 27)

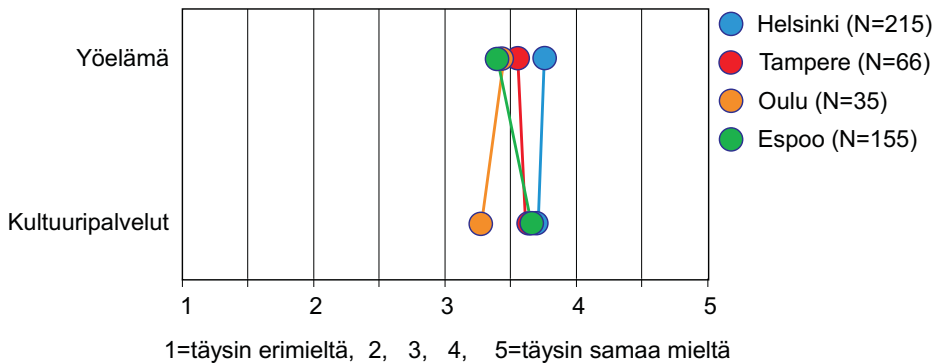
Riippumatta analyysin oikeaan osuvuudesta, se kertoo kuitenkin siitä, että suomalaisen kulttuuritarjonnan ohuus tai kansallinen luonne on niin silmiinpistävä, että sitä on syytä erikseen pohtia. Ympäristö on toimiva, mutta ei ehkä kovin jännittävä ja tahtumarikas.

Myös kaupunkiseutujen välillä oli eroja, tosin ehkä yllättävän vähän, verrattuna seutujen kokoeroihin. Tässä tarkasteltujen palvelujen osalta tyytyväisimpiä olivat Helsingissä asuvat vastaajat etenkin yöelämään, mutta myös kulttuuritarjontaan ja vapaa-ajan harrastusmahdollisuuksiinsa. Viimeksi mainittujen kohdalla tosin erot eivät olleet merkittäviä. Yöelämän kohdalla Espoossa asuvat vaikuttivat vähiten tyytyväisiltä ja kulttuuritarjonnan osalta oululaiset. Eroa syntyi lähinnä näiden kaupunkien ja Helsingin välille. Espoon kohdalla tyytymättömyys voi osin johtua vieressä sijaitsevasta vertailukohdasta eli Helsingin tarjonasta ja keskeisestä roolista pääkaupunkiseudulla.

Samaa kaupunkiseutua ja toiminnallista aluetta edustavien Espoon ja Helsingin väliset erot ovat kiinnostavia, koska ne kertovat vapaa-ajan palveluiden paikallisen laadun merkityksestä myös laajan metropolialueellisen sisällä. Myös Turusta ja Salosta oli vastaajia, mutta yhteensä vain 42, joten vähäisen määrän vuoksi heitä ei liitetty kuvaan 2. Turun vastaajat olivat kuitenkin hieman tyytyväisempiä kuin Tampereen vastaajat, mutta selvästi pienemmän Salon vastaajat olivat huomattavasti tyytymättömämpiä kuin muiden kaupunkien vastaajat. Pienen kaupungin kohdalla ongelma siis kuitenkin todennäköisesti kärjistyy.

Toisaalta esimerkiksi Oulussa oli vastaajia, jotka korostivat pienen ja melko tapahtumaköyhän alueen autuutta, joka sopi yh-

Kuvio 2. Tyytyväisyys asuinseudun palveluihin

täältä afrikkalaiseen maatilaympäristöön tottuneelle tulijalle, ja toisaalta oli miellyttävä vastakohta (ja tietoinen tavoite) Etelä-Amerikan megakaupungin hektisyydessä kasvaneelle osaajalle. Myös ainoa metropolimme oli ainakin 2000-luvun alussa lähinnä paikallinen suuruus. *It's getting better, but despite good growth in the ten years I've been here, Helsinki is still a small provincial town*, totesi kanadalainen tietotekniikan asiantuntija. Jokaisen kaupunkiseudun on siis tunnistettava omat vahvuutensa, eikä kaikkien ole tarkoituksenmukaista tavoitella globaalin metropolin jo ehkä liiankin standardinomaista olemusta – vahva oma identiteetti on usein myös vahvuus.

Keskeisiä asioita vastaajille olivat työhön, sosiaaliseen ympäristöön ja asumiseen liittyvät tekijät. Kulttuuripalveluihin ja muihin vapaa-ajan palveluihin liittyviä toivomuksia jouduttiin usein jonkin verran miettimään, eli kovin akuuteista tarpeista ei ollut kyse. Esimerkiksi etniset ravintolat ja etnistä ruokaa myyvät kaupat tarjoaisivat mahdollisuuden kansainvälisempään ruokavaliioon, ja samalla myös vahvistaisivat kansainvälistä ilmettä sinänsä, etenkin pääkaupunkiseudun ulkopuolella. Suomalaisen

kulttuurin homogeenisyys ja tietynlainen yksinkertaisuuden arvostaminen näkyy myös kaupalliikkeiden valikoimissa, mikä ei vahvista asemaa globaalina kulutuksen mekkana. Tämä nousi esiin erityisesti puolisoitten haastatteluisissa (n=30), mutta myös työn perässä tulleet haastateltavat toivat usein esiin ympäristön ”pikkukaupunkimaisuuden”:

Suomi ei ole kulutus- tai mediakulttuuri. On hyvin vaikeaa löytää uusia malleja tai muodikkaita vaatteita, ehkä kilpailun vähyydestä johtuen. Monien suomalaisten ”maalaisesta” mentaliteetista saa vaikutelman, että heistä olisi paljon parempi asua metsässä, poimia marjoja ja uida järvissä. Ei sillä etteikö se olisi miellyttävä kokemus, mutta odotan tiettyjen tuotteiden ja palveluiden olevan saatavilla, jos asun eurooppalaisessa pääkaupungissa. (Iso-Britannia 31)

Klubit ovat hyviä, mutta hyvin vähän underground musiikkia Euroopasta tai Yhdysvalloista tulee tänne (pääkaupunkiseudulle) saakka, yleensä ne jäävät Ruotsiin tai Saksaan, mutta ei koskaan Suomeen. (Intia 24)

Usein kotona olevat puoliset korostivat tarjonnan yksipuolisuutta, etenkin kauppojen tarjontaa hedelmistä muotiin. Vastauksista voidaankin päätellä, että Suomi ei ole todennäköinen kohdemaata urbaaneille city-ihmisille, vaan ennemminkin pikkukaupunkimaisuutta ja rauhaa arvostaville osaajille.

Hieman hitaasti sykkivä ja pelkistettyä kulttuurielämää tarjoava ympäristö ei kuitenkaan ole merkittävä epäkohta useimmille vastaajille. Vaikka palvelut koetaan hieman pelkistettyinä ja yksinkertaistettuina versioina ”suuren maailman” kaupunkeihin verrattuna, ne toimivat hyvin ja täyttävät osaajien tarpeet. *On melko tyypillistä, että suomalaiset kysyvät miten voisivat parantaa jo lähes täydellisiä vapaa-ajan palveluitaan* kommentoi saksalainen (24) vastaaja. Aina löytyy myös henkilöitä, joiden mielestä suomalaisten kanssa on helppo tulla juttuun, ja keskustelu vaikkapa lähiravintolassa käynnistyy nopeasti aiheesta kuin aiheesta. Toisaalta näiden henkilöiden kohdalla kyse on todennäköisemmin heidän omasta sosiaalisuudestaan ja tavasta kommunikoida. Ongelmia tuottavat kuitenkin juuri tiedon saatavuus englanninkielisenä sekä sosiaalisen vuorovaikutuksen tavat, ei palveluiden laatu sinänsä. Joissakin vastauksissa tuotiin esiin se, että harrastuksia on hankala löytää ilman suomen kielen taitoa ja mahdollinen kielimuuri voi hankaloittaa myös varsinaista harrastamista. Vain 11 prosenttia vastaajista olikin täysin samaa mieltä (38 % pääosin samaa mieltä) väitteen ”asuinseutuni ilmapiiri on avoin ja ihmiset helposti lähestyttäviä” kanssa, mutta jopa 34 prosenttia oli täysin samaa mieltä (44 pääosin samaa mieltä) väitteen ”englannin kielellä tulee hyvin toimeen asuinseudullani” kanssa.

On hankalaa liittyä urheiluseuroihin, jos et ole suomalainen. Helsingissä ei ole paljontakaan tekemistä verrattuna muihin paikkoihin, joissa olen asunut. (Australia 25)

Työ vie liikaa aikaani ja toisaalta en ole kovin innostunut jakamaan vapaa-aikaani suomalaisten kanssa erilaisissa ryhmäaktiviteeteissa, koska se edellyttäisi että kumppanisi kommunikoisivat kanssasi, ja tätä on vaikea löytää Suomesta, jos et puhu hyvää Suomea tai olet ei-eurooppalainen ulkomaalainen.. (Intia 29)

Usein pitkäaikainen oleskelu alueella auttaa asiaa. Vapaa-ajan viettopaikkojen löytäminen vie aikaa ja tyytymättömämpiä olivatkin vasta alle kuusi kuukautta maassa olleet. Sen sijaan yöelämän kohdalla vastavaa eroa ei ollut, koska kaupungin keskusta yökerhoineen ja viihdekeskuksineen on suhteellisen helppo löytää paitsi fyysisesti kaupungin keskustasta myös erilaisista mainoslehtisistä ja internetistä.

Usein mainittu ongelma tuntuu olevan sosiaalisen kanssakäymisen laatu etenkin yöelämässä. Varsinkin nuoremmat ja yksin asuvat vastaajat kokivat yöelämän sykkeen hieman miedoksi tai vääränlaiseksi. Tosin vain noin 15 prosenttia – lähinnä alle 25-vuotiaita – oli täysin tai osittain eri mieltä väitteen ”asuinseutuni yöelämä on riittävä” kanssa. Yöelämään kuuluvat pubit, ravintolat ja yökerhot koetaan yleensä riittäviksi sinänsä tai niitä on joidenkin vastaajien mielestä jopa liikaa. Ongelmana nähdään lähinnä suomalainen alkoholikulttuuri, joka näissä sosiaalisen kohtaamisen paikoissa vähentää niiden kiinnostavuutta useiden vastaajien silmissä.

Tiesin että alkoholismi on ongelma, mutta suomalaiset eivät todellakaan näytä tietävän, että voit juoda myös maistaaksesi, ei vain tullaksesi täydellisen humalaan.

(Iso-Britannia 32)

Jonkin verran enemmän juoppoja kaduilla kuin mihin olen tottunut. Suomalainen alkoholikulttuuri vaikuttaa hyvin erilaiselta tanskalaiseen verrattuna. Täällä alkoholia ei juoda nautinnoksi ruuan kanssa, vaan jotta tullaan nopeasti humalaan. (Tanska 28)

Suomalainen alkoholikulttuuri ja erityisesti nuorten ja toisaalta varttuneiden runsas alkoholin käyttö herättää negatiivisia tunteita lähes kaikkien muista kulttuureista tulevien keskuudessa. Yleensäkin liiallisen alkoholin käytön koetaan vähentävän sosiaalisten tapaamisten laatua ja kiinnostavuutta. Usein toivottiinkin kohtaamispaikkoja, joissa alkoholi ei ole pääroolissa kuten kahviloita tms. Yöelämän tai kulttuurinähtävyyksien ja -tapahtumien määrä ei sinänsä olennaisesti heikennä ulkomaalaisten sitoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Sen sijaan suomalainen alkoholikulttuuri sosiaalisen kohtaamisen paikoissa ja näiden tapahtumien luonne voi näin osaltaan tehdä. Kärjistäen kyse ei siis ole paikkojen määrästä, vaan tavasta, jolla niitä suomalaisessa kulttuurissa hyödynnetään.

Kulttuurisesti ja etnisesti selkeästi suomalaisista erottuvat ja asennetutkimuksien mukaan suomalaisten heikommin sietämät etniset ryhmät kokevat tilanteen erityisen hankalana. Etenkin afrikkalaistaustaiset henkilöt olivat tyytymättömiä yöelämän tarjontaan, mikä viittaa todennäköisesti enemmän sopivien sosiaalisten kohtaamispaikkojen vähyyteen, kun paikallisen musiikkitarjonnan ja av-teknologian heikkoon tasoon

verrattuna muiden maiden yökerhojen sykkeeseen.

Selvästi erottuvien ulkoisten piirteiden ja kulttuurien välisten suurten erojen aiheuttamat ongelmat nousivat myös tässä tutkimuksessa esiin, samoin kuin yleensä sopeutumista ja integraatiota tarkastelevissa tutkimuksissa. Ihonvärittään, pukeutumistaan ja käytökseltään selvästi kantaväestöstä erottuvien voi olla hankalampi osallistua myös vapaa-ajan harrastuksiin, mikä estää niiden hyödyntämisen sosiaalisen kohtaamisen areenoina. Kärjistyneimmissä, tosin harvinaisissa, tapauksissa, erottelu ”meihin” ja ”niihin” oli hyvin vahvaa, eikä yhteistä kohtaamisten areenaa ole välttämättä näkyvissä.

Vain yksi virkistäytymistila yrityksen sisällä ulkomaalaisille, julkiset paikat yrityksen ulkopuolella eivät ole sopivia meille (ulkomaalaisille).

(Kiina 32)

Kulttuuri- ja vapaa-ajanviettopalveluiden merkitys korostuu siis niiden roolissa sosiaalisten kohtaamisten areenoina. Viihde ja tapahtumat ovat osa ajanvietettä, mutta keskeistä on sosiaalisen verkoston rakentaminen hyödyntämällä näiden areenoiden tarjoamia mahdollisuuksia monipuoliseen ja vapaamuotoiseen vuorovaikutukseen. Usein juuri kommunikaation puute oli keskeinen ongelmakohta niiden vastaajien kohdalla, joita palvelut eivät tyydyttäneet. Joukkueessa pelaaminen tai ravintolassa seurustelu kärsivät, jos yhteistä kieltä ei ole. Vaikka taidenäyttelyt, teatterit ja konsertit ovat elämyksiä, joita voi hankkia myös vain elämysten itsensä vuoksi, niin kulttuuritarjonnan anti jää kovin kapeaksi, jos siihen liittyvä sosiaalinen osa leikataan kokonaan pois.

Sosiaalisen kohtaamisen areenat yhdistävät yksilöitä

Sosiaalisten areenojen merkitystä ei voida arvioida vain sen perusteella, miten hauskoja tapahtumia tai miten paljon harrastusmahdollisuuksia ne tarjoavat. Kulttuuripalveluita ja niiden tuottamista voidaan tarkastella paitsi rentoutumisen paikkoina myös siitä näkökulmasta, mikä merkitys niillä on erilaisten etnisten jakojen vähentämisen kannalta. Kulttuurista puhutaan toisinaan isolla K:lla, kun viitataan erilaisiin kulttuuripalveluihin ja pienellä k:lla, kun viitataan varsinaiseen arvo ja toimintatavat määrittävään kulttuuriin. Ison K:n kulttuuripalveluilla voidaan nähdä myös välittäjän rooli, joka lähentää pienen k:n kulttuureja toisiinsa. Musiikki, performanssit, kirjallisuus tai esittävä taide eivät tunne keinotekoisia rajoja, vaan ”todentavat todellisen ja konkreettisen globalisaation”. Ne toimivat välineinä kulttuurien sekoittumisessa. Kaupungit tarjoavat paikan tälle kulttuurien väliselle vuorovaikutukselle. (Keith 2006, 113)

Sharon Zukin (2001) näkee selvän yhteyden pienen ja ison k:n kulttuurien kehitymisessä. Samalla kun monenlaisia kaupunkeja on nimetty ”kulttuuripääkaupun-

geiksi, on ilmapiiri muuttunut suvaitsevamaksi erilaisia kulttuuriaktiiviteetteja kohtaan. Kaupungeissa on tarjolla entistä enemmän leikkimielisiä näyttelyitä, enemmän julkista taidetta ja enemmän tunnustusta etnisten yhteisöjen kulttuuriselle arvolle. (Zukin 2001)

Kulttuuripalveluilla voi siis olla keskeinen rooli kommunikaation välineenä. Kulttuuripalveluiden vähäisyys, niiden vaikea löytäminen tai sulkeutuneisuus ovat tekijöitä, jotka vähentävät kantaväestön ja muiden kulttuurien ryhmittymien välistä kommunikaatiota. Tämän kommunikaation vaikutus yhteisöön ja yhteiskuntaan sitoutumiselle on kuitenkin tässä saatujen tulosten mukaan merkittävä. Niistä, joiden ystävät olivat pääosin suomalaisia, 45 prosenttia suunnitteli jäävänsä maahan pysyvästi, 17 prosenttia palaavansa kotimaansa ja 13 prosenttia muuttavansa kolmanteen maahan. Niistä joiden ystävät olivat pääosin samaa kansalaisuutta kuin hän itse, vain 15 prosenttia suunnitteli jäävänsä Suomeen ja 23 prosenttia palaavansa kotimaahansa. Sitoutuminen maahan on siis selkeästi yhteydessä sitoutumiseen paikalliseen kantaväestöön, ei vain kansainvälisiin yhteisöihin. (Taulukko 1.)

Taulukko 1. Ystävien kansalaisuus ja tulevaisuuden suunnitelmat (Raunio 2002)

Ystävien kansalaisuus / tulevaisuuden suunnitelmat	Pääosin suomalaisia	Suomalaisia ja ulkomaalaisia	Pääosin ulkomaalaisia	Pääosin samaa kansalaisuutta kuin minä	Yhteensä
	%				
Jään Suomeen pysyvästi	45	24	17	15	25
Palaan kotimaahani	17	20	25	23	21
Muutan kolmanteen maahan	13	24	41	26	26
En ole ajatellut asiaa vielä	25	31	18	36	28
Yhteensä	100	100	100	100	100
n	89	264	118	80	551

Steven Vertovec (2004) puhuu kategorioiden purkamisesta ja niiden uudelleen rakentamisesta arkisessa toiminnassa. Juuri tässä on erilaisten joukkueiden ja yhteisöjä muodostavien sosiaalisten tapahtumien mahdollisuus. Ihmisiin tutustutaan yksilöinä, jolloin he eivät enää ole selvästi jonkin vieraan kategorian edustajia. Tämän jälkeen yhteisen toiminnan kautta muodostetaan uusi yhteinen identiteetti, mikä auttaa tulijoita integroitumaan yhteisöön sekä yhteiskuntaan.

Kyllä ne stereotyyppiä yleensä katoa kun ihmisiin tutustuu henkilökohtaisesti, tai sitten vahvistuu. Ei kuitenkaan enää ajatella että se kiinalainen tai se englantilainen, vaan se on Ju tai John.

(Suomalainen esimies)

Monikulttuurisen kaupungin näkökulmasta on esitetty kritiikkiä sekä puolesta että vastaan. Vasta-argumentti on siinä, että monikulttuurisuus asettaa rajoja eri kulttuurien välille ja pyrkii ylläpitämään mosaiikkia. Juuri erilainen urheilu- ja harrastustoiminta on omiaan synnyttämään uusia ”joukkueita”, missä erilaiset taustat omaavat ihmiset kohtaavat ja muodostavat yhden yhteisen identiteetin joukkueen jäsenenä. Näin on mahdollista ylittää erottavia aitoja virkistyspalveluiden avulla. Jäsenyys ja osallistuminen erilaisiin yhteisöihin auttavat rakentamaan sosiaalista pääomaa seudulle, joka on avoin myös niille, jotka eivät ole perinteisesti kuuluneet osaksi tuota sosiaalista pääomaa. Sosiaalisen pääoman keskustelun käynnistäjä Putnam (1991) käytti keilauskerhojen vähentymistä vertauskuvana ja yh-

tenä mittarina sosiaalisen pääoman vähentymiselle yhteiskunnassa. Sosiaalisen pääoman rakentamisessa erilaisten yhteisöjä muodostavien areenoiden rooli on siis keskeinen.

Sosiaalisilla suhteilla on sosiaalisen pääoman muodossa huomattavasti laajempi merkitys sekä työelämässä että yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa kuin vain ”hauskanpito kavereiden kanssa”. Sosiaalista pääomaa voidaan rakentaa myös erilaisuudesta käsin (bridging social capital) eikä sen tarvitse aina olla yhteiseen historiaan ja toistensa kaikkien tapojen tuntemiseen perustuvaa (bonding social capital) (Woolcock & Narayn 2000). Hyvän lähtökohdan tähän tarjoavat juuri erilaiset joukkueet ja yhteiset harrastukset. Tämä ei tarkoita, ettei myös rentouttava ulottuvuus olisi merkittävä, etenkin paljon työtä tekevien ja henkisesti rasittavien hankkeiden parissa toimiville asian tuntijoille. Akkujen ”lataus” on tärkeää vastapainoa henkisesti rasittavalle työlle ja auttaa säilyttämään sekä fyysisen että henkisen työkyvön pidempään. Vapaa-ajanvietto voi olla myös vähemmän sosiaalista ja ensisijaisesti itsensä toteuttamista, ja silläkin on merkittävä rooli yksilön hyvinvoinnissa.

Vaikka asuinpaikan valinnassa kulttuuri- palveluilla ja virkistysmahdollisuuksilla ei näyttänyt olevan kovin suurta roolia, niiden toimiminen yhteisöllisyyttä rakentavina työkaluina on kuitenkin kiistämätön. Erilaisia palveluita, jotka pyrkivät lisäämään yhteenkuuluvuuden tunnetta onkin tarjolla perinteisistä ”monikulttuurisuus” tapaamisista nettiyhteisöön, jonka puitteissa voidaan tavata erilaisia ihmisiä ja tehdä mitä tahansa osallistujat sivuilla keksivät ehdottaakaan.

Kohti osallistavaa ja avointa kaupunkia?

Osaavan työvoiman ja kulttuurinpalveluiden yhteen sitomisen taustalla on siis oletus siitä, että alueen talous voimistuu, kun se kykenee houkuttelemaan osaavaa työvoimaa. Florida on jopa väittänyt, että perinteisellä sosiaalisella pääomalla ja alueen talouskasvulla on negatiivinen yhteys, kun taas avoimet ja suvaitsevat alueet kasvavat pitkällä aikavälillä myös taloudellisesti tehokkaammin. (Florida 2005, 45; Florida 2002.)

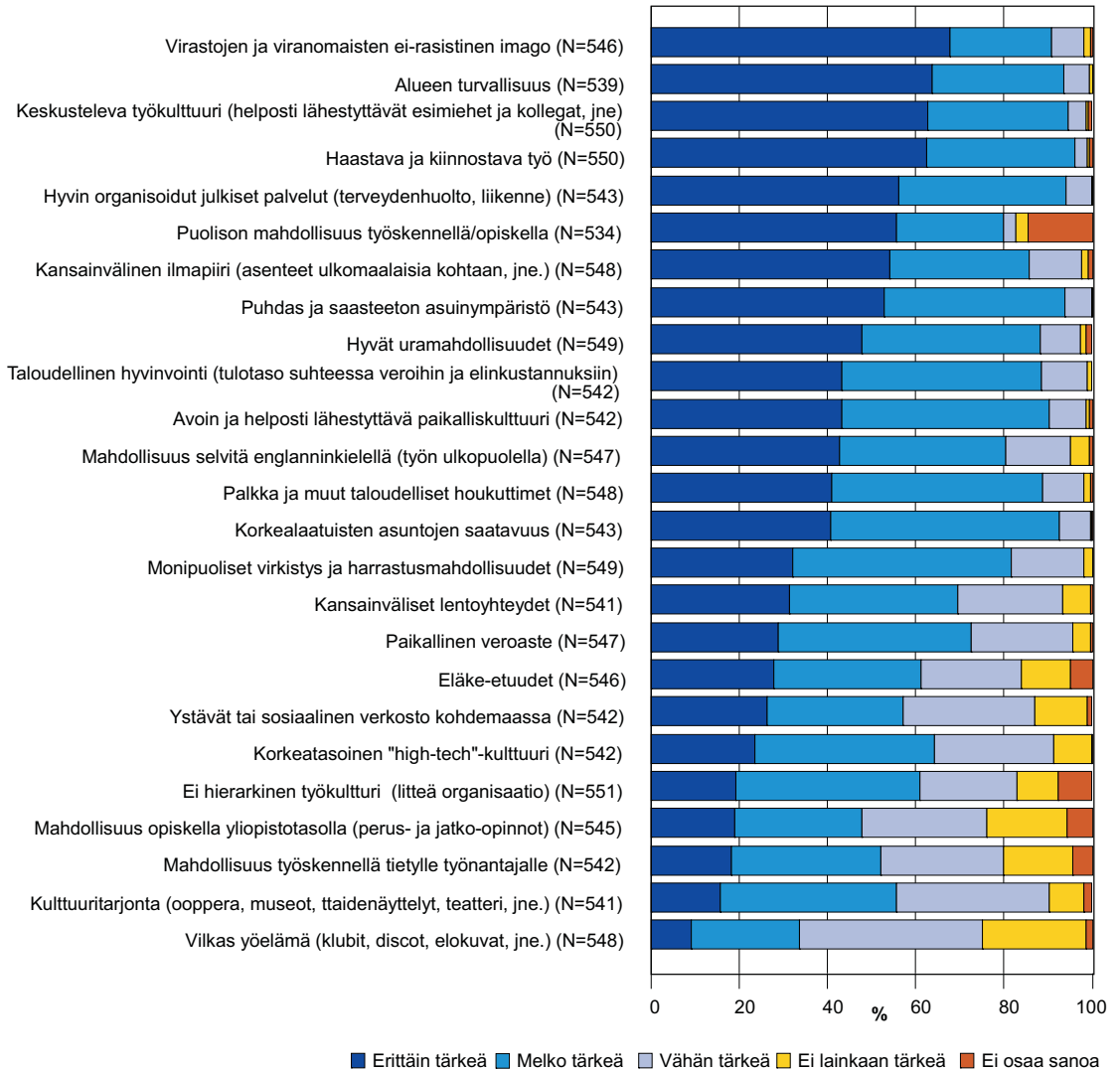
Kulttuuripalvelut, vapaa-ajanvietto tai yöelämä ei vaikuta olevan keskeisessä roolissa kun asuinseutua etsitään osaajien globaalilla valintojen kentällä, vaan työ, turvallisuus ja suvaitsevaisuus ovat keskeisiä vetovoimatekijöitä (ks. liite 1). Perinteiset ikään ja perhesuhteisiin perustuvat jaot määrittelevät myös tämän ryhmän suhdetta elinympäristöön ja vapaa-aikaan. Nuoret perheettömät henkilöt arvostavat vapaa-ajan ja yöelämän tarjoamia mahdollisuuksia eniten, mikä on ymmärrettävää, koska sosiaalisten suhteiden solmiminen on keskeistä ja aikaa tähän on tarjolla enemmän kuin perheellisillä kollegoilla. Vaikka tekijät eivät ole merkittävimpiä vetovoimatekijöitä, ne eivät kuitenkaan ole merkityksettömiä. Rentouttavan ja kehoja ja mieltä virkistävän vaikutuksen lisäksi ne toimivat sosiaalisen kohtaamisen areenoina, jotka tarjoavat mahdollisuuksia integroitua uusiin yhteisöihin. Parhaimmillaan voidaan siis muodostaa sosiaalista pääomaa samalla kun yksinkertaisesti vietetään laadukasta ja rentouttavaa vapaa-aikaa hyvässä seurassa. Olennaista kulttuuri- ja virkistyspalveluiden kohdalla on

kuitenkin niiden mahdollisuus tarjota pääsyä osaksi yhteiskuntaa ja uusia yhteisöjä. Sosiaalista pääomaa ja verkostoja rakennettaessa on usein purettava vanha hallitseva kategoria, oltava yksilö ryhmässä, ennen kuin voidaan liittyä osaksi uutta ryhmää. Tässä tehtävässä ja sosiaalisen kohtaamisen areenoina erilaiset vapaa-ajan harrasteet ovat merkittävässä roolissa.

Osallisuutta lisäävien kulttuuri- ja vapaa-ajan palveluiden käyttöä tukevia toimintatapoja on siis tarkoituksenmukaista vahvistaa. Pääkaupunkiseudulla vuonna 2008 tehdyssä selvityksessä (ks. Raunio ym. 2009) nousi esiin monia palveluita, jotka pyrkivät tarttumaan näihin ongelmiin. Yksi tässäkin artikkelissa esiin nostettuja ongelmia ratkaisemaan lähtenyt palvelu on internetissä toimiva ”Jolly Dragon – serious about fun” sivusto. Jolly Dragon on kasvatantunut suosiotaan juuri ulkomaalaisten nuorten aikuisten parissa, jotka etsivät ystäviä erilaisten harrastusten pariin. Sivuston perusti 2000-luvun alkupuolella nuori irlantilainen mies, joka totesi juuri harrastusten aloittamisen olevan ongelma pääkaupunkiseudulla. Jolly Dragonin tavoitteena on kansainvälinen sosiaalinen kanssakäyminen erilaisten harrastusten ja vapaa-ajanviettomahdollisuuksien parissa. Se on interaktiivinen ja osallistava, juuri kuten ”luovan luokan” teeseissä todettiin. Yhteiset aktiviteetit tuovat yhteen erilaisia ihmisiä, joiden kautta voi muodostua uusia verkostoja ja sosiaalisia suhteita. Palvelu on nopeasti kasvattanut suosiotaan ja noussut useamman kerran esiin myös kansallisessa mediassa, vaikka se on perustunut hyvin niukoille, yksilön innostukseen ja yrittämishaluun perustuville resursseille. Oliko Florida sittenkin oikeassa...

Liite 1. Monikulttuurisen yhteisön preferenssit

Miten tärkeänä pidät seuraavia tekijöitä valitessasi asuinseutuasi kansainvälisesti? (%)
(alle 3 prosentin vastausosuuksia ei ole numeroitu)

Lähteet:

- Cohen, R.** (2006). Migration and its enemies. Global capital, migrant labour and the nation state. Ashgate, Cornwall.
- Castells, M.** (1997). The Information Age: Economy, Society and Culture. Volume II The Power of Identity. London: Blackwell.
- Florida, R.** (2002). The Rise of the Creative Class. And How it's Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life. NY:Basic Books.
- Florida, R.** (2005). The Flight of the Creative Class. The New Global Competition for Talent. NY: HarperCollins publisher.
- Forsander, A., Raunio, M., Salmenhaara, P. ja Helander, M.** (2004). Sykettä ja suvaitsevaisuutta. Globaalin osaamisen kansalliset rajat. Helsinki: Sitra. Edita.
- Glaeser, E. L.** (2004). Review of Richard Florida's The Rise of the Creative Class. (Online) URL:http://post.economics.harvard.edu/faculty/glaeser/papers/Review_Florida.pdf. (luettu 15.9.2006).
- Ilmonen, M.** (2001). Globaalit ja suomalaiset menestyjät. Teoksessa Rauhaa ja Karnevaaleja. Tieto- ja taitoammattilaisten asumistavoitteet Helsingin seudulla. TTK, Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus. Ja koulutuskeskuksen julkaisu B 78, Espoo. S.23-42.
- Keith, M.** (2006). After the Cosmopolitan? Multicultural cities and the future of racism. London: Routledge.
- Kotler, P., Asplund, C. Rein, I. and Haider, D.** (1999). Marketing places Europe. How to attract investments, industries, residents and visitors to cities, communities, regions and nations in Europe. Bolton. Prentice Hall.
- Markusen A.** (2006). Urban development and the politics of a creative class: evidence from a study of artists. Environment and Planning A 38, 10:1 921-1 940.
- Peck, J.** (2005). Struggling with the Creative Class. International Journal of Urban and Regional Research 29: 740-770.
- Putnam, Robert** (2000). Bowling alone. The collapse and revival of American community. New York: Simon & Schuster.
- Raunio, M., Pihlajamaa, E. ja Carroll, H.** (2009). Työmarkkinoiden kansainvälistymispalvelut: Ulkomaalaisen osaamisen kanava suomen elinkeinoelämään. Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia 2009:3.
- Raunio, M.** (2002). Suomi globaalitalouden osaajien valintojen kentällä. Ulkomaalaisten huippuosaajien mielikuvat ja todellisuudet suomalaisessa työ- ja kaupunkiympäristössä. Tampere: Sente-publications 15, University of Tampere.
- Vertovec, S.** (2004). Migrant transnationalism and modes of transformation. International Migration Review Vol. 38. No. 3, 970-1 001.
- Wikhall, M.** (2002). Culture as Attraction – Migration Decisions of Highly Educated in a Swedish context. In ERSA – From industry to advanced services. European Regional Science Association's International conference 2002. Book of Abstracts. Pp. 203.
- Woolcock M. and Narayan D.** (2000). Social Capital: Implications for Development Theory, Research, and Policy. The World Bank Research Observer Vol. 15 (2).
- Zukin, S.** (2001). How to make a cultural capital: reflections on urban markets and places. Teoksessa Blazwick, I. (toim.). Century City. London:Tate Morgan, s. 258-264.

IV Interkulttuurinen kaupunki

Kiinalaisen uuden vuoden juhla Helsingissä.
Kuva: Kansainvälinen kulttuurikeskus Caisa.

Maahanmuuttajayhdistysten kulttuuritoiminta ja kulttuurille annetut merkitykset

Johdanto

Suomessa asuvat ulkomaalaissyntyiset henkilöt ovat perustaneet arviolta 700 yhdistystä 1980-luvun lopusta tähän päivään (Pyykkönen 2007, 72). Arvioon on laskettu mukaan sekä rekisteröidyt että rekisteröitymättömät yhdistykset. Määrittelen maahanmuuttajayhdistyksen rekisteröidyksi tai rekisteröitymättömäksi pitkäaikaiseksi – ei vain esimerkiksi tietyn yksittäisen tapahtuman järjestämistä varten perustetuksi – organisaatioksi, joka on maahanmuuttajataustaisten perustama, ja jonka jäsenistön ja hallituksen enemmistö on maahanmuuttajia. Olen rajannut tarkoituksellisesti tutkimukseni ulkopuolelle esimerkiksi ystävyysseurat, koska niitä ei juuri toimi Jyväskylässä tai Tampereella ja on lähes mahdotonta selvittää, mitkä niistä ovat maahanmuuttajien perustamia.

Ensimmäisiä ulkomaiden tai ulkomailta muuttaneiden kansalaisten perustamia yhdistyksiä Suomessa itsenäistymisen jälkeen olivat venäläisten perustamat kulttuuri- ja hyväntekeväisyysyhdistykset (Korhonen 2005). Selvästi yli puolet nykyisin toimivista yhdistyksistä on turvapaikanhakijoina tai

kiintiöpakolaisina maahan muuttaneiden perustamia, vaikka heitä on kaikista ulkomaalaissyntyisistä vajaat 20 prosenttia. Myös Venäjän ja entisen Neuvostoliiton alueelta tulleet paluumuuttajat ovat olleet aktiivisia yhdistysten perustamisessa. Työn vuoksi muuttaneiden yhdistysten määrä on ollut viime vuosina tasaisessa kasvussa.

Yhdistysten perustamisaktiivisuuden vaikuttaa se asema, jonka maahanmuuttostatus maahanmuuttajille tuottaa Suomessa, ja joka vaikuttaa valtaväestön asenteisiin ja identifiointeihin. Pakolaisina maahan tulleet perustavat yhdistyksiä esimerkiksi vaikuttaakseen suoraan suomalaissyntyisten käsityksiin pakolaisten muutto- ja oleskelumotiiveista ja välillisesti esimerkiksi heikkoon asemaansa työmarkkinoilla. Pakolaisten katsotaan olevat aktiivisia siksikin, että heistä monet ovat olleet yhteiskunnallisesti aktiivisia jo kotimaassaan. Näin heille on ikään kuin luonnollista jatkaa yhteiskunnallista toimintaa täällä, tosin uudenlaisin organisatorisin välinein ja osin uusin päämäärinkin. (Wahlbeck 1999, 162; ks. myös Juntusen artikkeli tässä kirjassa.) Maahanmuuttajayhdistyksissä tapahtuva etninen ryhmäytyminen on pakolaisille selviytymis-

strategia. Aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että yhdistykset tarjoavat osallistujilleen kielellisesti ja kulttuurisesti tuttuja sosiaalisia kontakteja ja auttavat jaksamaan uudessa elinympäristössä (Jenkins 1988; Pyykkönen 2007; Rex ym. 1987; Valtonen 1997).

Ensimmäiset 1980-luvun lopussa ja 1990-luvun alussa perustetut maahanmuuttajayhdistykset keskittyivät ylläpitämään lähtömaidensa kulttuuriperinteitä. Tuossa vaiheessa syntyi esimerkiksi iranilaisten ja kurdien kulttuuriyhdistyksiä. Myös muutamia islamilaisia yhdistyksiä ja monikulttuurisuuteen keskittyviä yhdistyksiä perustettiin 1990-luvun alkupuoliskolla. Tuohon aikaan sekä maahanmuuttaja-aktiivit että suomalaiset viranomaiset ajattelivat yhdistysten pääasiallisen tehtävän olevan muuttajien lähtömaiden kulttuurien ja uskontojen vaalimisen. Kulttuurilla tarkoitettiin tällöin – kuten yhä maahanmuuttokeskustelussa yleisesti – ryhmän elämäntavan ja maailmankuvan muodostavia asioita ja piirteitä (esim. uskomusmaailma ja -järjestelmä, kieli, yleiset käyttäytymis- ja ajattelutavat, arvot ja normit). (Pyykkönen 2007, 114–115.)

Maahanmuuttajayhdistysten määrä alkoi lisääntyä selvästi 1990-luvun puolivälin tienoilla maahanmuuttajien määrän, yhteisöjen koon ja ryhmien kirjon kasvaessa. Lisäksi viranomaiset alkoivat noihin aikoihin aktiivisesti kannustaa maahanmuuttajia perustamaan yhdistyksiä (esim. Työministeriö 1997). Aktiivisinta aikaa yhdistysten perustamisessa oli vuosien 1997–2002 välinen aika. 1990-luvun puolivälin jälkeen syntyi myös kokonaan uuden tyyppisiä maahanmuuttajayhdistyksiä: naisten ja nuorten yhdistyksiä, pienten vähemmistöuskontojen yhdistyksiä ja vähitellen myös yhdistyksiä, jotka keskittyvät kotouttamiseen,

liikuntaan ja taiteisiin. 2000-luvun taitteen jälkeen uutena tyyppinä ovat ilmaantuneet paikalliset tai kansalliset koalitioryhdistykset. (Pyykkönen 2007.)

Maahanmuuttajien organisoitumiseen vaikuttavat uudessa elinympäristössä asuminen sekä integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan ja paikallisyhteisöihin. Pidempiaikainen asuminen maassa saa aikaan sen, että maahanmuuttajat kiinnittyvät yhä vahvemmin myös muihin kuin lähtömaasta ja yhteisestä muuttokokemuksesta tuleviin sosiaalisiin, taloudellisiin, poliittisiin ja kulttuurisiin verkostoihin. Ihmiset haluavat esimerkiksi vaikuttaa kansalaistoiminnassaan lastensa asemaan ja hyvinvointiin, koulutukseen, työmarkkinoihin, maahanmuuttajaryhmien keskinäiseen ja suomalaissyntyisten kanssa tehtävään yhteistyöhön sekä suomalaisen yhteiskunnan toimintaan myös muilla kuin maahanmuuttoon suoranaisesti liittyvillä osa-alueilla. Mitä pidempään esimerkiksi iranilaiset ja somalialaiset ovat Suomessa asuneet, sitä enemmän he ovat etniskulttuuristen yhdistysten lisäksi perustaneet muunkin tyyppisiä yhdistyksiä, monietnisiä yhdistyksiä ja alkaneet osallistua vakiintuneiden suomalaisyhdistysten toimintaan. (Pyykkönen 2007, 71–80.)

Yhdistystyyppien muuttumiseen ovat vaikuttaneet myös maahanmuuttajayhteisöjen ulkopuoliset tekijät. Suomen liittyminen Euroopan Unioniin vuonna 1995 toi maahanmuuttajatyön kentälle EU:n rakennerahastojen – lähinnä Euroopan pakolaisrahaston (ERF) ja Euroopan sosiaalirahaston (ESR) – varoilla toteutettavan projekti-toiminnan. Projekteihin on alusta saakka liitetty idea kumppanuuksista viranomaisten ja maahanmuuttajayhdistysten välillä. Vuonna 1999 voimaanastuneessa kotouttamislaissa (L 493/1999) ja sitä seuranneissa

paikallisissa ja alueellisissa kotouttamisohjelmissa on korostettu maahanmuuttajien omien verkostojen merkitystä kotoutumisessa suomalaisen yhteiskuntaan. Vuoden 1999 jälkeen on syntynyt erityisiä kotouttamisyhdistyksiä, ja vähitellen kaikenlaiset yhdistykset ovat lisänneet kotouttamisen toimintaperiaatteisiinsa ja tavoitteisiinsa.

Tämän artikkelin päähuomionkohteena on kulttuurin merkitys maahanmuuttajayhdistyksille ja yhdistysten kulttuuritoiminta. Kaikki edellä lyhyesti käsitellyt maahanmuuttajayhdistysten luonteeseen vaikuttaneet seikat ovat myös vaikuttaneet siihen, miten yhdistykset kulttuurin niveltävät osaksi periaatteitaan ja toimintaansa. Artikkelini pääkysymysten asetelma on seuraava: Miten erityyppiset yhdistykset merkityksellistävät kulttuurin toiminnassaan, ja mitkä muut tekijät kuin yhdistysten tyypit vaikuttavat merkityksenantoihin? Millaista kulttuuritoimintaa yhdistyksillä on, ja miten toiminta suhteutuu kulttuurille annettuihin merkityksiin?

Miten ymmärrän kulttuurin artikkelissani? Tarkastelutapani kumpuaa kulttuuripoliittisen tutkimuksen piiristä. Siellä kulttuuria on lähestytty pääsääntöisesti kahdesta näkökulmasta. Yhtäältä se on ymmärretty tietyille ryhmälle yhteiseksi elämäntapojen ja maailmankuvien kokonaisuudeksi. Tähän näkemykseen sisältyy myös kulttuurin ymmärtäminen merkitysjärjestelmänä. Kulttuuri on ihmisten toiminnassa ja vuorovaikutuksessa praktisen muotonsa saava ja uusiutuva merkitysjärjestelmä (Williams 1983). Jos kulttuuri ymmärretään edellä kuvatusti, kulttuuripolitiikka merkitsee hallinnollisia ja kollektiivisia toimenpiteitä, joilla elämäntapojen sisältöä ja etniskulttuuristen ryhmien keskinäisiä suhteita pyritään mahdollistamaan, vahvistamaan ja rajoittamaan

(vrt. Bennett 1998; ks. myös Saukkonen 2006). Tätä näkemystä kulttuurista kulttuuripolitiikan tutkimuksen kentällä on sovellettu vähemmistöjen ja maahanmuuttajien tutkimuksessa, ja policy-kentällä sen merkittävimpiä puolestapuhujia on Unesco (ks. esim. Pirnes 2008, 228–235).

Toisaalta kulttuuri samastetaan kulttuuripolitiikassa taiteisiin ja kulttuuripolitiikka taidepolitiikkaan. Valistuksesta lähtien on eurooppalaisen sivistyneistön piirissä levinnyt käsitys kulttuurista sivistyksen synonyymina ja taiteista yhtenä tärkeimmistä sivistyksen indikaattoreista. Luovan toiminnan, tieteellisen tiedollistamisen ja hallinnollisen säätelyn ristipaineessa muodostuivat ne ilmaisun alat, jotka nykyään ymmärretään taiteeksi. Tällaisia ovat Opetusministeriön (2008) mukaan esimerkiksi kirjallisuus, musiikki, kuvataiteet, elokuva ja arkkitehtuuri – jokainen omana kenttäänään, jolla vallitsevat tietyt aika- ja tilasidonnaiset konsensukset, ristiriidat ja säännöt (esim. Bourdieu 1993). Kun kulttuuri rinnastetaan taiteeseen, kulttuuripolitiikka merkitsee näiden taiteenalojen ja niillä ilmenevän luovuuden erityyppistä säätelyä esimerkiksi lainsäädännön, tiedontuotannon sekä erilaisten käytäntöjen kuten rahoitusjärjestelmien ja organisatoristen ratkaisujen avulla. (Pirnes 2008, 58–62, 103–111.)

Yhteen vetäen voidaan sanoa Zygmunt Baumanin (1999) hengessä, että kulttuuri on samanaikaisesti käsite ja käytäntö; se on jotain, jolla ymmärrämme ja käsitteellistämme tietyn inhimillisen toiminnan osa-alueen niin arkisissa kuin tieteellisissä yhteyksissä, mutta se on myös toimintaa. Kun tehdään empiristä tutkimusta, on mielestäni tärkeää jättää teoreettinen viitekehys mahdollisimman väljäksi ja moneen taipuvaksi, jotta on mahdollista tarkastella niitä merkityksiä,

joita tutkitut toimijat kulttuurille antavat ja laaja-alaisesti tulkita toiminnan kulttuurista luonnetta. Tähän olen pyrkinyt tässä artikkelissani.

Olen jaotellut maahanmuuttajien yhdistykset yhdeksään erilaiseen tyyppiin niiden itselleen antamien toimintatarkoitusten ja päämäärien sekä niiden jäsen- ja kohderyhmien mukaisesti. Yhdistystyypit ovat: etniskulttuuriset yhdistykset, monikulttuurisuusyhdistykset, kotouttamisyhdistykset, koalitioryhdistykset, uskonnolliset yhdistykset, naisten yhdistykset, nuorten yhdistykset, liikuntayhdistykset ja taideyhdistykset (kts. Liite 1). Näistä viisi viimeksi mainittua tyyppiä ovat jäsenrakenteeltaan ja toiminnan kohteiltaan sekä yksi- että monietnisiä.

Alakategorisointi riippuu typologiassani ensisijaisesti siitä, koostuuko niiden jäsenistö yhden vai useamman etnisen ryhmän jäsenistä ja suuntaavatko ne toimintansa useammalle kuin yhdelle tietylle ryhmälle. Esimerkiksi yksietniset uskonnolliset yhdistykset edistävät tietyn uskonnon harjoittamista jonkin maahanmuuttajaryhmän keskuudessa. Monietniset uskonnolliset yhdistykset puolestaan edistävät tietyn uskonnon harjoittamista maahanmuuttajien keskuudessa yli etnisten rajojen.

Yhtenäinen ja pysyvä kulttuuri ryhmän voimavarana

Etniskulttuuriset yhdistykset ja suurin osa yksietnisiä yhdistyksiä ymmärtävät haastattelujen perusteella kulttuurin tietyn ryhmän suhteellisen pysyväksi ja yleisesti jaetuksi elämäntavaksi, johon ne sisällyttävät kielen ja merkitysjärjestelmän, uskonnon, uskomukset, ajattelu- ja käyttäytymistavat, käsityksen yhteisestä historiasta, taiteet ja arvot.

Aloittaessaan elämäänsä uuden elinympäristön epävarmuustekijöiden keskellä maahanmuuttajaryhmä kokee nämä lähtömaasta periytyvät asiat yleensä tärkeiksi. Yksietniset yhdistykset näkevät ryhmän uudelleen määrittelemisen yhteisen kulttuurin ja ”kulttuuristen juurien” kautta antavan ihmisille voimaa ja tunnetta kuulumisesta johonkin (vrt. Gilroy 1994; Hall 1999, 223–228, 236–237). Kyse on nimenomaan kulttuurin representoimisesta, sen esittämisestä tietyllä tavalla yhdistystoiminnan ja yhdistyksen antaman arvovallan avulla. Antamalla tietyn merkityksen edustamalleen kulttuurille yhdistykset antavat merkityksiä myös etniskulttuuriselle ryhmäidentiteetilleen ja osallistuvat sitä koskevaan määrittelykamppailuun.

Kun asuu ihan eri maassa, missä on syntynyt ja kasvanut, kulttuuri näkyy niin tärkeänä. Mä huomaan, että paljon toiminnassa me puhutaan omaa kieltä, somalikieltä. Tää kulttuuri, se näkyy ihan hirveästi. Se on niin tärkeä ja se on meidän identiteetille tää somalikulkuuri ja meidän oma uskonto. (Yksietninen nuorten yhdistys, mies, 26.)

Tärkeys tulee ryhmästä. Koska minä uskon, että ainoastaan yhdessä olemalla, yhteen kokoontumalla, ajatuksia vaihtamalla, ryhmävoimaa käyttämällä me saamme ryhmämotivaatiota, koska ryhmässä ihmiset inspiroivat toisiaan ja toisaalta ryhmä antaa inspiraatiota ja motivaatiota muille ryhmille. Se tulee ryhmästä. Siis totta kai asia on vaikuttanut siihen, että ryhmät pystyvät säilyttämään vanhoja ja muinaisia kulttuurisia piirteitään, eli, että ihmiset eivät menetä omaa identiteettiään. Puhun siitä siksi, että uskon, että jos ihminen menettää oman identiteettinsä, hän joutuu hukkaan yhteis-

kunnassa.

(Etniskulttuurinen yhdistys, mies, 47.)

1800- ja 1900-lukujen antropologisissa tutkimuksissa, matkakirjoissa ja -kuvauksissa, sekä arkiymmärryksessä kulttuuri elämäntapana yhdistettiin johonkin maantieteelliseen paikkaan. Nähtiin, että tietty kulttuuri kehittyi ja elää pääosin tietyssä rajatussa tilassa. (Hall 2003, 88–93.) Maastamuuttoon liittyy myös symbolinen paikaltaan siirtyminen, sillä lähtöalueella ihmisten jakamat kulttuuriset symbolit, identiteetit ja merkitykset eivät ole välttämättä kovin käyttökelpoisia uudessa kotimaassa (emt., 86–88). Tämä ”anomiam” tuottaa usein diasporista kaukokaipuuta, jonka kohteena on koti, eli lähtömaa ja -alue (Safran 1991). Koti-ikävään etsitään helpotusta saattamalla lähtömaan symbolijärjestys ja merkitysjärjestelmä mahdollisuuksien mukaan voimassa olevaksi myös uudessa kotimaassa. Tätä imaginaarista mutta yhdistyskäytännöissä ilmenevää prosessia voi kutsua ”kotimaan uudelleen keksimiseksi” (Sheikhamous 2001).

Etniskulttuuriset ja muuntyyppiset yksietniset yhdistykset yhdistävät kulttuurin ja paikan keskenään merkityksellistäänsä kulttuurin: tietynlainen kulttuuri on tyypillistä juuri tietyllä alueella asuvalle tai sieltä Suomeen muuttaneelle ryhmälle. Ne katsovatkin tehtäväkseen lähtömaasta periytyvän, ryhmälle tyypillisenä pidetyn elämäntavan vaalimisen Suomessa. Tähän liittyy ajatus aidon kulttuurin jäämisestä lähtöalueelle, samalla tavalla kuin sinne ovat monelta jääneet sukulaisetkin.

Ihmiset tapaavat toisiaan ja he kaipaavat sitä yhteishenkeä, mikä iranilaisessa yhteiskunnassa vallitsee. Monet ovat saaneet yh-

distyksen kautta elämänsä järjestykseen ja helpottaneet elämäänsä täällä. [...] Iranilaisten on saatava aikaa toistensa tapaamiselle.

(Etniskulttuurinen yhdistys, mies, 47.)

Siellä oltiin ja esiteltiin historiaa ja vanhoja valokuvia ja kirjoja ja tietenkin perinteistä ruokaa, mitä siellä Inkerin maalla tehtiin. [...] Me istuimme siellä yhdessä. Laulettiin ja jokainen kertoi vähän omasta elosta ja mistä on tullut tänne ja vähäsen kertoi itsestään. Ihan halukkaasti esittelivät omaa elämää. Sen mistä ovat tulleet ja kuka on heidän mukana ja... no enemmällä osalla kyllä oli jääneet lapset sinne Venäjän maalle ja vanhat oli tullu tänne. Kahdella tais vaan olla, että kaikki lapset on täällä.

(Etniskulttuurinen yhdistys, nainen, 51.)

Lähtömaasta periytyvät kansalliset ja etniset kulttuurit homogenisoituvat etniskulttuuristen ja yksietnisten yhdistysten kulttuuripuheessa. Vaikka yhdistys tulisi maasta tai alueelta, jossa on monia etnisiä ryhmiä, luetaan ne uudessa asuinympäristössä yhteen:

No tärkein päämäärä, tärkein asia, mikä on ollut alusta alkaen, on venäjän kielen ja kulttuurin säilyttäminen ja edistäminen.

(Etniskulttuurinen yhdistys, mies, 51.)

Haastateltava toteaa näin siitäkin huolimatta, että toisaalla haastattelussa hän tunnustaa olevan mahdotonta puhua venäläisestä kulttuurista, koska maassa asuu kymmeniä eri kulttuuriryhmiä, puhutaan kymmeniä vähemmistökieliä ja maassa on monia uskonnollisia ryhmiä. Homogenisoiminen on suurelta osin tiedostamatonta. Erot häivyttävä mielikuva yhdenmukaisuudesta syntyy ihmisten kokoontuessa yhdistyksiin

yhteisten piirteiden ympärille ja niitä prosessoiden.

Etniskulttuuriset ja yksietniset yhdistykset jakavat laajalti käsityksen kulttuurista muuttumattomana ja pysyvänä asiana. Sen ajatellaan elävän peruspiirteiltään muuttumattomana lähtömaassa, mutta diasporassakin se voi elää sellaisena ihmisten mielissä sekä yksilöllisissä ja kollektiivisissa itsekäsityksissä. Yhdistyksissä ajatellaan, että tietyt kulttuuriset peruspiirteet kuuluvat tiettyllä alueella syntyneiden ja kasvaneiden luonteeseen. Maastamuutto horjuttaa tätä asetelmaa, mutta yhdistykset uskovat, että jotain pysyvää ja olemuksellista ”alkuperäisestä kulttuurista” jää ihmisiin. Tällaisia ominaisuuksia ovat aineistoni perusteella esimerkiksi yhteisöllisyys, sosiaalisuus, auttamisenhalu, ystävällisyys, rehellisyys ja perhekeskeisyys – kaikki ominaisuuksia, joiden katsotaan olevan huolestuttavan vähäisessä arvossa Suomessa. Monissa yhdistyksissä katsotaan kohteliaisuuden, vanhempien kunnioittamisen ja ihmisten pyyteettömän auttamisen tulevan *meillä ihan automaattisesti, se kuuluu meidän kulttuuriin* (etniskulttuurinen yhdistys, nainen, 34).

Pysyvyyden ei kuitenkaan ajatella olevan aivan täydellistä. Vaikka peruspiirteet säilyvät yksilöissä ja ryhmissä muutoksissa huolimatta, niin nämä täydentävät kulttuurista ”työkalupakkiaan” jatkuvasti uusilla välineillä. Se nähdään hyvänä asiana, joka edistää sopeutumista uusiin ympäristöihin ja kulttuurien välistä ymmärtämystä.

Suurin osa iranilaisista tekee tämmösen balanssin. Ovat iranilaisia, ottavat hyviä osia kulttuuristaan vielä, mutta hyväksyvät myös suomalaisen kulttuurin. Varsinkin naisten aseman kohdalla.

(Etniskulttuurinen yhdistys, mies, 43)

Sekoittuva ja muuttuva kulttuuri

Sellaisia yhdistyksiä, joiden pääasiallinen tehtävä on saada eri kulttuuritaustan omaavat ihmiset toimimaan yhdessä, ovat monikulttuurisuus- ja kotouttamisyhdistykset, sekä kaikki monietniset yhdistykset. Monikulttuurisuuteen painottuneet yhdistykset suuntaavat toimintansa useamman kuin yhden etnisen ryhmän jäsenille ja ajavat asioita, joita ihmiset jakavat etniskulttuurisista taustoistaan riippumatta. Niiden monietninen jäsenistö koostuu yleensä yhteiskunnallisesti aktiivisista maahanmuuttajista ja valtaväestön edustajista. Monikulttuurisuuteen painottuneiden yhdistysten kulttuuriorientaatio poikkeaa etniskulttuurisista ja yksietnisistä yhdistyksistä. Siinä missä etniskulttuuriset yhdistykset näkevät kulttuurin kiinnittyvän tiettyyn etniseen ryhmään ja pyrkivät ilmaisemaan ryhmän sisällä vallitsevaa homogeenisyyttä, monikulttuurisuusyhdistykset pyrkivät edistämään kulttuuriryhmien sekoittumista, niiden sisäisen erilaisuuden tunnustamista tai jopa hylkäämään kulttuurit identifioivina tekijöinä kokonaan. Monikulttuurisuus- ja monietniset yhdistykset eivät ymmärrä kulttuuria olemuksellisesti pysyvänä tai muuttumattomana asiana, vaan jonain, joka muuttuu myös peruspiirteiltään inhimillisessä toiminnassa ja sekoittuu toisiin kulttuureiksi ymmärrettyihin kokonaisuuksiin.

Minulle on tärkeää, että näitä kulttuuriin liittyviä rajoja voidaan rikkoa. [...] Minulle ei ole ollut koskaan kurdi-identiteetti ongelma, ei omassa maassa eikä muuallakaan. Olen monikulttuurinen ihminen ja tulen toimeen kaikkien maiden kulttuureissa. [...] Ei ole tärkeää mistä on, vaan että tulee mukaan toimintaan.

(Monietninen nuorten yhdistys, mies, 27.)

Monikulttuurisuus saa monietnisten ja monikulttuurisuusyhdistysten toiminnassa kaksi merkitystä. Yhtäältä monikulttuurisuus viittaa yhdistysten jäsenrakenteeseen ja toiminnan kohderyhmään, joita voidaan luonnehtia adjektiivilla monikulttuurinen – yhdistykset ovat siis monikulttuurisia. Yhdistysten tarkoitus on itsessään toimia tiloina, joissa etnisten vähemmistöjen ja valtaväestön edustajat voivat tavata toisiaan ja harjoittaa yhteistyötä ilman, että näitä kohtauksia säätelevät osapuolten etukäteisen nakkoluulot toisistaan. Yleensä kyse on yhdistyksissä useamman kuin kahden kulttuurin kohtaamisesta ja sekoittumisesta. Monikulttuurisuusyhdistyksiä voisikin edellisen valossa aivan yhtä hyvin nimittää interkulttuurisiksi yhdistyksiksi.

Toisaalta sana viittaa substantiivimuodossaan – monikulttuurisuus – yhdistysten pyrkimykseen ja ideaan suhteessa suomalaiseen yhteiskuntaan tai paikalliseen kaupunkiympäristöön. Monikulttuurisuus on yhdistyksille kulttuuripoliittinen strategia, jonka tavoitteena on monikulttuurinen Suomi ja vaikkapa Helsinki, Tampere tai Jyväskylä. Yleensä se ilmenee monista eri kulttuuritaustoista tulevien ihmisten saamisena mukaan toimintaan, mutta toisinaan ensisijaisena tavoitteena on saada tietyn maahanmuuttajaryhmän ihmiset ja suomalaissyntyiset tekemään asioita yhdessä. Monikulttuurisuudelle rinnasteinen käsite yhdistysten toiminnassa on kansainvälisyys, jota usein käytetään sen sijasta ja kun halutaan välttää kulttuurinmukaisia lokeroiteja. Monille yhdistyksille monikulttuurisuudessa ja kansainvälisyudessa on kyse pyrkimyksestä korvata etnisyys, kansallisuus tai kulttuuri muilla ryhmäidentifikaatiopisteillä; luokka- asemalla, sukupuolella, iällä tai uskonnolla.

Ei se afganistanilaisuus tai iranilaisuus ole sellainen yhdistävä tekijä. Maailma on muuttunut. Täytyy saada muita yhdistäviä tekijöitä, vähän syvempiä. Ihmisten tarpeisiin pohjautuvia tekijöitä. Ei iranilaisuus ole mikään sellainen tekijä, että ihmiset saisi yhdistymään, toimimaan yhdessä. [...] Mä oon pienestä pitäen katsonut maailmaa vähän laajemmasta näkökulmasta. [...] Mulle ei ole tärkeää, että vaalitaan iranilaista kulttuuria. Mitä sekin sitten on? (Monikulttuurisuusyhdistys, mies, 42.)

Minä katson, että me olemme saman uskontokunnan jäseniä. Sinun tyylisi, sinun käytäytymisesi, sinun poliittinen näkemyksesi, tai mitä tahansa, voi olla minulle vieras, mutta jos muistaa sen, että me olemme Aatamin poikia ja profeetta Muhammedin seuraajia voimme hyväksyä vastapuolen, vaikka se kuinka olisi poikkeavia omista ajattelutavoista tai elämäntyylistä. (Monietninen uskonnollinen yhdistys, mies, 39.)

Kulttuuri taiteena

Kulttuurin merkityksellistäminen taiteena on tyypillisintä yksi- ja monietnisisille taideyhdistyksille, mutta sitä esiintyy myös etniskulttuuristen yhdistysten keskuudessa. Taiteeksi kulttuuri merkityksellistyy erityisesti silloin, kun etniskulttuuriset yhdistykset haluavat esitellä ”ulkopuolisille” ryhmänsä kulttuuria tai pyrkivät vahvistamaan ryhmän jäsenten etnistä yhteenkuuluvuutta juhliksaan esittämällä perinнемusiikkia tai -tansseja. Samalla tavoin kulttuurin taiteena ja elämäntapana yhdistävät myös muut yksietniset taideyhdistykset: taidetta ei tuoteta tai arvosteta pelkästään sen itsensä vuoksi,

vaan se kytketään etnistä ryhmää yhtenäistäviin ja sen voimavaroja kartuttaviin tarkoituksiin:

Yhdistyksen tarkoituksena on ylläpitää ja kehittää kurdin laulu- ja musiikin harrastusta sekä edistää teatteritoimintaa jäsentensä keskuudessa. Yhdistys kokoaa kurdimusikin- ja taiteen harrastajat yhteiseen toimintaan. [...] Tarkoituksensa toteuttamiseksi yhdistys (a) järjestää säännöllisesti kurditanssin, laulun ja musiikin harjoituksia, (b) toimeenpanee teatterinäytäntöjä, illanviettoja sekä kurdijuhlia, ja (c) toimii yhdessä muiden kurdimusiikin- ja taiteen harrastajien kanssa ja ylläpitää yhteyksiä muihin kurdiyhdistyksiin ja huolehtii harrastusmahdollisuuksien järjestämisestä jäsenille, yleensä muiden kurdiryhmien kanssa.

(Yksietnisen taideyhdistyksen säännöt, §2, 12.10.2004.)

Monietnisille taideyhdistyksille taide on sen sijaan merkityksellistä ilman suoraa viittoa etnisiin ryhmiin tai niiden elämäntapoihin. Niillekään taide ei kuitenkaan pelkäästään ole tärkeää sen itsensä vuoksi. Monietniset taideyhdistykset pyrkivät taiteen keinoin edesauttamaan monikulttuurista vuorovaikutusta ja erilaisuuden kunnioittamista Suomessa. Monietniset taideyhdistykset puuttuvat aiheissaan myös rasismia ja etnistä syrjintää koskeviin kysymyksiin:

Yhdistyksen tarkoituksena on edistää ja kehittää monikulttuurista teatteritoimintaa, edistää tasa-arvoisempaa kommunikaatiota ja kohtaamista eri kulttuurien välille sekä ehkäistä ennakkoluuloja ja syrjintää taiteen keinoin.

(Monietnisen taideyhdistyksen säännöt, §2, 7.4.2003).

Toisinaan monietnisten taideyhdistysten keskuudessa näyttää vallitsevan kaksi hie-man toisistaan poikkeavaa lähestymistapaa kulttuuriin tai monikulttuurisuuteen: Yhtäältä tarkoitus on muuttaa suomalaista yhteiskuntaa monikulttuurisemmaksi siinä mielessä, ettei suomalaisuus tai suomalainen kulttuuri olisi pelkäästään palautettavissa valtaväestöön ja sen ajattelu- ja toimintatapoihin. Kyse on siis kulttuuripiirteiden sekoittumisesta ja kulttuurien käsittämisestä häilyvärajaisiksi prosesseiksi, interkulttuurisuudesta. Toisaalta yhdistysten tarkoitus on esitellä eri kulttuurien taidemuotoja ja näin edesauttaa kulttuurien rinnakkaiselo. Tällöin kyse on taas kulttuurien käsittämisestä rajatuiksi kokonaisuuksiksi, jotka niveytyvät mosaiikkimaisesti toisiinsa.

Taideyhdistyksille kulttuuritoiminta on ennen kaikkea taidetoimintaa. Ne eivät muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta ole Suomessa ammatillisia yhdistyksiä vaan taiteen harrastajien muodostamia. Taideyhdistyksille on luonteenomaista, että kaikki toiminta liittyy tietyn taiteen alan tai monien alojen esittämiseen ja seuraamiseen. Usein yhdistyksissä sekoittuvatkin taiteen tuottaminen ja kuluttaminen. Jäsenet ja muut toimijat tekevät taidetta itse yhdistysten järjestämissä tiloissa ja tilanteissa, mutta myös muiden tekemää taidetta seurataan.

Yksietninen kulttuuritoiminta

On maahanmuuttajayhdistyksen tyyppistä kiinni, millaista yhdistysten kulttuuritoiminta on. Etniskulttuuristen yhdistysten sekä yksietnisten uskonnollisten, naisten, nuorten, liikunta- ja taideyhdistysten jäsenistö koostuu yhden etnisen ryhmän edustajista. Niiden toiminta onkin enimmäkseen

suunnattu omalle etniselle yhteisölle. Tietyt kansallisen tai etnisen ryhmän jäsenten kohtaamista tukee myös yhdistysten päätarkoitus, joka on edistää tämän etnisen tai kansallisen ryhmän jäsenten vuorovaikutusta ja kiinteyttä tietyllä alueella, ja vaalia ryhmälle ominaisiksi katsottuja kulttuuripiirteitä. Välittömästi muuton jälkeen yhdistykset ovat tärkeitä sosiaalisten kontaktien tarjoajia ryhmien jäsenille, varsinkin jos nämä eivät tunne toisiaan entuudestaan. Toiminnan tiedostettu tai tiedostamaton tarkoitus on rakentaa yhteisöä uudelleen tuttujen harrastusten, ilmaisutapojen ja niissä vaikuttavien identifikaatioiden avulla. Kulttuuritoiminnassa tällöin on kyse psykososiaalisesta eheyttämisestä. Toiminta tarjoaa yksilöille mahdollisuuden tuntea yhteenkuuluvuutta ”omaan ryhmään” uudessa ja monilta osin vieraassa elinympäristössä. Yhdistysten avulla pyritään ehkäisemään yksinäisyyden tunnetta ja eristyneisyyttä.

[Alussa] päätarkoitus oli, kuten monilla muillakin yhdistyksillä, pystyä keräämään iranilaiset tiettyihin tapahtumiin ja olemaan yhdessä, sekä toteuttamaan yhdessä sosiaalisia aktiviteetteja. Tietysti yhdistyksen toimintaan liittyi myös muita päämääriä, sääntöjä ja säännöksiä myöhemmin. Yhdistyksethän muuttuvat jatkuvasti sen pohjalta, mitkä ovat jäsenten tarpeet sitä kohtaan. [...] Mutta tärkein tarkoitus oli ihmisten kerääminen yhteen. [...] Tähän kulttuuriin kuuluu se, että ihmiset tapaavat toisiaan usein ja säännöllisesti. [...] Se (ihmisten koontuminen yhteen, MP) on todellakin yksi tapa välttää masennusta ja ehkäistä sosiaalisen ”tilan ahtauden” vaikutuksia, ilman, että siitä puhuttaisiin ääneen ja ne täysin tiedostettaisiin. [...] Ihmiset tapaavat toisiansa ja he kaipaavat sitä yhteishenkeä, mikä

iranilaisessa yhteiskunnassa vallitsee. Monet ovat saaneet tätä kautta elämänsä järjestykseen ja helpottaneet elämänsä täällä.

(Etniskulttuurinen yhdistys, mies, 47)

Tavallisinta etniskulttuurisille yhdistyksille on merkittävimpien kulttuurisidonnaisten juhlapäivien ja pyhien viettäminen erilaisin juhlin. Vasta myöhemmin jäsenistön asetuttua ja yhdistyksen toiminnan vakiinnuttua uuteen elinympäristöön toimintaan ovat useimpien yhdistysten kohdalla tulleet mukaan muodollisemmat ja eriytyneemmät toiminnot, kuten kielen ja kulttuurin opetus ja leirien järjestäminen.

Päätarkoitus on kerätä iranilaiset tiettyihin tapahtumiin ja olemaan yhdessä sekä toteuttamaan yhdessä sosiaalisia aktiviteetteja. Tähän kulttuuriin kuuluu se, että ihmiset tapaavat toisiaan usein ja säännöllisesti. Olemme järjestäneet juhlia liittyen tärkeimpiin iranilaisiin juhlapäiviin, kuten Newroziin, joka on kuuluisa pääjuhla. Se on meidän uusi vuosi. Ja tietysti juhlassa esitetään kansanmusiikkia ja syödään perinteisiä ruokia.

(Etniskulttuurinen yhdistys, mies, 47.)

Suurimmalle osalle etniskulttuurisia ja muita yksietnisiä yhdistyksiä tärkeintä on kielen osaamisen jatkaminen ryhmän sisällä. Suurin osa etniskulttuurisista yhdistyksistä käyttää toiminnassaan pääasiassa ryhmän lähtömaan äidinkieltä. Kieli toimii ryhmän jäsenille tärkeänä samastumisen merkittäjänä vieraskielisessä elinympäristössä. Näin on varsinkin niillä ryhmillä, jotka eivät omien sanojensa mukaan ajattelutavoiltaan, perinteiltään, uskomuksiltaan ja tapakulttuuriltaan poikkea kovin radikaalisti suoma-

laisesta elämänmenosta (esim. inkeriläiset ja eestiläiset). Monen yhdistyksen toiminnassa kysymys etniskulttuurisesta identiteetistä näyttää tiivistyvän äidinkielen puhumiseen ja suullisesti leviävien perinteiden ylläpitoon.

Mun mielestä omaa identiteettiä ei saa hukata, eli ei saa unohtaa omaa äidinkieltään. Sitä pidetään yllä. Puhutaan omaa äidinkieltä.

(Etniskulttuurinen yhdistys, mies, 26.)

Tärkein kysymys yhdistyksemme toiminnassa on, miten me voidaan säilyttää oma kulttuuri. Puhumme aina siitä lapsille joltain, ja uskonnosta. Opetetaan niille meidän äidinkieltä ja millä tavalla me opimme omaa kieltä ja omaa kulttuuria ja uskontoa.

(Etniskulttuurinen yhdistys, mies, 28.)

Etniskulttuuristen ja yksietnisten yhdistysten kulttuuritoiminta on toisin sanoen hyvin moninaista, koska kulttuuri elämäntapana liittyy kaikkeen niiden järjestämään toimintaan. Olipa kyse sitten lentopallon tai jalkapallon pelaamisesta, perinnejuhlasta, illanvietoista, leireistä, äidinkielen opetuksesta, internet-sivujen ylläpidosta, ruoanlaittopiiristä, uusien tulokkaiden opastamisesta elämiseen Suomessa, lapsille järjestettävästä läksykerhosta, lähtömaan tilannetta esittelevästä näyttelystä, seminaarista tai nuorten illanvietosta. Yleisimpiä toiminnan muotoja etniskulttuuristen yhdistysten keskuudessa ovat juhlien ja näyttelyjen järjestäminen, jäsenistölle tarkoitetut illanvietot, leirit, lasten ja nuorten kerhot, sekä äidinkielen ja kulttuurin opettaminen näille. Yksietnisten yhdistysten kohdalla kulttuuritoiminnan muodot vaihtelevat tyyppin mukaan, mutta esimerkiksi yksietnisten uskonnollisten, naisten ja nuorten yhdistysten keskuu-

nessa edellä mainitut toimintamuodot ovat hyvin tyypillisiä. Yksietniset liikuntayhdistykset järjestävät puolestaan yleensä liikunnallisia aktiviteetteja jäsenistölleen ja yksietniset taideyhdistykset taiteelliseen ilmaisuun liittyviä. (Pyykkönen 2007, 80–111.)

Kaikkien etniskulttuuristen ja yksietnisten yhdistysten toimintamuotojen tarkoitus on merkityksellistää ja representoida kulttuuria ja kulttuuri-identiteettiä tietyllä tavalla. Tavoite on yleensä tehdä tätä suhteessa ryhmän jäseniin, jolloin yhtenäisyyden oletetaan vahvistuvan, mutta usein myös suhteessa valtaväestöön ja viranhaltijoihin. Tarkoitus on tällöin vahvistaa ryhmän kulttuurin näkyvyyttä ja kulttuurisia oikeuksia paikallistasolla. Toisinaan samaa tarkoitusta ja yleisöä varten julkaistaan lehtiä ja ylläpidetään internet-sivuja. Tällainen toiminta antaa yhdistysten kautta maahanmuuttajaryhmille itselleen mahdollisuuden vaikuttaa niihin jaettuihin merkityksiin, joita heidän kulttuurilleen suomalaisessa yhteiskunnassa annetaan, tai ainakin tunteen vaikutusmahdollisuudesta. Tämäkin kielii yhdistysten kulttuurisesta ambivalenssista: yhtäältä ollaan omaa ryhmää kohtaan tietyissä asioissa yksikulttuurisia ja vartioidaan kulttuurin rajoja paaluttavia piirteitä ja tapoja, mutta toisaalta tunnustetaan ja tunnustetaan ympäröivän yhteiskunnan paineet ja halutaan muuttaa sitä avoimemmaksi omalle ja muille vähemmistökuultuureille.

Ja toinen on tää, että halutaan niinkun edistää kulttuurimme tuntemusta Suomessa. Täällä on ollut väärää tietoa ihmisillä. Me halutaan niitä oikaista ja totta kai jos halutaan näyttää, että minkälaista on olla meidän maalainen. Halutaan ihmisten tuntevan meidät kunnolla. Ja osallistumalla meidän

fiestaan ja kaikkiin juhliin, mitä järjestetään. Ja jos joku on kiinnostunut meidän kulttuuristamme ja kaikesta mikä liittyy siihen, niin ollaan valmiita selittämään heille kaikkea, mitä pystytään selittämään suomenkielellä. Se, mitä niinkun parhaaks katson, ni yritän silloin selittää heille. Ja on kyllä hyvin mennyt tähän saakka.
(Etniskulttuurinen yhdistys, nainen 34.)

Yksietniset taideyhdistykset edistävät tietyn etnisen ryhmän lähtömaasta peräisin olevia taiteenlajeja tai lähtömaata koskevan taiteen harrastamista. Yhdistyksiä on syntynyt elokuvan, teatterin, tanssin ja musiikin ympärille. Yksietniset taideyhdistykset järjestävät perustoimintanaan näytöksiä ja esityksiä. Lisäksi ne järjestävät koulutusta ja osallistuvat muiden alulle panemien kulttuuritapahtumien järjestämiseen ja toteuttamiseen. On luontevaa, että yksietniset taideyhdistykset tekevät paljon yhteistyötä samaa ryhmää edustavien etniskulttuuristen yhdistysten kanssa. Muita yhteistyökumppaneita ovat maahanmuuttajayhdistykset yleensä sekä tapauskohtaisesti yhdistysten harrastamiin taiteenaloihin kytkeytyvät suomalaiset organisaatiot sekä oppilaitokset.

Monietninen kulttuuritoiminta

Monietniset yhdistykset – varsinkin kotouttamis- ja monikulttuurisuusyhdistykset sekä monietniset nuorten yhdistykset – pyrkivät kulttuuritoiminnallaan edistämään eri kulttuuritaustoista tulevien kohtaamista ja vuorovaikutusta sekä levittämään erilaisuuden kunnioittamista paikallisyhteisöissä ja suomalaisessa yhteiskunnassa. Ne pyrkivät aktiivisesti toiminnallaan tavoittamaan sekä ulkomaalaistaustaisia että suomalaissyntyisiä.

Monietniset uskonnolliset yhdistykset – joista valtaosa on islamilaisia yhdistyksiä – naisten yhdistykset, liikuntayhdistykset ja taideyhdistykset edistävät toiminnallaan pääasiassa eri maahanmuuttajaryhmien välistä vuorovaikutusta. Niiden toiminnassa on mukana pääasiassa eri maista muuttaneita ihmisiä. He muodostavat myös niiden toiminnan kohderyhmän. Samaa edistävät koalitioryhdistykset, jotka ovat jo olemassa olevien maahanmuuttajayhdistysten ja yhdistysmuotoon järjestäytymättömien etnisten ryhmien edustajien muodostamia liittoja. Niiden pyrkimyksenä on toimia maahanmuuttajien yhteisenä paikallisen tai alueellisen intressiryhmänä ja edustuselimenä.

Yllämainituista eroista huolimatta monietnistien yhdistysten kulttuuritoiminta on hyvin samankaltaista kuin yksietnistienkin. Yleisimpiä niiden järjestämiä tapahtumia ovat erilaiset illanvietot, urheilutapahtumat (esim. jalkapalloturnaukset), seminaarit, leirit, läksykerhot, suomenkielen ja atk-taitojen opetusta, diskot ja konsertit, sekä maahanmuuttajien kulttuureja esittelevät tapahtumat. Vaikka vain kotouttamisyhdistykset tavoittelevat kulttuuritoiminnallaan maahanmuuttajien kotouttamista eksplisiittisesti kotouttamislain hengessä, edistää lähes kaikki monietnistien yhdistysten kulttuuritoiminta kotouttamislain päämääriä. Yhdistysten kulttuuritoiminnassa maahanmuuttajat tutustuvat toisiinsa, valtaväestöön, voivat kouluttaa itseään ja toisinaan löytää tukityöllistämisen kautta luotuja työpaikkojakin. Toisin sanoen yhdistykset integroivat maahanmuuttajia suomalaiseen kulttuuriin siten kuin sen tärkeimmät elementit kotouttamislaissa ymmärretään; työ, kieli ja koulutus.

Monietniset taideyhdistykset suuntaavat toimintansa kaikille toiminta-alueillaan asu-

ville ilman etniskulttuurisia rajoja. Kuten on jo tullut todettua, niiden toiminta on usein kohdennettu kuitenkin nimenomaan valtaväestölle, jolloin tarkoitus on vaikuttaa suomalaissyntyisten etniskulttuurista erilaisuutta koskeviin asenteisiin taiteen keinoin. Näytösten ja esitysten lisäksi yhdistykset järjestävät koulutusta, työpajoja ja taidetahtumia. Yhdistykset tekevät yhteistyötä muiden maahanmuuttajajärjestöjen ja paikallisten taideorganisaatioiden ja oppilaitosten kanssa. Jotkut monietnisisistä taideyhdistyksistä tekevät kansainvälistä yhteistyötä. Siihen kuuluu yhdistysten jäsenten esiintymisiä ulkomailla ja esitysten järjestämistä ulkomaisille vieraille Suomessa.

Maahanmuuttajayhdistykset oppivat kulttuuritoiminnan malleja toisiltaan. Esimerkiksi kulttuurijuhlat, leirit ja äidinkielenopetusryhmät ovat käytäntöjä, jotka ovat yhden yhdistyksen ryhdyttyä niitä toteuttamaan paikallisesti levinneet nopeasti myös muiden saman alueen yhdistysten toimintaan. Lisäksi yhdistysten kulttuuritoimintaan ovat vaikuttaneet hallinnon odotukset. Vaikka maahanmuuttaja-asiain hallinto ei rahoituksen, strategialinjausten tai kumppanuushankkeiden keinoin pyri suoranaisesti ohjaamaan yhdistysten kulttuuri- ja harrastustoimintaa, on selvää, että maahanmuuttajatyön painottuminen kotoutumiseen esimerkiksi suomenkielen opetuksen, koulutuksen ja työllistämisen muodossa on vähentänyt ryhmien etnisyyteen liittyviä kulttuuritoimintoja. Muutos on näkynyt erityisesti maahanmuuttajayhdistysten itselleen asettamien toiminnallisten tavoitteiden muuttamisessa: kun vielä 1990-luvun puolella etniskulttuuriset ja yksietniset yhdistykset listasivat säännöissään ja esitteissään ensisijaisiksi tavoitteikseen yhdistysten edustamien ryhmien kulttuurien säilyttämi-

sen sekä lasten ja nuorten kulttuurikasvatuksen, niin tänä päivänä näiden rinnalle ja osittain ohikin on ajanut tavoite kotouttaa edustamansa ryhmän jäseniä suomalaiseen yhteiskuntaan ja sen kulttuuriin esimerkiksi kielen opetuksen ja kansalaistaitokasvatuksen välityksellä. Tätä on ilmennyt varsinkin suurimpien ja eniten ulkopuolista rahoitusta nauttivien yhdistysten keskuudessa. (Pyykkönen 2007.)

Johtopäätökset

Maahanmuuttajayhdistyksistä on tullut Suomessa viime vuosina yhä tunnustettumpia ja keskeisempiä yhteiskuntapoliittisia toimijoita. Vähemmistöt vaikuttavat kollektiivisesti asioihinsa nimenomaan yhdistystensä avulla. Niiden avulla ne myös prosessoivat identiteettejään ja intressejään. Mitä pidempään ryhmät elävät ja kasvavat uudessa elinympäristössä, sitä enemmän ne eriytyvät sisäisesti. Niissä alkaa esiintyä intressejä, identiteettejä, haluja, tarpeita ja odotuksia, joita ei lähtömaassa tai aivan maahanmuuton alkuvaiheessa vielä ilmennyt, ainakaan laajalti. Tämä heijastuu myös yhdistykseen. Kun 1990-luvun alussa toimineet maahanmuuttajayhdistykset olivat jakautuneita jäsenten kulttuurien tai uskontojen mukaisesti tai ne panostivat monikulttuurisuuden vahvistamiseen suomalaisessa yhteiskunnassa, nyt yhdistyksiä syntyy yhä enemmän monien muidenkin asioiden kuten iän, sukupuolen, taiteiden ja liikunnan ympärille. Valtaosa suomalaisista maahanmuuttajayhdistyksistä on yhä etniskulttuurisia, mutta muuntyyppiset yhdistykset nousevat tulevaisuudessa niiden rinnalle, jos ja kun yhdistystoiminnan moninaistuminen edelleen jatkuu. (Pyykkönen 2007.)

Mistä maahanmuuttajayhdistysten kulttuureja koskevat merkityksenannot ja niiden muutos kumpuavat? Tulevatko ne yhteisöjen ja yhdistysten sisältä, niiden välistä vai kenties ulkopuolelta, esimerkiksi hallinnon taholta? Tähän ei ole yksiselitteistä vastausta. Kulttuurin merkityksellistäminen on yhdistyksissä muuttuvaa ja tilannesidonnaista. On kuitenkin selvää, että uusi elinympäristö, yhteistyö muiden yhdistysten ja hallinnon tahojen kanssa, sekä hallinnon ja rahoittajien kulttuuridiskurssit vaikuttavat yhdistysten tapaan antaa merkityksiä kulttuurille yleisesti ja omalle kulttuurilleen erityisesti. Maahanmuuttajayhteisöjen ja -yhdistysten sisäisestä muospaineesta kertoo esimerkiksi se, että kun jotkut yhteisöjen jäsenet onnistuvat vakiinnuttamaan kulttuuri-toiminnan yhteisön sisällä etniskulttuurisen yhdistyksen avulla, niin lähes poikkeuksetta sen jälkeen yhteisöön syntyy uusi tai uusia yhdistyksiä muita kuin kulttuuri-toimintoja varten.

Yhteisöjen ja yhdistysten välisestä vaikutuksesta kulttuuri-toimintaan on esimerkiksi niiden perustamat koalitioryhdistykset. Koalitioiden kaikki jäsenyhdistykset joutuvat suhteuttamaan edustamansa kulttuurin ja sitä koskevat käsitykset muiden mukanaolevien yhteisöjen ja yhdistysten vastaaviin. Yhden kulttuurin säilyttäminen ja puolesta puhuminen vaihtuu kulttuurien välisten yhtäläisyyksien ja maahanmuuttajaryhmien yhteisten intressien muotoilemiseen ja puolesta toimimiseen. Hallinnon vaikutus näkyy siinä, että kaksikulttuurisuudesta, jossa alkuperämaan kulttuuri ja suomalainen kulttuuri sekoittuvat, on tullut kotouttamistyön, rahoitusten ja kumppanuushankkeiden myötä trendi yhdistysten parissa. Liittämällä kahdensuuntaisen integraation edistämisen tavoitteisiinsa yhdistykset

toivovat asemansa paranevan resurssimarkkinoilla.

Vaikka eriytyminen yhdistysten tavoissa merkityksellistää kulttuuri ja tehdä kulttuuriötä luultavimmin yhä jatkuu, voi hyvinkin olla, että rahoittajien ja muiden resurssien jakajien kotouttamisodotukset lähitulevaisuudessa pysäyttävät eriytymisen ja tekevät yhä useammista maahanmuuttajayhdistyksistä ainakin periaatteiltaan kotouttamisyhdistyksiä. Mitä enemmän yhdistysten saaman rahoituksen käyttöä valvotaan, sitä enemmän nämä periaatetason muutokset vaikuttavat myös yhdistysten toimintaan ja käytäntöihin..

Tutkimukseni osoittaa, että kuulumisen ja erottautumisen eli toisin ilmaistuna identiteetin ja integraation kysymykset ovat keskeinen osa maahanmuuttajayhdistysten toimintaa. Yhdistykset pyrkivät sekä liittämään jäsenensä osaksi suomalaista yhteiskuntaa että luomaan yksilöille siteitä maahanmuuttajayhteisöihin. Yhdistysten toiminta välittää yhteenkuuluvuutta suomalaisuuteen, maahanmuuttajuuteen ja tiettyihin etnisyyksiin sekä uskonnollisiin yhteisöihin, riippuen yhdistyksen tyypistä. Sosiaalisessa ja kulttuurisessa integraatiossa on yhdistysten toiminnassa kyse ajallisesti ja tilallisesti elävästä prosessista, jossa myös itse integraation tai kotoutumisen/kotouttamisen määrittelyt jatkuvasti muuttuvat.

Vaikka kotouttamislaissa ja -ohjelmissa esiintyvällä määritelmällä onkin jossain määrin hegemoninen asema maahanmuuttajien yhdistystoiminnassa, se ja sen ilmaisemat käytännöt saavat yhdistysten keskinäisessä toiminnassa sekä yhdistysten ja viranomaisten välisessä vuorovaikutuksessa aina erilaisia muotoja ja sisältöjä. Ei ole itsestäänselvää, että yhdistykset toistavat kotouttamistoiminnan samalla tavoin kuin

laissa on kirjoitettu. Esimerkiksi monet tutkimukseeni osallistuneista etniskulttuurisista yhdistyksistä painottivat toiminnassaan nimenomaan kotouttamislain toisen pykälän sitä puolta, jossa korostetaan maahanmuuttajien oman kulttuurin säilyttämistä, vaikka julkisesti ja rahoitushakemuksissa puhuivatkin yleisesti kotouttamisesta. Sen olisi siis voinut olettaa tarkoittavan myös jäsenten ja kohderyhmän kotouttamista suomalaiseen kulttuuriin ja suomenkieleen.

Tässä esitetyt tutkimustulokset ja tulkinat osoittavat, että maahanmuuttajayhdistykset ovat tärkeitä kulttuuripoliittisia toimijoita paikallistasolla. Yhdistysten toiminta kertoo monin tavoin siitä, ettei kulttuuripoliitikkaa – kun se ymmärretään hallinnollisen sääntelyn lisäksi myös kollektiivisen tason

yhteiskunnallisena neuvotteluna toimija-
asemista, identiteeteistä, intresseistä ja kulttuurisista oikeuksista – voida enää missään tapauksessa lähestyä monokulttuuriselta pohjalta, ei sen enempää elämäntapojen kuin taiteellisen ilmaisun tai median kontekstissa (vrt. Bennett. 2001). Päinvastoin, paikallisen kulttuuripoliitiikan lähtökohdaksi tulee ottaa moninaisuus ja antiessentialismi, eli tavoite välttää minkään elämäntavan tai ilmaisumuodon muodostumista olemukselliseksi ja itsestään selväksi (Skot-Hansen 2002). Se, kuinka tämä tulee näkymään paikallisissa kulttuuripoliitikoissa, tiivistyy pitkälti kysymykseen siitä, miten hyvin maahanmuuttajayhdistykset pääsevät osaksi kulttuuritoiminnan paikalliskenttiä.

Liite:

Suomessa toimivien maahanmuuttajayhdistysten typologia. Typologia on laadittu Helsingissä, Jyväskylässä ja Tampereella toimivien maahanmuuttajayhdistysten tutkimuksen pohjalta.

<i>Keskeiset piirteet</i>	Osallistujarakenne	Toiminnan kohderyhmä(t)	Pääasiallinen tarkoitus
<i>Yhdistyksen tyyppi</i>			
Etniskulttuuriset yhdistykset	Tietyn etnisen ryhmän jäsenet	Etninen tai kansallinen ryhmä, jota jäsenet edustavat; valtaväestö	Etnisen ryhmän kiinteyden ja lähtömaasta periytyvien kulttuuriperinteiden sekä kielen vaaliminen
Monikulttuurisuusyhdistykset	Paikalliset ihmiset (enimmäkseen eri ryhmiin kuuluvia maahanmuuttajia ja yhteiskunnallisesti aktiivisia valtaväestön jäseniä)	Paikalliset ihmiset (erityisesti maahanmuuttajat) ja viranomaiset/kuntien luottamushenkilöt	Monietnisen vuorovaikutuksen lisääminen paikallisten asukkaiden keskuudessa ja rasismien ja syrjinnän vähentäminen
Uskonnolliset yhdistykset	Tiettyyn etniseen ryhmään kuuluvat, jotka tunnustavat samaa uskontoa	Etnisuskonnollinen yhteisö, jota jäsenet edustavat; valtaväestö	Etnisuskonnollinen yhtenäisyys ja uskonnollisten ja kulttuuristen traditioiden vaaliminen
Monietniset uskonnolliset yhdistykset	Samaa uskontoa tunnustavat	Kaikki, jotka tunnustavat samaa uskontoa (etupäässä maahanmuuttajat)	Uskonnollisen yhtenäisyyden edistäminen sekä uskonnollisten tapojen ja oppien vaaliminen
Naisten yhdistykset	Tietyn etnisen ryhmän naiset	Tietyn etnisen ryhmän naiset	Etnisen kiinteyden ja lähtömaasta periytyvien (sukupuolisidonnaisten) kulttuuriperinteiden vaaliminen
Yksietniset naisten yhdistykset	Eri etnisiin ryhmiin kuuluvat maahanmuuttajanaiset	Eri etnisiin ryhmiin kuuluvat maahanmuuttajanaiset, valtaväestö (erit. naiset)	Vapaa-ajanharrastusten sekä sosiaalisten kontaktien ja vuorovaikutuksen lisääminen
Nuorten yhdistykset	Tietyn etnisen ryhmän nuorisot	Tietyn etnisen ryhmän nuorisot	Etnisen kiinteyden ja lähtömaasta periytyvien kulttuuriperinteiden vaaliminen
Yksietniset nuorten yhdistykset	Eri etnisiin ryhmiin kuuluvat maahanmuuttajanuoret ja valtaväestön nuoret	Paikallinen nuorisot	Monietnisen vuorovaikutuksen lisääminen, rasismien ja syrjinnän ehkäiseminen ja maahanmuuttajanuorten aseman parantaminen
Liikuntayhdistykset	Tietyn etnisen ryhmän jäsenet	Etninen tai kansallinen ryhmä, jota jäsenet edustavat	Etnisen kiinteyden ja kulttuurin sekä jäsenten fyysisen ja psyykkisen terveyden ylläpitäminen, ”hyvien toimintamahdollisuuksien” tarjoaminen nuorille
Yksietniset liikuntayhdistykset	Paikalliset ihmiset (eri etnisiin ryhmiin kuuluvat maahanmuuttajat ja valtaväestön jäsenet)	Paikalliset ihmiset, erityisesti maahanmuuttajat	Osallistujien henkinen ja fyysinen terveys, ”hyvien toimintamahdollisuuksien” tarjoaminen nuorille ja monikulttuuristen kontaktien muodostaminen

<i>Keskeiset piirteet</i>	Osallistujarakenne	Toiminnan kohderyhmä(t)	Pääasiallinen tarkoitus
<i>Yhdistyksen tyyppi</i>			
Taideyhdistykset Yksietniset taideyhdistykset	Tietyn etnisen ryhmän jäsenet	Jäsenten edustama etninen ryhmä, paikalliset ihmiset – erityisesti tietyn maan tai kulttuurin taiteesta kiinnostuneet	Tehdä tietyn maan tai kulttuurin taidetta yleisesti tai jotain taidemuotoa tunnetuksi uudessa asuinympäristössä, etnisen ryhmän ”tyypillisten” taidemuotojen ylläpitäminen
Monietniset taideyhdistykset	Paikalliset ihmiset (maahanmuuttajat ja nuoret taiteenharastajat)	Paikalliset ihmiset, erityisesti yhdistyksen edustamista taidemuodoista kiinnostuneet	Edistää monikulttuurista vuorovaikutusta taiteen keinoin ja kannanotot vähemmistöjen ja maahanmuuttajien asemaan Suomessa
Kotouttamisyhdistykset	Pitkään maassa asuneet maahanmuuttajat ja viranomaiset	Maahanmuuttajat (erityisesti pakoalaiset ja paluumuuttajat)	Maahanmuuttajia kotouttaminen suomalaisen yhteiskuntaan
Koalitiioyhdistykset	Paikalliset maahanmuuttajayhdistykset ja etnisten ryhmien edustajat	Paikalliset maahanmuuttajat ja viranomaiset	Paikallisten maahanmuuttajayhdistysten etujen ajaminen suhteessa viranomaisiin

Lähteet:

- Bauman, Zygmunt** (1999). *Culture as praxis*. London: Routledge.
- Bennett, Tony** (1998). *Culture. A Reformer's Science*. London: Sage.
- Bennett, Tony** (2001). *Differing Diversities: Transversal Study on the Theme of Cultural Policy and Cultural Diversity*. London: Council of Europe Publishing.
- Bourdieu, Pierre** (1993). *The Field of Cultural Production. Essays on Art and Literature*. Cambridge: Polity Press.
- Gilroy, Paul** (1994). *The Black Atlantic: Modernity and Double Consciousness*. London: Verso.
- Hall, Stuart** (1999). *Identiteetti*. Tampere: Vastapaino.
- Hall, Stuart** (2003). *Kulttuuri, paikka, identiteetti*. Teoksessa Mikko Lehtonen & Olli Löytty (toim.): *Erlaisuus*. Tampere: Vastapaino, 85–128.
- Jenkins, Shirley** (toim.) (1988). *Ethnic Associations and the Welfare State. Services to Immigrants in Five Countries*. New York: Columbia University Press.
- Korhonen, Tiina** (2005). *Suomen venäläisten kansalaisjärjestötoiminta 1860-luvulta talvisodan alkuun*. Teoksessa Antti Häkkinen ym. (toim.): *Vieraat kulkijat – tutut talot. Näkökulmia etnisyyden ja köyhyyden historiaan Suomessa*. Helsinki: SKS, 195–221.
- Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta**. L 493/1999.
- Opetusministeriö** (2008). *Taiteen ja kulttuurin alat*. [WWW-dokumentti/Opetusministeriö] (Luettu 8.1.2009).
- Pirnes, Esa** (2008). *Merkityksellinen kulttuuri- ja kulttuuripolitiikka. Laaja kulttuurin käsite kulttuuripolitiikan perusteluna*. Jyväskylä: Jyväskylän opisto.
- Pyykkönen, Miikka** (2007). *Järjestäytyvät diasporat. Etnisyys, kansalaisuus, integraatio ja hallinta maahanmuuttajien yhdistystoiminnassa*. Jyväskylä: Jyväskylän opisto,.
- Rex, John** ym. (toim.) (1987). *Immigrant Associations in Europe*. Gower, Aldershot.
- Safran, William** (1991). *Diasporas in Modern Societies: Myths of Homeland and Return*. *Diasporas* 1:1, 83–99.
- Saukkonen, Pasi** (2006). *From the promotion of national identity to the management of plurality: cultural policy developments in Belgium (Flanders), Finland and the Netherlands*. *Nordisk Kulturpolitisk Tidskrift* 9:2, 75–99.
- Sheikhmous, Omar** (2001). *Crystallisation of a New Diaspora. Migration and Political Culture Among the Kurds in Europe*. [WWW-dokumentti/Stockholms universitet] (Luettu 12.8.2002).
- Skot-Hansen, Dorte** (2002). *Danish cultural policy: from monoculture towards cultural diversity*. *International Journal of Cultural Policy* 8:2, 197–210.
- Työministeriö** (1997). *Yhdistystoiminta – opas maahanmuuttajille*. Helsinki: Työministeriö, maahanmuutto-osasto.
- Valtonen, Kathleen** (1997). *The societal participation of refugees and immigrants: Case studies in Finland, Canada and Trinidad*. Turku: Institute of Migration.
- Wahlbeck, Östen** (1999). *Kurdish Diasporas. A Comparative Study of Kurdish Refugee Communities*. London: MacMillan Press LTD.
- Williams, Raymond** (1983). *Keywords*. New York: Oxford University Press.

Musiikki afrikkalaisten maahanmuuttajien kotoutumisen ja identiteetin rakentamisen välineenä

Johdanto ja metodologia

Tulin Suomeen 1980-luvun loppupuolella opiskellakseni Helsingin yliopistossa. Silloin maassa ei vielä ollut kovin paljon ulkomaalaisia tai maahanmuuttajia, mutta luvut olivat kasvussa. Kommunismin romahtaminen Itä-Euroopassa sekä Somalian hajoaminen vuonna 1991 lisäsivät maahanmuuttajien määrää Suomessa oleellisesti. Maahanmuutto on aina ollut arkaluontoinen poliittinen, taloudellinen ja kulttuurinen ilmiö, ja tuhansien ulkomaalaisten, etenkin ei-valkoisten muslimien, äkillinen ilmaantuminen herätti (ja herättää edelleen) Suomessa kiihkeää keskustelua.

Kulttuurisesti aika oli merkittävä siinä mielessä, että tuolloin oli maahanmuuttajien musiikin ja muiden taiteellisten ilmaisujen ensimmäinen tai merkittävä kukoistuskausi, jota minulla oli ilo ja etuoikeus olla todistamassa. Kuten tulemme näkemään, afrokaribialainen musiikki ja etenkin reggae, yksi analyysini aiheista, ei ollut täysin uusi ilmiö Suomessa. Muutamat rohkeat ja seikkailunhaluiset paikalliset reggae-fanit olivat käyneet Isossa-Britanniassa, jossa oli merkittä-

vä jamaikalainen maahanmuuttajaväestö, sekä Jamaikalla, ja esittelivät tämän elämää sykkivän genren suomalaisille.

Huomattava osa tässä tutkimuksessa käyttämistäni tiedoista perustuu näin ollen omiin havaintoihini ja kokemuksiini, jotka sain osallistuessani kyseisenä aikana maahanmuuttajien kulttuuriseen kehitykseen, etenkin musiikin parissa. Jopa nyt, kaksi vuosikymmentä myöhemmin, tarkkailen ja osallistun edelleen jossain määrin afrokaribialaisten musiikkiklubi-, konsertti- ja festivaalitoimintaan.

Tätä tutkimusta varten olen haastatellut kahta maahanmuuttajataustaista musiikki-promootoria, joiden työpanos afrokaribialaisen musiikin popularisoinnissa pääkaupunkiseudulla on ollut huomattava. Näitä haastatteluja ja omia havaintojani täydentävät kirjallisuusviitteet.

Maahanmuuttajamusiikin määrittäminen

Tämän kirjoitelman tavoitteena ja päämääränä on tarkastella ja tutkia afrokaribialaisen

musiikin roolia afrikkalaisten maahanmuuttajien integraation eli kotouttamisen edistämässä suomalaisen yhteiskuntaan, erityisesti pääkaupunkiseudulla. Kotoutumisprosessiin kuuluu myös maahanmuuttajien kulttuuri-identiteetin rakentuminen ja uudelleentutkiminen. Sitä edistää osittain kotimaan tai muiden Afrikan maiden musiikin soittaminen, kuunteleminen ja tanssiminen, tässä tapauksessa pääasiassa reggae.

Suomessa afrokaribialainen musiikki voidaan määritellä maahanmuuttajamusiikiksi. Mitä maahanmuuttajamusiikki sitten on? Erkki Pekkilä (2001) määrittää maahanmuuttajamusiikin kahdella tavalla. Ensinnäkin se on tulokkaiden, eli toisesta maasta Suomeen väliaikaisesti tai pysyvästi muuttaneiden soittamaa musiikkia. Musiikki, Pekkilä väittää, saa huomattavasti vaikutteita maahanmuuttajien omasta kulttuuritaustasta. Toisaalta maahanmuuttajamusiikkia voidaan kuvata myös suomalaisten artistien soittamaksi ulkomaalaiseksi musiikiksi. Pekkilä myöntää, että ero ei ole selkeä ja että maahanmuuttaja- ja suomalaismuusikoiden välillä esiintyy paljon vuorovaikutusta.

Lisäksi Pekkilä määrittää maahanmuuttajamusiikkia Suomessa seuraavasti:

1. Pohjautuu juurimusiikkiin. Toisin sanoen maahanmuuttajamusiikilla on omat kulttuuriset juurensa, jotka perustuvat kansallisuuteen, etnisyyteen, kieleen tai joihinkin alkuperäisiin tai aitoihin ominaisuuksiin. Esimerkiksi afrikkalaisen musiikin afrikkalaisuus on selvästi havaittavissa, samoin turkkilaisen musiikin turkkilaisuus.
2. Sisältää määritettäviä perinteisiä elementtejä ja symboleita, kuten asuja tai instrumentteja, jotka luovat kulttuurista arvoa.

3. Paikallista, ei kansallisia eikä globaaleja mittasuhteita. Muuttuu globaaliksi tai maailmanmusiikiksi vasta, kun on ylittänyt tämän jaottelun tai rajan.
4. Marginaalista, koska yleisö on pieni, rajoittunut muutama faniin ja harrastajaan. Näin on myös Suomessa, jossa maahanmuuttajia on varsin vähän.

Pekkilä luettelee myös maahanmuuttajamusiikkiin vaikuttavia tekijöitä. Niitä ovat kolonialismi, joka toi siirtomaalaisia Afrikasta, Aasiasta ja Latinalaisesta Amerikasta Eurooppaan ja Pohjois-Amerikkaan, ja globalisaatio, joka on pakottanut ihmisiä muuttamaan maasta toiseen työn ja parempien taloudellisten näkymien toivossa. Kolmas tekijä on musiikin yleistymisen, mikä on tehnyt siitä kaupallisen tuotteen.

Yonca Ermutlu (2001), Helsingin yliopiston tutkija ja turkkilaista musiikkia soittavan Nefes-orkesterin jäsen, tarjoaa toisen mielenkiintoisen ja teoreettisen näkökulman maahanmuuttajamusiikkiin. Hänen analyysinsä mukaan etninen musiikki voidaan määrittää kahden vastakkaisen käsitteen avulla, fuusion eli monikulttuurisen rikastumisen ja toisaalta fission mukaan, joka viittaa erottautumiseen tai ainutlaatuisuuteen. Ensiksi mainittu prosessi kuvaa globaalia musiikkia ja jälkimmäinen prosessi maahanmuuttajamusiikkia. Niitä seuraavat ilmiöt voidaan määrittää globalisaatioksi ja lokalisaatioksi. Ermutlun mallia voidaan kuvata seuraavasti:

Musiikkityyppi:	Ominaisuus:
Globaali- tai maailmanmusiikki	Fuusio/globalisaatio
Maahanmuuttajamusiikki	Fissio / lokalisaatio / muista erottautuminen

Tämä määritelmä on parhaimmillaankin haparoiva, pääasiassa siksi, että käytännössä maahanmuuttajamusiikki määritellään usein globaaliksi tai maailmanmusiikiksi, jota fuusio kuvaa fysiota paremmin. Tarkasteluun esimerkiksi Suomessa asuvan Arnold Chiwalalan, tansanialaisen muusikon ja teatteriesiintyjän, tapausta.

Chiwalala tuli Suomeen 1990-luvun lopulla ja aloitti opiskelun Sibelius-Akatemiassa. Hän ihastui perinteiseen suomalaiseen kielisoittimeen, kanteleeseen, joka muistuttaa tansanialaista zeze-soitinta. Chiwalala, jolla on teatterikokemusta ja tohtorin tutkinto musiikista Sibelius-Akatemiasta, on suunnitellut hybridikielisoittimen. Siinä yhdistyvät zezen ja kanteleen ominaisuudet, ja Chiwalala on antanut sille nimen chizentele. Chizenteleellä Chiwalala soittaa suomalaisen kansanmusiikin klassikkoja, kuten Porilaisten marssia (Gloria 2009). Suomen kansanmusiikkipiireissä Chiwalala tunnetaan Mustana Väinämöisenä. (Räsänen 2002.)

Suomen kansalliseepoksessa Kalevalassa Väinämöinen valmistaa ensimmäisen kanteleen suuren hauen leukaluusta ja Hiiden oriin jouhista. Kanteleella soitettu musiikki houkuttelee metsän eläimet lähelle ihastelemaan musiikin kauneutta. Myöhemmin, menetettyään kanteleensa ja surtuaan sitä suuresti, Väinämöinen valmistaa toisen kanteleen koivusta ja saa siihen kielet neidon hiuksista; tämän kanteleen taika on yhtä voimakas. Kantele on lahja, jonka ikuinen tietäjä jättää jälkeensä, kun hän lähtee Kalevalan mailta kristinuskon leviämisen aattona. (Wikipedia)

Kuten näimme, Chiwalalan musiikki, joka huokuu hänen omaa (paikallista) tansanialaista kulttuuriaan, on saanut vaikutteita Suomesta – kanteleesta ja Porilaisten

marssista. Elementtejä on sekä globalisaatiosta/fuusiosta että lokalisaatiosta. Tämä on yleisesti tunnustettu tilanne maahanmuuttajamusiikissa.

Reggae

Historiallinen tausta

Mustasta Afrikasta, etenkin Pohjois-Afrikasta, peräisin olevalla musiikilla on ollut merkittävä vaikutus eurooppalaiseen ja kansainväliseen kulttuuriseen kehitykseen. 1920-luvun alkupuolella suomalaiset ja muut eurooppalaiset svengasivat Amerikasta kotoisin olevan mustan jazzin rytmien tahdissa, joita soitettiin gramofoneilla ja joita paikalliset yhtyeet myöhemmin esittivät. Esimerkiksi The Ramblers ja Rytmi Pojat olivat orkestereita, jotka soittivat jazzia Suomessa 1930-luvulla. (Westerberg 1977) Osittain sodanjälkeisen James Dean -ilmiön innoittamana suomalaiset rokkasivat 50-luvulla nopeatempoisen swingin tahtiin. Myrskyisä 60-luku toi tullessaan rockmusiikin aikakauden.

1960-luvun lopulla ja 1970-luvun alussa muutamat suomalaiset seikkailijat löysivät reggaen – energisen fuusion afrikkalaisia, karibialaisia ja mustan Amerikan rytmejä, Jamaikan skata ja rocksteadyä. Chris Blackwellin, valkoisen jamaikalaisen, joka myöhemmin muutti Britanniaan, ja hänen Island Record -levy-yhtiönsä on sanottu olevan yksi tämän uuden musiikkigenren vaikutusvaltaisimmista tuottajista ja promoottoreista.

1970-luvun alkuun mennessä reggae oli alkanut kukoistaa ja vakiinnuttanut asemansa omana musiikkigenrenään, joka antoi vaikutteita sen ajan rock- ja popmusiikkiin.

Beatlesin suosituksen laulun Ob-La-Di, Ob-La-Da vuodelta 1968 on sanottu saaneen vaikutteita reggae-rytmeistä. Kingstonin kovanaama -elokuva (1972), jossa Jimmy Cliff esitti pääosaa, on saanut laajalti tunnustusta reggae-musiikin esittelemisestä valtaväestölle. Vaikutusvaltaisimpia reggae-genren pioneereja ovat kuitenkin The Wailers -trion Bob Marley, Peter Tosh ja Bunny Wailer. He sinkosivat reggae-musiikin maailmanlaajuisesti kulttuuri-ilmiöksi, joka julisti rauhaa, oikeutta ja universaalista rakkautta.

Suomalaiset reggae-pioneerit

1960-luvun lopulla ja 1970-luvun alussa muutamien seikkailunhaluisten suomalaisten reggae-fanit alkoivat käydä Jamaikalla ja Britannian kaupungeissa, kuten Lontoossa ja Birminghamissa, joissa oli merkittävä jamaikalaisen maahanmuuttajien väestö. Yksi näistä varhaisista pioneereista oli Tero Kaski, joka isännöi yhtä varhaisinta reggae-musiikkiohjelmaa Ylen radiossa. Myöhemmin hän perusti Helsingin Kallioon Black Star -kaupan, jossa myytiin reggae-äänitteitä ja muistoesineitä.

Black Star -nimellä on suuri merkitys, joka huokuu mustaihoisten historiaa ja kulttuuria. Nimi oli Marcus Garveyn keksintö. Garvey syntyi St. Ann's Bayssä Jamaikalla vuonna 1887, ja hänestä tuli journalisti, kustantaja ja painaja. Garveyn unelmana oli yhdistää kaikki diasporan mustaihoiset (Shillington 1989). Hän perusti maailmanlaajuisen Universal Negro Improvement Association (UNIA) -järjestön. 1900-luvun alkupuoliskolla Garvey matkusti Etelä- ja Keski-Amerikan halki ja perusti yhdessä vaiheessa sanomalehden Costa Ricaan.

Etelä-Amerikasta Garvey muutti takaisin Jamaikalle ja sieltä Britanniaan, jossa hän työskenteli journalistina ja jatkoi kampanjaansa maailman mustaihoisten yhdistämiseksi ja Afrikan vapauttamiseksi. Jonkin aikaa Garvey työskenteli suunnitelman hyväksi palauttaa kaikki mustaihoiset Länsi-Afrikan Liberiaan, mutta Euroopan suuret siirtomaavallat ja Yhdysvallat, joilla oli merkittäviä taloudellisia intressejä maassa, estivät hänen pyrkimyksensä. Vuonna 1916, oltuaan kirjeenvaihdossa Tuskegee Instituutin perustaneen Booker T. Washingtonin kanssa, Garvey muutti Yhdysvaltoihin edistääkseen mustaihoisten asiaa ja alkoi kampanjoida Takaisin Afrikkaan ohjelman puolesta. Tuon ajan kaikki johtavat mustaihoiset aktivistit eivät täysin hyväksyneet ohjelmaa. Esimerkiksi Du Bois väitti sen siirtävän Yhdysvalloissa huomion pois rodun taistelusta oikeuksien puolesta.

Vuonna 1919 Garvey perusti Black Star Shipping Line -laivalinjan, jonka tarkoitus oli edistää mustaihoisten taloudellisia mahdollisuuksia ja tarjota kuljetus Afrikkaan kotiutettaville. Uhkayrityksen osakkeet myytiin tapaamisissa ja postitse. Black Star Linen tarkoitus oli olla White Star Linen vastakohta, jonka kuuluisin alus oli Titanic.

Monet ongelmat vaivasivat Black Star -yritystä heti alusta alkaen. Ensimmäinen maailmansota oli päättynyt ja monet laivoista, joita oli käytetty joukkojen kotiuttamiseen Euroopasta, olivat joutilaina. Vaikka useimmat niistä olivat heikossa kunnossa, Black Star Line maksoi niistä yli niiden todellisen arvon. Myös valkoiset sabotoivat yritystä, ja korruptio oli yleistä. Laivaa, joka oli vuokrattu kuljettamaan viskilasti Kuubaan kieltoain kiertämiseksi (alkoholin tuotanto, jakelu ja käyttö oli kielletty Yhdysvalloissa vuosina 1919–1933), pidettiin

Havannassa kuukausia, jossa se tuotti valtavia tappioita joka päivä. Black Star Linen toiminta päättyi vuonna 1923. Vuonna 1924 Garvey sai syytteen postipetoksesta. Hänet todettiin syylliseksi ja tuomittiin viideksi vuodeksi vankilaan. Vapauduttuaan vuonna 1927 Garvey palasi Britanniaan, jossa hän kuoli 1940. Vuonna 1964 Jamaikan hallitus julisti hänet kansallissankariksi. Rastafarit kunnioittavat Garveytä ja pitävät häntä profeettana.

Antaessaan levykaupalleen nimen Black Star Tero Kaski esitteli suomalaisille merkittävän universaalin mustan symbolin. Black Star -levykaupan perustaminen Helsinkiin edustaa yhtä varhaisinta yritystä esitellä Suomen valtaväestölle vierasta kulttuuria, ts. mustaihoisia ja erityisesti rastafariliikettä.

Ammoisista ajoista tähdet ovat kiehtoneet ihmisiä ja toimineet monien uskonnollisten toimitusten innoittajina. Merimiehet ja maalla matkanneet ovat uskoneet tähtien johdatukseen. Black Star keskellä valkoista Suomea oli näin ollen sopiva symboli kulttuuriselle vuorovaikutukselle ja integraatiolle.

Varhaiset suomalaiset seikkailunhaluiset kulttuurilähettiläät perustivat myös neljästi vuodessa ilmestyvän lehden Cool Runnings, joka ilmestyi ensimmäisen kerran vuonna 1980. Lehteä julkaisi Tero Kasken Black Star, ja Kasken ja Pekka Vuorisen lisäksi artikkeleita kirjoittivat enimmäkseen reggae-fanit, kuten esim. Tapsa Piirainen, Ari Holtti ja Pekka Ritola. Myös edesmennyt Helinä Rautavaara osallistui tarjoamalla kuvia ja muuta materiaalia. Tämän lisäksi hän järjesti Black Star -kaupassa reggae-aiheisia näyttelyitä.

Cool Runnings oli tavallaan mustaihoisten, tai tarkemmin sanottuna jamaikalaisen,

kulttuurin levittämistä Suomessa. Vaikka keskipiste oli reggaessa, lehdessä kerrottiin myös Jamaikan sosiaalisen, taloudellisen ja poliittisen elämän yleisistä puolista. Kerronnan tyyli ja sävy olivat enimmäkseen positiivisia. Tarkastellaan lähemmin Jamaikalla artikkelia, joka julkaistiin lehden vuoden 1980 kesänumerossa ja jonka kirjoitti Maria-Leena Jääskeläinen.

”Jo pelkän Jamaika-nimen kuuleminen on aina saanut vereni virtaamaan”, artikkeli alkaa. Jääskeläinen jatkaa kuvaamalla matkaa, joka vei hänet Suomen pimeästä ja masentavasta talvesta Jamaikan lämpimille ja aurinkoisille kaduille ja rannoille. Kuvat huokuvat lämpöä, ystävyyttä ja iloa – hymyilevä tyttö, jalankulkijat ja koira astelevat rauhallisesti Montego Bayn katuja pitkin. Yhden kuvan alla, joka esittää kahta naista kasseja kirjailemassa, lukee: ”Tyypillistä katukuvassa olivat ahkerat naiset, jotka kauniisti kirjailtuja kasseja myydessään koko ajan myös tekivät niitä lisää. Laiskana istuvaa kauppiasta ei näkynyt missään.” (Cool Runnings 2008, s. 13) Toisen kuvan alla, joka esittää koulutyttöjä, lukee: ”Koululaisilla oli erittäin siistit ja yhtenäiset puvut. Yleensä lapset eivät ujostelleet valokuvajaa.” (Cool Runnings 2008, s. 14)

Näiden kahden kuvan avulla Jääskeläinen karkottaa stereotypian likaisesta ja laiskasta mustaihoisesta. Omalla tavallaan Cool Runnings oli pyrkimys arvostella rasismia esittämällä mustaihoiset ja heidän kulttuurinsa positiivisessa valossa.

Kaikki uutiset eivät kuitenkaan olleet positiivisia. Vuoden 1983 syksyn numeron otsikko oli Cool and deadly Runnings. Numerossa kerrottiin mm. lähestyvistä kansallisista vaaleista ja kiihtyvistä väkivallasta, jonka uhreina puolitusinaa reggae-artistia oli saanut surmansa. Muissa eri numeroi-

den artikkeleissa kerrottiin tai esitettiin pätkiä paikallisten sanomalehtien uutisista, joissa kerrottiin murhista, aseellisista ryöstöistä ja poliittisesta ja huumeisiin liittyvästä väkivallasta. Raporttien yleissävy on kuitenkin inhimillinen ja positiivinen.

Afrikkalaiset maahanmuuttajat ja reggae

Tero Kasken Ylellä isännöimän reggae-ohjelman lisäksi pääkaupunkiseudulla ei ollut muita suuria reggae-konsertteja 1980-luvun alkupuolella. On kuitenkin joitain todisteita, että muutama reggae-ryhmä tuli maahan esiintymään joissakin konserteissa tai festivaaleilla. Yksi tällainen ryhmä, josta kirjoitettiin Cool Runningsin kesänumerossa (Aarnio ja Vuorinen 2008), oli Osmaha. Sen kokoonpanoon kuului kolme jamaikalaisista, kaksi guadeloupelaista ja yksi nigerialainen. Tuolloin Ruotsissa kiertueella oleva ryhmä oli saanut kutsun Suomeen Suomen Rauhanpuolustajat järjestön Afrikan komitealta osana organisaation rasisminvastaista kampanjaa. Maahanmuuttoviranomaiset kuitenkin estivät ryhmän maahantulon, sillä sen jäsenillä ei ollut riittävästi varoja kattamaan Suomen-vierailun kustannuksia. Kun Suomen Rauhanpuolustajat oli luvannut tukea ryhmää taloudellisesti, Osmaha, joka oli jo ehtinyt palata laivalla Tukholmaan, päästettiin lopulta Suomeen ja ryhmä esiintyi Pori Jazzeilla.

Mitä voidaan kertoa reggae-buumista sen syntyessä 1980-luvun loppupuolella, kun Suomeen saapui lisää maahanmuuttajia? Tänä aikana reggae-musiikkia kehitti merkillepantavasti Punky Reggae Party-klubin perustaminen vuonna 1989. Klubin perustamisesta vastasivat turkkilainen Mazhar Albekoglu, intialainen S. Ramamurthy

(Ram) ja somalialainen Adam Farham. Punky Reggae Party järjesti useita klubitapahtumia Helsingissä ja se toi maahan sellaisia reggae-ryhmiä kuin Jimmy Cliff, Roots Radics, Third World, Burning Spear, The Wailers, Dennis Brown ja Gregory Isaacs.

Sekä Mazhar, Ram että Adam olivat kohtaisin kulttuurista, jossa reggae-musiikki oli erittäin marginaalinen ilmiö. Keväällä 2009 tekemäni haastattelun mukaan Mazhar, jonka isä oli tšetšeeni ja äiti romanialais-kreikkalainen kristitty, kuuli reggaeta ensimmäisen kerran Kreikassa. Hän oli käymässä siellä kristittyjen lähetystyöntekijöiden kanssa (nimellisesti muslimi, mutta hän oli kääntynyt kristinuskoon). ”Totesin itselleni, että reggae on minun musiikkiani”, Mazhar sanoi, kun hän muisteli ensimmäistä kertaa, jolloin oli kuullut reggaeta.

Ram oli muuttanut Jamaikalle Intiasta opettaakseen englantia ja oli sittemmin ihasnutunut Karibian saaren tarttuviin reggae-rytmeihin. Myös Adamin kohdalla reggae näyttää astuneen hänen elämäänsä vasta hänen tultuaan Suomeen.

Ensimmäiset reggae-illat järjestettiin City Marathonilla, muutaman metrin päässä Helsingin Pitkästäsilasta – historiallisesti symbolisesta rajalinjasta Helsingin työväenluokan ja porvariston välillä. City Marathon houkutteli heti monia afrikkalaisia maahanmuuttajia, ja elämäkerrassaan Mazhar (Laamanen 2007) katsoo suosion johtuneen siitä, että monia mustaihoisia ei päästetty Suomessa ravintoloihin. Näin City Marathon tavallaan tarjosi monille afrikkalaisille maahanmuuttajille, joilta oli kielletty pääsy tavallisiin suomalaisiin ravintoihin, ensimmäisen kulttuuritilan kanssakäymiseen ja kotoutumiseen.

Haastattelussa Mazhar vahvisti, että reggae oli todellakin auttanut uusia mustaihoi-

sia maahanmuuttajia sopeutumaan suomalaiseen kulttuuriin, osittain siksi, että tuolloin suuri osa yleisöstä koostui nuorista suomalaisista naisista. Vastakkaisten sukupuolten välisiä suhteita muodostui väistämättä, ja niiden kautta afrikkalaiset maahanmuuttajat saivat kokonaisvaltaisemman kulttuurisen jalansijan isäntäyhteiskunnassa, kun osa heistä meni naimisiin paikallisten naisten kanssa tai sai lapsia heidän kanssaan.

Suomalaisten ravintoloiden taloudellinen selviytyminen perustuu ennen kaikkea alkoholin myyntiin. Mazharin mukaan ensimmäisten reggae-iltojen aikana alkoholinmyynti oli vähäistä, mikä loi vakavan uhkan Punky Reggae Partyn selviytymiselle. Ratkaisu oli pakko löytää, ja yhdessä City Marathonin johdon kanssa pääsymaksusta päätettiin luopua. Alkoholinmyynti kasvoi dramaattisesti, ja johto pyysi Punky Reggae Partyä järjestämään myös muita klubeja. Mazhar ja hänen kumppaninsa alkoivat järjestää muita musiikkiklubeja, kuten Hot Latin Party ja Hippie Party, joissa esiintyi muusikkoja, kuten esim. Sakari Kukko, Petri Walli ja Sami Kuoppamäki. Suurin osa Hippie Partyn yleisöstä oli suomalaisia, ja näin syntyi hieman ironinen tilanne, jossa maahanmuuttajat järjestivät vapaa-ajantointaa syntyperäisille suomalaisille.

Vaikka monet maahanmuuttajat, kuten somalialaiset, tulivat maista, joissa reggaeta ja yöklubikulttuuria tuskin tunnettiin tai joissa ne olivat vähintäänkin marginaalinen ilmiö, he kuitenkin ottivat ne omakseen ja osaksi kollektiivista mustaa identiteettiään. Se kuitenkin tarkoitti myös vieraiden tapojen, kuten islaminuskossa jyrkästi kielletyn alkoholin käytön, opettelemista ja omaksumista. Seuraukset eivät aina olleet miellyttä-

viä, etenkin kun humalassa ihmiset alkoivat usein räihinöidä. Tämä oli kuitenkin tavallaan osa kotoutumisprosessia – vaikkakin negatiivisessa mielessä.

Muuan henkilö, joka on mainostanut maahanmuuttajamusiikkia pitkän aikaa Suomessa, on Francis, tai yksinkertaisemmin DJ Francis. Francis tuli Suomeen Nigeriasta 1970-luvun lopulla ja aloitti DJ:nä yökerhoissa Jyväskylässä, jossa hän opiskeli taloustiedettä. Myöhemmin hän muutti Helsinkiin, jossa hän alkoi mainostaa reggae-musiikkia ja järjestää kesäisin perheille suunnattua vuosittaista päiväkonserttia nimeltä African Calling. Lyhyen elinaikansa aikana African Calling onnistui houkuttelemaan huomattavan määrän sekä monikulttuurisia että tavallisia suomalaisia perheitä, ja tarjosi näin ollen ihanteellisen paikan kulttuurienväliselle vuorovaikutukselle. Ilmeisesti tapahtuman alkoholinmyynti ei kuitenkaan tuottanut riittävästi voittoa, joten sen järjestäminen lopetettiin.

Francisin tunnetuin konsertti Helsingissä on epäilemättä Reggae Snowsplash, joka järjestetään joka talvi ja jossa tavallisesti esiintyy paikallisia suomalaisia ja maahanmuuttajamusiikoita sekä ulkomaalaisia reggae- ja hiphop-artisteja.

Myös yleisön profiili on muuttunut, ja toisin kuin kaksikymmentä vuotta sitten, osallistujissa on enemmän nuoria suomalaisia miehiä sekä huomattava määrä nuoria, joiden vanhemmat ovat taustaltaan erirotuisia – osa näistä nuorista on syntynyt 1980-luvun lopun ja 1990-luvun alun liitoista. Omalla vaatimattomalla tavallaan maahanmuuttajamusiikista on tullut sekä kulttuurisen että sukupolvien välisen vuorovaikutuksen väline, joka tarjoaa lisävirikkeitä kotoutumiselle.

Maahanmuuttajamusiikki ja kotoutuminen

Kuten monet tutkijat ja asiantuntijat ovat osoittaneet, musiikilla on erittäin tärkeä rooli yksilön kulttuuri-identiteetin uudelleenmuodostumisessa ja vahvistumisessa. Outi Puustinen tutki Jyväskylän yliopistossa toteutetussa tutkimuksessa (Puustinen 2008) gambialaisen kansanmusiikkiryhmän Jambedulan jäseniä, ja toteaa musiikin olevan osa maahanmuuttajan akkulturaatioprosessia. Kottakin (2007, sit. Puustinen 2008) mukaan akkulturaatio on ”kulttuuriominaisuuksien vaihtamista, joka on seurausta yksilöistä koostuvien erikulttuuristen ryhmien jatkuvasta kanssakäymisestä toistensa kanssa; toisen tai molempien ryhmien alkupeäraisten kulttuurien tavat voivat muuttua, mutta ryhmät pysyvät erillisinä”.

Puustisen mukaan gambialaiset muusikot tutustuivat suomalaiseen kulttuuriin, koska suomalaiset olivat heidän tärkein yleisönsä. Lisäksi hän toteaa, että lähes kaikki maahanmuuttajamuusikot ovat tehneet jonkin verran yhteistyötä paikallisten muusikoiden kanssa ja että he myös kuuntelevat suomalaista musiikkia. Tämän lisäksi maahanmuuttajat tavallisesti haluavat suomalaisten kuuntelevan heidän musiikkiaan, eivätkä välttämättä muiden maahanmuuttajien.

Toinen mielenkiintoinen löydös Puustisen tutkimuksessa on, että hänen tutkimansa gambialaiset eivät olleet olleet muusikoita tai soittaneet musiikkia Gambiassa, sillä he eivät kuuluneet perinteiseen musiikkikastiin tai -heimoon, vaan aloittivat soittamisen vasta tultuaan Suomeen. Musiikki oli näin ollen tapa korostaa tai painottaa heidän kulttuuri-identiteettiään uudessa sosiaalisessa ympäristössä.

Puustiselle akkulturaatio tarkoittaa samaa kuin kotoutuminen, prosessi, jossa

maahanmuuttaja ja isäntä- tai valtakulttuurin edustaja antavat ja ottavat toisiltaan, mutta säilyttävät kuitenkin omat identiteetinsä. Kotoutuminen, kuten Grete Brochman (2003) huomauttaa, ei tarkoita samaa kuin sulautuminen, johon on usein liitetty väkivaltaisia kansallisia kampanjoita ”poikkeavien sulauttamiseksi enemmistöön”, kuten hän sanoo.

Musiikki on ollut ja luultavasti on edelleen yksi tehokkaimmista akkulturaatiota tai kotoutumista edistävästä välineistä, tehokkaampi kuin mikään muu sosiokulttuurisen ilmaisun muoto. Musiikkiterminologiassa fuusiosta eli risteymästä tulee akkulturaatio ja kotoutumisen peilikuva.

Entä mitä kotoutuminen tarkoittaa suomalaisesta näkökulmasta? Necmiye Cömertlerin (2007) mukaan Suomen työministeriön vuoden 2001 määritelmää mukailten ”kotoutuminen tarkoittaa sellaisten tietojen ja taitojen omaksumista, jotka auttavat maahanmuuttajia asettumaan uuteen maahan, löytämään työtä ja kykenemään osallistumaan toimintaan yhteiskunnan tasavertaisena jäsenenä”. Tämän jälkeen voidaankin kysyä, mitä taitoja maahanmuuttajamuusikot ja muut maahanmuuttajat, jotka kuuntelevat heidän musiikkiaan, oppivat esiintymisten aikana ja niiden jälkeen. Useimmissa tapauksissa opitut taidot lienevät enimmäkseen sosiaalisia, kyky toimia toisesta kulttuurista tulevan henkilön kanssa ja tarvittavan kielitaidon omaksuminen siinä ohessa sekä verkostoitumistaitoja esimerkiksi työpaikan saamiseksi.

Suomen sisäasiainministeriön komitean valmisteleman maahanmuuttoa ja kotoutumista koskevan raportin (Sisäasiainministeriö 1997) mukaan maahanmuuttajien tarjoamat uudet kulttuurivaikutteet ja palvelut antavat erinomaisen tilaisuuden muuttaa valta-

väestön asenteita. Tämä havainto viittaa mahdollisuuteen esimerkiksi hyödyntää tai käyttää maahanmuuttajien kulttuuriesityksiä rasismien vähentämiseksi – tärkeä prosessi kotoutumisen edistämiseksi. Afrikkalaisien maahanmuuttajien musiikkiryhmät ovat vierailleet pääkaupunkiseudulla mm. kouluissa ja päiväkodeissa ja esitelleet ja opettaneet taitojaan suomalaisille lapsille. Näiden kampanjoiden tehokkuutta on vaikea arvioida, mutta ne kertovat kuitenkin vuorovaikutuksen tarpeesta valtaväestön kanssa. Vaikka Suomessa on muita rajoitteita, kuten kieli, musiikki on jossain määrin edistänyt ja edistää edelleen kotoutumisprosessia.

Edellä mainittu Sisäasiainministeriön mietintö on parhaimmillaan poliittinen kannanotto, joka on sittemmin liitetty kotouttamislakiin vuonna 1999. Sitä ennen jotkin alueelliset hallintoviranomaiset, kuten Helsingin kaupunki, ovat kuitenkin jo laatineet ja ottaneet käyttöön omia kotouttamisohjelmiaan.

Zechneriin (2002) viitaten Cömertler (2007) kuvaa maahanmuuttajien kotouttamista Suomessa kolmitasoiseksi prosessiksi, jonka osia ovat:

1. Kansallinen kotouttamispolitiikka;
2. Kunnallinen maahanmuuttajapoliittinen ohjelma;
3. Yksilöiden ja perheiden kotouttamissuunnitelmat.

Vahvan poliittisen hajauttamisperinteen vuoksi Suomen paikallisviranomaiset ovat kansallisten viranomaisten sijaan vastuussa politiikan toteutuksesta. Niinpä kotouttamisprosessia esiintyy pääasiassa kuntatasolla, ja se sisältää kolmannen tason elementtejä. On kuitenkin tärkeää huomata, että tässä mallissa kotouttamista pidetään monitahoisena prosessina, johon sisältyy poliitti-

sia, taloudellisia, sosiaalisia ja kulttuurisia puolia.

Tutkimuksen tarkoituksena on kuitenkin keskittyä siihen, miten musiikki voi auttaa yksilöä kotoutumaan yhteiskuntaan. Kuten edellä on selitetty, musiikki auttaa maahanmuuttajia kotoutumaan isäntäyhteiskuntaan kolmella tavalla:

1. Soittamalla kotimaan musiikkia suomalaisyleisölle;
2. Soittamalla musiikkia paikallisten muusikoiden kanssa ja luomalla fuusio- eli hybridigenren;
3. Kuuntelemalla yhdessä paikallisten fanien kanssa musiikkia omasta kotimaasta ja muiden kotimaista.

Olisi väärin väittää, että yksin musiikki määrittää maahanmuuttajan kotoutumista ja akkulturaatiota yhteiskuntaan. Muut tekijät, kuten taloudellinen tilanne (on tunnustettu tosiasia, etteivät muusikot, eivät paikalliset eivätkä ulkomaalaiset, voi luottaa taloudellisesti ainoastaan musiikista saamiinsa tuloihin), vaan myös koulutustaso ja kyky puhua ja ymmärtää paikallista kieltä, vaikuttavat kotoutumisprosessiin.

Tästä huolimatta taiteen merkitys yleensä maahanmuuttajien kotoutumisväylänä on laajalti tunnustettu pääkaupunkiseudun lähes kaikissa asianmukaisissa suomalaisissa instituutioissa ja organisaatioissa. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissätiö Cyporen (Saukkonen, Ruusuvirta ja Joronen 2007) toteuttamassa laajassa kyselyssä tutkijat havaitsivat, että suurin osa kulttuuria koskeviin kysymyksiin vastanneista suhtautui yleisesti ottaen positiivisesti maahanmuuttajiin, ja taiteen todettiin voivan olla tärkeä väline kotoutumisen edistämässä. Huomattiin, että organisaatioilla, kuten Caisalla, Helsingin kaupungin kansainvälisellä

kulttuurikeskuksella, on tärkeä rooli koko prosessissa:

”Todellisen kulttuurisen vuorovaikutuksen kehittymisen kannalta on tärkeä, että etnisille ryhmille luodaan mahdollisuus myös omista lähtökohdistaan nousevan taiteen

ammattilliseenkin harjoittamiseen yhteistyössä suomalaisten taitelijoiden kanssa, integroituneena kaupungin taidelaitosten tarjontaan tai omissa kokoonpanoissaan.” (Saukkonen, Ruusuvirta ja Joronen 2007, 24.).

Lähteet:

- Aarnio, Petri & Vuorinen, Pekka** (2008). Cool Runnings 1980–85 – Reggaeta pintaa syvemmältä. Helsinki: Fi-reggae.
- Brochmann, Grete** (2003). Welfare state, integration and legitimacy of the majority – a case of Norway. In Forsander Annika and Matti Similä (eds.): Cultural diversity and integration in the Nordic Welfare states. Helsinki: Helsinki University Press.
- Cömertler, Necmiye** (2007). Integration of Turkish immigrant Women in Finland into Finnish Society. Tampere: University of Tampere Institute for Social Research, Work Research Centre. Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.
- Ermutlu, Yonca** (2001). Maahanmuuttajamusiikin näkymättömyys ja turkkilaisen perinnesävelin orkesteri Nefes. Teoksessa Erkki Pekkilä (toim.): Steel pan, mbalax ja gamelan – tutkielmia maahanmuuttajamusiikeista. Helsinki: Maailmanmusiikin keskuksen julkaisuja 11.
- Gloria** (2009). Tammikuu. Helsinki: Sanoma Magazines Finland.
- Laamanen, Lamppu** (2007). Paljain jaloin. Mazhar Albekoglun Ihmeellinen Elämä. Lamplite Ltd 2007.
- Pekkilä, Erkki** (2001). Maailmanmusiikit ja musiikkimaailmat: suomalainen maahanmuuttajamusiikki tutkimuskohteena. Teoksessa Erkki Pekkilä (toim.) Steel pan, mbalax ja gamelan – tutkielmia maahanmuuttajamusiikeista. Helsinki: Maailmanmusiikin keskuksen julkaisuja 11.
- Puustinen, Outi** (2008). Musiikin merkitys gambialaisten maahanmuuttajamusiikoiden identiteetille ja akkulturaatioprosessille Suomessa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Pro gradu tutkielma, musiikkitiede.
- Räsänen, Auli** (2002). A Manju on two continents. A portrait of Arnold Chivalala. Finnish Music Quarterly 3/2002: 20–23.
- Saukkonen, Pasi & Ruusuvirta, Minna & Joronen, Tuula** (2007). ”Tulossa on jotain juttuja” -kyselytutkimus pääkaupunkiseudun taide- ja kulttuuritoimijoiden suhteesta maahanmuuttoon ja monikulttuurisuuteen. Helsinki: Cupore ja Helsingin kaupungin tietokeskus, Cupore verkkojulkaisuja 2/2007.
- Shillington, Kevin** (1989). History of Africa. London: Macmillan Publishers.
- Sisäasiainministeriö** (1997). Hallittu maahanmuutto ja tehokas kotoutuminen. Ehdotus hallituksen maahanmuutto- pakolaispoliittiseksi ohjelmaksi. Maahanmuutto- ja pakolaispoliittisen toimikunnan mietintö. Behärskad invandring och effektiv integration. Kommissionens förslag till invandrar- och flyktingpolitiskt regeringsprogram. Betänkande av kommissionen för invandrar och flyktingpolitik. Helsinki: Sisäasiainministeriö. Komiteamietintö 1997:5. Oy Edita Ab (1997).
- Westerberg, Hans** (1977). Suomalaiset Jazzlevytykset 1932/1976. Suomen jazzliitto 1977.

Ourvision 2009.

Kuva: Kansainvälinen kulttuurikeskus Caisa

Giacomo Bottà

Ourvision: Populaarimusiikki, arki ja kulttuurienväliset kokemukset Helsingissä

Johdanto

Ostan lipun ja odotan vuoroani jonossa jättääkseni takkini portsarille. Tämä on luultavasti ensimmäinen kerta, kun olen yksin konsertissa. Katselen ympärilleni ja odotan, että salin ovet avataan.

Caisa toimii Helsingin kaupungin kulttuuritoimiston alaisuudessa. Se sijaitsee Helsingin keskustassa Kaisaniemen metroaseman yläpuolella ostoskeskuksen yläkerrossa. Rakennuksessa on myös pikaruokaravintoloita, kauppoja ja elokuvateatteri, jossa on useampia näyttämöitä. Siellä taitaa olla myös joitain toimistoja. Outo paikka kaupungin laitokselle, mutta toisaalta, missä muualta voitaisiin järjestää jotain tämän kaltaista?

Paikaltani näen ravintolan pöytineen ja tuoleineen, vasemmalla puolella on baari. Oikealla puolellani on käytävä, joka johtaa pieneen konserttisaliin. Ovet avataan ja löydän istumapaikan yhdeltä takimmaisista riveistä. Lava on tyhjä valoja ja punaista ja kultaista kangasta lukuun ottamatta. Saliin on pikkuhiljaa saapunut noin 150–200 henkeä. Tyhjiä paikkoja ei ole. Pidän ohjelma-lehtistä kädessäni ja yritän tehdä muistiin-

panoja. On seitsemäs maaliskuuta 2008 ja tämä on Ourvision laulukilpailun Arabi-viisujen semifinaali. Yleisö on etnisesti varsin monimuotoista, monimuotoisempaa kuin yhdessäkään toisessa Helsingin kulttuuritapahtumassa. Monet paikallaolijat tervehtivät toisiaan ystävinä. Tunnistan joitakin valkoisia kasvoja muutamista paikoista, joissa käyn eniten; yliopiston ruokaloista, kaupungin kirjastoista ja muutamista elävää musiikkia tarjoavista baareista. Kolmehenkisen tuomaristo istuu takana heille varatussa tilassa kuten muutkin tv-kilpailujen vakavahenkiset tuomaristot.

Valot sammuvat ja Frankie B, afrikkalaisyntyinen DJ, skrätää R&B-kappaletta ja esittelee englanniksi illan juontajana toimivan Jani Toivolan. Tunnistan Toivolan heti tv:stä tutuksi tyypiksi, joka on juontanut Idolsia, perinteisempää televisioformaattia / poptähtikilpailua kaupallisella MTV3-kanavalla, ja on hassua nähdä hänet myös täällä. Se saa minut ajattelemaan, miten pienet mutta monipuoliset Suomen kulttuuri- ja mediapiirit ovat.

Juontaja puhuu hitaasti erittäin selvää englantia ja suomea. Hän vaihtaa jatkuvasti

kielestä toiseen, mikä aiheuttaa hilpeitä tilanteita. En usko olevani ainoa yleisössä, joka ponnistelee kahden kielen välillä. Olen tottunut aloittamaan lauseen suomeksi ja jatkamaan sitä englanniksi. Tämä tuo esitykseen läheisyyden ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Toivola selittää, että kaikki viisi semifinalistia esittävät kaksi kappaletta. Kaksi tuomariston valitsemaa esiintyjää jatkaa finaaliin ja yksi valitaan yleisön suositukseksi.

Irakilaisen laulajan Jawhar Karimin esityksen aikana tapahtuu jotain yllättävää. Kun Jani Toivola on esitellyt hänet, Karim jää lavalle esiintymään. Hänen vierellään seisoo nuori mies nahkatakissa kosketinsoittimen takana. Mies painaa nappia ja aloittaa Lähi-idän tyyllisen kappaleen, joka on saanut vahvoja vaikutteita pop- ja dance-musiikista, eikä näytä tekevän paljon muuta. Jotkut yleisön tytöistä alkavat heti tehdä istuultaan itämaisia tanssiliikkeitä, nostavat käsivartensa ja heiluttavat niitä.

Minuutit kuluvat, ja Karim vain osoittaa mikrofonilla yleisöä, heiluttaa sitä ilmassa, taputtaa käsiään ja ottaa muutamia tanssiaskelia. Hän tietää, miten lavalla esiinnyttään ja yleisöä lämmitellään. Kuulen, kuinka jännitys nousee pienessä miesryhmässä, joka istuu vieressäni. Kun Karim lopulta alkaa laulaa, yleisö hurraa kovaäänisesti, eivätkä lähelläni istuvat miehet juurikaan yritä hillitä innostustaan. Eräs heistä, hieman muita vanhempi, hyppää ylös, taputtaa käsiään ja tanssii, kun toinen heiluttaa kädessään istuultaan valkoista nenäliinaa ja kolmas nostaa misbahansa (rukousnauhansa). Yleisön joukossa oleva nainen päästää äänekkään vibraattokiljaisun. Turvamiehet, Caisan vapaaehtoiset työntekijät, pyytävät ihmisiä istumaan paikoilleen, sillä seisossa he peittävät takanaan istuvien näkyvyyden. Kolme

miestä noudattaa käskyä ja jatkaa heilumista istuallaan juuri nauttimassaan täydellisessä vapaudessa.

Tämä lyhyt päiväkirjamerkintä ensimmäisestä kokemuksestani Ourvision-laulukilpailusta on tässä monesta syystä. Ensinnäkin, kuten Martin Stokes (1997) ehdottaa, musiikki voi määrittää ja muuttaa paikkoja ja identiteettejä omaksuen näin osan niiden ”sosiaalisesta tarkoituksesta”. Hänen mukaansa musiikin esittäminen, kuuntelu tai siitä puhuminen ”herättävät (–) kollektiivisia muistoja ja edustavat kokemuksia paikasta tavalla, jonka vertaista sosiaalista tapahtumaa ei löydy intensiteetillä, voimalla ja yksinkertaisuudella mitattuna” (Stokes 1997, s. 3).

Tämä on juuri se, mitä edellä mainitut irakilaismiehet osoittivat rikkomalla kilpailun etikettiä ja hurraamalla kovaäänisesti paikalliselle sankarilleen tämän esityksen aikana. Hetken, poplaulun esittämisen ajan, tapahtumat lavalla ja yleisössä yhden Ourvision-semifinaalin ajan merkitsivät jotain todella tärkeää näille miehille: iloa, viihdettä ja ylpeyttä. Tapahtumat todistivat vaikutuksesta, joka populaarimusiikilla voi olla paikan, ajan ja seurallisuuden kokemiseen. Lisäksi irakilaiset muodostavat yhden pakolaisryhmän, joka on löytänyt turvapaikan Suomesta (katso Juntusen artikkeli tässä kirjassa). Näin ollen populaarimusiikki voidaan nähdä myös laajempien diasporayhteyksien kehittämisen välineenä muualla olevien paikkojen ja ryhmien välille.

Tässä luvussa kerrotaan Helsingin roolista tapahtuman järjestäjainstituutioon ja nykyaikaisena kulttuurien välisenä kaupunkina (Wood & Landry 2007.). Lisäksi analysoidaan, miten jotkin kulttuurikokemukset (kuten musiikin tekeminen, esittäminen ja kuunteleminen) voivat muodostua yhtei-

sen tunnustamisen ja kulttuurien välisen vuorovaikutuksen välineeksi, ja miksi tämä on niin tärkeää.

Populaarimusiikki, arki ja paikka

Populaarimusiikilla on yhdistävä ja kestävä rooli jokapäiväisessä elämässämme. Esimerkiksi julkisissa tiloissa yhä useammat ihmiset käyttävät mp3-soittimia, kuten iPodia. Michael Bullin (2005) mukaan henkilökohtaisten musiikkisoitinten käyttö liittyy läheisesti sosiaalisen läheisyyden tarpeeseen. Tätä läheisyyttä puuttuu suurista kaupungeista, joissa valtaosa jokapäiväisistä kohtaamisistamme tapahtuu vieraiden ihmisten kanssa. Liikumme kaupungeissa enimmäkseen itseksemme, ja musiikki luo adornomaisen ”kompensoidun metafysiikan”, väärennetyn sosiaalisen läheisyyden tunteen, joka kumoo arkipäivämme rutiineja. Yhden kappaleen tai kokonaisen soittolistan kuunteleminen luo henkilökohtaisen ja yksilöllisen taustamusiikin kohtamallamme tilalle ja tekee siitä mielenkiintoisemman ja samalla selvemmän ja ymmärrettävämmän.

Etnisten vähemmistöjen tai maahanmuuttajien kohdalla tämä on vielä tärkeämpää. Uudessa, usein ulkopuolelle sulkevassa ympäristössä, musiikki toimii vapauttavana rauhoittajana. Se auttaa sulattamaan tuntemattoman ja muuntamaan sen joksikin, johon voi kuulua tai jossa on hyvä olla.

Samankaltainen vaikutus syntyy myös populaarimusiikin kollektiivisessä käytössä, esimerkiksi klubeilla. Klubit ovat fyysisiä tiloja, jotka synnyttävät uudelleen joitain kaupunkielämän piirteitä; anonymiteetti ja ihmistiheys, sosiaalinen etäisyys ja tilassa koettava läheisyys ovat kaikki urbaaneja

ominaisuuksia, jotka korostuvat tanssilattialla. Samaan aikaan klubi myös kumoo nämä samat urbaanit piirteet, ennen kaikkea ”liiallisen seurallisuuden” (esim. tanssiminen, koskettaminen, halaaminen) avulla. Tämä on päinvastaista kuin Georg Simmelin (1903) urbaanin itseriittoisuuden ja välinpitämättömyyden teoriassa. Klubi myös haastaa ihmisten päiväsaikaisen, ammattiin, talouteen, seksuaalisuuteen sekä sosiaaliseen, etniseen ja kulttuuriseen asemaan perustuvan identiteetin, ja tuhoaa sosiaaliset rajat, jotka ovat tyypillisiä hallitulle päiväsajan urbaanille elämälle. Se mahdollistaa väliaikaisen yöllisen identiteetin luomisen, joka voidaan säilyttää myöhemmin tai olla säilyttämättä, samalla tavalla kuin Michail Bachtinin (1986) kuvailemassa karnevaalin metaforassa.

Klubi määrittää uudelleen myös kaupungin toimintatavan, siirtää keskuksia ja reunoja, muokkaa sosiaalisia ja tilallisia rajoja ja siirtää painopisteen tuottavuudesta kulutukseen. Klubien populaarimusiikin kulutus koskettaa myös etnisiä rajoja. Disko- ja hiphop-musiikki syntyivät 1970-luvulla New Yorkissa leviämällä etnisestä ryhmästä toiseen afroamerikkalaisten ja latinalaisamerikkalaisten parissa suurissa kaupunginosissa, kuten Bronxissa ja Queensissä.

Myös kaupunkifestivaalit ovat tärkeä elementti urbaanissa seurallisuudessa. Tiedyt kaupungit painottavat monikulttuuristen tapahtumien tärkeyttä. Esimerkiksi Berliinissä järjestetään vuosittainen kulttuuri-karnevaali Karneval der Kulturen ja Helsingissä Maailma Kylässä -tapahtuma. Pariisissa ja Manchesterissä painotetaan etnisten festivaalien tärkeyttä järjestämällä kiinalainen uusivuosi. Ei ole tarpeen viitata populaarimusiikin tärkeään rooliin kaikissa näissä tapahtumissa.

Tiettyihin paikkoihin liittyy voimakkaita populaarimusiikkiassosiaatioita, ja tietyt musiikkipiirit liittyvät vahvasti tiettyihin paikkoihin. Buenos Airesiin tai Seinäjoelle matkustetaan tangon vuoksi, Seattleen grunge-musiikin vuoksi ja Pariisiin ranskalaisen chansonin vuoksi. Liverpoolissa odotamme ”tuntevamme”, emme pelkästään kuulevamme, Beatlesin ja Wienissä valsin. Kaikki nämä assosiaatiot ovat rakentuneet tiettyjen kaupunkikuvien kasaannuttua tiettyihin soundeihin musiikkivideoissa, kuvissa ja videoissa (Bottà 2009). Tästä syystä jotkin musiikkityylit kykenevät muuttamaan käsitystämme paikoista; ranskalaisen chansonin kuunteleminen raitiovaunussa Helsingissä voi vaikuttaa kokemukseen syvästi.

Myös musiikin esittäminen voi olla osa ihmisten arkea harrastuksina (esim. kuorolaulu, karaokebaarissa esiintyminen töitten jälkeen, fanfaarin soittaminen trumpetilla) tai ammattina (katusoittaja metroasemalla, ammattimusiikko kiertueella, DJ paikallisella klubilla). Musiikin esittäminen avaa paljon mahdollisuuksia kulttuurien väliseen kanssakäymiseen, sillä musiikki itsessään on kansainvälinen kieli, joka voittaa verbaalisen viestinnän vaikeudet.

Ourvision: laulukilpailu

Ourvision on laulukilpailu, jota Helsingin kaupungin kulttuuriasiainkeskuksen alaisuudessa toimiva kulttuurikeskus Caisa on isännöinyt vuodesta 2007 lähtien. Caisa visioi Ourvision-kilpailun vuonna 2007 osaksi Euroviisujen rinnakkaistapahtumia. Se järjestettiin nopeasti, mutta se vaikutti heti paikallisiin monikulttuurisiin musiikkipiireihin ja laajempaan yleiseen mielipitee-

seen. Niinpä kilpailu on järjestetty myös vuosina 2008 ja 2009. Vielä ei ole varmaa järjestetäänkö se myös vuonna 2010, vai pidetäänkö tauko kilpailun uudelleenarviointia varten.

Kilpailun säännöt ovat hyvin yksinkertaiset. Kilpailijoiden on oltava maahanmuuttajia tai maahanmuuttajataustaisia ja asuttava pysyvästi Suomessa. Kilpailijat voivat olla sooloartisteja tai bändejä (bändissä saa olla suomalaistaustaisia jäseniä) ja he voivat esittää alkuperäistä materiaalia tai cover-kappaleita haluamallaan kielellä, vaikka osallistujia kannustetaan laulamaan omalla (äidin)kielellään (katso Ourvisionin säännöt 2008, sääntö nro 4).

Kilpailu on jaettu viiteen maantieteelliseen alueeseen, joiden intuitiiviset nimet ovat Amerikkaviisut, Aasiaviisut, Afroviiisut, Arabiviisut ja Eurooppaviisut.

Valintaprosessi alkaa yleisellä koelaululla, joka perustuu lyhyeen esitykseen ja haastatteluun tuomariston ja tuottajien edessä. Vuonna 2008 koelauluun osallistui yli 150 henkeä, joista suurin osa Euroopasta ja Aasiasta. Tämän jälkeen esikarsinnoissa valitaan 13–14 kilpailijaa jokaiseen viisuryhmään, joista jokaisesta viisi jatkaa semifinaaleihin. Grande Finaleen valitaan kaksi kilpailijaa jokaisesta viidestä viisuryhmästä taistelemaan koko kilpailun voitosta.

Yleisöäänistä esiintyjät saavat tietyn määrän pisteitä tuomariston antamien pisteiden lisäksi. Vuonna 2008 tuomaristoon kuuluivat Tidjân Ba (Kwanin laulaja, näyttelijä ja tuottaja), Mariska (hiphop-artisti, lauluntekijä ja tuottaja), Kim Herold (poplaulaja) ja Ilkka Vainio (lauluntekijä ja Edel Recordsin tuotantopäällikkö). Finaalissa palkitaan ensimmäinen, toinen ja kolmas sija, paras oma laulu, paras bändi, paras ääni ja paras esitys.

Ourvision 2009. Kuva: Kansainvälinen kulttuurikeskus Caisa.

Kitari Mayele, Caisan kulttuurituottaja, on Ourvisionin pääorganisoiija. Hänen mukaansa Ourvision-nimi syntyi tavasta kuvata ”meidän omaa tapaamme” järjestää laulukilpailu, ja se liittyy osittain Lordiin, suomalaisbändiin, joka yllätti kaikki voittamalla Ateenan Euroviisut vuonna 2006 esittämällä hardrock-kappaleen Hard Rock Hallelujah ja esiintymällä kauhuelokuvien inspiroimassa hirviöpuvussa.

Myös maahanmuuttajien ja Lordin välinen yhteys herättää mielikuvia. Molemmissa tapauksissa kyky ja tunnustus näyttävät kätkeytyvän kulttuurillisten ”naamioiden” tai monimuotoisuuden leimojen taakse. Ourvision pyrkii ennen kaikkea tukemaan Suomen ulkopuolella syntyneitä artisteja saamaan tunnustusta paikallisella musiikkiareenalla. Toimimalla näin se auttaa maahanmuuttajia myös vahvistumaan, olemaan ylpeitä itsestään ja onpa se joskus onnistunut jopa korjaamaan rikkoutuneita perheiteitä.

Ourvision monikulttuurisena tapahtumana

”Valtavirran dominoivan kulttuurin” (sukupuolen, rodun tai seksuaalisuuden ”voima”) ja ”alempien vähemmistökulttuurien”, yhteisöjen, jotka usein määrittävät itsensä johon toisensa vastaiseksi, välinen raja näyttää haastavan jatkuvasti nykyaikaiset kulttuurin määritelmät (katso esim. Hall & Richardson 1980).

Ongelma mutkistuu entisestään, kun kohdataan nykyaikainen kaupunkiympäristö, jossa monikulttuurisuuden ja kulttuurienvälisyyden liittyminen muuttoliikkeen aiheuttamiin suuriin muutoksiin ja ”erilaisuuden rinnakkaiseloon” monissa Euroopan

kaupungeissa on hyväksytty. Globalisaatio ja ihmisten, tavaroiden ja tiedon jatkuva liikkuminen maapallolla on hitaasti murentamassa selkeitä kansallisia identiteettejä, jotka perustuvat vereen ja maahan.

Kulttuuria tulee lähestyä ensiksi ”muutoksen” idean kautta. Kulttuuri ei ole mitään kiinteää, pysyvää ja muuttumatonta, vaan jotain, joka jatkuvasti mukautuu, kehittyy ja muuntuu ajassa ja tilassa. Myös yksilön näkökulmasta kulttuurit ovat jotain, jonka me omaksumme, jota luomme uudelleen ja muokkaamme joka päivä olemalla vuorovaikutussuhteessa kaupungin kanssa tilana ja sosiaalisena kokonaisuutena ja neuvottelemalla paikkamme siinä.

Kuten Bloomfield ja Bianchini (2004), Wood ja Landry (2007) ja Bloomfield (2007) toteavat, kulttuurienvälinen vuorovaikutus voidaan nähdä yhteisen tunnustamisen, avoimuuden ja vuorovaikutuksen tärkeänä elementtinä urbaanissa ympäristössä.

Esimerkiksi Wood ja Landry painottavat teoksessaan *The Intercultural City* kulttuurien välisten uudistajien, tavallisesti toisen sukupolven tai monikulttuurisen taustan omaavien kansalaisten, roolia vuorovaikutuksen vilkastuttamisessa kulttuurien välillä kaupunkitasolla. Näiden uudistajien joukkoon kuuluvat Woodin ja Landryn mukaan myös artistit.

Toinen Woodin ja Landryn analyysin elementti on rooli, joka kaupungin hyväksynnällä on kulttuurien välisyydessä. Itsensä identifioiminen oman kaupungin ja siihen liittyvän tunteen kautta jonkinlaisen paikantavien tapahtuman avulla luo kotoutumisen perusvälineet.

Kolmas tärkeä elementti löytyy Aminin (2002) tutkimuksesta, jossa viitataan ”paikan mikrokulttuurien” ideaan ja muutoksiin

kulttuurienvälisessä vuorovaikutuksessa. Niitä aiheutuu tavanomaisissa kohtaamispaikoissa ja näiden paikkojen näkemisestä resursseina.

Ourvision edustaa kulttuurienvälistä tapahtumaa kaikilla edellä mainituilla tasoilla. Sen on organisoinut monikulttuurinen uudistaja, Kitari Mayele, ja osallistujat ovat usein henkilöitä, joilla on avoimet ja monimutkaiset identiteetit ja jotka tulevat paikoista, joissa on monia kulttuureita, ja jotka elävät ”niiden välimailla”.

Samalla kilpailu on kaupungin juhlintaa. Kaupunkina Helsinki loi kilpailun, jota se isännöi ja ylläpitää taloudellisesti. Ourvision järjestetään useimpien kilpailijoiden, järjestäjien, yleisön ja kilpailusta verkon sosiaalisissa verkostoissa keskustelevien (Ourvisionille ja joillekin sen esiintyjille on omistettu ainakin kolme Facebook-ryhmää) kotipaikalla. Lisäksi kilpailun finaali järjestetään Finlandia-talossa, Suomen tärkeimmässä konserttitalissa, joka yhdistetään voimakkaasti monoliittiseen korkeakulttuurin tuntemukseen (alkaen nimestä ja jatkuen vuotuisella ohjelmalla). On erittäin merkittävää, että kaupunki esittelee populaarimusiikin monikulttuurisia kykyjään klassisen musiikin tempelissä.

Aminin (2002) ”mikrokulttuurin” ideaan viitaten voidaan väittää, että kilpailun kuluessa Caisa muuttuu eloisaksi keskustelun ja vuorovaikutuksen keskipisteeksi, johon saapuu myös ihmisiä sen normaalin piirin ulkopuolelta. Tämä hyörinä pitäisi voida säilyttää vuoden ympäri. Itse asiassa, kun viitataan populaarimusiikin jokapäiväiseen kulutukseen Helsingissä, löytyy suuri ristiiriita; julkista piiriä dominoi valtavirran suomalainen populaarimusiikki tai kansainväliset artistit, jotka houkuttelevat monokulttuurista yleisöä. Olisi harvinaista nähdä

Ourvisionin etninen sekoitus jossain kaupungin muissa populaarimusiikkiin liittyvissä tapahtumissa.

Musiikkiesitykset kulttuurienvälisinä kokemuksina

Kulttuurienvälisen kokemuksen idea ei jää organisointitasolle eikä siihen tosiasiaan, että Ourvision kokoo erilaisia vähemmistöjä ja tekee niistä näkyviä lavalla.

Itse asiassa kulttuurienvälistä kokemusta voidaan analysoida myös esittävänä ja luovana tekona. Tässä tarkastellaan lähemmin kahta materiaalia vuoden 2008 Ourvision-kilpailusta. Ensimmäinen materiaali on Pascal Gaudion, kanadalaissyntyisen osallistujan, laulun FFFF Song sanat. Laulu esitettiin Amerikkaviisujen semifinaalissa. Toinen materiaali on kuubalaissyntyisen artistin Norlan ”El Missionarion” esitys kilpailun Grande Finalessa. Molemmat laulajat asuvat Helsingissä. Gaudio ei ollut koskaan aikaisemmin esittänyt musiikkia julkisesti ja päätti osallistua Ourvisioniin hovin vuoksi. Hän otti mukaan suomalaisen ystävänsä, joka soittaa kitaraa ja joka teki suurimman osan sävellyksistä ja sanoituksista erityisesti tätä kilpailua varten. Norlan puolestaan on tehnyt musiikkia jo vuosia. Hän oli mukana kuubalaisen hiphop-musiikin ensimmäisessä aallossa Alto Voltaje -projektissa vuonna 1996 ja on yrittänyt lyödä itsensä läpi Suomen ja Euroopan markkinoilla vuodesta 2005.

Gaudio lauloi FFFF Song -laulun toisena kahdesta semifinaaliesityksestään Amerikkaviisuissa kitaran säestyksellä. FFFF Songin esityksen aikana molemmilla esiintyjillä oli yllään takit, joita heillä ei ollut ensimmäisen laulun aikana, mikä kertoi sävyn vaihtumi-

sesta. Tyyllillisesti laulu on kevyttä swingiä, ja sanat tuovat siihen kabareemaista tunnelmaa. Tätä vaikutelmaa vahvisti se, että Gaudio lauloi ja soitti samaan aikaan kahdesta puupalikasta tehtyä rytmisoitinta eli luita.

Kun häneltä kysyttiin laulun merkityksestä ja esiintymisestä, hän sanoi:

Laulun nimen neljä F-kirjainta tarkoittavat ranskan kieltä (French), suomen kieltä (Finnish), kansanmusiikkia (Folk) ja hauskuutta (Fun). Emme olleet koskaan aikaisemmin esiintyneet yleisölle. Päätimme osallistua huvin vuoksi. Emme tienneet, miten laulu toimisi yleisön edessä, se on show'ta. Laulu on viihdyttävä, erilainen. Erittäin nopea melodinen sointukulku, ajatus ulkomaalaisesta/turistista Suomessa etsimässä poroa ja ponnistelemassa kielen kanssa. Englanti, ranska, ruotsi, suomi. Minulla on oma aksenttini ja laulussa on varmasti osa, jota he (yleisö) eivät ymmärrä, mistä syystä se on hämmentävä, mutta se on niin hämmentävää kuin se on, meille ja päähenkilölle. Kulttuuriini kuuluu tehdä pilaa asioista.

(Pascalin haastattelu, 7. huhtikuuta 2008.)

Laulu alkaa ranskaksi, jatkuu englanniksi, vaihtuu ruotsiksi ja loppuu suomeksi. Se on laulu kielellisistä sekaannuksista ja väärinymmärryksistä, jotka juontuvat paikkojen stereotyyppisistä kuvista. Tosiasiassa Helsingistä ei löydy poroja, ravintoloissa tarjottavaa lihaa lukuun ottamatta, kuten laulun lopussa huomautetaan. Laulu on myös varsin leikkisä ruotsin käytön suhteen Helsingissä, mitä lause ”the test was not successful” korostaa, ja samaan aikaan säestyksessä on tauko.

Näiden neljän kielen käyttö laulussa ei ole sattumanvaraista. Gaudio on syntynyt

Quebecissä, Kanadan ranskankielisellä alueella ja suomi ja ruotsi ovat Suomen viralliset kielet.

Selittäessään laulun kepeää sävyä (neljäs F: hauska, fun) hän viittaa omaan paikalliseen kulttuuriinsa, jossa boîte à chansons -laulujen laulaminen yhdessä baareissa ja vitsien kertominen on yleistä.

Kilpailija viittaa myös siihen, että kaikissa hänen lauluissaan on ”riipaus kansanmusiikkia” (laulun nimen kolmas F). Tämän hän liittää esimerkiksi rytmikapuloiden, jotka perinteisesti valmistetaan naudan kylkiluista, käyttöön. Luut ovat irlantilainen kansanmusiikissa käytetty rytmisoitin, jota Gaudio oppi soittamaan kansantanssiryhmässä Quebecissä. Quebecissä kansanmusiikki näyttää viittaavan eurooppalaisten ja amerikkalaisten perintöjen erilaisista elementeistä koostuvaan sekoitukseen.

Omaa alkuperäänsä kuvaillessaan Gaudio viittaa erilaisiin elementteihin, samaan masentavaan ilmastoon kuin Suomessa, mutta samalla ranskan kieleen liittyvään välimerelliseen ”joi de vivreen”.

Norlan ”El Missionarion” esitys Finlandia-talon Grande Finalessa voidaan nähdä myös kulttuurienvälisenä kokemuksena. Siihen liittyy tällä kertaa tekstuaalisten elementtien lisäksi myös visuaalisia elementtejä. Laulu on tyypillinen urbaani R&B-sävel, jossa on vaikutteita reggaetonista. Reggaeton on varsin uusi musiikkityyli, joka syntyi reggaen ja hiphopin sekoittuessa, ja se on erittäin suosittua Latinalaisessa Amerikassa, Yhdysvalloissa ja espanjaa puhuvien siirtolaisten yhteisöissä ympäri maailmaa. Havannalaissyntyinen artisti määrittää itsensä lähetystyöntekijäksi (el missionario), joka tuli Suomeen levittämään ”reggaetonin ilosanomaa”. Laulun esityksessä, joka on valittu Finlandia-talossa jälkimmäiseksi

FFFF song (Pascal Gaudio & Pete Kaenmaki) laulun sanat

Aider moi, il fait froid
Trop d'café j'suis toute énervé
j'ai cherché, j'ai pas trouvé
A vous j'ai demandé
– En Français
Dite moi, a quoi j'ai pensé

She looked at me visciouly
As if I was from Mercery
still kindly, i ask my way
Please tell me where Reindeer stay?
– Silently she replied to me
with this look
you are crazy

Anteeksi, Auta mua
Missä, Porot alan suuttua
Suunnan, näyttää, toiveeni, täyttää
Tuonnepäin – ala läpyttää
– Tahdon halata, oikein rutistaa mut
tyttö alkoi murista

She started to scream
I ran off like a beam
Still i don't know where to find my dream
I saw a bunch of guys
I said them Hi!
Though they looked, i should have just
walked by

– I tried my best, decided to test
"Vem som vet om rener bäst?"

- tauko -
"The test was not successful"

Ils m'ont fait mangé plein de truc je pas
prononcé
du mämmi, jusqua, musta makkara
Je l'ai finalement trouvé, dans mon
assitete ils mont proposé

HYVÄÄ RUOKKA HALUA

kahdesta kappaleesta, Norlan ilmestyy la-
valle pukeutuneena kylpytakkiin ja hänen
kaulassaan roikkuu löylykauha. Esityksen
aikana outo asu saa selityksen; laulun nimi
on Sauna Caliente, ja kertosaikassa vaadi-
taan rytmikkäästi ”anna mulle löyly –
löyly”. Laulussa ei voisi olla suomalaisem-
paa aihetta – se kertoo saunasta.

Tämä tulee vielä selvemmäksi, kun ryt-
misen tauon aikana Norlan ja muutama muu
bändin jäsen tanssivat lauluun kuuluvaa ko-
reografiaa, jonka aiheena on saunavihta, jol-
la he vihtovat rytmikkäästi selkäänsä.

Tämä esitys perustuu myös suomalaisen
kulttuurin elementtien humoristiseen omak-
sumiseen ja niiden vieraannuttamiseen täy-
sin erilaiseen kontekstiin. Banaali arki
muuttuu eksoottiseksi ja uudeksi, kun se
nähdään ”erilaisten kulttuurilinjien” läpi.

Loppupäätelmät

Tässä luvussa on pyritty ensiksikin tunnus-
tamaan populaarimusiikin tärkeys arjessam-
me, ja etenkin sen merkitys käsityksillemme
paikoista. Kuten johdannossa esitettiin, Sto-
kes (1997) viittaa musiikin ”intensiteettiin,
voimaan ja yksinkertaisuuteen”, ominai-
suuksiin, jotka tehostavat sen kommunika-
tiivista roolia kaupungissa. Musiikin soitta-
minen, kuunteleminen ja siitä puhuminen
ovat olennainen osa monien arkea etnisestä
taustasta riippumatta. Musiikki voi antaa
paikoille merkityksiä ja tehdä niistä ymmär-
rettäviä. Musiikki on myös tärkeä väline jul-
kisten tilojen seurallisuudessa, ja se voi
ylittää sosiaalisia, etnisiä, taloudellisia ja
kulttuurirajoja.

Laulukilpailuna Ourvision toimii popu-
laarimusiikin juhlanäytöksinä edellä maini-
tussa suhteissa ja tuo arvoa Helsingin moni-

muotoisuudelle sekä tukee kulttuurien välisiä työtä eri tasoilla.

Ennen kaikkea Ourvision tarjoaa institutionaalisesti selvän tuen maahanmuuttajien luovien taitojen tunnistamiselle ja kehittämiseksi.

Toiseksi se toimii tilan tasolla avaamalla kulttuurikeskus Caisan suurelle kävijämäärälle ja muuntamalla korkeakulttuurisen Finlandia-talon lahjakkaiden maahanmuuttajataustaisten amatöörien näyttämöksi.

Kolmanneksi Ourvision antaa luovalla tasolla laulajien ja bändien kehittää kulttuuri-

rien välisiä kokemuksia ja sisältöjä painotta-
matta heidän ”perintöönsä” tai ”taustaansa”
liittyviä tekijöitä.

Vaikka Ourvision on yksinkertainen laulukilpailu, ajallisesti ja tilallisesti rajallinen tapahtuma, sen vaikutusta koko kaupunkiin ei pidä aliarvioida. Kulttuurien väliset kokemukset liittyvät toisiinsa ja voivat siten muuttaa vakiintuneita ja perinteisiä käsityksiä vapaa-ajasta, arjesta ja kulttuurista ja vaatia niille oikeutta ylipäänsä kuulua Helsinkiin.

Lähteet:

- Amin, Ash** (2002). *Ethnicity and the Multicultural City: Living with Diversity*. Report for the ESRC CITIES Programme and the Department of Transport, Local Government and the Regions.
- Bachtin, Michail** (1986). *Rabelais and his World*. Cambridge Mass, MIT.
- Bloomfield, Jude & Bianchini, Franco** (2004). *Planning for the Intercultural City*. London: Comedia.
- Bloomfield, Jude** (2007). *Intercultural Dialogue: Creating the New*. Proceedings of the 'Expanding Cultures' Conference, Melbourne, July 2007, www.cultural-development.net.au/expandingcultures.
- Bottà, Giacomo** (2009). The city that was creative and did not know: Manchester and popular music 1978–97. *The European Journal of Cultural Studies* 12: 3, 347–365.
- Bull, Michael** (2005). No Dead Air! The iPod and the Culture of Mobile Listening. *Leisure Studies* 24:4, 343–355.
- Hall, Stuart & Jefferson, Tony** (1980). *Resistance Through Rituals: Youth Subcultures in Post-War Britain*. London: Hutchinson.
- Ourvisionin säännöt** 2008.
- Simmel, Georg** (1903). *The Metropolis and Mental Life*. Teoksessa Wolff, Kurt (1950). *The Sociology of Georg Simmel*. New York, Free Press.
- Stokes, Michael** (1997). *Ethnicity, Identity and Music. The Musical Construction of Place*. Oxford & New York, Berg.
- Wood, Phil & Landry, Charles** (2007). *The Intercultural City: Planning For Diversity Advantage*. London: Earthscan.

Haastattelut:

Pascal Gaudion haastattelu. 7. huhtikuuta 2008.

Verkkosivustot:

www.norlansite.com/ (vierailtu viimeksi: 16.06.2009)

www.ourvision.fi (vierailtu viimeksi: 16.06.2009)

VIDEO:

SAUNA CALIENTE (Norlan 'El misionario'). Esiintyminen Finlandia-talossa, Helsinki, 26. huhtikuuta 2008, Ourvision Grande Finale: <http://www.youtube.com/watch?v=N1SQDfXz4-E>

V Yhteenveto ja johtopäätökset

Sammandrag och slutsatser

Summary and conclusions

Yhtäläisyyksiä, eroja ja kulttuurien välisyyttä

Kirjan alussa asetettiin tavoitteeksi selvittää, miten pääkaupunkiseudun virkistys- ja kulttuuripalvelut ovat tavoittaneet maahanmuuttajataustaista väestöä, ja mitä muita sellaisia vapaa-ajanviettotapoja heillä on, joiden kannalta alueen palveluilla on merkitystä. Koska maahanmuuttajat eivät ole homogeeninen vaan pikemminkin erittäin heterogeeninen väestöryhmä, pyrittiin kirjan artikkeleissa tarkastelemaan näitä kysymyksiä mahdollisimman monesta eri näkökulmasta.

Jorosen ensimmäisessä artikkelissa verrattiin valtaväestön, venäläisten, virolaisten, vietnamlaisien ja somalialaisten näkemyksiä vapaa-ajan harrastusten tärkeydestä ja tarkasteltiin harrastuspreferenssejä eri väestöryhmissä. Tarkastelussa selvisi, että eri elämänalueiden keskinäinen tärkeysjärjestys on hyvin samanlainen kaikilla työllisillä maantieteellisestä taustasta riippumatta. Sekä suomalaisen kantaväestöön kuuluvat että maahanmuuttajataustaiset pitivät kotia ja perhe-elämää tärkeimpänä, työ oli toiseksi tärkein ja vapaa-ajan harrastukset vasta kolmanneksi tärkein elämänalue. Vapaa-ajan harrastusten tärkeäksi kokeminen vaihteli sekä valtaväestöllä että maahanmuuttajilla sukupuolen, iän, elämänvaiheen ja kou-

lutuksen mukaan. Naisille perhe oli keskimäärin tärkeämpi kuin miehille, korkeasti koulutetut arvostivat vapaa-ajan harrastuksia yleisemmin kuin vähemmän koulutetut ja lapsettomat yleisemmin kuin ne joilla oli lapsia.

Vaikka elämänalueiden keskinäinen tärkeysjärjestys oli kaikilla tutkituilla ryhmillä sama, oli ryhmien välillä eroja siinä suhteessa, kuinka voimakkaasti he kunkin elämänalueen tärkeyttä painottivat. Somalialaiset miehet ja naiset sekä vietnamlaiset ja venäläiset naiset pitivät selvästi keskimääräistä yleisemmin työtä ”erittäin tärkeänä”. Somalialaiset miehet poikkesivat muista miehistä siinä, että heille sekä työ, perhe että harrastukset olivat keskimäärin tärkeämpiä kuin muille. Vietnamlaisia lukuun ottamatta sukupuolten väliset erot arvostuksissa olivat pieniä. Vietnamlaisista naisille työ oli keskimäärin tärkeämpi kuin miehille. Somalialaisten keskuudessa sekä koulutustasolla että elämänvaiheella näytti olevan keskimääräistä suurempi merkitys arvostusten kannalta.

Somalialaiset poikkesivat muista tutkimuksen kohteena olleista maahanmuuttajaryhmistä myös siinä suhteessa, miten he käytännössä vapaa-aikaansa viettivät. He

osallistuivat venäläisiä, virolaisia ja vietnamilaisia yleisemmin maahanmuuttajien itse järjestämään vapaa-ajan toimintaan. Muiden järjestämään vapaa-ajan toimintaan he osallistuivat muita harvemmin.

Verrattaessa Suomessa ja ulkomailla syntyneiden harrastuspreferenssejä selvisi, että molemmissa ryhmissä liikuntaharrastukset olivat sekä miehille että naisille selvästi tärkeämpiä kuin kulttuuriharrastukset. Viihteen ja hauskanpidon ja kulttuuriharrastusten keskinäinen tärkeysjärjestys vaihteli molemmissa ryhmissä sukupuolen ja koulutuksen mukaan. Naiset ja korkeasti koulutetut arvostivat kulttuuriharrastuksia enemmän kuin viihdettä ja hauskanpitoa. Miehillä ja vähemmän koulutetuille sen sijaan viihde ja hauskanpito olivat kulttuuriharrastuksia tärkeämpiä.

Vapaa-ajanviettomahdollisuuksia koskevien toiveidensa toteutumiseen maahanmuuttajat olivat valtaväestöä tyytymättömiä. Huonoimmaksi sekä miehet että naiset arvioivat mahdollisuudet viihteeseen ja hauskanpitoon ja kulttuuriharrastuksiin. Tyytymättömyyden taustaa ei tutkimuksessa kysytty, mutta kulttuuriharrastusten osalta sen voi olettaa liittyvän ainakin osalla kulttuuriseen etäisyyteen (esim. Berry 1997, 21–23; Pekkilä 2006, 23). Jos kulttuurinen etäisyys on suuri, ei vastaanottavan maan kulttuuri välttämättä aukea maahanmuuttajille, eikä paikallinen kulttuuritarjonta jaksa heitä kiinnostaa.

Jorosen toisessa artikkelissa tarkasteltiin kulttuuripalveluiden saavutettavuutta maahanmuuttajataustaisten lapsiperheiden näkökulmasta. Lapsiperheille tehdyssä kyselyssä selvisi, että kirjastopalveluja ja elokuvatarjontaa oli hyödynnetty aktiivisesti. Muiden kulttuuripalvelujen käyttö oli harvinaisempaa, mutta kiinnostusta niiden käyt-

töön oli vastaajien keskuudessa paljon. Potentiaalisia kulttuuripalvelujen käyttäjiä oli lähes yhtä paljon kuin niitä, jotka olivat jo käyttäneet palveluja. Lasten ja nuorten kulttuuripalveluihin tutustumisen kannalta koulun ja päiväkotien rooli näyttää olleen merkittävä. Perheiden omalla ajalla palveluiden käyttö oli vähäisempää.

Ahkeran kirjaston käytön taustalla on mitä todennäköisimmin se, että Helsingin kaupunginkirjasto on samalla Suomen valtakunnallinen ulkomaalaiskirjasto, ja sieltä on saatavissa materiaalia kaikilla maan suurimpien maahanmuuttajaryhmien puhumilla kielillä. (Helsingin kaupunginkanslia 1999, 53)

Suurimmat esteet palvelujen käytölle olivat yhtäältä tarjonnan kiinnostamattomuus ja toisaalta se, ettei tarjontaa koskeva tieto ollut tavoittanut vastaajia. Erityisesti lapsille ja nuorille suunnatusta toiminnasta ja kulttuuritarjonnasta kaivattiin nykyistä enemmän tietoa. Kulttuurilaitosten tarjonnan hyödyntämisen sijasta tai sen ohella perheelliset maahanmuuttajat olivat osallistuneet paljon omien yhdistystensä järjestämiin tapahtumiin ja kerhoihin. Yhteistyön tiivistäminen maahanmuuttajien yhdistysten kanssa voisikin auttaa kulttuurilaitoksia kehittämään toimintaansa sekä sisällöllisesti kiinnostavammaksi että siinä suhteessa, että tieto tarjonnasta tavoittaisi aikaisempaa paremmin myös maahanmuuttajaperheitä.

Stenvallin vieraskielisten lasten harrastamista koskevassa artikkelissa selvisi, että maahanmuuttajataustaisissa perheissä harrastetaan hyvin samanlaisia asioita ja somalialaisia lukuun ottamatta suurin piirtein yhtä yleisesti kuin suomalaisen valtaväestönkin keskuudessa. Somaliankielisillä lapsilla oli harrastuksia harvemmin kuin muilla, ja kaikkein harvimminkin harrastuksia oli

somalialaisilla tytöillä. Kotikielestä riippumatta yleisimmin Stenvallin tutkimat helsinkiläislapset harrastivat liikuntaa. Vasta jos harrastuksia oli enemmän kuin yksi, tulivat muut harrastukset kuvaan mukaan. Stenvall päätyikin tutkimuksessaan siihen johtopäätökseen, että lapset ohjautuvat samantapaisiin harrastuksiin osittain tarjonnan ja muiden lasten esimerkin mukaan.

Somalialaisten lasten ja nuorten vähäiseen harrastamiseen ei ole osoitettavissa mitään yhtä, tyhjentävää selitystä, vaan sen taustalla voi olla useita erilaisia tekijöitä. Monilapsisissa somalialaisissa perheissä esimerkiksi taloudelliset resurssit saattavat rajoittaa lasten harrastamismahdollisuuksia. Monet näistä perheistä ovat yksinhuoltajaperheitä, ja kun somalialaisten keskuudessa lisäksi on edelleen paljon työttömyyttä, toimeentulotukiasiakkuus on yleistä (esim. Linnanmäki 2009.). Myös islamin uskonto rajoittaa osallistumista joihinkin harrastuksiin, etenkin tyttöjen osalta. Tutkimusten mukaan somalialaiset vanhemmat ovat kokeneet esimerkiksi suomalaisten lasten vapaan yhdessäolon, avoimen seksuaalisuuden ja alkoholin käytön ongelmaksi (esim. Tiilikainen 2003, 172). Myös somalialaiset nuoret itse ovat suhtautuneet kriittisesti suomalaisten nuorten elämäntapaan, johon heidän näkemyksensä mukaan olennaisena osana alkoholin käyttö ja vähäinen vanhempien kunnioittaminen (Niemelä 2006.).

Muita mahdollisia selityksiä ovat rasismi ja syrjintä. Suomen maahanmuuttajista somalialaiset ovat joutuneet kokemaan eniten syrjintää, mikä luonnollisesti on synnyttänyt heidän keskuudessaan varauksellista suhtautumista valtaväestöön. (esim. Paananen ja Pohjanpää, 2003, 147; Jasinskaja-Lahti, Lieblind ja Vesala 2002, 134–136), Lapsilta saatetaan tästä syystä kieltää sel-

lasiakin harrastuksia, joihin he muuten voisivat osallistua. (Tiilikainen 2003, 149–150)

Niemen tutkimuksen kohteena olivat nuoret somalialaiset miehet, joilla on tapana viettää aikaa Helsingin nuorisoasiainkeskuksen ylläpitämällä Maahanmuuttajanuorten olohuoneella. Niemen mukaan somalialaiset nuoret kokivat olohuonetoiminnan itselleen erittäin tärkeäksi. Monet kokivat sen ainoaksi vaihtoehdoksi kaduilla pyörimiselle, jota monet olivat harrastaneet ennen kuin löysivät tiensä tähän toimintaan. Olohuone toimi heille turvallisena ja päihteettömänä kokoontumispaikkana, jossa he saattoivat tavata muita nuoria ja saada myös tukea elämäntapaansa.

Somalialaiset valikoituivat Niemen tutkimuksen kohteeksi sitä kautta, että hän oli päättänyt tutkia olohuonetoiminnan merkitystä maahanmuuttajanuorille. Paikan päällä osoittautui, että vaikka olohuoneillat olivat avoimia kaikille nuorille, niissä ei käynyt juuri muita kuin somalialaisia. Kertomansa mukaan somalialaiset nuoret eivät olisi halunneet eristäytyä muista nuorista, mutta eivät mahtaneet tilanteelle mitään. He kokivat somalialaisten nuorten aiemmin tekemien rikosten leimanneen heitä niin voimakkaasti, että muut nuoret tästä syystä välttelivät heidän seuraansa.

Niemen haastateltavat olivat kertomansa mukaan nuorempina viettäneetkin enemmän aikaa suomalaisten kanssa. Tiet olivat kuitenkin eronneet aikuistumisen myötä, kun alkoholi oli tullut kuvaan mukaan. Suomalaisten nuorten alkoholin käytön ohella myös rasismi nousi Niemen haastatteluissa esiin keskeisenä somalialaisia nuoria suomalaisista nuorista erottavana tekijänä.

Niemen tutkimat miehet olivat kaikki muuttaneet Suomeen lapsina tai nuorina, ja jotkut olivat jopa syntyneet täällä. He olivat

käyneet tai kävivät edelleen koulua Suomessa, osa oli tutkimusajankohtana töissä, osa opiskeli. Heidän kohdallaan vapaa-ajan etninen eriytyminen ei sinänsä ole ongelma, jollei se heijastu muille elämäalueille eikä johda vastakkainasetteluihin. Monet työuran rakentumisen kannalta tarpeelliset sosiaaliset verkostot (esim. Joronen 1997 ja 1998) syntyvät nimenomaan vapaa-ajan toimintojen yhteydessä (esim. Raunion artikkeli tässä kirjassa). Mikäli nämä verkostot jäävät kovin yksipuolisiksi, saattaa se tehdä näiden nuorten tilanteestaan herkästi haavoittuvan.

Myös muissa somalialaisia nuoria käsittelevissä tutkimuksissa on saatu vastaavansuhteita. Esimerkiksi Peltosen (2005, 78, 83–86) tutkimilla Turussa asuvilla somalinuorilla oli kaikilla kokemuksia rasismista, ja se oli rajoittanut heidän osallistumistaan yhteiskuntaan. Somalialaisten nuorten eriytyminen suomalaisista nuorista alkaa Peltosen mukaan jo peruskoulussa. Hän havaitsi Turussa asuvia somalialaisia nuoria käsittelevässä tutkimuksessaan, että näillä oli hyvin vähän suomalaisia kavereita, ja suhteet näihin vaikuttivat ohuemmilta kuin suhteet somalialaisiin kavereihin. Pääasiassa kaverit olivat somalialaisia tai muita maahanmuuttajia. Somalialaisten nuorten suhteet suomalaisiin muodostuivat pitkälti koulun ympärille. Vain pojilla oli koulun ulkopuolella syntyneitä kaverisuhteita. Suomalaisia kavereita tavattiin hyvin vähän koulun ulkopuolella. Esimerkiksi peruskoulun jälkeisiä opintoja suorittavien somalinuorten koulujen muut oppilaat olivat pääasiassa suomalaisia, mutta heitä ei tavattu koulun ulkopuolella. Koulun ulkopuolella suomalaisia kavereita tapasivat lähinnä peruskoulua käyvät nuoret. Kotiin koulukavereita ei kuitenkaan kutsuttu, eikä heidän

kään luonaan vierailtu. Nuoret olivat ylipäänsä käyneet suomalaisessa kodissa vain muutaman kerran.

Koulussa somalinuorten ja suomalaisten luokkatoverien ikäero hankaloitti ystävyys-suhteiden rakentamista. Peltosen tutkimat somalinuoret olivat luokkatovereitaan vanhempia, mikä johtui siitä, että he olivat ennen Suomeen muuttoaan saaneet vain vähän tai ei lainkaan koulutusta. Niinpä he olivat Suomessa joutuneet aloittamaan koulunkäynnin ala-asteen viimeisiltä luokka-asteilta riippumatta siitä, minkä ikäisiä he olivat. (mts. 77–79).

Peltosen (2005) haastattelemat nuoret somalimiehet puolestaan kokivat suomalaisten ”erakkomaisuuden” ja korostuneen yksilöllisyyden vieraannuttavan heitä näistä. Somalinuorten oli vaikea ymmärtää sitä, että suomalaiset saattoivat viihtyä pitkiä aikoja omissa oloissaan, kun somalialaiset päinvastoin kaipasivat jatkuvasti muita ihmisiä lähelleen. Somalialaisten yhteisöllisempi ajattelutapa tuli esiin myös siinä, että heidän oli vaikea tunkea läheisyyttä ihmisten kanssa, jotka pitivät huolta vain omista asioistaan. Esimerkiksi kahvilakulttuurissa heistä tuntui oudolta, että suomalaiset eivät tarjonneet toisilleen ruokia ja juomia, sillä he olivat tottuneet somalialaisten keskuudessa siihen, että joku maksoi kaikkien puolesta. (mts.81–82)

Somalialaisten eristäytyminen suomalaisnuorista ei siis Peltosenkaan mukaan johtunut siitä, etteivät he olisi halunneet tutustua näihin. Suomalaisiin tutustumisen koettiin kuitenkin vaikeaksi, sillä somalialaiset nuoret tunsivat olevansa erilaisia kuin suomalaiset nuoret. Koska heidän kulttuuriin maailmankuvansa ja arvomaailmansa oli erilainen kuin suomalaisilla nuorilla, eivät he halunneet sulautua näihin, vaan ra-

kentaa suhteita näiden kanssa siltä pohjalta, että he voisivat samalla säilyttää oman etnisen identiteettinsä. (mts. 79, 86.)

Kuten tämän kirjan johdannossa todettiin, maahanmuuttajien tietoyhteiskuntavalmiuksien vahvistaminen ja ilmaisten yleisöpäätteiden tarjoaminen on ollut osa suomalaista tietoyhteiskuntastrategiaa. Tarkoituksena on ollut maahanmuuttajien työmarkkinavalmiuksien vahvistaminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen mm. paikallisyhteisöjä vahvistamalla. Tietoyhteiskuntavalmiuksien vahvistaminen on valmistanut tietä myös erilaisten Internet-pohjaisten neuvontapalveluiden käyttöön otolle. (esim. Pakarinen 2004, 66–79.)

Juntusen tutkimat, Irakista Suomeen 1990-luvulla ja 2000-luvun alussa pakolaisina tulleet miehet olivat yksi tietoyhteiskuntastrategian toteuttamiseen liittyneiden projektien kohderyhmistä. Juntusen mukaan näillä miehillä oli hyvin vähän kokemusta sananvapaudesta ja vapaasta tiedonvälityksestä ennen Suomeen muuttoa. Internetiin he olivat yleensä tutustuneet vasta täällä. Internetin arabiankielisistä keskusteluryhmistä on kuitenkin nopeasti tullut näille miehille suosittu tapa jakaa omia raskaita kokemuksiaan ja osallistua kotimaan poliittiseen keskusteluun, joka on käynyt vilkkaana siitä asti kun Saddam Husseinin hallinto vuonna 2003 kaatui. Myös kulttuuriin ja taiteeseen liittyvää keskustelua käytiin Internetissä.

Irakilaisten Internetin käyttö on siis suuntautunut jossain määrin eri tavalla kuin mitä suomalaisissa tietoyhteiskuntastrategioissa on tavoiteltu. Juntunen kiinnitti artikkelissaan huomiota erityisesti tiettyjen uskonnollisten ryhmien dominoivaan asemaan Internetin arabiankielisissä keskusteluryhmissä. Irakilaiset ovat sekä poliittisesti

että uskonnollisesti hyvin monella tavalla jakautunut maahanmuuttajaryhmä. Kun normaalisti piiloon jääneet ristiriidat ovat Internetissä kärjistyneet, ne ovat synnyttäneet uusia jakoja ja vastakkainasetteluja ja alkaneet muovata irakilaisten arkielämää myös suomalaisissa lähiöissä. (vrt. Mäenpää 2003; Sassi 2003.)

Tietotekniikkataitojen hankkiminen ei ole myöskään ratkaisevasti parantanut irakilaisten työmarkkina-asemaa ja sitä kautta edistänyt heidän kotoutumistaan Suomeen ja täkäläisiin paikallisyhteisöihinsä. Irakilaisten työttömyys on pysynyt erittäin korkealla tasolla. He ovat yksi suomalaisilla työmarkkinoilla heikoimmin menestynyt maahanmuuttajaryhmä. Juntusen mukaan irakilaismiehille on ollut vaikea löytää edes työharjoittelupaikkoja.

Raunion tutkimien bioteknologian ja tietotekniikan asiantuntijoiden asema suomalaisessa yhteiskunnassa poikkeaa olennaisesti edellisistä, Niemen ja Juntusen tutkimista pakolaistaustaisista maahanmuuttajista. Raunion tutkittavat ovat juuri sitä korkeasti koulutettua osaavaa työvoimaa, josta kilpaillaan maailmanlaajuisesti, ja jota myös Suomeen on erityisesti haluttu houkutellessa. Suuri osa Raunion tutkimista asiantuntijoista oli Suomessa ensisijaisesti työn takia, ja työura oli heidän elämässään vapaa-aikaa keskeisemmässä asemassa.

Raunion kyselyyn vastanneet Helsingissä asuvat ulkomaalaiset asiantuntijat olivat keskimäärin varsin tyytyväisiä sekä kulttuuripalveluiden että ravintolapalveluiden ja yöelämän riittävyYTEEN. Ongelmia tuntui kuitenkin tuottavan tiedon saatavuus englanninkielisenä. Harrastuksiin oli vaikea löytää ilman suomenkielen taitoa, ja kielimuuri saattoi hankaloittaa myös itse harrastamista. Kommunikointi oli keskeinen on-

gelma-kohta niiden vastaajien kohdalla, joita palvelut eivät tyydyttäneet. Joukkueessa pelaaminen tai ravintolassa seurustelu kärsivät, jos yhteistä kieltä ei ole. Taidenäyttelyt, teatteri ja konsertit ovat elämyksiä, joita voi hankkia myös elämysten itsensä vuoksi, mutta tarjonnan anti jää kovin kapeaksi, jos siihen liittyvä sosiaalinen osa leikataan pois. Toinen ongelma-alue liittyikin sosiaalisen vuorovaikutuksen tapoihin.

Hyvin harva Raunio kyselyn vastaajista piti suomalaisen yhteiskunnan ilmapiiriä avoimena ja ihmisiä helposti lähestyttävänä. Ihonväriltään, pukeutumiseltaan ja käytökseltään selvästi kantaväestöstä erottuvien voi olla hankalampi osallistua myös muihin harrastuksiin, mikä estää niiden hyödyntämisen sosiaalisen kohtaamisen areenoina. Yöelämässä vastaajat olivat panneet merkille suomalaisten runsaan alkoholin käytön, minkä he kokivat jossain määrin ongelmana. Kulttuurisesti ja etnisesti selkeästi suomalaisista erottuviin ryhmiin kuuluvat vastaajat kokivat tilanteen erityisen hankalana.

Raunio päätyi artikkelissaan siihen johtopäätökseen, että kulttuuripalvelut, harrastusmahdollisuudet ja yöelämä eivät ole asuinseudun valinnan kannalta merkittäviä vetovoimatekijöitä, mutta viihtymiseen vapaa-ajan ympäristö luonnollisesti vaikuttaa. Rentouttavan ja kehoa ja mieltä virkistävän vaikutuksen ohella harrastukset toimivat sosiaalisen kohtaamisen areenoina, jotka tarjoavat mahdollisuuden integroitua uusiin yhteisöihin. Varsinkin nuoret perheettömät henkilöt, joille sosiaalisten suhteiden solmiminen oli tärkeämpää ja joilla oli siihen enemmän aikaa kuin perheellisillä, arvostivat vapaa-ajan ja yöelämän tarjoamia mahdollisuuksia.

Kulttuuri- ja vapaa-ajanpalveluilla on siis tärkeä rooli maahanmuuttajien osalli-

suuden lisääjänä. Raunio päätyikin artikkelissaan suositteluun sellaisten toimintatapojen vahvistamista, jotka helpottavat näiden palveluiden löytämistä ja käyttämistä.

Miikka Pyykkösen artikkelissa tarkastelun kohteena on maahanmuuttajien omaehtoinen kulttuuritoiminta erilaisissa yhdistyksissä. Pyykkösen mukaan maahanmuuttajien yhdistyksistä on tullut viime vuosina yhä tunnustetumpia ja keskeisempiä yhteiskuntapoliittisia toimijoita. Yhdistykset ovat tärkeitä kulttuuripoliittisia toimijoita nimenomaan paikallistasolla.

Pyykkönen kiinnitti huomiota siihen, että maahanmuuttajien yhdistyskenttä on muuttunut huomattavasti 1990-luvulta tähän päivään. 1990-luvulla toimineet maahanmuuttajien yhdistykset on ryhmiteltävissä sen perusteella, perustuivatko ne jäsenten yhteiseen kulttuuritaustaan tai uskontoon, tai suuntautui toiminta monikulttuurisuuden vahvistamiseen suomalaisessa yhteiskunnassa. 2000-luvulla yhdistyksiä on alkanut syntyä yhä enemmän muidenkin asioiden ympärille, esimerkiksi iän, sukupuolen, taiteiden ja liikunnan. Vaikka suurin osa maahanmuuttajien yhdistyksistä on edelleen etniskulttuurisia, ovat muut yhdistystyypit Pyykkösen mukaan jatkossa nousemassa niiden rinnalle, jos ja kun yhdistystoiminnan moninaistuminen jatkuu.

Yhdistystoiminnan moninaistumisen taustalla on maahanmuuttajayhteisöjen sisäinen eriytyminen, jota tapahtuu väistämättä oleskelun pitkeytyessä ja ryhmän kasvaessa. Pyykkösen mukaan maahanmuuttajayhteisöissä alkaa ajan myötä esiintyä intressejä, identiteettejä, haluja ja tarpeita, joita ei lähtömaassa tai aivan maahanmuuton alkuvaiheessa ilmennyt, ainakaan laajalti. Maahanmuuttajayhteisöjen sisäisestä muutos- paineesta kertoo Pyykkösen mukaan esi-

merkiksi se, että kun jotkut yhteisön jäsenet onnistuvat vakiinnuttamaan kulttuuritoiminnan yhteisön sisällä etniskulttuurisen yhdistyksen avulla, niin lähes poikkeuksetta sen jälkeen yhteisöön syntyy uusi tai uusia yhdistyksiä muita kuin kulttuuritoimintoja varten.

Samanaikaisesti eriytymisen kanssa yhteisöistä nousee myös vastakkaisia tendenssejä, joista esimerkkinä ovat Pyykkösen mukaan koalitioryhdistykset. Koalitiiossa kaikki jäsenyhdistykset joutuvat suhteuttamaan edustamansa kulttuurin ja sitä koskevat käsitykset muiden mukana olevien yhdistysten vastaaviin. Yhden kulttuurin säilyttäminen ja sen puolesta puhuminen vaihtuu kulttuurien välisten yhtäläisyyksien ja maahanmuuttajien yhteisten intressien muotoilemiseen ja niiden puolesta puhumiseen.

Kolmas Pyykkösen esiin nostama keskeinen muutostendenssi liittyy yhdistysten taloudellisiin toimintaedellytyksiin. Riippuvuus julkisesta rahoituksesta ohjaa yhdistysten tavoitteenasettelua sellaisiin päämääriin, joihin rahoitusta on tarjolla, esimerkiksi kotouttavaan toimintaan.

Yhdistykset pyrkivät siis sekä liittämään jäsenensä osaksi suomalaista yhteiskuntaa että luomaan yksilöille siteitä maahanmuuttajayhteisöihin. Vaikka kotouttaminen on maahanmuuttajien yhdistyksissä usein määritelty Suomen kotouttamislain ja paikallisten kotouttamisohjelmien pohjalta, on se käytännön toiminnassa saanut hyvin monenlaisia muotoja ja sisältöjä. Pyykkösen tutkimista yhdistyksistä etniskulttuuriset yhdistykset painottivat yleensä kotouttamislain sitä puolta, jossa korostetaan maahanmuuttajien oman kulttuurin säilyttämistä. Rahoitusta ne hakivat kuitenkin kotouttamistoimintaan yleensä, jolloin sen olisi voinut olettaa tarkoittavan myös jäsenten ja

muiden kohderyhmien kotouttamista suomalaisen kulttuuriin ja suomenkieleen.

Myös Mashairen artikkelin keskiössä on maahanmuuttajien omaehtoinen kulttuuritoiminta. Hän tarkastelee artikkelissaan afrokaribialaisen musiikin ja sen ympärille syntyneen klubikulttuurin merkitystä eri väestöryhmien yhdistäjänä. Helsingin ensimmäisten reggae-klubien perustajiin liittyvä kiinnostava havainto oli se, että näistä kukaan ei ollut itse lähtöisin tämän musiikin syntysijoilta, ja toisaalta keskeisten toimijoiden monietninen, monikulttuurinen tausta. Vaikka klubitoiminnan käynnistäjät eivät olleet afrokaribialaisia tai afrikkalaisia, niin välittömästi sen käynnistyttyä myös afrikkalaiset maahanmuuttajat tulivat mukaan toimintaan. Toiminnan keskeisen organisaattorin mukaan tällaiselle toiminnalle oli ikään kuin sosiaalinen tilaus, sillä afrikkalaisiin maahanmuuttajiin suhtauduttiin vielä 1980- ja 1990-luvun vaihteessa hyvin torjuvasti suomalaisella ravintolalentällä. Usein heitä ei edes päästetty ravintoloihin sisään, joten monille heistä reggae klubi oli ensimmäinen julkinen tila Suomessa, joka oli myös heille avoin ja tarjosi mahdollisuuksia vapaa-ajanviettoon, sosiaalisten kontaktien solmimiseen ja integraatioon.

Klubitoiminta ja Suomeen asettuneiden afrikkalaisten muusikoiden aktiivinen yhteistoiminta suomalaisten muusikoiden kanssa tarjosi myönteisen lähtökohdan afrikkalaisten maahanmuuttajien ja suomalaisen valtaväestön keskinäiselle vuorovaikutukselle. Näin tämä musiikin ympärille syntynyt toiminta on tukenut myös siihen osallistuneiden maahanmuuttajien integroitumista. (vrt. Pekkilä 2002; Saarela 2002).

Mashaire kiinnittää artikkelissaan huomiota myös siihen, että kansainvälinen musiikkiteollisuus oli valmistanut afrokaribia-

laiselle ja afrikkalaiselle musiikille maape-
rää suomalaisen valtaväestön keskuudessa
jo pitkään ennen kuin Suomessa oli yhtään
afrikkalaista maahanmuuttajaa (ks. myös
Aarnio & Vuorinen 2008). Tämä on tärkeä
huomio, sillä eri maahanmuuttajaryhmät ei-
vät suinkaan ole samassa asemassa siinä
suhteessa, millaisen vastaanoton heidän
kulttuurituotteensa vastaanottavassa maassa
saavat. Esimerkiksi turkkilainen perinne-
musiikki on edelleen hyvin pienen piirin
harrastus (Ermutlu 2001, 32–36.).

Musiikki on olennainen osa monien ar-
kea etnisestä taustasta riippumatta, ja se voi
antaa paikoille merkityksiä. Musiikki on
tärkeä väline myös ihmisten kohtaamisissa
julkisilla paikoilla, ja se voi ylittää etnisiä,
taloudellisia ja kulttuurirajoja. Musiikin
merkitys eri väestöryhmien keskinäisen
vuorovaikutuksen rakentumisen kannalta
on myös Bottàn tutkimuksen kohteena.
Bottà tarkastelee artikkelissaan Helsingin
Kansainvälisen Kulttuurikeskus Caisan jär-
jestämää Ourvision laulukilpailua, joka hän-
nen mukaansa on hyvä esimerkki tapahtu-
masta, joka edistää kulttuurien välistä vu-
orovaikutusta. Bottà analysoi artikkelissaan
tapahtuman taustaa ja rakennetta, ja pohtii
sen merkitystä yhtäältä monikulttuurisena ja
toisaalta kulttuurien välisenä tapahtumana.
Hän nostaa tarkemman tarkastelun
kohteeksi kaksi kilpailuesitystä, joissa kult-
tuurienvälisyys nousee erityisen vahvasti
esille.

Vaikka Ourvision on yksinkertainen lau-
lulukilpailu, ajallisesti ja tilallisesti rajallinen
tapahtuma, sen vaikutusta koko kaupunkiin
ei Bottàn mukaan pitäisi aliarvioida. Ennen
kaikkea tapahtuma on tarjonnut selvän insti-
tutionaalisen tuen maahanmuuttajien luovien
taitojen tunnistamiselle ja kehittämi-
selle. Tilan tasolla se on toiminut avaamal-

la Caisan suurelle yleisölle ja muuttamalla
korkeakulttuurisen Finlandiatalon lahjak-
kaiden maahanmuuttajataustaisten amatööri-
en näyttämöksi. Lisäksi kilpailun väljä muo-
to on tarjonnut osallistujille mahdollisuuden
luovasti kehittää kulttuurien välisiä koke-
muksia ja sisältöjä painottamatta liikaa hei-
dän taustaansa tai ”kulttuuriperintöään”.
Kun tällaisten tapahtumien tarjoamat kult-
tuurien väliset kokemukset liittyvät toisiin-
sa, ne voivat Bottàn mukaan muuttaa va-
kiintuneita ja perinteisiä käsityksiä va-
paa-ajasta, arjesta ja kulttuurista.

Yhteenvetona kirjan artikkeleista voi-
daan todeta ensinnäkin, että eri väestöryh-
mien vapaa-ajan preferenssit olivat yllättä-
vän samanlaisia siinä suhteessa mihin lajei-
hin se suuntautui. Maantieteellisestä taust-
asta, iästä ja muista taustatekijöistä riippu-
matta ylivoimaisesti suosituin vapaa-ajan
harrastus on liikunta. Kulttuuri- ja taidehar-
rastukset näyttävät useimmissa väestöryh-
missä jäävän suosiossa perän pitäjiksi sekä
liikuntaharrastusten että muiden harrastus-
ten jälkeen.

Toinen seikka, joka nousi esiin useassa
eri artikkelissa, oli pakolaistaustaisten, lä-
hinnä islamilaisista maista Suomeen muut-
taneiden jääminen muihin maahanmuuttaja-
ryhmiin kuuluvia yleisemmin virkistys- ja
kulttuuripalveluiden ulkopuolelle ja se, että
tämä eriytyminen näyttää alkavan jo lapsuu-
dessa.

Kolmas useissa artikkeleissa toistuva ha-
vainto oli se, että vaikka maahanmuuttaja-
väestöä näyttävät muuten kiinnostavan mo-
net samat vapaa-ajanviettotavat kuin suo-
malaista valtaväestöäkin, esimerkiksi viihde
ja hauskanpito, he kokivat monet vapaa-
ajan ympäristöt, esimerkiksi kahvilat, ravin-
tolat ja ulkoilmatilaisuudet luotaan työntä-
vinä, koska niihin suomalaisessa kontekstis-

sa liittyy niin runsas alkoholin käyttö. Tämän kokemuksen maahanmuuttajat tuntuivat jakavan riippumatta omasta maantieteellisestä taustastaan tai maahanmuutostyystä. Sekä globaalien työmarkkinoiden asiantuntijat että pakolaisina tai turvapaikanhakijoina Suomeen muuttaneet kokivat suomalaisen alkoholikulttuurin olennaisesti vaikeuttavan vuorovaikutusta valtaväestöön kuuluvien kanssa ja sitä kautta rajoittavan heidän osallistumistaan yleensä suomalaiseen yhteiskuntaan. Tässä suhteessa meillä on siis peiliin katsomisen paikka.

Artikkeleissa nousi myös vahvasti esiin maahanmuuttajien vilkas omaehtoinen kulttuuritoiminta niin yhdistystoiminnan piiris-

sä kuin muuallakin. Osittain tämä kulttuuri-toiminta suuntautuu yhteisöjen sisälle, mutta osittain siinä pyritään myös edistämään maahanmuuttajien ja valtaväestön keskinäistä vuorovaikutusta, ja tämä jälkimmäinen tendenssi on esimerkiksi Pyykkösen havaintojen mukaan vahvistumassa. Tällaisten vuorovaikutteisten toimintamallien sekä esimerkiksi Ourvision laulukilpailujen tapaisen kulttuurien välisyyttä edistävien tapahtumien tukeminen ja kulttuurilaitosten ja maahanmuuttajien yhdistysten välisen yhteistyön ja erilaisten uusien informaatiokanavien kehittäminen nähtiinkin tärkeinä kulttuuripoliittisina tehtävinä tulevaisuudessa.

Likheter, skillnader och kulturkontakt

Boken inleddes med att sätta upp dess målsättning, att utreda hur huvudstadsregionens rekreations- och kulturtjänster har nått fram till befolkningen med invandrabakgrund samt vilka andra sätt de tillbringar sin fritid på där områdets tjänster spelar en roll. Efter som invandrarna inte är en homogen utan snarare en mycket heterogen befolkningsgrupp strävade man i bokens artiklar efter att betrakta dessa frågor ur så många olika synvinklar som möjligt.

I Joronens första artikel jämfördes majoritetsbefolkningens, ryssarnas, estländarnas, vietnamesernas och somaliers uppfattningar om vikten av fritidsintressen. Man granskade även olika befolkningsgruppers preferenser i samband med hobbyer. Granskningen visade att den inbördes prioritetsordningen av olika livsområden är mycket likartad hos hela den arbetande befolkningen oavsett den geografiska bakgrunden. Både de som tillhör den finländska urbefolkningen och de med invandrabakgrund ansåg hem och familjeliv som viktigast, arbetet kom på andra plats och fritidsintressena först på tredje plats. Huruvida fritidsintressen ansågs vara viktiga varierade både hos majoritetsbefolk-

ningen och invandrarna efter kön, ålder, livsskede och utbildning. För kvinnorna var familjen i genomsnitt viktigare än för männen, de högutbildade uppskattade fritidsintressen oftare än de med lägre utbildning och barnlösa oftare än de med barn.

Även om den inbördes prioritetsordningen av olika livsområden var densamma hos alla grupper som deltog i undersökningen, skilde grupperna sig åt i hur stark vikt de gav de olika livsområdena. Män och kvinnor från Somalia samt vietnamesiska och ryska kvinnor ansåg arbetet vara ”mycket viktigt” tydligt oftare än genomsnittet. Män från Somalia avvek från de andra männen i och med att för dem var både arbetet, familjen och hobbyerna i genomsnitt viktigare än för de andra. Med undantag av vietnameserna var skillnaderna mellan könen i värderingarna små. Bland vietnameserna fann kvinnorna arbetet viktigare än männen. Bland somalierna verkade både utbildningsnivån och livsskedet ha en större påverkan på värderingarna än hos genomsnittsbefolkningen.

Somalierna avvek från de övriga invandragrupperna som deltog i undersökningen även i hur de tillbringade sin fritid i prakti-

ken. De deltog oftare än ryssar, estländare och vietnameser i sådan fritidsverksamhet som hade arrangerats av invandrarna själva. I fritidsverksamhet som arrangerades av andra deltog de mer sällan än de andra.

Jämförelsen av hobbypreferenserna mellan dem som var födda i Finland och utomlands visade att sport var viktigare både för män och kvinnor i båda grupper än kulturella hobbyer. Den inbördes prioritetsordningen mellan underhållning och nöjen samt kulturella fritidsintressen varierade i båda grupperna efter kön och utbildning. Kvinnor och högtbildade uppskattade kulturella fritidsintressen mer än underhållning och nöjen. För män och dem med lägre utbildning var däremot underhållning och nöjen viktigare än kulturella fritidsintressen.

Beträffande förverkligandet av sina förhoppningar gällande möjligheterna att tillbringa sin fritid var invandrarna mer missnöjda än majoritetsbefolkningen. Både män och kvinnor uppskattade möjligheterna till underhållning och nöjen och kulturella fritidsintressen som sämst. Bakgrunden till missnöjet utreddes inte i undersökningen men för de kulturella fritidsintressenas del kan man anta att missnöjet åtminstone till en del är kopplat till det kulturella avståndet (t.ex. Berry 1997, 21–23; Pekkilä 2006, 23). Om det kulturella avståndet är stort öppnar sig det mottagande landets kultur inte nödvändigtvis till invandrarna och det lokala kulturutbudet väcker inte deras intresse.

I Joronens andra artikel granskades kulturtjänsternas tillgänglighet ur immigrerade barnfamiljers synvinkel. Enkäten som gjordes bland barnfamiljer visade att bibliotekstjänsterna och filmutbudet hade utnyttjats aktivt. De andra kulturtjänsterna användes mer sällan men intresset för dem var stort bland informanterna. Det fanns nästan lika

mycket potentiella användare av kulturtjänster som sådana som redan hade utnyttjat tjänsterna. I bekantandet av kulturtjänster för barn och unga hade skolan och dagvården uppenbarligen en betydande roll. På familjernas egen tid användes tjänsterna mindre.

Bakom det flitiga biblioteksanvändandet ligger sannolikt det faktum att Helsingfors stadsbibliotek är tillika Finlands nationella utlåningsbibliotek där man kan få tag på material på alla språk som talas av landets största invandrargrupper. (Helsingfors stadskansli 1999, 53)

De största hindren för användandet av tjänsterna var å ena sidan att utbudet inte var tillräckligt intressant och å andra sidan att informationen om utbudet inte hade nått fram till informanterna. Speciellt önskade man sig mer information om verksamheten och kulturutbudet som riktas till barn och ungdomar. I stället för eller vid sidan av att utnyttja kulturinstitutionernas utbud hade invandrare med familjer deltagit mycket i evenemang och klubbar som deras egna föreningar arrangerade. Att öka samarbetet med invandrarnas föreningar kunde således hjälpa kulturinstitutioner att utveckla sin verksamhet både så att dess innehåll kan göras mer intressant och i att informationen om utbudet kunde nå också invandrarfamiljer bättre än hittills.

Stenvalls artikel om hobbyer hos barn med andra modersmål än finska visade att invandrarfamiljerna gör mycket likartade saker och, med undantag av somalierna, även ungefär lika frekvent som den finländska majoritetsbefolkningen. Barn med somaliska som modersmål hade mer sällan en hobby än andra barn, de som hade allra minst hobbyer var somaliska flickor. Oavsett hemspråket var den vanligaste hobbyn bland barnen som deltog i Stenvalls under-

sökning idrott. Andra hobbyer kom in i bilden först om barnet hade fler än en hobby. Stenvalls slutsats från undersökningen var också att barn styrs till likadana hobbyer dels på grund av utbudet, dels på basis av andra barns exempel.

Det finns ingen enskild, uttömmande förklaring till att de somaliska barnen och ungdomarna har mer sällan en hobby, utan detta kan påverkas av ett antal olika faktorer. I somaliska familjer med flera barn kan till exempel de ekonomiska resurserna begränsa barnens möjligheter att idka hobbyer. Många av dessa familjer är ensamförsörjande och då arbetslöshet fortfarande förekommer ofta bland somalier, är klientskap hos socialvården utbrett (t.ex. Linnanmäki 2009.). Även islam begränsar deltagandet i vissa hobbyer, speciellt för flickors del. Enligt undersökningar har somaliska föräldrar upplevt som problematiskt till exempel hur finländska barn vistas med varandra obehindrat, den öppna sexualiteten och alkoholbruket (t.ex. Tiilikainen 2003, 172). Även de somaliska ungdomarna själva har intagit en kritisk inställning till de finländska ungdomarnas livsstil, till vilken enligt deras uppfattning alkoholbruk och ett ringa respekt för äldre hör som en väsentlig del (Niemelä 2006.).

Andra möjliga förklaringar är rasism och diskriminering. Av alla invandrare som har kommit till Finland har de från Somalia blivit utsatta för mest diskriminering, vilket naturligtvis har gett upphov till en reserverad inställning till majoritetsbefolkningen bland dem. (t.ex. Paananen och Pohjanpää, 2003, 147; Jasinskaja-Lahti, Lieblind och Vesala 2002, 134–136). På grund av detta kan det hända att barnen inte tillåts ha vissa hobbyer som de annars kunde delta i. (Tiilikainen 2003, 149–150)

Objektet för Niemis forskning var unga somaliska män som brukade fördriva sin tid i ”Invandrarungdomarnas vardagsrum” (Maahanmuuttajanuorten olohuone) som upprätthålls av Helsingfors ungdomscentral. Enligt Niemi upplevde de somaliska ungdomarna vardagsrumsverksamheten som mycket viktig för sig själva. Många upplevde den som det enda alternativet till att hänga på gatorna som många hade sysslat med innan de fann vägen till denna verksamhet. Vardagsrummet var för dem en trygg, rusmedelsfri mötesplats där de kunde träffa andra ungdomar och också få stöd i att ha kontroll över sitt liv.

De somaliska ungdomarna blev utplockade till Niemis undersökning därigenom att hon hade bestämt sig för att undersöka vardagsrumsverksamhetens betydelse för invandrarungdomarna. På plats visade det sig att även om vardagsrumskvällarna var öppna för alla ungdomar, besöktes de nästan uteslutande av somaliska ungdomar. Enligt vad de somaliska ungdomarna berättade hade de inte velat isolera sig från de andra ungdomarna, men de kunde inte ändra på situationen. De upplevde att de brott som hade begåtts av somaliska ungdomar tidigare hade stämplat dem så starkt att de andra ungdomarna drog sig för att vistas med dem med anledning av detta.

De unga som Niemi intervjuade hade enligt egen utsago tillbringat mer tid med finländare när de var yngre. De hade dock gått skilda vägar i och med inträdet till vuxen världen då alkoholen hade kommit in i bilden. Vid sidan av de finländska ungdomarnas alkoholbruk lyftes i Niemis intervjuer även rasismen fram som en central faktor som skilde de somaliska och finländska ungdomarna åt.

De män som deltog i Niemis undersökning hade alla flyttat till Finland som barn eller unga och vissa var till och med födda här. De hade gått eller gick fortfarande i skola i Finland, en del arbetade vid tiden för undersökningen, en del studerade. Beträffande dem är den etniska särutvecklingen av fritiden inget problem i sig, om detta inte återspeglas på andra livsområden eller leder till motsättningar. Många sociala nätverk som behövs för uppbyggandet av en arbetskarriär (t.ex. Joronen 1997 och 1998) uppstår uttryckligen i samband med fritidsaktiviteter (t.ex. Raunios artikel i denna bok). Om dessa nätverk förblir mycket ensidiga kan det göra dessa ungas situation lätt sårbar.

Även andra undersökningar om somaliska ungdomar har gett motsvarande resultat. Till exempel hade alla somaliska ungdomar i Peltonens (2005, 78, 83–86) undersökning som bodde i Åbo erfarenheter av rasism, vilket hade begränsat deras deltagande i samhället. De somaliska ungdomarnas särutveckling från de finländska ungdomarna börjar enligt Peltonen redan i grundskolan. Hon upptäckte i sin undersökning om somaliska ungdomar bosatta i Åbo att dessa hade mycket få finländska kompisar och att relationerna till dessa verkade tunnare än relationerna till de somaliska kompisarna. I huvudsak var kompisarna somaliska eller andra invandrare. De somaliska ungdomarnas relationer till finländare formades i stor utsträckning kring skolan. Bara pojkar hade kompisrelationer som hade uppstått utanför skolan. De finländska kompisarna träffade man mycket sällan utanför skolan. Till exempel var de andra eleverna i läroverken där de somaliska ungdomarna avlagde studier efter grundskolan i huvudsak finländska men dem träffade man inte utanför skolan. Utanför skolan träffade mest de ungdomar

som gick i grundskolan sina finländska kompisar. Hem bjöd man dock inte skolkamraterna, och man besökte inte heller dem i hemmen. Ungdomarna hade överlag besökt finländska hem bara några gånger.

I skolan försvårades formandet av vänskapliga relationer på grund av ålderskillnaden mellan de somaliska och de finländska ungdomarna. De somaliska ungdomarna som deltog i Peltonens undersökning var äldre än sina klasskamrater, vilket berodde på att de inte hade fått någon alls, eller bara lite, utbildning innan de kom till Finland. Således var de tvungna att börja skolgången i Finland i lågstadiets sista klasser oavsett hur gamla de var (ibid. 77–79).

De unga somalier som Peltonen (2005) intervjuade upplevde å sin sida att finländarnas ”enstörighet” och betonade individualitet gjorde dem främmande för varandra. De somaliska ungdomarna hade svårt att förstå att finländarna kunde trivas långa perioder för sig själva, då somalierna tvärtom saknade andra människor omkring sig kontinuerligt. Somaliernas mer kollektiva tänkesätt kom fram även i att de hade svårt att känna närhet med människor som enbart tog hand om sig själva. Till exempel beträffande cafékulturen kändes det främmande för dem att finländarna inte bjöd varandra på mat och dryck, eftersom de bland somalierna var vana vid att någon betalade för alla (ibid. 81–82).

Somaliernas isolering från finländska ungdomar berodde alltså även enligt Peltonen inte på att de inte hade velat lära känna dem. Man upplevde det dock svårt att lära känna finländarna, eftersom de somaliska ungdomarna kände att de var annorlunda än de finländska ungdomarna. Eftersom deras kulturella världsbild och värderingar var så olika än de finländska ungdomarnas, och för

att de inte ville smälta in bland dem utan bygga relationer med dem på en grund där de samtidigt skulle kunna bevara sin egen etniska identitet (ibid. 79, 86.)

Som det konstaterades i bokens inledning har förstärkandet av invandrarnas färdigheter att agera i informationssamhället och tillhandahållandet av gratis publikdatorer varit en del av den finländska strategin för informationssamhället. Syftet har varit att förstärka invandrarnas färdigheter på arbetsmarknaden och förebyggandet av utslagning bl.a. genom att förstärka lokala gemenskaper. Förstärkandet av färdigheter som kopplas till informationssamhället har berett vägen även för ibruktagandet av olika internetbaserade rådgivningstjänster (t.ex. Pakarinen 2004, 66–79.)

De unga män som kom som flyktingar från Irak till Finland på 1990-talet och i början av 2000-talet som Juntunens forskning rörde var en av målgrupperna i projekten i samband med genomförandet av strategin för informationssamhället. Enligt Juntunen hade dessa män mycket lite erfarenhet av yttrandefrihet och fri informationsförmedling innan de flyttade till Finland. Internet hade de oftast bekantat sig med först här. De arabiskspråkiga diskussionsgrupperna på internet har dock snabbt blivit ett populärt sätt för dessa män att dela med sig sina tunga erfarenheter och att delta i hemlandets politiska diskussion som har varit livlig sedan Saddam Husseins regim föll år 2003. På internet fördes även diskussion kring kultur och konst.

Irakiernas internetanvändning är alltså i någon mån annorlunda inriktad än vad de finländska strategierna för informationssamhället har eftersträvat. Juntunen fäste i sin artikel speciell uppmärksamhet vid vissa religiösa gruppers dominerande ställning i

de arabiskspråkiga diskussionsgrupperna på internet. Irakierna är både politiskt och religiöst en på många sätt delad invandrargrupp. När de i vanliga fall dolda konflikterna har tillspetsats på internet har de gett upphov till nya fördelningar och motsättningar och börjat forma irakiernas vardagliga liv även i de finländska förortererna. (Jfr Mäenpää 2003; Sassi 2003).

Förvärvandet av IT-färdigheter har inte heller anmärkningsvärt förbättrat irakiernas ställning på arbetsmarknaden och därigenom främjat deras integration i Finland och i de lokala gemenskaperna. Irakiernas arbetslöshet har hållit sig på en mycket hög nivå. De är en av de invandrargrupper som har klarat sig sämst på den finländska arbetsmarknaden. Enligt Juntunen har irakiska män haft svårigheter att hitta ens praktikplatser.

Ställningen av de experter inom bioteknologi och IT på den finländska arbetsmarknaden som Raunios undersökning fokuserar på avviker väsentligt från de hittills behandlade invandrarna med flyktingbakgrund som Niemi och Juntunen har forskat i. Raunios forskningsobjekt är just den högutbildade och kunniga arbetskraften som det globalt tävlas om och som man speciellt har försökt att locka även till Finland. En stor del av de experter som deltog i Raunios undersökning var i Finland främst på grund av sitt arbete och arbetskarriären hade en mer central ställning i deras liv än fritiden.

De utländska experterna bosatta i Helsingfors som besvarade Raunios enkät var i genomsnitt rätt nöjda med tillräckligheten av såväl kulturtjänster, restaurangtjänster som nattlivet. Det verkade dock uppstå problem med tillgängligheten av engelskspråkig information. Det var svårt att hitta fram till hobbyer utan kunskaper i finska och

språkmuren kunde också försvåra själva hobbyidkandet. Bristen på kommunikation var en central problempunkt även hos de informanter som inte fann tjänsterna tillfredsställande. Att spela i ett lag eller umgås på en restaurang kan bli lidande om man inte har ett gemensamt språk. Konstutställningar, teater och konserter är upplevelser som man kan skaffa sig för själva upplevelsens skull, men utbudet ger marginal tillfredsställelse om den sociala delen som är en väsentlig del av aktiviteten skärs bort. Ett annat problemområde var också sätten som präglar social växelverkan.

Mycket få av Raunios informanter tyckte att det finländska samhället var öppet till atmosfären och människorna lätta att knyta kontakter med. De som avviker tydligt från urbefolkningen till hudfärgen, klädseln och beteendet kan ha svårigheter även när de ska delta i hobbyer, vilket förhindrar användningen av dessa som arenor för sociala möten. I nattlivet hade informanterna lagt märke till finländarnas rikliga alkoholbruk, vilket de i viss mån upplevde som ett problem. De informanter som tillhörde grupper som kulturellt och etniskt avviker tydligt från finländarna upplevde situationen som speciellt problematisk.

Raunio kom i sin artikel fram till slutsatsen att kulturtjänsterna, hobbymöjligheterna och nattlivet inte är betydande attraktionsfaktorer då det gäller att välja sin bostadsort, men på trivseln har omgivningen där man tillbringar sin fritid naturligtvis en stor påverkan. Vid sidan av avkopplingen och den rekreationspåverkan som hobbyer har på kropp och själ fungerar de som arenor för sociala möten som bjuder på möjligheter att integrera sig i nya gemenskaper. I synnerhet yngre människor utan egen familj ansåg knytandet av sociala relationer som viktigt.

De hade även mer tid för detta än de med familjer och uppskattade de möjligheter som fritiden och nattlivet erbjöd.

Kultur- och fritidstjänster har alltså en viktig roll i ökandet av invandrarnas deltagande. Raunio kom således i sin artikel att rekommendera förstärkandet av sådana verksamhetsätt som underlättar hittandet och användningen av dessa tjänster.

Miikka Pyykköens artikel fokuserar på invandrarnas frivilliga kulturverksamhet i olika föreningar. Enligt Pyykköen har invandrarnas föreningar under de senaste åren blivit allt mer erkända och mer centrala samhällspolitiska aktörer. Föreningar är viktiga kulturpolitiska aktörer i synnerhet på lokal nivå.

Pyykköen fäste uppmärksamhet vid att invandrarnas föreningsfält har förändrats avsevärt sedan 1990-talet fram till idag. De invandrarföreningar som var aktiva på 1990-talet kan grupperas efter om de baserades på medlemmarnas gemensamma kulturella bakgrund eller religion eller om verksamheten riktades på att förstärka den mångkulturella aspekten i det finländska samhället. På 2000-talet har det börjat uppstå allt fler föreningar även kring andra saker, såsom ålder, kön, konstformer och idrott. Även om största delen av invandrarnas föreningar fortfarande är etnisk-kulturella kommer andra former av föreningar enligt Pyykköen i fortsättningen lyftas fram vid sidan av dessa, om och när mångfalden i föreningsverksamheten fortsätter att öka.

Bakom föreningsverksamhetens mångfaldsutveckling finns invandragemenskapernas inbördes särutveckling som är oundviklig då vistelsen blir långvarigare och gruppens storlek växer. Enligt Pyykköen börjar det i invandragemenskaper förekom-

ma intressen, identiteter, begär och behov som inte kom fram, åtminstone inte i större utsträckning, i ursprungslandet eller i den första fasen efter inflyttningen. Om pressen till förändring inom invandrargemenskaperna berättar enligt Pyykkönen till exempel det att när vissa medlemmar i en gemenskap lyckas etablera en kulturverksamhet inom gemenskapen med hjälp av en etnisk-kulturell förening, uppstår det efter detta nästan utan undantag en ny eller flera nya föreningar i gemenskapen för andra aktiviteter än de kulturella.

Samtidigt med särutvecklingen lyfts även motsatta tendenser fram i gemenskaperna. Av dessa är enligt Pyykkönen koalitionsföreningarna ett exempel. I en koalition tvingas alla medlemsföreningar relatera den kultur som de representerar och uppfattningarna om denna till andra deltagande föreningars motsvarande. Man övergår från bevarandet av en kultur och förespråkandet av denna till formandet av likheter mellan kulturerna och invandrarnas gemensamma intressen samt till förespråkandet av dessa.

Den tredje centrala ändringstendensen som Pyykkönen lyfter fram är knuten till föreningarnas ekonomiska verksamhetsbetingelser. Bundenheten till offentlig finansiering styr föreningarnas målsättningar mot sådana ändamål som man kan få finansiering till, exempelvis verksamhet som bidrar till integrationen.

Föreningarna strävar alltså efter att både förena sina medlemmar med det finländska samhället och att skapa band till invandrargemenskaperna för individerna. Även om integrationen i invandrarföreningarna ofta har definierats på basis av Finlands lag om främjande av integration och lokala integrationsprogram, är den i den praktiska verksamheten mycket mångsidig både till form

och till innehåll. Av de föreningar som Pyykkönen forskade i betonade de etnisk-kulturella föreningarna vanligen den aspekt i integrationslagen där man understryker bevarandet av invandrarnas egen kultur. Finansiering söktes dock till integrationssverksamheten i allmänhet, vilket man skulle kunna anta betyder även medlemmars och andra målgruppers integration till den finländska kulturen och det finska språket.

Invandrarnas frivilliga kulturverksamhet är i fokus även i Mashaires artikel. Han granskar i sin artikel betydelsen av den afrokaribiska musiken och klubbverksamheten som har uppstått kring den för förenandet av olika befolkningsgrupper. En intressant observation beträffande grundarna av Helsingfors första reggaeklubbar var att ingen av dem kom själv från ursprungsorterna för denna musik samt å andra sidan de centrala aktörernas multi-etniska, mångkulturella bakgrund. Även om de som drog igång klubbverksamheten inte var afrokaribiska eller afrikanare, kom även de afrikanska invandrarna med i verksamheten omedelbart efter att den hade startats. Enligt den centrala organisatören av verksamheten fanns det så att säga social beställning för denna typ av verksamhet, eftersom de afrikanska invandrarna ännu i 1980- och 1990-talets skifte bemöttes mycket avvisande på det finländska restaurangfältet. Ofta släpptes de inte ens i restaurangerna och således var reggaeklubben för många av dem det första offentliga utrymmet i Finland som var öppet även för dem och gav möjligheter att tillbringa fritiden, knyta sociala kontakter och integrera sig.

Klubbverksamheten och det aktiva samarbetet mellan afrikanska musiker som hade bosatt sig i Finland och finländska musiker bjöd på en positiv utgångspunkt för den in-

bördes växelverkan mellan afrikanska invandrare och den finländska majoritetsbefolkningen. På så sätt har verksamheten som uppstod kring musiken gett stöd även till integrationen av de invandrare som har deltagit i den. (Jfr Pekkilä 2002; Saarela 2002).

Mashaire fäster i sin artikel uppmärksamhet även vid att den internationella musikindustrin hade berett marken för den afrokaribiska och afrikanska musiken bland den finländska majoritetsbefolkningen redan länge innan det fanns en enda afrikansk invandrare i Finland (se även Aarnio & Vuorinen 2008). Detta är en viktig observation, eftersom de olika invandrargrupperna ingalunda har samma ställning när det gäller vilket bemötande deras kulturprodukter får i det mottagande landet. Till exempel är den traditionella turkiska musiken fortfarande en hobby för en mycket liten krets (Ermutlu 2001, 32–36.).

Musiken är en väsentlig del av många människors liv oavsett deras etniska bakgrund, och den kan ge platser betydelser. Musiken är ett viktigt instrument även när människor möts i offentliga utrymmen och den kan överskrida etniska, ekonomiska och kulturella barriärer. Musikens betydelse i uppbyggandet av växelverkan mellan olika befolkningsgrupper är också föremålet för Bottås forskning. Bottå betraktar i sin artikel sångtävlingen Ourvision som arrangerades av Helsingfors internationella kulturcentrum Caisa och som enligt honom är ett bra exempel på ett evenemang som främjar interkulturell växelverkan. Bottå analyserar i sin artikel evenemangets bakgrund och struktur och dryftar dess betydelse som ett å ena sidan mångkulturellt och å andra sidan interkulturellt evenemang. Han lyfter fram för närmare granskning två tävlingsbidrag

där den interkulturella aspekten stiger fram särskilt tydligt.

Även om Ourvision är en enkel sångtävling, ett tids- och rumsmässigt begränsat evenemang, borde man enligt Bottå inte underskatta dess påverkan på hela staden. Framför allt har evenemanget bjudit på ett tydligt institutionalistiskt stöd för identifierandet och utvecklingen av invandrarnas kreativa talanger. På rumslig nivå har det fungerat genom att det öppnade Caisa för den stora publiken och omvandlade det finkulturella Finlandiahuset som scen för begåvade amatörer med invandrarbakgrund. Dessutom har tävlingens fria form erbjudit deltagarna en möjlighet att på ett kreativt sätt utveckla interkulturella erfarenheter och innehåll utan att tyngdpunkten har legat för mycket på deras bakgrund eller ”kulturella arv”. När interkulturella erfarenheter som dylika evenemang tillhandahåller kopplas till varandra kan de enligt Bottå ändra på etablerade och traditionella uppfattningar om fritid, vardag och kultur.

Som en sammanfattande kommentar om bokens artiklar kan det för det första noteras att olika befolkningsgruppers fritidsprefereenser är överraskande lika när det gäller grenarna som man riktar sig på. Oavsett den geografiska bakgrunden, åldern och andra bakgrundsfaktorer är det överlägset mest populära fritidsintresset idrott. Kultur- och konstintressen verkar i de flesta befolkningsgrupperna hamna på efterkälken beträffande populariteten både jämfört med idrott och andra hobbyer.

En annan faktor som lyftes fram i flera artiklar var att de invandrare med flyktingbakgrund som har kommit till Finland främst från islamistiska länder blir utanför oftare än andra invandrargrupper när det gäller rekreations- och kulturtjänster samt

att denna särutveckling verkar börja redan i barndomen.

Den tredje observationen som upprepas i många av artiklarna var att även om invandrarbefolkningen till synes intresserar sig i stort för samma sätt att tillbringa sin fritid på som den finländska majoritetsbefolkningen, som till exempel underhållning och nöjen, upplevde de många omgivningar där man kunde vistas på fritiden, till exempel caféer och restauranger och friluftsevenemang som bortstötande, eftersom man i den finländska kontexten kopplar ett så rikligt alkoholbruk till dessa. Denna erfarenhet verkade invandrarna dela på oavsett sin egen geografiska bakgrund eller orsaken till invandringen. Både experter på den globala arbetsmarknaden och de som har flyttat till Finland som flyktingar eller asylsökande upplevde att den finländska alkoholkulturen försvårar väsentligt interaktionen med dem som tillhör den finländska majoritetsbefolkningen

och begränsar därigenom deras deltagande i det finländska samhället i allmänhet. I detta avseende bör vi alltså se oss själva i spegeln.

I artiklarna lyftes även starkt fram invandrarnas livliga frivilliga kulturverksamhet såväl inom föreningsverksamhet som på andra ställen. Delvis riktas denna föreningsverksamhet innanför gemenskaperna men delvis strävar man med den även att främja en inbördes växelverkan mellan invandrarna och majoritetsbefolkningen, och till exempel enligt Pyykkönens observationer håller den sistnämnda tendensen på att bli starkare. Sådana interaktiva verksamhetsmodeller samt stödjandet av evenemang likt till exempel Ourvision-sångtävlingen som främjar kulturkontakten och utvecklingen av kulturinstitutioners och invandrarföreningars inbördes samarbete och olika typer av nya informationskanaler sågs som viktiga framtida kulturpolitiska uppgifter.

Tuula Joronen

Similarities, differences and interculturality

As stated at the beginning of the book, the goal is to clarify how the recreational and cultural services of the Helsinki area have reached the immigrant population and what other pastimes they have, for which the services of the area have significance. As immigrants are not a homogenous but rather a very heterogeneous group, the aim of the articles in the book was to examine these questions from as many different points of view as possible.

Joronen's first article compared the points of view of the majority population and of the Russians, Estonians, Vietnamese and Somalis on the importance of free-time hobbies and examined the hobby preferences in different population groups. The examination revealed that the order of importance of the different areas of life was very similar for all working people, regardless of their geographical background. Both Finns and immigrants thought that home and family were the most important, followed by work whilst the third priority was

leisure time. The significance given to free-time activities varied according to gender, age, phase of life and education in both groups. On average, family was more important for women than for men. Furthermore, free-time hobbies were valued more by the highly educated and people without children than by those with lower education and people with children.

Although the order of importance of the areas of life was the same in all groups studied, there were differences in how strongly each area was emphasised in each group. The percentage of Somali men and women and Vietnamese and Russian women who considered work to be "very important" was clearly higher than the average. Somali men differed from other men in that, on average, for them work, family and hobbies were more important than for others. With the exception of the Vietnamese, the differences between genders were small. On average, work was more important for Vietnamese women than for Vietnamese men. For the

Somalis, both phase of life and level of education seemed to have more significance than on average.

The Somalis also differed from the other immigrant groups under study in how they spent their free-time in practice. They participated in immigrant-organised free-time activities more than the Russians, Estonians and Vietnamese and took part in free-time activities organised by others less often than other groups.

When comparing the leisure preferences of those born in Finland and elsewhere, it was discovered that sports activities were clearly more important than cultural pastimes for both women and men. The respective order of importance of entertainment, fun and cultural hobbies varied in both groups according to gender and level of education. Women and the highly educated valued cultural activities more than entertainment and fun. Instead, men and those with lower education considered entertainment and fun to be more important than cultural pursuits.

Immigrants felt less satisfied than the majority in the fulfillment of their leisure-time aspirations. The possibilities for fun, entertainment and cultural activities were considered to be particularly poor by both men and women. Although the reasons for this discontent were not examined in the study in the case of cultural pursuits, the discontent can be assumed to be related to cultural distance (e.g., Berry 1997, 21–23; Pekkilä 2006, 23). If cultural distance is significant, it could be because the receiving country's culture is not open to immigrants or that the local cultural offer may not interest them.

Joronen's second article examined the accessibility of cultural services from the perspective of a family with children and an

immigrant background. The questionnaire for families with children revealed that library and cinema services had been used actively, but other culture services were less used. However, there was a high level of interest in their use among the respondents and the potential users of cultural services were almost as many as those who had already used the services. The role of schools and day-care centres seemed to have been important with regard to children and youth getting to know the cultural services but families did not use the services as much in their own time.

The active use of the library can probably be explained by the fact that the Helsinki City Library is also Finland's national multilingual library and offers material in all languages spoken by the largest immigrant groups in the country. (Helsinki City Office 1999, 53)

The greatest obstacles to using the services were, on one hand, the lack of interest in the services provided and, on the other hand, the fact that the information on the services had not reached the respondents. More information was required especially on activities and cultural services for children and youth. Instead of or in addition to taking advantage of the activities offered by cultural institutions, immigrant families had often participated in the clubs and events organised by their own associations. Closer cooperation with immigrant associations might help cultural institutions develop their operations and activities so that their contents would be more interesting and the information about the activities offered would reach also immigrant families better than before.

Stenvall's article on the hobbies of children speaking foreign languages found that

children of immigrant families and those of families belonging to the majority population have very similar pastimes. Furthermore, with the exception of Somali children, the time spent on hobbies is also more or less the same. Somali children had fewer hobbies than others and Somali girls had the least hobbies of all. Regardless of the language spoken at home, the most common hobby of the Helsinki children studied by Stenvall was sports and other hobbies entered the picture only if the child had more than one hobby. Thus, Stenvall came to the conclusion that children choose the same activities due in part to their availability and the example set by other children.

The low rate of leisure activity amongst Somali children and youngsters cannot be fully explained with a single explanation and it is likely to be the result of a variety of factors. For example, in large Somali families, financial resources may limit the children's leisure possibilities. Many of these are single-parent families and, owing to high unemployment amongst Somali families, it is very common for them to live on income support (e.g., Linnanmäki 2009.). The Islamic faith also limits participation in some hobbies, especially for the girls. According to studies, Somali parents have found it problematic that Finnish children are sexually open and use alcohol (e.g., Tiilikainen 2003, 172). Somali youth are also critical of the lifestyle of Finnish youth, which, according to them, is characterised by use of alcohol and the disrespect of elders. (Niemelä 2006)

Other possible reasons may be racism and discrimination. Of all immigrants, the Somalis experience the most discrimination, which has naturally created a reserved attitude towards the majority population. (e.g.,

Paananen and Pohjanpää, 2003, 147; Jasinskaja-Lahti, Lieblind and Vesala 2002, 134–136). Because of this, the children may be denied access to hobbies that they might otherwise participate in. (Tiilikainen 2003, 149–150)

Niemi studied young Somali men who are in the habit of spending time in the Immigrants' Living Room maintained by the City of Helsinki Youth Department. According to Niemi, Somali youth found the Living Room very important to them, many seeing it as the only alternative to hanging around the streets, which is what many of them did before finding the Living Room. For them, the Living Room was a safe and drug-free meeting place where they could meet other young people and receive support related to life management.

Niemi selected the Somali youth as the subject of the study as the goal was to explore the significance of the Living Room activities to immigrant youth. At the site, it turned out that, although the Living Room was open to all the users were almost exclusively Somali. They explained they did not wish to be isolated from other youngsters but the situation was beyond their control. They felt the stigma of crime attached to Somali youth led other youth to avoid their company.

The youths interviewed by Niemi reported that when they were younger, they had spent more time with Finnish children but they had parted company when alcohol came into the picture. In addition to alcohol, Niemi found that racism was another factor separating Somali and Finnish youth.

All young men studied by Niemi had moved to Finland as children or youngsters and some had even been born here. They had gone or were still going to school in Fin-

land and during the study, some of them were working, while some others were studying. For them, the ethnic separation of free-time is not a problem as such if it does not reflect in the other areas of life or lead to confrontations. However, many of the social networks necessary to building a career (e.g., Joronen 1997 and 1998) are created during free-time activities (e.g., Raunio's article in this book) and if these networks are very unbalanced, it could exacerbate the vulnerability of such youngsters.

Similar results have also been found in other studies on Somali youth. For example, all Somali youth in Turku studied by Peltonen (2005, 78, 83–86) had experiences of racism and this had limited their participation in society. According to Peltonen, the segregation of Somali and Finnish youth has already begun in comprehensive school. In her study in Turku, she found that Somali youth had few Finnish friends and that the relationships with them seemed less strong than those with Somali friends. Their friends were mainly Somali or other immigrants. The relationships between Somali youth and the Finns were mainly formed around school and only the boys had friendships that were created outside school. They rarely met their Finnish friends outside school. For example, Somali youngsters in further education went to school mainly with Finns but did not meet them outside school whilst the youth that met Finnish friends outside school were mainly in comprehensive school. However, they did not invite their schoolmates home nor visited them and in general, they had seldom visited Finnish homes.

The age difference between Finnish and Somali children in school also made building friendships more difficult. The Somali

youth studied by Peltonen were older than their classmates because, before moving to Finland, they had had very little or no education. Thus, they had to start school from the last classes of comprehensive school regardless of their age. (77–79).

The young Somali men interviewed by Peltonen (2005) felt that the solitary nature and emphasised individuality of Finns alienated them from the Finns. Somali youth had a hard time understanding that the Finns could be happy spending long times on their own, while the Somalis continuously needed other people around them. The Somalis' more communal way of thinking was also manifested in that they found it difficult to feel close to someone who only took care of their own business. For example, in cafes, it felt weird to them that Finns did not buy each other food and drink as in the Somali culture they were used to someone paying for all. (81–82)

Thus, according to Peltonen, Somali youth were not isolated through choice but had found that getting to know Finns was difficult because their cultural world view and values were different. They had no wish to be assimilated by Finns, but to build relationships with them whilst keeping their own ethnic identities. (79, 86.)

As stated in the in foreword to this book, strengthening the immigrants' IT skills and offering free public terminals have been part of the Finnish information society strategy. The purpose has been to strengthen the immigrants' labour market skills and to prevent alienation by, for example, strengthening local communities. Improving IT skills has also facilitated the introduction of different Internet-based consultation services (e.g., Pakarinen 2004, 66–79.)

The young Iraqi men studied by Juntunen, who came to Finland in the 1990s and early 2000s as refugees, were one of the target groups of the projects related to the implementation of the information society strategy. According to Juntunen, these men had very little experience of freedom of speech and free dissemination of information before moving to Finland. Most of them got to know the Internet only after moving here. However, the Arabic forums on the Internet have quickly become a popular way of sharing their profound experiences and of participating in the political discussions of their own country, which has been very active since the fall of Saddam Hussein's regime in 2003. The Internet also provided a place for the discussion of culture and art.

Thus, the Internet use of the Iraqis has been somewhat different from what the Finnish information society strategies had hoped. Juntunen's article pays special attention to the dominant position of certain religious groups in the Arabic forums on the Internet. The Iraqis are a very divided group of immigrants with respect to both politics and religion. When normally hidden conflicts have emerged on the Internet, they have created new divisions and conflicts and also began to shape the everyday life of Iraqis in the Finnish suburbs. (compare Mäenpää 2003; Sassi 2003.)

Learning IT skills would have been expected to promote their integration into Finnish society and local communities but it has not brought a significant change in the labour market position of Iraqis. The rate of unemployment among Iraqi immigrants remains very high and they are one of the least successful immigrant groups in the Finnish labour market. According to Juntunen, Iraqi

men have even found it difficult to find internships.

The status of the biotechnology and information technology experts studied by Raunio in the Finnish society differs significantly from the status of the aforementioned groups with a refugee background studied by Niemi and Juntunen. Raunio's target group comprises the highly educated workforce which Finland hopes to attract and for which there is strong competition worldwide. Most of the experts studied by Raunio had moved to Finland primarily for work and it held a more central position in their lives than free-time.

On average, the foreign experts who answered Raunio's questionnaire were quite happy with the supply of culture, restaurants and nightlife, but they seemed to have problems finding information in English. It was difficult to find hobbies without Finnish skills and the language barrier might also make the hobby itself more difficult. Lack of communication was a central problem for the respondents who declared themselves unsatisfied with the services available. Playing in a team or conversing in a restaurant becomes difficult if there is no common language. Whilst art exhibitions, theatre and concerts are experiences that can be acquired for the experience itself the experience remains limited if the social part of the experience is excluded.

Another problem had to do with the means of achieving social interaction. Very few respondents thought that the atmosphere of Finnish society was open or that people were easily approachable. Those who are clearly different from the majority population in skin colour, style of dress or behaviour may find it even more difficult to take part in hobbies, which reduces their po-

tential as a natural social arena for meeting people. The respondents also noted the heavy Finnish use of alcohol in nightlife activity and, to some extent, saw it as a problem. The respondents who were culturally or ethnically very different from Finns felt that the situation was extremely difficult.

Raunio came to the conclusion that cultural services, pastime opportunities and nightlife are not significant factors of attraction. However, the free-time environment naturally does have an effect on happiness. In addition to relaxing and refreshing the mind and body, hobbies also act as arenas for social meeting that offer a chance to integrate into new communities. In particular, young people with no family, for whom making social connections is more important and who have more time for it, valued the opportunities provided by free-time and nightlife.

Thus, culture and free-time services play an important role in involving immigrants and Raunio recommends those methods which help them to find and use these services should be strengthened.

Miikka Pyykkönen's article examines the independent activities of immigrants in various organisations and associations. According to Pyykkönen, immigrant associations have become increasingly prominent socio-political actors in recent years particularly at the local level.

Pyykkönen noted the fact that immigrant associations have significantly changed since the 1990s. They could formerly be classified on the basis of whether the membership had the same cultural background or religion or whether their activities were directed towards increasing multiculturalism in the Finnish society. The last decade has seen the creation of new associations around

other things, such as age, gender, arts and sports and, according to Pyykkönen, although most of the immigrant associations are still ethnic-cultural, other types will emerge alongside them in the future, if and when the diversification continues.

The internal segmentation of immigrant groups, which is inevitable as the duration of stay and the size of the group increases, is behind the diversification. According to Pyykkönen, interests, identities, desires and needs that did not exist in the country of origin or soon after immigration have begun to appear over time in immigrant communities. According to Pyykkönen, the fact that, as soon as some members of an immigrant group are successful in establishing cultural activities with an ethnic-cultural association within a community, one or more new associations are almost invariably formed within the community for activities other than culture. This reveals the growing internal pressure for change in immigrant communities.

Countervailing tendencies can meanwhile be observed with, for example the emergence of coalition associations. In a coalition, all member associations have to balance their culture and the related conceptions in proportion to those of other member associations. Maintaining and speaking for one culture leads to the finding of similarities between cultures, and the formulating common interests between immigrants, and speaking up for them.

The third fundamental tendency for change highlighted by Pyykkönen is connected to the financial prerequisites of the associations. The dependency on public funding directs their focus upon those purposes for which funds are available, for example, the development of integration activities.

Therefore, the aim of the organisations becomes the connection their members with Finnish society as well the creation of ties with immigrant communities. Although immigrant associations often define integration on the basis of the Finnish Integration Act and local integration programmes, integration has found, in practice, very versatile forms and features. Among the associations examined by Pyykkönen, the ethnic-cultural associations usually focused on the side of the Integration Act that emphasises the preservation of the immigrants' own culture. However, they applied for funding for general integration activities, which could also have been expected to mean the integration of the members and other target groups into Finnish culture and language.

Also Mashaire's article concentrates on the independent cultural activities of immigrants. In his article, he examines the importance of Afro-Caribbean music and of the club culture around it as a connector of different population groups. An interesting observation about the founders of the first reggae clubs in Helsinki was that none of them were from the areas where the music was born and that the most important operators had a multicultural and multiethnic background. Even though the founders of the clubs were not Afro-Caribbean or African, African immigrants joined the operations as soon as they started. According to a central operator in the field, there was a social need for this kind of activity as, at the turn of the 1980s and 1990s, Finnish restaurants were still quite unwelcoming towards African immigrants. Often, they were not even allowed in the restaurants. Therefore, for many, reggae clubs were the first public areas in Finland that were open to them

offering possibilities to spend time, form relationships and integrate.

The club activities and the active cooperation between African musicians living in Finland and Finnish musicians offered a positive starting point for the mutual interaction between African immigrants and the Finnish population as a whole. Thus, activities originating around music have also supported the wider integration of the immigrants who participated in them. (compare Pekkilä 2002; Saarela 2002).

In his article, Mashaire also notes the fact that the international music industry had laid the ground for Afro-Caribbean and African music in Finland long before there were any African immigrants in the country (see also Aarnio & Vuorinen 2008). This is an important observation as the cultural products of the different immigrant groups are not all valued in the same way by the receiving country. For example, Turkish traditional music is still only a minority interest. (Ermutlu 2001, 32–36)

Music is a significant part of many people's everyday life regardless of their ethnic background and can give meanings to places. Music is also an important tool when people meet in public and cross ethnic, economic and cultural boundaries. The significance of music in the construction of interaction between different population groups is also the subject of Bottà's study. In his article, Bottà examines the *Ourvision* song contest organised by the International Cultural Centre Caisa, which, according to him, is a good example of an event that promotes intercultural interaction. In his article, Bottà analyses the background and structure of the event and ponders upon its importance as a multicultural and intercultural event. He examines in more detail two performances that

strongly emphasise the intercultural perspective.

According to Bottà, although Ourvision is a simple song contest and an event limited in both time and space, its effect on the whole city should not be underestimated. Above all, the event has provided clear institutional support to the identification and development of the immigrants' creative talents. As regards space, it has opened awareness of Caisa to the general public and transformed the high cultural Finlandia Hall into a stage for gifted immigrant amateurs. In addition, the loose competition format has given the participants a chance to creatively develop intercultural experiences and contents without putting too much emphasis on their background or "cultural heritage". According to Bottà, when intercultural experiences provided by events such as this are connected to each other, they can change the established and traditional conceptions of free-time, everyday life and culture.

As a conclusion for the articles contained in the book, we can first of all state that the free-time preferences of different population groups are surprisingly similar in relation to what kinds of activities are preferred. The most popular pastime is sports regardless of geographical background, age and other factors. In most population groups, cultural and art pursuits seem to come last behind sports and other hobbies.

Another point that emerged from several different articles was that the immigrants with refugee backgrounds, mostly those who moved to Finland from Islamic countries, are left outside recreational and cultural services more often than people belonging to other immigrant groups and that

this separation seems to have already begun during childhood.

A third observation recurring in several articles was that, although the immigrant population seems to be otherwise interested in many of the pastimes of the Finnish main population (e.g., fun and entertainment), they felt that many leisure environments such as cafes, restaurants and outdoor events were off-putting as the Finnish context involves heavy use of alcohol. This experience was common regardless of geographical background or the reason for entering the country. Global job market experts as well as people who moved to Finland as refugees or asylum seekers felt that the Finnish alcohol consumption culture made it significantly more difficult for them to interact with the main population and, therefore, limited their participation in the Finnish society in general. With respect to this, it suggests we Finns should take a look in the mirror.

The articles also strongly emphasised the active independent cultural activities of immigrants in organisations and other contexts. These cultural activities are partly directed towards communities, but their aim is also to promote mutual interaction between immigrants and the majority. According to, for example, Pyykkönen's observations, the latter tendency is becoming stronger and supporting these interactive models, as well as events that promote interculturality (e.g., the Ourvision song contest) and developing new information channels and cooperation between cultural institutions and immigrant associations, were considered important cultural policy tasks for the future.

Lähteet: - Källor: - Sources:

- Aarnio, Petri & Vuorinen, Pekka** (2008). Cool Runnings 1980-85. Reggaea pintaa syvemmältä. Helsinki: Fi-reggae ry.
- Berry, John** (1997). Lead Article. Immigration, Acculturation and Adaptation. Applied Psychology. An International Review 46 (1) 1997: 5-68.
- Ermutlu, Yonca** (2001) Maahanmuuttajamusiikin näkymättömyys ja turkkilainen perinnemusiikin orkesteri Nefes. In Erkki Pekkilä (toim.): Steel pan, Mbalax ja Gamelan – tutkielmia maahanmuuttajamusiikeista. Helsinki: Maailman musiikin keskuksen julkaisuja 11.
- Helsingin kaupunginkanslia** (1995). Helsingin ulkomaalaispolitiikka. Helsinki: Helsingin kaupungin julkaisusarja A 10/1995.
- Jasinskaja-Lahti, Inga, Liebkind, Karmela ja Vesala, Tiina** (2002): Rasismi ja syrjintä Suomessa. Maahanmuuttajien kokemuksia. Tampere: Gaudeamus Kirja/Oy Yliopistokustannus.
- Joronen, Tuula** (1997). Afrikkalaisten maahanmuuttajien työllistymispolut. In Harry Schulman & Vesa Kanninen (toim.): Sovussa vai syrjässä? Ulkomaalaisten integroituminen Helsinkiin. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 1997:12.
- Joronen, Tuula** (1998). Afrikkalaiset työnhaussa: ei työtä ilman suomalaisia ystäviä – ja päinvastoin. Helsingin kaupungin tietokeskus, neljännesvuosijulkaisu Kvartti 1/1998.
- Linnanmäki, Suvi** (2009) Maahanmuuttajat ja toimeentulotuki Helsingissä 2007. In Keskinen, Vesa, Laine, Markus, Tuominen, Martti ja Hakkarainen, Tyyne (toim.) Kaupunkiköyhyyden monet kasvot. Näkökulmia helsinkiläiseen huono-osaisuuteen. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.143-154.
- Mäenpää, Pasi** (2003). Nettimaunulan paikallisverkon arviointitutkimus. In Bäcklund, Pia (toim.): Tietoyhteiskunnan osallistuva kansalainen. Tapaus Nettimaunula. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus. tutkimuksia 2003:5.
- Niemelä, Heli** (2006) Somalialaisen ja suomalaisen nuoruuden risteyksessä. In Martikainen, Tuomas (toim.): Ylirajainen kulttuuri. Etnisyys Suomessa 2000-luvulla. Tietolipas 212. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura. 168-189.
- Paananen, Seppo & Pohjanpää, Kirsti** (2003). Maahanmuuttajien elinolotutkimuksen yhteenveto. In Kirsti Pohjanpää, Seppo Paananen ja Mauri Nieminen (2003). Maahanmuuttajien elinolot. Venäläisten, virolaisten, somalialaisten ja vietnamilaisten elämää Suomessa 2002. Helsinki: Tilastokeskus. Elinolot 2003:1.
- Pakarinen, Mikko** (2004). Monikulttuurisuus ja tietoyhteiskunta. Helsinki: Sitra raportteja 36.
- Pekkilä, Erkki** (2002). Immigrant musics and multiculturalism. Finnish Music Quarterly 3/2002: 8-12.
- Pekkilä, Erkki** (2006). Etnomusikologia. In Erkki Pekkilä: Etnomusikologia ja maailmanmusiikki. Esseitä ja arvosteluja. Helsinki: Maailman musiikin keskus ja Helsingin yliopiston musiikkitiede.
- Peltonen, Selene** (2005). Somalinuorten kulttuurisen identiteetin muotoutuminen diasporassa. Elämää etnisen identiteetin ja suomalaisen yhteiskunnan välissä. Turun yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, sosiologian laitos. Pro gradu -tutkielma. Siirtolaisuusinstituutti 2005. Web Reports No. 10.
- Saarela, Mikko** (2002). Mbalax bings a little heat to the frozen north. African music in Finland. Finnish Music Quarterly 3/2002: 12-19.

Sassi, Sinikka (2003). Verkko yhteisöllisyyden vahvistajana – onko paikalla väliä?

In Pia Bäcklund (toim.): Tietoyhteiskunnan osallistuva kansalainen. Tapaus Nettimaunula. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus. tutkimuksia 2003:5.

Tiilikainen, Marja (2003). Arjen islam. Somalinaisten elämää Suomessa. Tampere: Vastapaino.

Kirjoittajat

GIACOMO BOTTÀ on Helsingin yliopiston Yhteiskuntapolitiikan laitoksen Kaupunkitutkimus-verkoston (Network for Urban Studies) tutkijatohtori ja Renvall-instituutin alue- ja kulttuuritutkimuksen osa-aikainen luennoitsija. Bottà suoritti tohtorintutkinnon vertailevassa kulttuuritutkimuksessa Libera Università di Lingue e Comunicazione IULM:ssa (Milano, Italia) vuonna 2003. Hän on tutkinut kaupungin kuvausta taiteissa ja populaarikulttuurissa, monikulttuurisuutta, kaupungin tuotemerkin rakentamista ja populaarimusiikkia ja kirjoittanut aiheista julkaisuja.

TUULA JORONEN, VTM, toimii tutkijana Helsingin kaupungin tietokeskuksessa, erikoisalana maahanmuuttokysymykset.

MARKO JUNTUNEN, FT, on kulttuuriantropologi ja islamin tutkija, joka työskentelee apurahatutkijana ja tuntiopettajana Helsingin yliopiston Aasian ja Afrikan kielten ja kulttuurien laitoksella. Juntusen tutkimusintresseihin kuuluvat siirtolaisuus, transnationaalit yhteisöt ja vähemmistökonteksteissa rakentuva islam.

PERCY MASHAIRE, VTM, on syntynyt Zimbabwessa ja suorittanut siellä peruskoulun, joka sisälsi Cambridge University Ordinary "O" Level Certificate -tutkinnon. Opetettuaan englantia ja historiaa lukiossa viiden vuoden ajan Mashaire muutti Suomeen ja aloitti opiskelun Helsingin yliopistossa vuonna 1988 ja suoritti siellä maisterin tutkinnon mediaviestinnässä ja taloustieteessä. Myös kaksi muuta todistusta Suomesta, toinen Heliasta, Helsingin liiketalouden ammattikorkeakoulusta, ja toinen Institute of Management Education (IME) -koulutusohjelmasta. Valmistuttuaan yliopistosta vuonna 1997 Mashaire on työskennellyt pääasiassa englannin kielen opettajana, vapaana journalistina sekä kääntäjänä (suomi–englanti) ja oikolukijana. Oli 1990-luvun alussa yksi englanninkielisen Scandinavia uutis- ja tiedotuslehden perustajista ja toimi myös sen varapäätoimittajana. Oli myös yksi Caisan, Helsingin kaupungin kansainvälisen kulttuurikeskuksen, perustajajäsenistä. Tällä hetkellä työskentelee englannin kielen opettajana Vantaan kansainvälisessä koulussa (International School of Vantaa, IVE).

HANNA NIEMI (27 v.), opiskelee Oulun yliopistossa kulttuuriantropologiaa ja valmistuu gradun jälkeen filosofian maisteriksi. Gradussaan hän käsittelee Nuorten somalialaisten miesten vapaa-aikaa ja syrjäytymisen ehkäisyä. Kevään 2009 Niemi on työskennellyt Vammaisten Maahanmuuttajien Tuki-keskus Hilmassa koordinaattorin sijaisena. Hän toimii myös Nurmijärven kunnanvaltuutettuna.

MIIKKA PYYKKÖNEN, YTT, toimii lehtorina Jyväskylän yliopiston kulttuuripolitiikan maisteriohjelmassa. Hänen tutkimusintressinsä koskevat foucaultlaista valta-analytiikkaa, monikulttuurisuutta, kulttuuripolitiikkaa, vähemmistökysemyksiä ja kansalaisyhteiskuntaa.

MIKA RAUNIO, HL, toimii projektipäällikkönä ja tutkijana Tampereen yliopiston Tieteen, teknologian ja innovaatiotutkimuksen yksikössä (TaSTI) sekä Siirtolaisuuden, transnationalisuuden ja kehityksen tutkimusverkostossa (DeMi). Hän tutkimuksensa on viimeisen kymmenen vuoden aikana keskittynyt erityisesti osaavan työvoiman kansainväliseen liikkuvuuteen.

ELINA STENVALL, VTM, tutkija Helsingin kaupungin tietokeskuksessa. Stenvall on erikoitunut lapsitutkimukseen.

Tekijä(t) Joronen, Tuula (toim.)		
Nimike Maahanmuuttajien vapaa-aika ja kulttuuripalvelut pääkaupunkiseudulla		
Julkaisija (virasto tai laitos) Helsingin kaupungin tietokeskus	Julkaisu-aika 2009	Sivumäärä, liitteet 213 s.
Sarjan nimike Tutkimuksia – Helsingin kaupungin tietokeskus		Osanumero 2009:4
ISSN 1455-724X (painettu) ISSN 1796-7228 (verkossa)	ISBN 978-952-223-502-2 (painettu) ISBN 978-952-223-503-9 (verkossa)	Kieli fin, swe, eng
Tiivistelmä <p>Kirjan tavoitteena on selvittää, miten pääkaupunkiseudun virkistys- ja kulttuuripalvelut ovat ta-voittaneet maahanmuuttajataustaista väestöä, millaisia kokemuksia heillä niistä on ja mitä muita sellaisia vapaa-ajanviettotapoja heillä on, joiden kannalta palveluilla on merkitystä. Kirja koostuu taustoittavasta johdantoartikkelista, yhdeksästä tutkimusartikkelista sekä yhteenvetoartikkelista.</p> <p>Kolmessa ensimmäisessä artikkelissa tarkastellaan etnisen taustan, sukupuolen, iän, koulutuksen ja elämänvaiheen merkitystä vapaa-ajan käytön kannalta. Jorosen ensimmäisessä artikkelissa ver-rataan suomalaisen valtaväestön näkemyksiä vapaa-ajan harrastusten tärkeydestä, venäläisten, vi-rolaisten, vietnamiläisten ja somalialaisten näkemyksiin sekä tarkastellaan harrastuspreferenssejä eri väestöryhmissä. Jorosen toisessa artikkelissa tarkastellaan kulttuurilaitosten ohjelmatarjonnan saavutettavuutta maahanmuuttajataustaisten lapsiperheiden näkökulmasta. Stenvallin artikkelissa tarkastelun kohteena on lasten harrastaminen, ja siinä verrataan eri kieliryhmiin kuuluvia lapsia toisiinsa.</p> <p>Seuraavissa kolmessa artikkelissa tarkastellaan työmarkkina-asemansa suhteen toisistaan poik-keavien maahanmuuttajaryhmien vapaa-aikaa. Niemen tutkimuksen kohteena ovat Helsingin nuo-risoasiainkeskuksen ylläpitämän Maahanmuuttajanuorten olohuoneen kävijöiden, erityisesti nuor-ten somalialaisten miesten vapaa-ajanvietto. Juntunen tarkastelee artikkelissaan Irakista 1990- lu-vulla ja 2000-luvun alussa Suomeen tulleiden miesten Internetin käyttöä. Raunion tarkastelun kohteena ovat Helsingissä ja muissa suurissa kaupungeissa asuvat, korkeasti koulutetut ulkomaa-laiset asiantuntijat ja heidän kokemuksensa vapaa-ajanviettomahdollisuuksista.</p> <p>Viimeisten kolmen artikkelin aiheena on maahanmuuttajien omaehtoinen kulttuuritoiminta. Pyyk-kösen tarkastelun kohteena on maahanmuuttajien yhdistysten kulttuuritoiminta. Mashaire tarkas-telee afrokaribialaisen musiikin ympärille syntyneitä klubikulttuuria ja sen merkitystä eri väestö-ryhmien yhdistäjänä. Bottán artikkelissa tarkastellaan Helsingin kaupungin tukeman Ourvision laulukilpailun merkitystä kaupungin musiikkilämän ja maahanmuuttajien integraation kannalta.</p>		
Asiasanat maahanmuuttajat, vapaa-aika, vapaa-ajan palvelut		
Hinta 14 €	Jakelu puh. 310 36293	
Myynti Tietokeskuksen kirjasto: Katariinankatu 3, 00170 HELSINKI, puh. 310 36377 Verkkokirjakauppa: http://granum.uta.fi		

Tekijä(t) Joronen, Tuula (toim.)		
Nimike Maahanmuuttajien vapaa-aika ja kulttuuripalvelut pääkaupunkiseudulla		
Julkaisija (virasto tai laitos) Helsingin kaupungin tietokeskus	Julkaisu-aika 2009	Sivumäärä, liitteet 213 s.
Sarjan nimike Tutkimuksia – Helsingin kaupungin tietokeskus		Osanumero 2009:4
ISSN 1455-724X (painettu) ISSN 1796-7228 (verkossa)	ISBN 978-952-223-502-2 (painettu) ISBN 978-952-223-503-9 (verkossa)	Kieli fin, swe, eng
Tiivistelmä <p>Kirjan tavoitteena on selvittää, miten pääkaupunkiseudun virkistys- ja kulttuuripalvelut ovat taivoittaneet maahanmuuttajataustaista väestöä, millaisia kokemuksia heillä niistä on ja mitä muita sellaisia vapaa-ajanviettotapoja heillä on, joiden kannalta palveluilla on merkitystä. Kirja koostuu taustoittavasta johdantoartikkelista, yhdeksästä tutkimusartikkelista sekä yhteenvetoartikkelista.</p> <p>Kolmessa ensimmäisessä artikkelissa tarkastellaan etnisen taustan, sukupuolen, iän, koulutuksen ja elämänvaiheen merkitystä vapaa-ajan käytön kannalta. Jorosen ensimmäisessä artikkelissa verrataan suomalaisen valtaväestön näkemyksiä vapaa-ajan harrastusten tärkeydestä, venäläisten, virolaisten, vietnamiläisten ja somalialaisten näkemyksiin sekä tarkastellaan harrastuspreferenssejä eri väestöryhmissä. Jorosen toisessa artikkelissa tarkastellaan kulttuurilaitosten ohjelmatarjonnan saavutettavuutta maahanmuuttajataustaisten lapsiperheiden näkökulmasta. Stenvallin artikkelissa tarkastelun kohteena on lasten harrastaminen, ja siinä verrataan eri kieliryhmiin kuuluvia lapsia toisiinsa.</p> <p>Seuraavissa kolmessa artikkelissa tarkastellaan työmarkkina-asemansa suhteen toisistaan poikkeavien maahanmuuttajaryhmien vapaa-aikaa. Niemen tutkimuksen kohteena ovat Helsingin nuorisosiainkeskuksen ylläpitämän Maahanmuuttajanuorten olohuoneen kävijöiden, erityisesti nuorten somalialaisten miesten vapaa-ajanvietto. Juntunen tarkastelee artikkelissaan Irakista 1990- luvulla ja 2000-luvun alussa Suomeen tulleiden miesten Internetin käyttöä. Raunion tarkastelun kohteena ovat Helsingissä ja muissa suurissa kaupungeissa asuvat, korkeasti koulutetut ulkomalaiset asiantuntijat ja heidän kokemuksensa vapaa-ajanviettomahdollisuuksista.</p> <p>Viimeisten kolmen artikkelin aiheena on maahanmuuttajien omaehtoinen kulttuuritoiminta. Pyykkösen tarkastelun kohteena on maahanmuuttajien yhdistysten kulttuuritoiminta. Mashaire tarkastelee afrokariibialaisen musiikin ympärille syntyneitä klubikulttuuria ja sen merkitystä eri väestöryhmien yhdistäjänä. Bottán artikkelissa tarkastellaan Helsingin kaupungin tukeman Ourvision laulukilpailun merkitystä kaupungin musiikkilämän ja maahanmuuttajien integraation kannalta.</p>		
Asiasanat maahanmuuttajat, vapaa-aika, vapaa-ajan palvelut		
Hinta 14 €	Jakelu puh. 310 36293	
Myynti Tietokeskuksen kirjasto: Katariinankatu 3, 00170 HELSINKI, puh. 310 36377 Verkkokirjakauppa: http://granum.uta.fi		

t u t k i m u k s i a

**Maahanmuuttajien vapaa-aika ja kulttuuri-
palvelut pääkaupunkiseudulla**

Pääkaupunkiseutu on perinteisesti ollut Suomen kansainvälisintä aluetta, ja alueen väestön kulttuurinen monimuotoisuus on moninkertaistunut 1990- ja 2000-luvulla. Maahanmuuton kasvu asettaa uusia haasteita myös alueen kulttuurilaitoksille ja muille vapaa-ajan palveluille. Toisaalta muuttoliike tuo uudenlaisia toimijoita myös kulttuuritarjonnan puolelle.

Tämän kirjan yhdeksässä artikkelissa tarkastellaan pääkaupunkiseudulla asuvien maahanmuuttajien suhdetta vapaa-aikaan, vapaa-ajan palveluiden käyttöä ja tyytyväisyyttä niihin sekä maahanmuuttajien omaehtoista toimintaa vapaa-ajan palveluiden tuottajina. Kirjoittajat Tuula Joronen, Elina Stenvall, Hanna Niemi, Marko Juntunen, Mika Raunio, Miikka Pyykönen, Percy Mashaire ja Giacomo Bottà tarkastelevat artikkeleissaan eri maista tulleita, eri-ikäisiä ja erilaisissa työmarkkina-asemissa olevia maahanmuuttajia. Artikkeleissa pohditaan myös vapaa-ajanvieron merkitystä maahanmuuttajien integraation kannalta.

JULKAISUTILAUKSET

p. (09) 310 36293

INTERNETwww.hel.fi/tietokeskus